

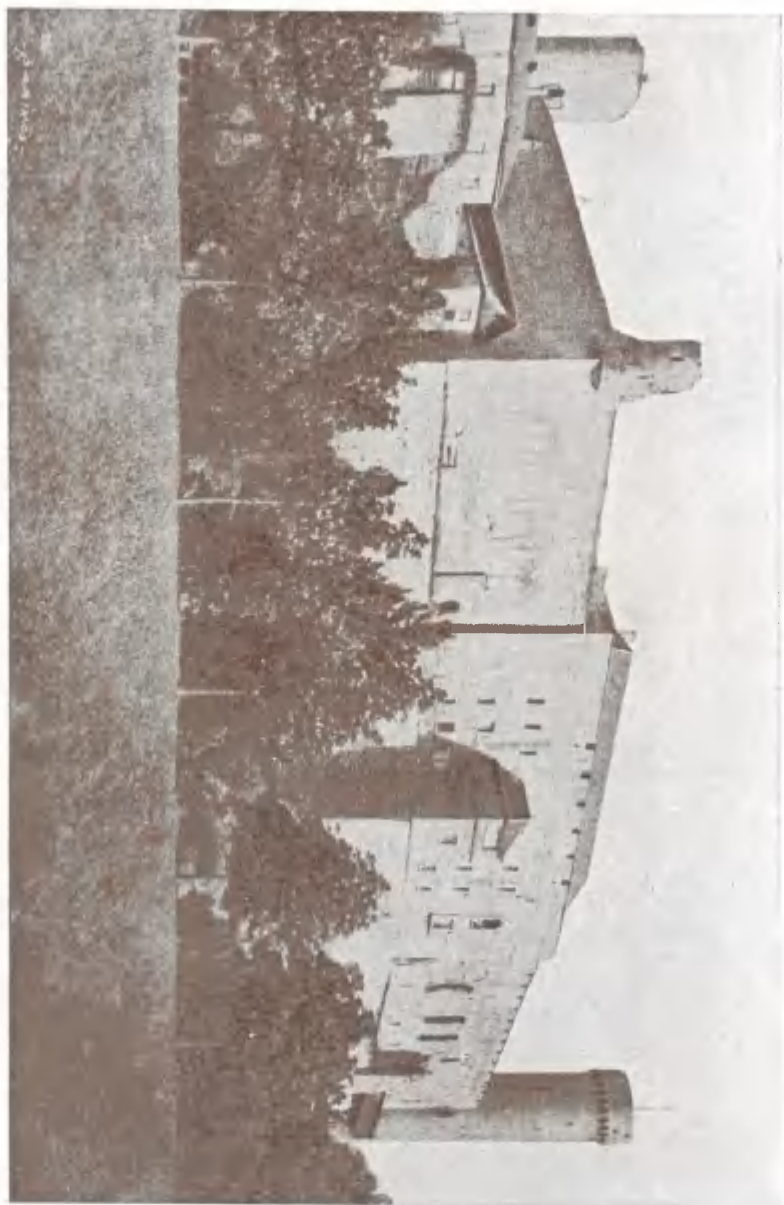

VIRON-KIRJA

MAA, KANSA JA KULTTUURI

VIRON-KIRJA

Toompean linna Tallinnassa.

VIRON-KIRJA
MAA, KANSA JA KULTTUURI

TOIMITTANUT
HELSINGIN AKATEEMINEN
HEIMOKLUBI

4A

48556

HELSINKI
KUSTANNUSOSAKEVHTIÖ KIRJA

Est. A

31489

HELSINKI 1926
Kustannusosakeyhtiö Kirjan
kirjapaino

Viroa käsittelevä kirjallisuus ei ole suuri. Se pitää paikkansa nimenomaan milloin puheena on yleinen tietokirjallisuus. Jonkun verran enempi on olemassa tieteellisiä erikoisjulkaisuja, mutta asianlaadusta riippuu, että niistä on hyötyä etupäässä ammattitutkijoille. Viro, siinä merkityksessä mikä sanalla nyt on, olikin ennen vain kansa- ja kielitieteellinen, ei alueellinen kokonaisuus. Se oli osa Itämeren maakunnista, ja mikäli yleisluontoisempaa kirjallisuutta tästä alueesta oli olemassa, käsitteli se sitä kokonaisuudessaan: Viron, Liivin ja Kuurinmaita yhdessä. Huomattavin tietokirja oli Kupffer'in y. m. toimittama, Riiasa v. 1910 ilmestynyt »Baltische Landeskunde». Se on tavallaan »Baltian kirja», Baltian saksalaisten toimittama kotiseutukirja.

Kun Viro vv. 1917—1919 syntyi ja muodostui, oli niinollen sitä käsittelevä »esittelykirjallisuus» aivan pieni. Noina vuosina julkaistiin tietysti lentokirjasia tarkoituksessa tehdä maa tunnetuksi, mutta luonnollisesti oli niillä etusijassa tilapäisleima. Kohta olojen vakiinnuttua ryhdyttiin Virossa kuitenkin järjestelmälliseen ja suurisuuntaiseen työhön maan tutkimiseksi. Valtiovallan ja yliopiston avulla on työ edistynyt harvinaisen nopeasti, ja on jo olemassa — paitsi ansiokkaita teoksia erikoiskysymysten alalta — myös suuriakin vaatimuksia täyttäviä yleisteoksia, mitkä ovat maalle kunniaksi ja todistavat kuinka hedelmöittävä sen itsenäistyminen on ja jo on ollut.

Suomalainen tuntee erikoista mielenkiintoa lähden-
takaiseen veljesmaahan, läheisimpään sukulaisheimoon, sen
menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen. Oli sen
vuoksi selvää, että meillä heräsi halu aikaansaada tietokirja,
joka antaisi meille päteviä tietoja veljesmaan oloista, eikä
antaisi vain yksityistietoja, vaan samalla yleiskuvankin.
Teoksemme lopussa olevassa kirjallisuusluettelossa mainitut
Sarvan ja Vesterisen kirjat ovat sellaisia, ja ne ovat olleet
suureksi avuksi asianharrastajille, mutta ne ovat liian sup-
peat ja osittain vanhentuneet tyydyttämään erikoisesti
nuorison kasvavaa tiedonhalua. Virolaisilla puolestaan oli
sama tiedontarvis Suomesta, josta ei ollut olemassa mitään
virolaisille sopivaa tietokirjaa. Nuoruuden rohkeudella päät-
tivät Helsingin ja Tarton silloiset suomalais-virolaiset yli-
oppilasklubit (nyttemmin Akateemiset Heimoklubit) toi-
mittaa Viron ja Suomen kirjat. Virolaiset ehtivät aikaisem-
min valmiiksi. Alkukesästä v. 1924 ilmestyi Tartossa kaunis,
184 sivuinen ja runsaasti kuvitettu, maist. A *Annin* toimit-
tama teos *Soome. Maa, rahvas ja kultuur.* Helsingin
klubin sisarkirja lasketaan nyt vasta yleisön eteen. Me toi-
vomme, että se tulee kulumaan kaiken kansan käsissä.
Työtä on tehty nuoren mielen lämmöllä, mutta mukana ovat
olleet myös vanhemmat valtakuntia luoneet ja elämää koke-
neet taitajat ja tietomiehet. Sillä vaikka kirjan syntyä oli
sanelemassa nuoren mielen välittömyys, pyrkii se olemaan
täysin asiallinen. Se ei tahdo olla mikään propagandakirja.
Tosiasiat puhukoot puolestansa.

T oksen julkaisijat kiittävät kaikkia niitä monia, jotka
ovat olleet mukana kirjaa aikaansaamassa sanoin ja toin.
Taloudellinen puoli järjestyi siten, että Viron Ulkoministeriö
antoi ilman ehtoja avustuksena 150,000 Emk. Erikoisesti
tulee mainita sen sanomalehtiosaston johtaja, hra *Oidermann*,
joka on kirjaamme avustanut m. m. hankkimalla lukui-
sia kuvia ja klisheitä. Joukon oivallisia kuvia ja klisheitä
jätti käytettäväksi Viron kotiseutukeskus (V. K. K.). Viron

Tilastollinen Päätoimisto antoi ilmaiseksi 1,500 kpl. Viron karttoja ja Helsingin Akateeminen Heimoklubi 1,000 Smk. Viron rehti ministeri Suomessa *A. Hellat* on antanut ystävällistä apuaan tarkastustyössä, samoin konsuli *E. Vesterinen*, joka tottuneena ja innostuneena on edistänyt työn toteuttamista. Heille kaikille koruton kiitos. Erikoisesti tulee meidän myös kiittää teoksen arv. kirjoittajia, joiden joukossa Viron ensimäisiä, mitkä nimillään ja avustuksillaan ovat antaneet loistoa teoksellemme.

Kirjoituksista on Virossa huolehtinut yliopp. *Eerik Laid* ja Suomessa neiti *Kerttu Mustonen* sekä toimitustyössä virolaisena maist. *Aug. Anni*, joille toimitus on hyvin suuressa kiitollisuuden velassa. Suomenkielisestä muodosta ovat kääntäjien — *E. Enäjärvi*, *M. Haavio*, *P. Huhtinen*, *E. Huttunen*, *H. Katajavuori*, *H. Kettunen*, *K. Mustonen*, *E. Vesterinen*, *H. Virkkala* — ohessa vastuussa professorinruuva *Hilja Kettunen* ja maist. *E. Saarimaa*, osaksi myös maist. *L. Hakulinen*, joiden auliutta klubi alati on saanut yrityksissään nauttia.

Avaraksi ja valoisaksi toivomme kaartuvan Viron päivän kaaren!

Helsingissä, sydänsuvella 1926.

A. M. Tallgren.

Mu isamaa, mu õnn ja rõõm.

Mu isamaa, mu õnn ja rõõm,
Kui kaunis oled sa,
Ei leia mina ial tääl,
See suure, laia ilma pääl,
Mis mul nii armas oleks ka,
Kui sa, mu isamaa!

Sa oled mind ju sünnitand
Ja üles kasvatand;
Sind tänan mina alati
Ja jään sul truuiks surmani!
Mul kõige armsam oled sa,
Mu kallis isamaa!

Su üle Jumal valvaku,
Mu armas isamaa!
Ta olgu sinu kaitseja!
Ja võtku rohkest õnnista,
Mis ial ette võtad sa,
Mu kallis isamaa!

J. W. Jannsen.

Olemme vaeltaneet erossa toisistamme, me kaksi veljestä. Meidän välillämme on ollut meri; mutta sitäpaitsi on historia määrännyt meidät kulkemaan eri teitä.

Te olette joutuneet vapautta rakastavaan ja vapautta suojelemaan Pohjolan kulttuurin ilmapiiriin, saaneet siellä kehittyä vapaaksi kansaksi; teidän maanne ei ole milloinkaan ollut häpeällisen orjuuden ikeen alaisena. Te olette jo varhaisista ajoista alkaen saaneet tuntea itsenäisyyden siunausta. Teidän valveutuneimmat poikanne ja tyttärenne ovat aina voineet vapaasti työskennellä kulttuurinne kohottamisen hyväksi.

Meidän kansamme vapaus riistettiin silloin, kun vasta olimme nuoren yhteiskuntamme perustamistöissä. Meidän voittajamme murskasivat esi-isiemme luut; he murskasivat myöskin toimeentulomme, perheemme ja ihmisyytemme. Sitä on kestänyt vuosisatoja. Me olemme yrittäneet vapautua mieltömyydestä ponnistaen; ylivoima on aina voittanut. Sortajavaltakunnat vaihtuivat, mutta sorto säilyi aina samana. Sodan hyökylaineet, nälkävuodet, rutot kulkivat maamme yli. Toisinaan olimme menehtymäisillämme; maa oli väestä autio, voimat olivat lamassa, kaikki toiveet sammuneet.

Mutta ylikuonnolliset vallat ovat suojanneet meitä ja pelastaneet meidät. Kaikki ne väkevät valtakunnat, jotka ovat pitäneet maatamme vuosisatoja orjuudessa, ovat sortuneet. Niitten raunioitten keskelle olemme pystyttäneet nuoren valtiomme.

Vaikka ympärillämme jatkuukin raunioitten luhistuminen, vaikka säkeniä lentää ja liekit loimuavat, teemme työtä roh-

keasti ja rauhallisesti. Me karkoitamme vuosisatojen aikana kokoontuneen saatan, raivaamme uusia polkuja, poistamme huutavat vääryydet.

Meidän valtakuntamme on kuin uudisviljelijän talo. Kaikkialla voi nähdä puolivalmista työtä, kaikki kädet ovat toimessa, mutta työn vuori ei näytä pienenevän. Voimia ponnistellaan, tahtoa terästetään, ollaan usein kohtuuttomiakin — siksi, että jokainen haluaisi jäljelläolevain lyhyitten elämänsä vuosien aikana nähdä suuren rakennustyön tulokset. Valtakuntamme olemassaolon ensimmäisenä vuonna tuomittiin joku ryöstöstä kuolemaan. Rikollinen kuunteli tuomion julistamista rauhallisesti sanoen ansaitsevansa kuoleman. Kun tuomari tiedusteli, oliko hänellä jotakin toivomista ennen tuomion täytäntönpäntä, tämä sanoi, että oli surullista, kun täytyi kuolla: olisi ihanaa nähdä, millaiseksi Viron valtakunta muodostuu — kaikkihan rakentavat sitä paras'aikaa. Tämä on tositapaus.

Arvostelijamme, elämämme ja toimintamme tarkastelijat älkööt unohtako sitä, että he ovat tekemisissä maan ja kansan kanssa, joka syntyy uudestaan, joka herää raskaan ja piinallisen unen jälkeen.

Kun tämä teos heräävän, uudestaan syntyvän vapaan Viron tutustuttamistarkoituksessa tulee Suomen kansan käsiin, älköön mitattako olojamme sillä mittapuulla, joka olisi kotonanne kohtuullinen — älkää unohtako sitä, että historian tiemme on ollut ylen vaikea ja ohdakkeinen. Me olemme uudisviljelijöitä ja jälleenrakentajia. Meidän työemme on vielä nuorta.

K. PÄTS.

Viro.

Maantieteellinen yleiskatsaus.

Kirj. *Aug. Tammekann.*

Viro eli *Eesti* on Suomen lähin naapuri etelässä. Ainoastaan noin 65—130 km leveä Suomenlahti erottaa Viron Suomesta. Kummankin maan pääkaupungit ovat toisiaan vastapäätä lahden molemmilla puolilla, ja maasta toiseen on vain 4—5 tunnin laivamatka. Lentokonetta käyttämällä supistuu sekin matka noin puoleen tuntiin.

Vaikka *Viro* onkin niin lähellä Suomea ja siellä asuu suomalaisten veljeskansa, se kuitenkin maantieteellisesti monessa suhteessa eroaa Suomesta.

Jo mereltä Viron rannikkoa lähestyessämme näemme Suomelle ominaisen matalan kalliorannan ja lukemattomien saarien asemesta jyrkästi merestä kohoavan korkean rannikkotörmän, n. s. *klintin*, jonka laella leviää laaja tasanko. Paikoittain ranta on taas matala ja hiekkainen. Rannikko on enimmäkseen suora ja avonainen, saaria on vähän ja nekin harvat ovat mataloita ja hiekkaisia. Suomen rannikolla silmäänpistävän tumman, jäyhän mäntymetsän sijasta näemme *Eestin* rannikolla heleänvihreitä lehti- ja sekametsiä ja niiden välillä viheriöiviä niittyjä ja peltoja.

Maihin noustuamme ja kiivettyämme ylös rannikkotörmän laelle näemme edessämme laajoja tasankoja tai loivasti aaltoilevia lakeuksia, joita peittävät avarat peltoaukeamat, osittain myös pensaiset ruohikot, metsät ja suot. Virossa voi tavata hyvinkin laajoja yhtenäisiä viljelysalueita, jollaisia Suomessa on vähän.

Etelä-Virossa maanpinta muuttuu epätasaiseksi ja kumpuiseksi, muistuttaen Varsinais-Suomen ja Uudenmaan vil-

Yleiskuva Tallinnasta.

javimpia rannikkoseutuja. Täällä näkee myös runsaammin järviä, kun ne taas pohjois-Virossa ovat harvinaisia.

Yleensäkin järvillä ei ole Virossa niin valtavaa maisemallista merkitystä kuin Suomessa, vaikka niitä onkin lähes 1000. Se on Suomen ja Viron luonnon oleellisimpia eroavaisuuksia. Seurauksena tästä onkin, että veden runsauteen, maiseman kirjavuuteen sekä vaihtelevaisuuteen tottuneesta suomalaisesta Viron maisemat tuntuvat jonkun verran ikäviltä ja yksitoikkoisilta.

Viron Tasavallan (Eesti vabariik) rajat ovat puhtaasti etnografiset sekä samalla historiallisesti muodostuneet. Pohjoisessa ja lännessä on luonnollisena rajana Itämeri ja sen lahdet — Suomen- ja Liivin- (Riiian-) lahti. Itämeri oli van-

himpana aikana (ennen saksalaisten tuloa Baltiaan) vilkas liikenneväylä Baltian ja lännen välillä, mutta toiselta puolel se oli rajana, johon asti ulottui etelästä leviävä saksalaisten mahti, ja jonka yli ei huomattavassa määrässä ulottunut skandinaavinen kulttuurivaikutus. Viron eteläraja on epä-määräisempi. Sen määräävät virolaisten ja heidän eteläisten naapuriensa latvialaisten asumissuhteet. Tämä raja kulkee mutkikkaana viivana yleispiirtein luoteesta kaakkoon, Liivinlahden rannikolta Pihkovan järven suuntaan. Peipsin- ja Pihkovan järvet muodostavat suurimman osan itärajaa. Ne ovat olleet venäläisen vaikutuksen leviämislle tehokkaana esteenä.

Näin rajoitettu alue käsittää 47,538.7 km². Viron pinta-

ala on siis noin $\frac{1}{7}$ Suomen alasta, eli jotakuinkin yhtä suuri kuin Vaasan lääni. Paitsi mannerosaa Viroon kuuluu sarja mantereiden läheisiä saaria, joista suurimmat ovat Saarenmaa (Ösel), Hiidenmaa (Dagö) ja Muhumaa (Moon). Saaret käsittävät yhteensä noin 4,000 km². Vesistöinä on Suomeen verraten vähäpätöinen osa pinta-alaa, ainoastaan 2,300 km² eli 4.9 % (Suomessa 11.4 %).

Viro on asemansa puolesta Euroopan pohjoisia maita.

Tallinnan vanha raatihuone (raekoda).

Maantieteellisen keskileveytensä puolesta ainoastaan Fennoskandian valtiot (Suomi, Ruotsi, Norja) sekä Islanti ovat Viroa pohjoisempana. Pinta-alansa puolesta Viro ei ole aivan pienimpiä valtioita. Viroa pienempiä Euroopassa ovat Sveitsi (41,300 km²), Tanska lukuunottamatta Grønlandia (39,000 km²), Hollanti (34,200 km²), Belgia (30,400 km²), Albania (27,500 km²), sekä eräät pikkuvaltiot (Luksemburg, Monako y. m.).

Tallinnan kaupungin vanha porttitorni, n.s. »Paksu Margareta».

Viro jakautuu hallinnollisesti 11:een maakuntaan ja ne puolestaan kuntiin (vallad). Maakunnat (Virun, Järvan, Harjun, Läänen, Saaren, Pärnun, Viljannin, Tarton, Valkin, Võrun ja Petserin) vastaavat suuruutensa puolesta suunnilleen Suomen suurempia kihlakuntia, kun taas »vallat» eli kunnat ovat enimmäkseen Suomen pitäjiä pienempiä.

Ennen kristinuskon tuloa, virolaisten itsenäisyyden aikana, maa jakautui maakuntiin, jotka eivät olleet selvästi rajoitettuja. Niitä vanhoja maakuntien nimityksiä käytettiin osittain vielä saksalaistenkin aikana. Tunnetuimmat niistä ovat Saarenmaa, Harjunmaa (nykyinen pohjois- ja

luoteis-Viro), Alutaguse (Peipsinjärvestä pohjoiseen ja luoteiseen), Sakala (etelä-Viron keskiosa, suunnilleen nykyisen Viljannimaan kohdalla) ja Ugala (kaakkois-Viro). Muutamat niistä nimityksistä ovat säilyneet nykyaikaan asti.

Kirkollisesti maa jakautuu kihlakuntiin (kihelkonnad-seurakunnat), joihin tavallisesti kuuluu useita »valtoja», ja joiden rajat eivät aina yhdy »valtojen» rajoihin. Kihlakunnat ovat historiallisesti muodostuneita alueyksyksiä, niiden rajat ovat usein luonnollisia, nimittäin liikennettä estäviä soita tai vaikeakulkuisia metsiä.

Pinnanmuodostus.

Viro on, samoin kuin Suomikin, matala maa, kohoten ainoastaan vähän merenpinnan yläpuolelle.

Suurin osa maata jää 50 m:n korkeuskäyrän alapuolelle. Ainoastaan muutamat harvat kohoumat ovat 200:aa metriä korkeammat. Nämä ryhmittyvät etupäässä kaakkois-Viroon, missä myös sijaitsee Viron korkein paikka »Suur Munamägi» (325 m merenpinnan yläpuolella). Luoteis- ja länsi-Viro on sen sijaan hyvin matalaa maata.

Kun Suomessa näemme kaikkialla jyrkkiä kalliokukkuiloita, jotka tekevät maanpinnan epätasaiseksi ja vaihtelevaksi, ovat sen sijaan Virossa laajat, loivapiirteiset lakeudet vallitsevia. Kokö pohjois-Viro on oikeastaan yhtenäistä, laajaa tasankoa, jota vain siellä täällä katkaisevat matalat laaksot ja epämääräiset, loivarinteiset kohoumat, antaen tasangolle loivasti aaltoilevan muodon. Suomenlah-

Paasikiviranta Utriassa Viron pohjoisrannikolla. (V. K. K.)

den rannikolla tasanko päättyy jyrkkään törmään, klinttiin, joka paikoin kohoaa 50 m:n korkuisena meren kuluttamana pystyseinämänä. Etelä- ja kaakkois-Virossa on korkokuva vaihtelevampi. Täällä voi suomalainenkin löytää kotiseutuaan hyvinkin muistuttavia kumpuisia, järvirikkaita maisemia.

Maanpinnan tasaisuus pohjois-Virossa johtuu etupäässä sen kallioperustan rakenteesta. Suomen kovan kiteisen kallioperän sijasta näemme Virossa vaakasuoria kalkkikiviker-

Maisema Sillamäeltä Virossa.

roksia, joiden tasainen pinta määrää yleispiirteittäin maanpinnankin muodot. Pohjois-Viron rannikotörmässä nuo kerrokset paljastuvat katselijalle läpileikkauksena, muistuttaen kalkkikivistä rakennettua muuria. Etelä-Virossa on maaperä pehmeätä, mureaa hiekkakiveä, joka kuluu pinnalta paljon helpommin kuin kova kalkkikivi ja on sentähden tullut epätasaiseksi. Sitäpaitsi on jääkautisen suuren maajään reuna pysähtynyt peräytyessään pitkäksi aikaa juuri kaakkois-Viron kohdalla, jättäen muistoksi valtavia sora- ja hiekkakasauksia, jotka nykyisin näkyvät maisemassa monenlaisina kohcumina.

Ilmasto on Virossa yleispiirtein lounais- ja etelä-Suomen rannikkoseutujen ilmaston kaltaista. Ainoastaan itä- ja kaakkois-Virossa ilmenee enemmän mannerilmaston piir-

teitä, kylmempien talvien ja kuumempien kesien muodossa. Vuoden keskilämpö kasvaa koillisesta lounaiseen $+ 4.0^{\circ}$ — $+ 5.5^{\circ}$, heinäkuun keskilämpö nousee rannikolta sisämaahan $+ 16.0$ — $+ 18.0^{\circ}$, kun taas tammikuun lämpö laskee samassa suunnassa $- 4.0^{\circ}$ — 7.5° .

Talvi on Virossa huomattavasti lyhyempi kuin Suomessa ja kevät tulee vastaavasti aikaisemmin. Suuri ero on varsinaisen kevään tulon ajassa esim. Helsingissä ja Tartossa. Kun Helsingissä toukokuun alussa lumi on vasta sulanut ja puut lehdeettöminä, on Tartossa jo kaikkialla tuuhea viheriöivä lehdistö, tuomet kukkivat ja joskus myös kastanjat. Syksy sitävastoin on Helsingissä usein lämpimämpi kuin Tartossa.

Sateiden vuotuinen keskimäärä yli koko Viron on 535 mm, joka määrä vaihtelee maan eri alueilla 380:n ja 680:n mm:n välillä. Sateet jakautuvat jokseenkin tasaisesti yli koko vuoden, kuitenkin on niitä vähän runsaammin syksyisin ja vähemmän kevättalvella. Noin 20 % sateista tulee lumena. Lumipeite kestää keskimäärin viisi kuukautta, marraskuun lopusta huhtikuun keskiväliin asti, ja itä- ja koillis-Virossa kauemmin kuin länsi- ja luoteis-Virossa. Viron rannikkemerien talviset jääsuhteet ovat tuntuvasti helpommat kuin Suomen rannikoilla. Kiintojäästä muodostuu pitemmäksi aikaa vain Narvan lahdessa ja Itämeren saariston salmissa, kun taas Viron luoteisrannikko Osmussaaren ja Tallinnan välillä on lämpimimpinä ja tavallisina talvina kokonaan vapaa jäistä. Jäänmurtajan avulla voi Tallinnan satamassa ylläpitää liikennettä ankarinakin talvina.

Sisävesiä, kuten jo mainittiin, ei Virossa ole läheskään niin runsaasti kuin Suomessa. Jo maanpinnan tasaisuuden takia on Virossa vähän edellytyksiä järvien muodostumiseksi. Maajään peräydyttyä jäi kyllä runsaasti sulamisvettä maanpinnan syvennyksiin ja notkoihin, muodostaen järviä, mutta nyt ne ovat enimmäkseen jo umpeenkasvaneet ja hä-

vinneet. Järviä on säilynyt runsaammin kaakkois-Viron epätasaisissa moreenimaisemissa, kohoumien välisissä syvenyksissä ja notkoissa. Suurin sisäjärvi on 31 km pitkä ja 13 km leveä Võrtsjärvi. Myöskin ison Peipsinjärven (3,600 km²) länsipuolisko kuuluu Virolle. Mainittavia ovat vielä kauneudestaan kuulut Viljanninjärvi ja Pyhäjärvi.

Joet ovat Virossa enimmäkseen lyhyitä ja vähävetisiä. Päävedenjakaja kulkee lärsi-itäsuunnassa maan pohjois-

Pärnun joki ja osa kaupunkia. (V. K. K.)

osan halki, Itämeren rannikolta Peipsinjärveen päin jakaen koko maan kolmeen päävesistöön; Suomenlahden, Liivinlahden ja Peipsinjärven. Peipsinvesistö on runsasvetisen, noin 70 km:n pituisen Narvajoen kautta yhteydessä Suomenlahden kanssa. Paitsi Narvajokea ovat Viron suurimpia jokia Liivinlahteen laskeva Pärnunjoki sekä Tarton kohdalta virtaava ja Peipsiin laskeva Emajoki.

Suomenlahteen laskevat joet muodostavat jyrkän rannikkotörmän kohdalla vesiputouksia ja koskia, joista mahtavimmat ovat Narvan ja Jägalan putoukset.

Suomalaisen matkustajan silmään pistää Viron *kasvi-peitteessä* ennen kaikkea metsien suhteellinen vähyys ja viljelysalueiden runsaus. Metsiä on Virossa vain 20.5 % maan koko pinta-alasta. (Suomessa sitävastoin on metsiä 73.5 %

pinta-alasta), kun taas pellot muodostavat 23 % ja niityt 24 % (Suomessa 6 %). Viron metsät eroavat myös ulkomuodoltaan Suomen vallitsevasta metsätyypistä. Suomen tumman kalliomännyn sijasta on Viron eniten levinnyt puulaji vaaleampi nummimänty, jonka ohella on myös runsaasti kuusia ja lehtipuita. Puhtaat lehtimetsät ovat Virossakin jokseenkin harvinaisia. Metsäpuista, jotka Suomessa kuuluvat harvi-

Tyypillinen virolaismaisema.

naisien joukkoon, mutta joita Virossa on runsaasti, mainitsemme tässä vaahteran. Myös pähkinäpensaita, saarnia ja tammia kasvaa metsissäkin. Ilmasto on, kuten huomasimme, Virossa suotuisampi kuin Suomessa, niin että täällä voidaan hyvällä menestyksellä harjoittaa erinäisten vierasperäisten puulajien tuontia ja akklimatisaatiota. Tällainen istutettu puulaji on m. m. hevuskastanja, joka on erittäin laajalle levinnyt. Kauniine, tuuheine oksineen ja siroine kukkaterthuineen se on erittäin koristeellinen ja siksi sitä näkeekin kaikkialla kaunistamassa kaupunkien puistoja ja katuja, vieläpä kartanoiden ja talojenkin pihoja.

Pohjois-Virossa on omituisena muotona tasaiset aukeat *kallioniityt* eli *alvarit*, jotka ovat muodostuneet vahvaa multakerrosta vailla oleville, kuiville, paljaille kalkkikivi-alueille. Samanlaisia muodostumia esiintyy myös Ruotsissa, etenkin Gottlannin saarella, jolla on maisemallisesti yleensä paljon yhteistä Viron länsisaarien kanssa.

Virolaiset. Viro on harvoja puhtaasti kansallisia valtioita. Asukasmäärästä (1,107,000 h., tiheys 24 h. km²:llä — Suomessa n. 10) valtava enemmistö (88 %) on virolaisia.

Katajainen karjamaa Saarenmaalla.

Muun osan muodostavat venäläiset (8,2 %), saksalaiset (1,7 %), ruotsalaiset (0,7 %) ja juutalaiset (0,4 %). Suomalaisia (inkeriläisiä) ja muihin kansallisuuksiin kuuluvia on yhteensä 1 %. Väestöstä asuu 24 % kaupungeissa, 76 % maalla. Uskonoltaan on asukkaista 78,6 % luterilaisia, 19 % kreikkalaiskatolisia.

Venäläiset asuvat etupäässä valtion itärajan läheisyydessä, Peipsin- ja Pihkovan-järven rannikolla. Maan äärimmäisessä kaakkoisosassa asuvat muista virolaisista hallinnollisesti erossa olleet ja alituisesta kosketuksesta venäläisten kanssa jonkun verran venäläistyneet *setukaiset* (noin 20,000), jotka nyt, Viron kansalaisina ollen, alkavat taas vähitellen saada entisen virolaisperäisen ilmeensä. Ruotsalaisten asuinalue käsittää muutamat luoteis- ja pohjois-Viron saaret ja rannikkoalueet, kun taas inkeriläisten laajasta asumis-

alueesta kuuluu Virolle vain äärimmäinen länsiosa Narva-joen alajuoksun varrella. Saksalaiset ja juutalaiset asuvat pääasiallisesti kaupungeissa ja kauppaloissa, liikemiehinä ja käsityöläisinä.

Virolaiset ovat sekä rotuominaisuuksien että kielen puolesta suomalaisten lähin sukulaiskansa. He ovat enimmäk-

Vanhanaikainen olkikattoinen maalaistalo. (V. K. K.)

seen vaaleita, ruumiinrakenteeltaan kookkaita ja tanakoita; naiset ovat usein suomalaisia sisariaan hennompiä ja sirompia. Yleensä ei virolaisissa voi huomata selvää kansallista tyyppiä, joka usein ilmenee suomalaisten keskuudessa. Virolaisten ulkomuoto on vaihtelevampi. Luonteenlaatunsa puolesta virolaiset ovat suomalaisia jonkun verran vilkkaampia ja puheliaampia, pitävät enemmän seurustelusta, huveista, tanssista j.n.e. Siinä suhteessa ilmenee kuitenkin suuria eroavaisuuksia maan eri osissa. Esimerkiksi muinaisskandinaavialaisten kanssa sekaantuneet »saarelai-

set» (länsi-Viron saaristolaiset) muodostavat muista virolaisista huomattavasti poikkeavan erikoistyyppin. Samoin on itä- ja kaakkois-virolaisten laita, jotka jossakin määrin ovat olleet venäläisten suuremman vaikutuksen alaisina.

Yleensä on virolaisille ominaista luonteen lujuus, tarmo, työteliäisyys ja voimakas individuaalisuus, mitkä kuuluvat myös Suomen kansan luonteenomaisiin piirteisiin. Virolaisten harvinaista vastustus- ja säilymiskykyä osoittaa parhaiten se seikka, ettei 700 vuotta jatkunut sortoaikakaan kyennyt hävittämään heidän kansallista omaperäisyyttään.

Tuulimyllymaisema Saarenmaalta. (V. K. K.)

Maaorjuuden ajasta ja sitä seuranneesta venäläistyttämiskaudesta jääneet jäljet ovat pääasiallisesti ulkonaisia, jotka ehkä voivat oudostuttaa vierasta pintapuolista katsojaa, mutta joista ei kuitenkaan voi tehdä päätelmiä virolaisten todellisesta kansallisesta luonteesta.

Asutusmuodot. Nykyaikana on eniten levinneenä maalaisasunnon tyyppinä pitkä, yksikerroksinen päre- tai olkikattoinen hirsirakennus, missä usein saman katoksen alla ovat asuinhuoneet (3—5), riihi y. m. Tietysti on paljon myös erikseen olevia, jopa kaksikerroksisiakin asuinrakennuksia. Talon edessä on neliskulmainen tai muodoltaan epämääräinen laaja piha, jota osittain talousrakennukset, tallit, aitat y. m. ympäröivät. Keskellä pihaa on vintti- tai pumppukaivo. Asuintuvan päässä tai takana on melkein aina aidan ympäröimä puutarha marjapensaineen ja hedelmäpuineen. Talon ympärillä on tavallisesti suuria lehtipuita (vaahteroita, saarnia, tammia

y. m.). Tallit rakennetaan usein myös kivistä tai savesta, jollaista rakentamistapaa on käytetty erikoisesti viimeaikoina.

Parhaita taloja sekä asuin- että talousrakennusten suhteen näkee Viljanin ja Tarton maakunnissa, yksinkertaisimpia ja alkeellisia sitävastoin Läänemaan maakunnassa ja saarilla.

Talojen ryhmittyksessä vallitsee *haja- ja jonokylätyyppi*. Kylien muodostuminen on ollut riippuvainen etupäässä maisemallisista eroavaisuuksista, jonka ohella myös maanomistamissuhteet ja niiden kehitys ovat vaikuttaneet. Hajakylien muodostumiselle on ollut suotuisana edellytyksenä virolaisten individualistinen luonteenlaatu. Vastakohtana näemme tiheinä taloryhminä olevia *rykelmä- ja raittikyliä* etupäässä vain venäläisten asutusalueella itä-Virossa.

Taajaväkisemmillä seuduilla on kirkkojen ja markkina- paikkojen ympärille muodostunut *kauppaloita*, joiden varsinaisina asukkaina on etupäässä käsityöläisiä ja kauppiaita. Useissa kauppaloissa on myös pieniä teollisuuslaitoksia, etupäässä metsä- ja maanviljelystuotteiden jalostamiseksi.

»Kik-in-de-Kök»-torni Tallinnassa.

Kauppaloiden joukossa on varsin suuriakin, joiden asukasluku nousee 4—5,000:een. (Nõmme, Türi, Mustvee).

Pikkukaupungit eivät paljoakaan eroa kauppaloista; samat pienet ja enimmäkseen matalat puurakennukset, puutarhojen ja viljelystilkkujen runsaus itse kaupungissa j. n. e., toriaukeaman ympärille kokoontuneet käsityöläisasunnot ja kauppapuodit kirjavine nimikilpineen. *Suurempien kaupunkien* muodostumista ovat edistäneet joko hyvät satamapaikat (esim. *Pärnu*, 18,500 as.) tai suurteollisuuden kehitys (*Tallinna*, tasavallan pääkaupunki, 127,000 as.). *Narva*, kufomateollisuuden keskus, (27,000 as.). Erikoisluonteinen on *Tartto* (viroksi *Tartu*, asukasluvun puolesta Viron toinen kaupunki, 55,000 as.), joka on vilkas kauppa- ja teollisuuskaupunki, mutta on samalla yliopistokaupunkina Viron tärkein sivistys- ja kulttuurikeskus, ulkonäöltään muistuttaen hyvin suuressä määrässä Turkua. Muut kaupungit ovat: kylpyläkaupungit Haapsalu ja Kuresaare, satamakaupunki Baltiski sekä Viljanti, Valk, Paide, Rakvere, Petseri, Tapa ja Põltsamaa.

Ulkomuotonsa puolesta Viron kaupungit huomattavasti eroavat Suomen kaupungeista. Koska Viron kaupungeissa on vanhempina aikoina käytetty rakennusaineena etupäässä kiveä, on niissä säilynyt runsaammin vanhaa arkkitehtuuria, joka esiintyy nyt tiheästi ryhmittyneenä ja selvästi rajoitettuna kokonaisuutena kaupungin keskuksessa (Tallinnassa, Narvassa, Pärnussa). Sitä keskustaa ympäröi tavallisesti puistovyöhyke, jonka ulkopuolelle leviävät esikaupungit. Puistovyöhykkeen läheisyyteen on muodostunut uusia, eurooppalaismallisia kaupunginsia, jotka vähitellen yhä laajetessaan nielevät vanhat esikaupungit. Sellainen tyypillinen suurkaupunkilaismallinen keskus on muodostunut esim. Tallinnaan, n. s. »Harjuväravan» kohdalle, johon parin viime vuosikymmenen kuluessa on noussut useita komeita julkisia ja yksityisiä rakennuksia: Estonia-teatteri, saksalainen teatteri, Viron pankki, useat yksityispankit, reaalityseo, tyttökauppakulu y. m.

Eestin kielestä.

Kirj. *Julius Mägiste.*

Suomalais-ugrialaisten kansojen läntisimmän, n. s. itämerensuomalaisheimon (siihen kuuluvat nykyiset liiviläiset, eestiläiset, vatjalaiset, suomalaiset, karjalaiset, aunukselaiset ja vepsäläiset) vuosituhansia kestänyt vaellus länttä kohden päättyi ehkä vähää ennen ajanlaskumme alkua siihen, että heidän etäisimmät joukkonsa saavuttivat Eurooppaan aukevan akkun, Itämeren rantaseudut. Tämän heimon eteläisimmän haaran, liiviläisten, asettuessa Riianlahden tiencille ja länsisuomalaisten (kainulais-hämäläis-varsinaissuomalaisheimon) myöhemmin purjehdittua Suomenlahden yli pohjoiseen, jäivät nykyisten eestiläisten esivanhemmat Suomenlahden etelärannikon isänniksi. Ja nytkin he pitävät sitä hallussaan, toinnuttuaan vuosisatoja kestäneen maanrajuuden hirtteistä ja muodostettuaan satumaisen nopean kulttuurikehityksen ja veristen taistelujen jälkeen itsenäisen kansallisvaltionsa. Nimensä he ovat saaneet lännen kansoilta, joilla tämä nimi tosin aluksi näyttää tarkoittaneen epämääräisempää itäistä indogermaaniryhmää, kiteytyen kuitenkin ennenpitkää nykyiseen merkitykseensä. Kansalle itselleen tuli *Eesti, eestlane, eesti keel* omaksi (entisen *maarahvas, maakeel* nimen sijaan) kansallisen itsetietoisuuden mukana vasta viime vuosi-

sadan puolivälissä. Suomalaisten käyttämä *Viro* on Eestin itäisimmän maakunnan nimi — sen kanssa näyttävät suomalaiset (ehkä lähinnä inkeriläiset ja osaksi kai heidän välityksellään erittäin itäsuomalaiset) eniten tulleen tekemisiin ja ulottaneen nimityksen koko maata kcskevaksi. (Samoinhan esim. on liiviläisillä *Saarenmaa* tarkoittanut koko Viroa ja Turun seutujen *Suomi*-nimi tuli myöhemmin koko nykyistä Suomea tarkoittavaksi.)

Eestiä eli viroa puhuu noin 95 % Eestin tasavallan asukkaista, liki miljoona henkeä, jotapaitsi eestiläisiä siirtokuntia on Latviassa, Venäjällä, Amerikassa y. m., niin että kielenkäyttäjien kokonaismäärä nousee puoleentoista miljoonaan. Luonnottomista agraarioloista johtunut maannälkä aiheutti aikoinaan valtavan siirtolaisuuden varsinkin Venäjälle (erityisesti Pietarin ja Pihkovan kuvernementteihin, mutta myös Krimiin, Kaukaasiaan, Volgan varsille sekä Siperiaan). Tarton rauhassa luovutti Venäjä Eestille myös pienen osan suomalais-karjalaisen väestön asumaa Inkeriä, mutta kaikkialla läntisessä Inkerissä (aina Pietarin seutuja myöten) on suomalaisen ja venäläisen väestön keskuudessa hyvinvoimia eestiläisiä siirtokuntia.

Pienuudestaan huolimatta Eestin kieli on jakautunut useihin huomattavasti toisistaan eroaviin murteisiin, joiden syntymistä ja säilymistä edisti aikoinaan kansan liikkumisvapauden puute. Paitsi että Inkeriin rajoittuvassa osassa Virunmaata sekä rantaseuduilla puhutaan hyvin suomen-voittoista murretta — mikä tietysti johtuu asutussiirroista ja alituisista kielellisistä kosketuksista — on varsinkin *etelä-eestin* ryhmä (eteläpuolella rajalinjan: Emajoki—Tartto—Viljanti—Möisaküla) niin huomattavasti eronnut muista murteista, että sitä varten yritettiin aikoinaan luoda kokonaan eri kirjakieli (ks. kirjoitusta: Vanhempi kirjallisuus). Muutamat äänne-, muoto- ja sanaopilliset yhtäläisyydet näyttävät tuovan etelä-eestin lähelle suomea. Niin on siellä esim. *h* suomen tapaan säilynyt (*hing*, pohj.-eest. *ing* 'henki', *jauha*, pohj.-eest.

jahva- 'jauhan', *laih*, pohj.-eest. *lahja* 'laiha'), n. s. »aspirat-sioni» esiintyy miltei suomen tapaan (*anna* 'anna'), kauem-pana sanassa voidaan tavata *o* (*elo*, pohj.-vir. *elu* 'elo, elämä'), vokaalisointu esiintyy kuten suomessa (*hädä*, pohj.-eest. *äda* 'hätä', *käbü*, pohj.-eest. *käbi* 'käpy', imperfekti *ma jäti* pohj.-eest. *ma jätsin* 'minä jätin'), j. n. e. Verrattakoon myös sanoja kuten *lämmi* (pohj.-eest. *soe*, gen. *sooja*) 'lämmin', *kõiv*

Katariina II:n aikana rakennettu kivisilta Tartossa. (V. K. K.)

(pohj.-eest. *kask*) 'koivu', *veli* (pohj.-eest. *vend*) 'veli', *koolma* (pohj.-eest. *surema*) 'kuolemaan' j.n.e. Tällaiset yhteensattu-mat ovat synnyttäneetkin sen jokseenkin yleisen uskon, että etelä-eesti olisi suomalaiselle paljon läheisempi ja ymmärret-tävämpi kuin pohjoismurteisiin perustuva kirjakieli, mutta tälle uskolle ei kuitenkaan yksityiskohtaisempi yhtäläisyyk-sien ja eroavaisuuksien tilasto anna riittävästi tukea.

Kuten sanottu eestin nykyinen kirjakieli perustuu pää-asiallisesti pohjoiseen (eli n. s. Tallinnan) murteeseen, joskin eteläiset murteet (»Tarton kieli») ovat jättäneet siihen, erit-täinkin mitä sanastoon tulee, huomattavia jälkiä. Kielen

varhaisimmat viljelijät (1700-luvulta alkaen) olivat pääasiallisesti huonoja kielentuntijoita, mistä johtui — paitsi monet saksanvoittoisuudet — myös tuon »vanhan ortografian» eriskummallisuudet (esim. kirjoitustapa *kalla*, *veddama* pro *kala*, *vedama*). Onneksi jo 18. vuosisadan puolimaissa alkoi ilmestyä miehiä, jotka uudistivat ortografian (Ahrens, jonka hyvä kielioppi ilmestyi 1843—53) sekä rupesivat yhä suuremmalla asiantuntemuksella ja hartaudella kehittämään kieltä sivistystarpeita vastaavaksi. Erityisen huomattava »kielenuudistus» sai alkunsa n. s. Noor-Eestin liikkeestä, joka heräsi uutena kirjallis-taiteellisenä suuntana (kuten »Nucri Suomi» aikaisemmin Suomessa) 1905:n tunnettujen tapausten jälkeisinä vuosina. Parin vuosisikymmenen ajan on tämä kieltä uudistava, rikastuttava ja puhdistava suunta, jonka johtajana on ollut pääasiallisesti maist. *J. Aavik*, jatkunut milloin voimakkaampana, milloin laimeampana, »vanhoilisten» väliin hyvin kiivaasta vastarinnasta huolimatta. Suuri joukko ehdotetuista uudistuksista on tullut jo kielen yleisvaraksi, kun taas muutamat uudennuksista kamppailevat hyvin toivein olemassaolonsa puolesta. Tämä seikka selittää sen, että nykyisin muutamiin kielioopin kysymyksiin nähden kielessä esiintyy kaksinaisuutta (*kirjutet* — *kirjutatud*, *saand* — *saanud*, *suurim* — *kõige suurem* y. m.); nuoremman, vaikutusvaltaisemman kirjailijapolven teoksissaan käyttämä kieli poikkeaa erinäisissä kysymyksissä vanhimman kirjailijapolven, sanomalehtien ja virastöjen kielestä. Toivottavasti paraikaa ilmestyvä, Tarton yliopiston lehtorin *J. V. Veskin* toimittama perinpohjainen »Oikeinkirjoituksen sanakirja» (I osa ilmestyi v. 1925) täydellisesti ilmestyttyään rauhallisesti tasoittaa tämän haitallisen kaksinaisuuden. Tämän sanakirjan toimittaja on tehnyt huomattavan työn myös oppitermien komiteoissa (niitä oli toimimassa ylioppilasyhdistysten piirissä jo ennen maailmansotaa), joiden aikaansaannosta on, että nyt kaikilla tieteenaloilla voidaan antaa korkeampaa opetusta eestin kielellä. Uusien sanojen ja ilmaisu-

keinojen luominen on edelleenkin, kielenuudistusliikkeen antamasta sysäyksestä, pysynyt kielimiesten ja kielenkäyttäjien harrastuksena.

Näin pitkälti eestin kielen kehityksen vaiheista. Sen olemuksen luonnehtiminen edes pääpiirtein näyttää ylivoimaiselta tehtävältä tällaisen kirjoituksen puitteissa. Lukijan on tässä kohden turvaututtava oppikirjojen apuun. Mainittakoon vain, että viro — niinkuin yleisesti tunnettua — on suomea lyhyempää ja »kuluneempaa», lähennellen suomalaisen korvissa Rauman murretta (*poeg* 'pcika', *soomlane* 'suomalainen', *laulma* 'laulamaan', *istus* 'istui' j. n. e.) ja vaatii niinollen jonkinverran tottumusta, ennenkuin suomalainen sen äänne- ja muoto-opin ottaa vastaan ilman »raumalaista» tuntua. Toisaalta eestin säilyneet suomea vanhemmat piirteet (kuten *tõrv* 'terva', *soo* 'suo', *võõ* 'vyö', *mees* 'mies', *rõõras* 'vieras') herättävät nekin aluksi oudoksumista; tuo o:n ja ö:n väliseen äänteesen vivahtava õ puuttuu suomesta kokonaan. Samanmuotoiset sanatkin ovat sisarkielissä saattaneet saada aivan erilaisen merkityksen, mikä seikka usein antaa aihetta leikinlaskuihin. Niinpä eestiläinen ajaa *pulmaan* ('häihin') kuin lystinpitoon ainakin, kun taas suomalainen *pulmaansa* karttelee kaikin mokomin, eikä suomalaisen veljellinen *siunaus* (eestissä 'sadatus, kirous') herätä eestiläisissä ollenkaan taivaallisia tunteita. Kun suomen tyttö puhuu *sulhasestaan*, luulee eestiläinen hänen puhuvan 'rengistään', j. n. e. Lisäksi on eestin sanasto saanut ottaa runsaasti lainoja ala- ja yläsaksasta (siihen verraten ihmeteltävän vähän venäjältä ja lätistä). Mutta kielensä vieraanvoittoisuuden tuomion, joka niin usein eestiläiselle langetetaan, hän osaa torjua: »vanhemmalle veljelle» kelpaavat ruotsalaiset *maanantait*, *tiistait*, *torstait*, jotka eestissä ilmaistaan kielen omin sanoin (*esmaspäev*, *teisipäev*, *kolmapäev*, *neljapäev*), samoin suomessa sallitaan *suutarit* ja *rätätlit* (eest. *kingsep*, *rätsep*) j. n. e., vieläpä venäläiset *tavarat* ja *säälitkin* (eest. *kaup*, *kahju*). Jos lisäksi otetaan huomioon, miten

viime aikoina eestissä käytännöstä on torjuttu myöhäisiä lainasanoja (esim. saksan *trööstida*, venäjän *uulits* ovat saaneet väistyä *lohutada* ja *tänav* sanojen tieltä), niin ei tälle »vieraan» liiallisen suosimisen syytökselle jää aivan paljon oikeutusta.

Mutta onko myös lainaaminen suomen kielestä katsottava lainaamiseksi »vieraalta»? Jo pelkästään sen perusteella, että eestin rajamurteet sisältävät muiden suomalaisuuksien ohella suuren joukon suomen kanssa yhteistä sanastoa, on suomesta lainaaminen ollut miltei samaa kuin kielenrikastuttaminen omien murteiden aineksilla — puhumattakaan siitä, että laajemmin katsoen niin eesti kuin suomi ovat vain yhden ja saman kielen murteita. Aina kansallisen heräämisen ajoista saakka onkin Eestissä suhtauduttu yleensä ennakkoluulottomasti tähän lainauksen tapaan, ja niin on kieleen jo vuosikymmeniä sitten saatu hyvin huomattava joukko sivistyssanoja (*aade* 'aate', *algupära* 'alkuperä' j. n. e.), ja niiden lukua on erittäinkin uudempi edellämäinittu »Noor-Eestin» ja kielenuudistuksen suunta lisäilty (*kiindumus* 'kiintymys', *ennustus*, *sünk* j. n. e.). Ei ole kuitenkaan kiellettävissä, että erinäisissä piireissä yleensä vastustetaan suomesta lainailemista, koska siinä ollaan näkevinään jopa oman kansallistunnon heikkoutta. Vastustussuunta saa voimaa siitä valitettavasta tosiasiasta, että suomi on jättänyt kirjakielensä kehitysaikana ja myöhemminkin käyttämättä hyväkseen sitä rikastuttamisen lähdeettä, minkä eesti olisi sille voinut tarjota (vain jokusia yleisempiä sanoja, kuten *puuseppä*, on otettu virosta). Ei liene kuitenkaan mahdollontota, että viron taidon levitessä Suomessa vielä nytemminkin huomataan yhtä ja toista sieltä lainaamisen arvoista.

Mutta voidaanko enää asettaa vakavasti harkittavaksi tuota eräiden tiedemiestenkin (Ahlqvistin, Mikkolan) esittämää ajatusta suomen ja eestin kirjakielen yhdistämisestä? Se haave on ilmeisesti tuomittu iäksi hautaantumaan, siksi

pitkälle ovat nämä molemmat kielet jo itsenäisinä sivistyskielinä ehtineet kehittyä. Kunpa niitä voitaisiin edes sanastollisesti vielä lähentää toisiinsa! Hyvä sekin, että vaalittaisiin ja hellittäisiin yleensä kansallisten kulttuuriemme yhtymäkhtia, joita kuvastaa lähinnä kieltemme likisukulaisuus, ja koetettaisiin kaikin voimin täyttää sitä juopaa, jonka historialliset olosuhteet ovat välillemme synnyttäneet.

Viron historia.

Kirj. *Harri Moora.*

1. Pakanuuden aika ja vapaussota.

Aikaa, jolloin virolaisten edelläkävijät asuttivat nykyisen Viron, ei tarkalleen tiedetä, mutta se on tapahtunut hyvin varhain muinaisuudessa. Jo kivikaudella pari kolme vuosituhatta e. Kr. ovat nähtävästi suomalais-ugrilaiset heimot liikkuneet kalastajina ja metsästäjinä Itämeren rannikoilla, nykyisessä Virossa ja pohjcis Latviassa sekä Suomessa. Metallikauden alussa siirtyi täältä luultavasti asukkaita seuduille, missä metalleja oli luonnossa saatavissa. Vasta ensimmäisellä vuosisadalla j. Kr. rupesi asutus jälleen tihentymään, ja tällöin olivat maan asukkaat jo varmasti virolaisten ja suomalaisten esivanhempia.

Toisen vuosituhannen alussa j. Kr., mistä ajasta lähtien meillä alkaa olla varmoja ja laajempia, historiallisia tietoja virolaisista ja heidän kulttuuristaan, he asuivat pääasiallisesti samoilla seuduilla kuin nykyisinkin. Naapureina olivat etelässä Riianlahden rannalla liiviläiset, etäämpänä merestä lättiläiset, kaakossa Feipsinjärven eteläpuolella slaaviläiset, koillisessa Narvajoen itäpuolella vatjaläiset, pohjcisessa suomalaiset ja lännessä Itämeren takana ruotsaläiset. Kanssa-

käynti toisten suomensukuisten kansojen, eritoten suomalaisien kanssa oli nähtävästi sangen vilkas.

Pakanuuden ajan loppupuolella virolaiset elivät kylissä, joita useat perheet muodostivat. Kylät eivät olleet ainoastaan lähemmäs olevien talojen sikermiä, vaan ennen kaikkea taloudellisia yhtymiä yhteisine peltoineen, heinämaineen j. n. e. Kyläryhmät taas puolestaan yhtyivät kihlakunniksi, joilla luultavasti myös oli yhteisiä taloudellisia harrastuksia, yhteiset kalastuspaikat, metsät j. n. e. Useimmilla kihlakunnilla oli oma linnoituksensa, n. s. maalinna. Kihlakuntaryhmät, joita metsät, suot y. m. erottivat toisistaan, muodostivat maakuntia. Suurempia maakuntia oli 8 ja niitten lisäksi oli vielä koko joukko pienempiä. Muinaisten suurempien maakuntien rajat muodostuivat historiallisella ajalla maan hallinnollisen jaoituksen perustaksi ja vastaavat senvuoksi osittain nykyisiä maakuntia. Samoin tulivat entiset kihlakunnat myöhemmän seurakunnallisen maanjaon pohjaksi, ja nykyisin merkitsee vanha virolainen sana »kihelkond» pitäjää. Kylien ja kihlakuntien sekä osaksi maakuntienkin johtajina toimivat kansanvanhimmat, jotka olivat myös sotaväen, »malevan», johtajina sodan aikana ja rauhan aikana toimivat yhdessä kansankokouksen kanssa tuomareina. Vanhimmiksi valittiin varakkaimmat, viisaimmat ja yritteliäimmät miehet, mutta luultavasti oli vanhimpien toimi muodostumassa perinnölliseksi. Kun muutamien vanhimpien toiminta-ala rajoittui vain yhteen kylään tai kihlakuntaan, olivat taas toiset, huomattavimmat, erikoisesti suuren vaaran uhatessa, useittenkin maakuntien johtajia, ja heillä oli melkein yhtä suuri vaikutusvalta kuin kuninkailla. Yhteinen valtiollinen järjestys ja valta ei ollut kuitenkaan vielä syntynyt, mutta paljoa siitä ei puuttunut. Siitä on todistena kansan yhtyminen vapaussodan lopulla saksalaisia vastaan, mutta se tapahtui liian myöhään, vieras valloittaja oli jo päässyt valtaan.

Yleensä olivat virolaiset muinaisena itsenäisyysaikanaan

kulttuurillisesti ja yhteiskunnallisesti edistyneimpiä suomen-
sukuisia kansoja, jotka kehityksessään eivät paljakaan olleet
jäljessä pohjoismaiden sivistyksellisesti edistyneimmästä
kansasta, skandinaavialaisista. Viron maantieteellinen asema
suurena kauttakulkumaana idän ja lännen välillä aiheutti,
että naapurit joka puolelta koettivat saada sitä haltuunsa.
Mutta virolaiset olivat kautta vuosisatojen kyyrenet puo-
lustautumaan kaikkia slaavilaisten ja skandinaavien hyök-
käyksiä vastaan; hyökkääjät olivat vain lyhyeksi aikaa saa-
neet pieniä alueita haltuunsa, joilta heidät piankin oli kar-
koitettu. Naapurien retkiin virolaiset vastasivat samanlaisilla
sotaretkillä, koostaen kärsimänsä vanhingot yhtä verisesti.

Näin elivät virolaiset kehityskykyisenä, vapaana ja alistu-
mattomana kansana, kunnes heidän 13:nneen vuosisadan
alussa täytyi ryhtyä taistelemaan uutta vihollista vastaan,
joka tuli heille kohtalokkaaksi. 12:nneellä vuosisadalla olivat
saksalaiset tunkeutuneet Itämerelle ja kauppiaina nopeasti
saaneet itselleen vaikutusvaltaa. Kauppiaitten mukana saa-
puivat kristinuskon levittäjät, munkit, jotka vuosisadan
lopulla perustivat tärkeimmän kauppaticn varrelle, Väinä-
joelle, suomensukuisten liiviläisten maalle pienen kristityn
seurakunnan. Liiviläisten piispaksi määrättiin v. 1199 Albert,
mies, jolla paitsi rautaista tarmoaa oli valtiomiehen kyvyt
sekä huomattavia suhteita kotimaahan, Saksaan. Hän luo-
pui heti alusta lähtien ajatuksesta rauhallista tietä saarna-
amalla levittää kristinuskoa Liivinmaalle. Euroopassa siihen
aikaan yleisen ristiretkitavan mukaan hän saapui ristosota-
joukkoineen maahan ruveten sitä valloittamaan. Kotimaa-
han takaisin palaavien ristiretkeläisten sijaan hän kävi koko
pitkän hallituskautensa ajan usein keräämässä uusia jouk-
koja Saksasta. Mutta nähtyään, ettei tällaisesta usein vaihtu-
vasta sotaväestä ollut tarpeeksi tukea, päätti hän perustaa
maahan pysyvän saksalaisen siirtokunnan, jonka syntymistä
edisti saksalaisten kauppiaitten vilkas liikkuminen Väinä-
joella. V. 1201 perusti hän Väinäjoen suuhun Riian kau-

pungin, jota ryhdyttiin heti linnoittamaan, ja jonne kutsuttiin Saksasta asukkaita. Seuraavana vuonna hän perusti maahan sotilaallisen järjestön »Kalpaveljesten ritarikunnan» muodossa.

Saadakseen ristiretkeläiset pysymään maassa Albert piispa rupesi antamaan heille läänityksiksi valloitettuja maita. Näin hän perusti muutamassa vuodessa Väinäjoen suulle omaperäisen saksalaisen kirkkovaltion.

Ei kestänyt kauankaan, ennenkuin Liivin kansa ja sen naapurit lättiläiset olivat joutuneet saksalaisten valtaan ja ulkonaisesti käännytetyt kristinuskoon. Albert päätti nyt alistaa valtaansa myös virolaiset, ja niin alkoi v. 1208 Viron kansalle lähes 20 vuotta kestänyt taistelujen kausi, jonka vaikeuksia ja seurauksia ei oltu esattu aavistaakaan, ja joka osaksi juuri sen takia päättyi niin kohtalokkaasti.

Taistelut, joita Henrik-Lättiläisen kronikka kuvailee¹⁾, olivat tavattoman verisiä ja julmia. Virolaiset taistelivat niin suurella uljuudella ja kuolemaa halveksien, että heidän vihollisensä nimittivät heitä »ylpeiksi pakanoiksi». Saksalaisten onnistui kuitenkin, venäläisten apujoukkojen myöhästyessä, Matin päivänä v. 1217 voittaa virolaisten yhteinen maleva Viljannin kaupungin lähellä; siellä kaatui myös sen vaikutusvaltaisin johtaja, »vanem» *Lembit*. V. 1219 Tanskan kuningas Valdemar astui joukkoineen maihin pohjois-Virossa nykyisen Tallinnan paikkeilla ja rupesi puolestaan sieltä käsin maata valloittamaan. Virolaiset eivät enää voineet vastustaa, ja pian olivatkin saksalaiset etelässä ja tanskalaiset pohjoisessa aseman herraina. Mutta v. 1223 alkoivat taistelut uudelleen, ensin Saarenmaalla, myöhemmin koko mannermaallakin. Virolaiset olivat vihollisiltaan oppineet näiden täydellisempien aseiden, teräsjousten ja heitokoneiden käytön, ja pian onnistuikin heidän vapauttaa koko

---

¹⁾ Suomenkielinen kuvaus, kirj. A. H. Virkkunen. Suomen Muinaismuistoyhd. Aikak. XIX.

Viro, paitsi Tallinnan linnaa, joka pysyi tanskalaisten hallussa. Taisteltiin epätoivoisesti, sillä virolaiset tiesivät nyt selvästi, että siitä riippui heidän vapautensa ja isäinsä usko. Mutta saksalaisten suurempi sodankäyntitottumus ja järjestäytyminen tuottivat heille voiton ja v. 1224 virolaisten vastarinta verisesti kukistettiin. Vain Saarenmaa oli enää vapaa, kunnes sekin v. 1227 valloitettiin.

Virolaisten tappio ei johtunut kansan elinvoiman heikkou-

Toolesen linnan rauniot Suomenlahden rannalla.

desta. Virolaiset olivat, verrattuina ympärillä asuviin kansoihin, kyllin kehittyneitä ja kyllin vahvoja, he puolustautuivat taitavasti suurilukuisiakin naapureita vastaan puhumattakaan siitä, että heikommat naapurit kuten esim. lättiläiset aina pelkäsivät heitä, niinkuin vanhat kronikat kertovat. Mutta tällä kertaa oli heidän taisteltava aikansa korkeimman kulttuurin saavutuksilla varustettua vihollista vastaan, joka nopeasti ja määrätietoisesti tunkeutui eteenpäin, ja jota kaikkivoipa katolinen kirkko tuki sekä henkisesti että aineellisesti. Vaikkakin virolaisten vapaustaistelu päättyi näin surullisesti, se oli sinänsä kuitenkin suuri voimannäyte, entisten itämerensuomalaisten kansojen mainehikkain uroteko, kuten muuan suomalainen tutkija mainitsee.

2. Katolisuuden aika ja Ruotsin hallitus.

Kuten jo näimme, jakoi kaksi valloittajaa Viron keskenään: pohjois-Viro joutui Tanskalle, etelä-Viro ja Saarenmaa Riiasta tulleille saksalaisille vallittajille, jotka vuorostaan jakoivat maat niin keskenään, että toista osaa rupesi hallitsemaan Kalpaveljesten ritarikunta, toista taas piispat. V. 1236 hävisi Kalpaveljesten ritarikunta melkein kokonaan taistelussa liettualaisia vastaan ja sen takia yhdistettiin sen rippeet ja maat Preussin saksalaiseen ritarikuntaan.

Asema, johon Viron kansa vapautensa menetettyään joutui, oli kaikkea muuta kuin kadehdittava. Puhumattaakaan valtiollisen vapauden menetyksestä, kansan täytyi ottaa itselleen joukko velvollisuuksia, jotka jo alussakin olivat tavattoman raskaat, mutta ajan kuluessa yhä vain lisääntyivät: kirkon ylläpito, verot maan hallitsijoille, sotapalvelukset, linnojen rakentamiset, linnojen, joiden raunioita vielä nytkin voi kaikkialla Virossa nähdä, j. n. e. Sekä saksalaisessa että tanskalaisessa osassa maata astui heti voimaan läänitysjärjestys, joka Keski-Euroopasta tuotujen roomalaisten oikeuskäsitteiden ohella asetti maan varsinaiset asukkaat vieraihin valloittajiin verrattuina aivan oikeudettomaan asemaan. Tässä suhteessa on virolaisten kohtalo ollut alusta alkaen paljon huonompi kuin suomalaisten, jotka liitettiin demokraattiseen, kansan oikeuksia kunnioittavaan Skandiinaaviaan.

Mutta ajan pitkään eivät virolaiset enää voineet tätä kaikkea vääryyttä kestää, ja niin puhkesi v. 1343 yöllä vasten Yrjönpäivää pohjois-Virossa verinen kapina, leviten pian muuallekin Viroon. Kansa surmasi vihattuja aatelisia ja kirkonmiehiä ja kokoontui suureksi sotajoukoksi karkoittaakseen vieraat valloittajat lopullisesti maastaan. Virolaisten valitsemat johtajat ilmoittivat ritarikunnan päällikölle suoraan, että he haluavat vapautua saksalaisista ja »vaikkei heidän maassaan olisi kuin yksi saksalainen ja sekin vaikka vain

kyynäränpituinen — on senkin kuoltava». Tuntien kuitenkin heikkoutensa alkavassa taistelussa virolaiset lähettivät lähettiläänsä Suomeen, veljeskansalta apua pyytämään, mikä heille luvattiinkin. Mutta suomalaisten apuuntulo viivästyí, ja ritarikunnan onnistui yhdessä tanskalaisten kanssa voittaa järjestämätön virolaisten sotajoukko. Virolaisten kapinan johdosta Tanska möi v. 1346 virolaisen provinssinsa saksalaiselle ritarikunnalle, keska ymmärrettiin, että sen hallitseminen etäältä kävisi vaikeaksi. Tätä kansan vastarintaa pidettiin tekosyynä, jolla taas voitiin sen oikeuksia vähentää ja asettaa sille lisää velvollisuuksia. Verot kohosivat, talonpojan täytyi tehdä työtä aateliston pelloillakin. Kansa rupesi sentakia pakenemaan muualle, erittäinkin kaupunkeihin, jonne aatelin valta ei ulottunut. Pakenemisen estämiseksi riistettiin kansalta liikkumisvapaus, se sidottiin maahan. Mutta vielä pitemmälle mentiin. Talonpoikia ruvettiin myymään ja lahjoittamaan. Alussa olivat talonpojat ottaneet oikeusistuntoihinsa osaa lautamiehinä, mutta aikaa myöten he kadottivat tämänkin oikeutensa. Aateliset sitävastoin saivat oikeuden määrätä talonpoikainsa elämästä ja kuolemasta. Näin muodostui täydellinen orjuus, joka oli yleinen jo 1500-luvun keskivaiheilla.

Mutta jos kansan tila oli kurja, niin eivät olleet sen hallitsijatkaan onnellisia. Pääsyynä oli voimakkaan keskuselimen puute. Ajan kuluessa oli maassa syntynyt neljä suhteellisen itsenäistä valtaa, nim. ritarikunnan ja kirkon lisäksi kaupungit ja aateliset vasallit maalla. Kullakin niistä oli omat etunsa valvottavinaan, mikä aiheutti heidän välillään omakeskisiä kahakoita, joista kukaan ei selviytynyt lopullisena voittajana.

Nämä keskinäiset kahakat muodostuivat usein sodiksi, joihin vastapuolueet vetivät mukaan myös vieraita kansoja, kuten venäläisiä, liettualaisia, ruotsalaisia j. n. e. Päämiehettä oleva ritarivaltio saattoi säilyä vain niin kauan, kun sillä ei ollut voimakasta ulkonaista vihollista. Mutta sellainen il-

mestyi 1500-luvulla, jolloin nopeasti kasvava Moskovan suuriruhtinaskunta rupesi etsimään pääsyä merelle, ja kun se v. 1558 hyökkäsi uskonpuhdistus-eripuraisuuksien heikontaman Liivinmaan kimppuun, niin tämä kukistui pystymättä edes todelliseen vastarintaan. Ritarivaltio hajaantui; sen osat antautuivat eri valtioille, koettaen taata itselleen mahdollisimman suuret etuoikeudet uudelta isännältään. Tallinna ja pohjois-Viron ritarikunta antautuivat v. 1561 Ruotsille, Saarenmaa oli jo aikaisemmin joutunut Tanskalle, Riian ja suurimman osan ritarivaltiota, m. m. etelä-Vironkin, sai Puola.

Venäjä, joka oli uskonut helpella voivansa valloittaa ritarivaltion, ei tahtonut luopua saaliistaan ja ryhtyi sentakia sotaan Ruotsia ja Puolaa vastaan. Venäläiset olivat koko sodan ajan esiintyneet kammottavalla julmuudella, ja siitä maalaisväestö joutui eniten kärsimään. Sodat venäläisiä vastaan kestivät koko neljännesvuosisadan, ja kävisi liian pitkäksi kuvailla maan ja kansan kärsimyksiä näinä aikoina. Puola solmi rauhan Venäjän kanssa 1582, Ruotsi 1583, mutta pian puhkesivat vihollisuudet ilmi Puolan ja Ruotsin välillä. Vihollisuudet päättyivät vasta Altmarkin välirauhassa v. 1629 ja sen jälkeen maahan vihdoin tuli pitempiaikainen rauha.

Vaikkakin nämä viimeiset sodat yhdeltä puolen olivat virolaisille merkityksellisiä sikäli, että etelä- ja pohjois-Viro joutuivat kumpikin Ruotsin vallan alle, ne toiselta puolen hävittivät nyt lopullisesti kansan kaiken varallisuuden. Paitsi sodan vaivoja, oli kansan täytynyt kestää tautien ja katovuosien tuomat koettelemukset, jotka erikoisesti nälkävuosina 1601—03 olivat tavattoman raskaat.

Brömsebron rauhansopimuksella v. 1645 yhdistettiin vihdoin Saarenmaakin Ruotsiin. Pitkäaikaisten sotien aikana Ruotsin hallitus ei ollut voinut tehdä mitään virolaisten surkuteltavan yhteiskunnallisen, taloudellisen ja henkisen aseman parantamiseksi, mutta Kustaa Aadolfin ajasta läh-

tien ryhdyttiin tarmokkaasti parantamaan kansan tilaa. Erikoisesti ruvettiin henkistä elämää kohottamaan. Sodan hävittämät ja tuhoamat kirkot rakennettiin uudelleen ja korjailtiin, vapaisiin ja epäpätevien henkilöitten hoitamiin papinpaikkoihin asetettiin sielunpaimeniksi soveliaita miehiä. Tallinnaan ja Tarttoon perustettiin lukiot. V. 1632 muutettiin Tarton lukio yliopistoksi, jossa myöskin talonpoikaisnuorukaisten piti saada opiskella; heitä varten perus-

Narvan linna.

tettiin m. m. stipendiraastoja yliopistoon. Paitsi oman maan asukkaita oli Tarton yliopistossa opiskelemissa m. m. paljon suomalaisia, erikoisesti Viipurin puolesta.

Kansan oikeudellinen asema parani myös huomattavasti: v. 1630 perustettiin Tarton hovioikeus, johon talonpojatkin voivat vedota aatelin ja virkamiesten väkivaltaa vastaan. Aatelistolta otettiin myös pois oikeus tuomita talonpoikia rikosasioissa.

Nämä uudistukset paransivat huomattavasti talonpoikaisväestön tilaa, vaikka seuraavien hallitsijain, Kristiina kuningattaren ja Kaarle X:n, aikana asema osittain muuttui aatelistolle hiukan edullisemmaksi. Aateliston vastustuksesta huolimatta ulotti Kaarle XI suuren reduktionin v. 1680 Viroonkin, joten talonpoikain asema jälleen jonkun verran

parani. Sivistyksen levittämiseksi perustettiin kansakouluja. Kirkollista elämää keotettiin edistää m. m. kääntämällä hengellistä kirjallisuutta kansankielelle. Ruotsin hallituksen hyvää huolenpitoa kansa muisteli vielä useita sukupolvia myöhemmin, puhuen »vanhasta hyvästä Ruotsin ajasta».

Mutta virolaiset eivät saaneet kauankaan nauttia näiden uudistusten tuomista huojennuksista. Nehän oli toteutettu entisen kaikkivaltiaan ylemmän säädyn kustannuksella. Erikoisen kipeästi oli reduktioni keskenut aateliston, joka sen tähden halusi hinnalla millä tahansa saada maan eroitetuksi Ruotsista. Baltian aatelilla on tietävästi ollut tärkeä osa suuren Pohjan sodan syttymisessä. Pohjan sota hävitti jälleen kaiken vaurauden, jonka maa oli jo ehtinyt saavuttaa Ruotsin vallan aikana. Kun Kaarle XII oli sotajoukkoineen kaukana Puolassa, jäi Viro suojattomaksi, ja venäläiset ryöstivät maata hirmuisesti. Tartto ja Narva joutuivat v. 1704 venäläisten haltuun, jotka hävittivät ne melkein perinpohjin vieden asukkaat vangeiksi kauas Venäjälle. V. 1710 venäläiset valloittivat ruotsalaisten viimeiset tukikohdat Virossa, Tallinnan ja Pärnun. Uudenkaupungin rauhassa 1721 Ruotsi luopui Itämeren maakunnistaan. Tsaari Pietari lujitti aateliston vallitsevan aseman maassa antaen sille kaikki ennen Ruotsin aikaa olleet etuoikeudet takaisin, valtiolle otetut moisiot palautettiin aatelistolle ja talonpoikaissäestö joutui jälleen täydelliseen orjuuteen.

3. Venäjän vallan alkuaika.

Sodan jälkeen oli maa äärimmäisen kurjassa tilassa: moisiot ja talot oli hävitetty, kirkot ryöstetty, pellot kesantoina, väkiluku oli paljon vähentynyt, sillä niistä, joita venäläiset eivät olleet surmanneet tai vieneet vangeiksi, oli paljon jou-

tunut v. 1710 riehuneen hirmuisen ruton uhreiksi. Olisi tarvittu vuosikymmeniä, ennenkuin sodan vauriot olisivat voineet korjautua. Kansa oli köyhtynyt, mutta köyhtynyt oli aatelistokin, joka koetti mahdollisimman pian päästä entiseen hyvinvointiinsa asettaen talonpojille yhä suurempia ja suurempia veroja ja velvollisuuksia, mitä Venäjän hallitus ei lainkaan estänyt. Moisionherrat saattoivat jälleen vapaasti myydä talonpoikia, lahjoittaa, eroittaa perheestä ja maasta, rangaista heitä, talonpojan voimatta vedota kehenkään. Kahdeksastoista vuosisata oli vaikeimpia aikoja, mitä Viron kansan on täytyntä kestää. Ruotsin aikaan asti oli maassa vielä ollut yksityisiä vapaita talonpoikia — nyt nekin jou-
tuivat orjuuteen. Kurjuutta lisäsi vielä henkinen pimeys, jossa kansa eli. Maaseutukoulut oli kokonaan hävitetty, harvoista papeista vain muutamat taisivat kansan kieltä ja olivat useinkin siveellisesti ala-arvoista ainesta. V. 1739 ilmestyi tosin raamattu ensi kerran vironkielellä, mutta se oli niin kallis kirja, ettei köyhä kansa voinut sitä juuri sanottavasti ostaa. Lisäksi oli lukutaito sangen puutteellista.

1740-luvulla rupesi hernhutilaisuus leviämään maassa tuoden hiukan henkistä virkeyttä kansan keskuuteen. Hernhutilaispuhujat yksinkertaisine, kansantajuisine puheineen, saivat tälle liikkeelle paljon kannattajia erikoisesti Saarenmaalla, mutta valtiokirkon painostuksesta hallitus piankin sen tukahdutti. Parannuksia yritettiin. Keisarinna Katarininan käskystä antoivat maapäivät määräyksiä, joilla kiellettiin enää suurentamasta talonpoikain maksuja ja velvollisuuksia, vaadittiin koulujen perustamista y. m., mutta ne määräykset jäivät paperille. Talonpojat koettivat itse lieventää tilaansa kapinoilla, jotka kuitenkin verisesti kukistettiin. Vasta uuden vuosisadan alussa, kun valistusajan aatteet tunkeutuivat Viroon asti ja niiden kannattajat rupesivat innokkaasti vaatimaan talonpojille ihmisoikeuksia, hyväksyttiin v. 1804 talonpoikaisluokan lait, jotka entisten

ruotsalaisten lakien mukaan perustivat talonpojan aseman hieman varmemmalle ja vapaammalle pohjalle.

Nämä uudistukset eivät tietysti vielä ollenkaan tyydyttäneet ajan vaatimuksia ja v. 1816 säätivät aateliston maapäivät pohjois-Virossa (Tallinnan kuvernementti) ja v. 1819 etelä-Virossa (Riian kuv.) lain talonpojan henkilöllisestä vapaudesta. Mutta aatelisto ei vapauttanut talonpoikia vastakorvauksetta: ensinnäkin julistettiin talonpoikien maa, johon aatelistolla tähän asti oli ollut vain rajoitettu käyttö-oikeus, moisionomistajien täydelliseksi omaisuudeksi. Entiset määräykset vuokransuuruudesta eivät enää olleet voimassa, sillä sanottiin, että keska talonpoika oli vapaa, hän voi nyt vapaana tehdä sitoumuksensa moision omistajan kanssa. Vapauttaminen ei siis parantanut talonpoikain asemaa, sillä kartanonomistajat saattoivat nyt rajattomasti koroittaa vuokria maasta, joka oli heidän omaisuuttaan, ja käytännössä he tekivätkin niin.

Vapaalle talonpojalle tuli lisäksi paljon menoja, joiden suorituksesta tähän asti oli huolehtinut se kartano, jonka omaisuutta talonpoika oli: tuli ylläpitää kouluja ja kirkkoja, avustaa työkyvyttömiä, huolehtia katovuosina itse itsestään j. n. e.

Saavutettu vapaus oli siis aincastaan nimellinen, sillä talonpoika ei saanut täydellistä liikuntavapautta, vaan oli edelleenkin riippuvainen kartanonomistajan tahdesta; kartanonomistajalle jäi edelleen oikeudenkäyttökin, mikä teki mahdottomaksi oikeudellista tietä saada turvaa. Kartanonomistajat, joille nyt koko maa kuului, rupesivat kiireesti hävittämään kyliä ja yhdistämään niiden peltoja kartanon maihin; se oli heille sitäkin hyödyllisempää, kun nyt oli halpaa työvoimaa käytettävissä, nim. talcistaan karkoitettuja talonpoikia. Yleensä olivat aateliston kartanot viime vuosisadan alussa vielä verraten pieniä; vasta nyt, kun talonpoikain maat oli anastettu, ne saavuttivat myöhemmän laajuutensa. Maalaisväestön tila — huolimatta henkilövapau-

den saavuttamisesta — muuttui yhä kurjemmaksi. Kun lisäksi 1840-luvulla oli katovuosia, syntyi usealla taholla talonpoikain keskuudessa levottomuuksia. Ja kun sitten vielä kiihottuneen kansan keskuudessa levisi huhuja, että ne, jotka kääntyvät kreikkalais-katoliseen uskon, vapautetaan kartanon orjuudesta ja saavat Venäjällä edullisesti maata, niin tuhannet antoivat kastaa itsensä uuteen uskoon. Kreikkalais-katolinen usko, jota nykyisin n. $\frac{1}{8}$ kansasta tunnustaa, palautuu Virossa tähän aikaan.

Talonpoikien lisääntyvä köyhyys ja erikoisesti kääntyminen kreikkalaiseen uskoon pakotti aateliston suunnittelemaan uusia parannuksia. Sen johdosta ja osittain Venäjän hallituksen vaatimuksesta säädettiin vuosina 1849, 1856 ja 1860 lakeja, joilla on perustava merkitys. Kartanoista eroitettiin talonpoikien maat, joita ei enää saanut yhdistää kartanoihin. Talonpoikien piti vast'edes saada pitempiaikaiset vuokrasopimukset; erittäin tärkeä uudistus oli se, että he nyt voivat myös *ostaa maata omakseen*. V:n 1861 passiasetuksella oikeutettiin talonpojat vapaammin liikkumaan. V. 1865 kiellettiin kartanonomistajia ja itsehallintalaitoksia käyttämästä talonpoikia kohtaan ruumiinrangaistusta, mikä tähän asti oli ollut sangen yleistä. V. 1866 annettiin asetus talonpoikain paikallisesta, kunnallisesta *itsehallinnasta*.

Vasta nämä asetukset toivat maalaisväestölle hiukan enemmän edistysmahdollisuuksia, vaikkakin ne olivat verraten suppeita ja sisälsivät melkein joka kohdassaan talonpoikain oikeuksien rajoituksia. Ne jäivätkin viimeisiksi virolaisen maalaisväestön aseman parantamista tarkoittaviksi asetuksiksi, sillä Venäjän hallituksen aikana ei kansa saanut sanottavasti uusia oikeuksia eikä helpotuksia. Mitenkä luonnottomana ja oikeudettomana talonpoikain asema Virossa pysyi aina itsenäisyyteen asti, selviää, kun mainitsemme, että aatelisto yksinään muodosti korkeamman itsehallinnan, n. s. maapäivät Riassa ja Tallinnassa sekä niiden elimet, talon-

pojilla ei niissä ollut ainoatakaan edustajaa; mutta verojen suoritukset ja muut velvollisuudet, kuten teitten kunnossapito, kyytivelvollisuus, kansakoulujen ylläpito j. n. e. kuuluivat talonpojille. Vieläpä oli aatelisto säilyttänyt itselleen joukon keskiaikaista läänitysjärjestystä muistuttavia etuoikeuksia, kuten yksinoikeuden metsästää ja kalastaa, ei ainoastaan omilla, vaan myös talonpojille myymillään mailla ja vesillä, yksinoikeuden omistaa teollisuuslaitoksia, kuten viinapolttimoita y. m.

Yleensä oli Viron kansan taloudellinen asema viime vuosisadan alkupuoliskolle asti kovin huono, sivistys oli aivan alkeellista, ei paljoakaan edistynyt pakanuuden ajasta. Niinä 600 vuotena, jona sitä olivat hallinneet vieraat, etupäässä saksalaiset ritarit ja niiden jälkeläiset, oli se näiltä vierailta hallitsijoiltaan tärkeimpinä kulttuurisaavutuksina saanut vain jonkinlaisen kristinuskon, lukutaidon ja jonkin verran taitoa maanviljelyksessä.¹⁾ Mutta sensijaan oli Viron kansa, puhumattakaan kestämistään suunnattomista kärsimyksistä, saman ajan kuluessa mennyt monessa suhteessa taaksepäin ja huomattavasti köyhtynyt. Sen huomaamme siitäkin, että samat virolaiset, jotka muinaisena itsenäisyysaikanaan, kuten edellä näimme, elivät verraten vauraasti, joilla oli erikseen asuinhuoneensa, erikseen riihet, saunat ja muut rakennukset, viime vuosisadan keskivaiheilla asuivat kurjissa, likaisissa savupirteissä, jotka samalla kertaa olivat riihenä, saunana, vieläpä navettanakin. Mutta näistä ahtaista oloista ja köyhyydestä ruvettiin pyrkimään pois, niin pian kuin edellämainitut talonpoikaislait 19:nneen sataluvun puolivälissä poistivat vaikeimmat ulkonaiset esteet. Siitä lähtien virolainen kansa nousee jälleen omin voimin, siitä lähtien alkaa jälleen virolaisten historia.

---

¹⁾ Tässä voisi ohimennen huomauttaa siitä, miten paljoa pienempi ja vähemmän positiivinen on saksalaisten kulttuurivaikutus ollut Virossa kuin ruotsalaisten Suomessa.

4. Kansallinen herääminen ja nousu.

Viime vuosisadan puoliväliin saakka ei ollut virolaista sivistyneistöä, sillä ne harvat, joiden oli onnistunut päästä kaupunkeihin, vieläpä osallistua korkeammasta sivistyksestä,

J. W. Jannsen.

olivat saksalaistuneet ja kansaltaan auttamattomasti kadonneet. Vain jotkut — kuten runoilija *Jaak Peterson*, tohtorit *Fr. R. Fählmann* ja *Fr. R. Kreuzwald* — olivat pysyneet kansallismielisinä ja tekivät voitavansa kansalaisensa tilan parantamiseksi. Kansan sivistyneimmän osan muodostivat tähän aikaan lukkarit ja kyläkoulujen opettajat. Suurin osa kansaa oli jo silloin

lukutaitoista, millä seikalla tietenkin oli hyvin suuri merkitys. V. 1857 rupesi lukkari *J. W. Jannsen* Pärnussa julkaisemaan ensimmäistä virolaista sanomalehteä »Pärnu Postimees». Tässä lehdessä käytettiin ensi kertaa (v. 1857) nimitystä »eestlased»; siihen asti kansa itsekin oli käyttänyt itsestään vain nimeä »maarahvas». »Postimees» tuli pian virolaisten henkisen elämän keskiöksi ja sen ympärille rupesi kokkutumaan — etenkin sen jälkeen, kun lehti v. 1864 oli muutettu Tarttoon — valveutuneimpia virclaisia, joiden kansallisuuden säilyttämisessä lehdellä on ansionsa.

Tällä välin, v. 1861, oli ilmestynyt kansalliseepos »*Kalevi-poeg*» — Kreutzwaldin ja Fählmannin työn tuloksena. Tämä runoteos tuntui osoittavan, että nimettömällä, laiskana ja lahjattomana pidetyllä kansalla oli ennen muinoin, vapautensa aikoina ollut oma henkinen ja kirjallinen suuruuden-aikansa, että tällä kansalla oli suuri vaikutuksensa virolaisiin siivistyneisiin, etenkin Tarton yliopistossa opiskeleviin harvoihin virolaisnuorukaisiin, joista ensi sijassa tulee mainita suurin Viron kansanrunojen kerääjä tohtori *Jakob Hurt*.

Pitäen päämääränään herättää kansaa, »opettaa ja tuottaa sille iloa» Jannsen oli julkaissut joukon virontamiaan lauluja sekä nuotteja, m. m. Viron kansallislaulun. V. 1865 hän perusti Tarttoon ensimmäisen virolaisen seuran, »Wanemuisen» lauluseuran. Hänen aloitteestaan pidettiin Tartossa v. 1869 *ensimmäiset laulujuhlat* — kansan orjuudesta vapautumisen 50-vuotismuistojuhlana. Osanotto tähän ensimmäiseen virolaiseen juhlaan oli odottamattoman suuri: yksin laulajia ja soittajia oli kokoutunut 810. Suomesta asti oli vieraita, nim. *J. R. Aspelin* ja *C. G. Swan*, Unkarista oli tiedemies *Paul Hunfalvy*. Juhla onnistui täydellisesti ja herätti suurta innostusta mukanaolleissa. Ja kun ajattelempa, että se oli vasta äsken orjuudesta vapautuneen, itsensä ja toisten kykenemättömänä pitämän kansan ensimmäinen ja julkinen esiintyminen, silloin vasta ymmärrämme, mitä merkitsi tämä laulujuhla ja millaisen heräämisriemun ja itseluottamuksen se antoi osanottajille ja kuulijoille. On vaikea kuvata sitä innostuksen myrskyä, jonka se synnytti. Aino Kallas sanoo:

Jakob Hurt.

»siitä, mitä nyt seurasi, tekisi mieli kertoa legenda lapsellisin, uskonnollisin sanoin». Kaikki osanottajat ja kuulijat tunsivat yht'äkkiä, että kykenemättömänä pidetty maarahvas pystyy aikaansaamaan jotakin suurta, että se on jotakin. Näinä

Fr. R. Kreutzwald.

tettiin »Eesti Kirjameeste Selts», ruvettiin keräämään rahaa ensimmäistä virolaista oppikoulua varten, («Eesti Aleksandri kool») perustaen rahankeräystoimikuntia ympäri maata, pidettiin myyjäisiä j. n. e. Keräys onnistui hyvin tuottaen lyhyessä ajassa 100,000 ruplaa, mikä silloisissa köyhissä oloissa oli suuri summa. Kansan taloudelli-

kolmena laulujuhlapäivänä syntyi heikosta ja hajanaisesta maarahvaasta virolainen *kansallisuus*, silloin syntyivät uudestaan, vuosisatoja kestäneen sorron ja alennuksen jälkeen, virolaiset.¹⁾

Se innostus ja pyhäpäiväinen juhlatunnelma, joka syntyi Tarton laulujuhlilla 1869 ja kantautui osanottajien mukana yli koko maan, jäi luonteenomaiseksi koko »heräämisajalle». Perustettiin ensimmäiset suuret ja elinvoimaiset maamiesseurat, perus-

¹⁾ Viron heräämisaikaa kuvaa Aino Kallas romaanissaan »Tähdenlento», ilm. Helsingissä 1915.

nenkin asema vankkeni, ja 60—80-luvuilla ostettiin suuri osa taloja itsenäisiksi, ja vaikka ne ostettiin velaksi, tunsi virolainen maalaisväestö saavansa pohjaa jalkainsa alle. Perustettiin ensimmäinen virolainen ylioppilasjärjestö, nykyinen Eesti Üliõpilaste Selts.

Kansallisen nousun johtajana oli alussa, kuten jo mainittiin, »Postimees»-lehden toimittaja, lukkari Jannsen, joka oli kylläkin kansallisen asian ystävä, mutta samalla nöyrä ja taipuvainen eikä uskaltanut sortajia arvostella. Sitten kun kansa itse oli herännyt, hän ei enää kelvannut johtajaksi. Hänen sijalleen astui tulinen ja tarmokas *C. R. Jakobson* (1841—1882). Hän hyökkäsi heti aateliston kimppuun, joka yksinvaltiaana hallitsi

maata, hän hyökkäsi saksalaisen papiston kimppuun, joka kaikin tavoin tuki aatelistoa, saksalaisuuden kimppuun, joka nyt oli ruvennut yrittämään aivan järjestelmällisesti saksalaistuttaa virolaisia. Hän vaati yhteiskunnallisia uudistuksia; talonpojan tuli saada olla mukana itsehallinnassa. Hän piti v. 1870 kolme tulista isänmaallista puhettaan ja levitti ne painettuina kansan keskuuteen, paljastaen niissä kotimaan historian valossa ylemmän saksalaissäädyn kansalle tekemiä vääryyksiä. Saksalaistuminen oli siitä lähtien

Lydia Koidula.

häpeällistä. V. 1878 rupesi Jakobson Viljannissa julkaisemaan omaa lehteä »*Sakalaa*», joka leviten laajalle herätti kansallistuntoa, asetti määrätyn ohjelman koulu- ja yhteiskunnallisille uudistuksille ja hyökkäsi saksalaistuttamista

C. R. Jakobson.

vastaan. Yhtä paljon kuin saksalaiset vihasivat Jakobsonia ja hänen lehteään, yhtä paljon kansa häntä ihaili.

Heräämisajan sivistyksellinen ohjelma käy selville Jakobsonin ja toisten hänen hengenheimolaistensa kaunokirjallisista tuotteista, joissa puhutaan saksalaisen yläluokan veroisen — myös saksalaisten silmissä yhdenarvoisen — virolaisten kartanonherrojen ja sivistyneitten luokan syntymisestä, joka kuitenkin pitäisi

itsensä virolaisena eikä saksalaisten tavoin halveksisi kansaa. Pidemmälle näissä suunnitelmissa ei osattu vielä silloin eikä vielä muutamia vuosikymmeniä myöhemminkään tähdätä.

Viron heräämisaika kesti 80-luvun alkuun. Se oli naiivia aikaa, mutta sitä kannatti kaikissa asioissa suuri innostus, joka aikaan sai paljon.

Mutta heräämisen kevätaikaa seurasi kolea *takatalvi*, ei ainoastaan ulkonaisesti, vaan sisäisestikin. Jakobson kuoli v. 1882 — se oli alkua. Jäljellejääneet johtajat, joissa ei ollut ketään toisia päätään pidempää, joutuivat riitaisuuksiin

keskenään ja kansallinen työ hajautui. Samoihin aikoihin alkoi venäläinen sorto. Venäjän uutta keisaria Aleksanteri III:ta, jota naiivit kansan johtajat luulivat kansan ystäväksi, pyydettiin poistamaan saksankieli virastoista ja asettamaan sen sijalle vironkieli, pyydettiin talonpojille oikeuksia ottaa osaa aateliston maapäiviin, pyydettiin kansankielisiä kouluja j. n. e. Nämä toivomukset otettiin huomioon, mutta niin, että saksankielen sijaan otettiin vielä vieraampi venäjänkieli. V. 1886 anastettiin kansan uhrauksin lahjoitettu Aleksanterinkoulun pääoma ja perustettiin sillä venäläinen koulu; virastot, oikeuslaitos, koulut, vieläpä kansakoulutkin venäläistytettiin kokonaan. Luterilaisia pappeja alettiin ahdistaa. Virolaisia lehtiä ruvettiin ostamaan venäläisyyttä ajamaan, ja täytyy sanoa, että ikäänkuin kohtalon uhalla, ei Virolla ollut ainoatakaan ryhdikästä kansanjohtajaa, kaikki olivat taipuvaisia, jokunen ostettava ja petturikin. Kaikkialla oli keskinäisiä riitoja, sanomalehdissä, yhdistyksissä, seuroissa, ja venäläisten oli hyvä, ottaen nämä riidat tekosyiksi, lakkauttaa virolaisten seurojen toiminta. Ensimmäinen virolainen laivayhtiö »Linda», joka aikoinaan suurella innolla perustettiin 200,000 rpl:n pääomineen, joutui vararikkoon riitaisuuksien ja johtajien kyvyttömyyden takia. Ei kannata enempää puhua tästä Viron *saeculum obscurumista*, joka oli täydellisen masentumisen ja demoralisatsioonin aikaa.

Vain aniharva ilahduttavampi yritys syntyi tänä aikakautena. Sellaisista on mainittava Jakob Hurtin järjestämä ja vapaaehtoisin voimin suoritettu suurenmoinen *kansanrunouden keruu*, joka antoi sellaiset tulokset, että virolaiset kansanrunouskokoelmat ovat alallaan maailman suurimmat. Se oli muuan niitä harvalukuisia yrityksiä, jotka näinä ahtaina aikoina pitivät kansallista mieltä valveilla. Isänmaanrakkautta lietsoivat tämän aikakauden romanttiset historialliset romaanit virolaisten itsenäisyystaistelusta, nim. ne, joiden sensuuri salli ilmestyä, ja jotka muodostavatkin sen ajan kirjallisuudessa sangen tärkeän osan.

Kuten aina koettelemusten aikana, niin nytkin 80- ja 90-lukujen pettymykset ja sorto saattoivat kansan ja sen johtajat tavallaan järkiinsä myöskin positiivisessa mielessä. Nyt ei odotettu enää mitään »hyvältä» Venäjän keisarilta, kuten heräämisen ajalla, nyt ruvettiin kaikkea arvostelemaan reaalisesti.

Jaan Tõnisson.

Useiden heikkojen sanomalehden-toimittajien jälkeen ilmestyi näyttämölle v. 1896 nuori ja tarmokas mies, *Jaan Tõnisson*, sittemmin Viron pääministeri. Hän otti haltuunsa tärkeimmän virolaisen sanomalehden »Postimehen» ja keräsi ympärilleen joukon samanlaisia nuoria voimia, joista erikoisen huomattava oli *Villem Reiman* Viron kulttuurihistorian tutkija.

Samoihin aikoihin olivat Viron kaupungit, etenkin Tallinna, nopeasti kasvaneet. Paljon virolaisia oli muuttanut kaupunkiin, jossa he kielellisesti osittain saksalaistuivat. Uusi virolaisuussuunta antoi nyt kuolemaniskun saksalaistumiselle; tästä lähtien ovat Viron sivistyneetkin vironkielisiä; tähän asti oli nim. heidänkin keskuudessaan käytetty paljon saksankieltä. Ah-taissa poliittisissa oloissa pani Tõnisson paljon painoa Viron taloudelliseen kehitykseen, erikoisesti tähdentäen maatalouden voimaperäiseksi tekemisen tärkeyttä. V. 1902 perustettiin ensimmäinen virolainen pankki, osuustoiminta sai al-

kunsa, perustettiin maamiesseuroja, taloudellisia yhdistyksiä, lähetettiin agronomeja Suomeen opiskelemaan, sanalla sanoen: nykyinen maatalous- ja talousjärjestys luotiin.

Kaupungit, kuten mainittiin, olivat viime vuosisadan lopulla nopeasti kasvaneet, virolaisen kulttuurielämän painopiste siirtyi maalta kaupunkiin, ruvettiin kiinnittämään huomiota kaupunkilaisen tarpeisiin. Maakansan oikeuksien puolesta käydyn taistelun lisäksi tuli taistelu virolaisen kaupunkilaisväestön puolesta saksalaisia porvareita vastaan, erikoisesti juuri Tallinnassa, jossa johtomiehenä vuodesta 1902 lähtien oli K. Päts, joka myöhemmin oli Viron riigivanem. Virolaisen kaupunkilaisväestön lukumäärä ja itsetietoisuus suureni

Konstantin Päts.

niin, että Tallinnan valtuuston vaaleissa 1903 virolaiset vihdoin voittivat, ja Tallinna sai virolaisen pormestarin. Myöskin virolainen sivistyselämä kaupungeissa voimistui, ja kirjallisuuden sekä taiteen alalla syntyi n. s. *nuor-virolainen* (*Noor-Eesti*) liike (josta Aino Kallas teoksessaan *Nuori-Viro* antaa hyvän kuvauksen). Kirjallinen elämä kohosi ainakin ulkonaisesti eurooppalaiselle tasolle. Tarttoon ja Tallinnaan rakennettiin melkein ilman peruspääomaa suuret ja komeat teatte-

rirakennukset *Vanemuine* ja *Estonia*, jollaisia ei edes rikkaiden kartanonomistajien ollut kannattanut saksalaisillekaan rakentaa. On sanottu, että nämä suuret rakennukset yhdellä kertaa nostattivat enemmän virolaista kansallistuntoa kuin parikymmenvuotinen kehitys sitä ennen — ja se onkin osaksi totta. Vaikka Viron kansa elikin ahtaissa oloissa, se pysyi kuitenkin todistamaan olemassaolonsa.

Mutta ennenkuin seuraamme edelleen kulttuurikehitystä, on mainittava jokunen sana v:n 1905 vallankumouksesta. Luonnollisesti se ulottui Viroonkin. Virolaisillakin oli paljon toivomuksia, joiden nyt luultiin toteutuvan: itsehallinta, jota johtivat n. s. maapäivät Tallinnassa ja Riïassa, oli kokonaan saksalaisen aateliston käsissä, vanhat aateliston etuoikeudet olivat koko maassa voimassa j. n. e. Kaikkeen tähän vaadittiin ja toivottiin korjausta, sitä varten kutsuttiin koolle m. m. kansanedustajien kokous, 800 edustajaa Tarttoon. Kansanedustajat jakautuivat kahteen ryhmään: maltilliset, joiden johdossa oli J. Tõnisson, ja radikaalit, jotka kannattivat sosialismia, joka nyt ensi kertaa esiintyi Virossa voimakkaana. Jälkimmäiset tekivät äärimmäisen jyrkkiä päätöksiä, tahtoivat kansallistuttaa kartanot j. n. e. Mutta samaan aikaan jo alkoi reaktioni. Venäjän hallitus julisti sotatilan eikä tehnyt kansalle mitään myönnytyksiä. Kansa piti taantumukseen syyllisinä kartanonomistajia ja rupesi heitä vastaan käyttämään väkivaltaa, m. m. poltettiin kartanoita. Silloin lähetettiin venäläisiä sotaväenosastoja, etenkin kasakoita, maalle kansaa »rauhottamaan». Saksalaiset paroonit johtivat näitä vieraita joukkoja ja sammuttivat kostonjanoaan kohdistuen vihansa sekä syyllisiin että syyttömiin, ja ketä vähänkin epäiltiin, hänet ammuttiin tai piestiin, paenneitten taloja poltettiin, sanalla sanoen: rauhoittajat neuvonantajineen toimivat yhtä julmasti kuin kartanoiden polttajat. Kaupungeissa asuvan sivistyneistön, joka vähänkin oli ollut vallankumouksessa osallisena, täytyi paeta ulkomaille, m. m. Suomeen, jonne pakenivat kirjailijat Tuglas ja Wilde, sosialisti Martna y. m.

Vallankumous ei tuonut maalle ei kansallisia eikä yhteiskunnallisia parannuksia. Täytyi taistella entisissä ahtaissa oloissa. Sivistyksellisellä alalla koetettiin aikaansaada kaikki, mitä voitiin. V. 1906 perustettiin *kansallismuseo*, jonka kansatieteelliset kokoelmat ovat jo jokseenkin yhtä suuret kuin ruotsalaisen Nordiska Museet'in kokkelmat. Keräystyön suorittivat kuten ennenkin ylioppilaat, opettajat ja oppikoulujen oppilaat vapaaehtoisesti. V. 1907 perustettiin entisen lakkautetun Kirjameeste Selts'in sijaan Eesti Kirjanduse Selts (Kirjallisuudenseura). Maaseudulle perustettiin sivistys- ja raittiusseuroja, rakennettiin seurataloja, joihin henkinen ja sivistyselämä maalla keskittyi. Ennen maailmansotaa oli Viro — huolimatta ahtaista oloista — ripeästi edistynyt, kansansivistys oli yleinen, varallisuus kohoamassa, ja maa oli kaikin tavoin edellä Venäjstä. Myöskin kirjallisuuden ja taiteen alalla oli huomattavia saavutuksia, kansalliset teatterit ja museot kehittyivät.

Ollen osa Venäjän valtakuntaa Virokin joutui maailmansodan pyörteisiin. Miehet mobilisoitiin, vaikka olivat luonnollisesti haluttomat sotapalvelukseen. Varsinkin taloudellisesti sota oli tuhoisa. Työvoimat oli viety pois, alituiset pakko-otot näännyttivät maata ja pysähdyttivät sen kehityskulun. Kansallisuusolot muodostuivat vielä ahtaammiksi. Kiellettiin käyttämästä vironkielisiä paikannimiä kuten Tartu y. m.; eipä sallittu käytettävän edes sanaa »Eesti».

Paikoittain kiellettiin koululaisia käyttämästä keskinäisenä puhekielenään äidinkieltään — sorto oli saavuttanut huippunsa.

5. Venäjän vallankumous ja Viron itsenäisyystaistelu.

Viimein tuli vuosi 1917 ja Venäjän vallankumous suurena vapauttajana. Virolaiset alueet, jotka tähän asti olivat kuuluneet kahteen kuvernementtiin — pohjoiseen Tallinnan ja eteläiseen Riian kuvernementtiin — yhdistettiin, ne saivat oman virolaisen kuvernöörin *Jaan Poskan* ja omat maapäi-

vänsä, jotka tulivat entisten aateliston maapäivien sijaan ja joille maan asukkaat valitsivat edustajat suhteellisesti asukasluvun mukaan. Samaa vaalisysteemiä noudattaen valittiin kuntien ja kaupunkien valtuustot, joista entiset sak-

Kenraali Laidoner.

salaiset vallitsijat joutuivat melkein kokonaan syrjään, Kouluihin ja virastoihin saatiin vironkieli valtaan. Kovan sortokauden jälkeen tuntuivat nämäkin saavutukset suurilta ja oli huolena vain se, miten saada saavutetut oikeudet vahvistetuiksi, jotta ne säilyisivät.

Mutta Venäjän vallankumous ei ollut lopussa — se rupesi kallistumaan yhä enemmän vasemmalle myöskin Tallinnassa, jossa osittain venäläisekaiset

työläisjoukot ja venäläiset matruusit rupesivat estämään Viron uuden, heidän mielestään vieläkin liian porvarillisen (vaikka siinä oli sosialistinen aines enemmistönä) hallituksen työtä. Samaan aikaan saksalaiset valloittivat Riian ja saivat haltuunsa myös Saarenmaan. Venäläiset toivat Viroon paljon sotaväkeä, sen ja työläisten keskuudessa kasvoi kurittomuus alinomaa.

Viron uusi itsehallinta ei ennättänyt saada paljoakaan aikaan, kun se jo syrjäytettiin ja Venäjällä valtaan päässet

bolševikit rupesivat meilläkin hallitsemaan. Jaan Poskan sijaan tuli kommunisti Jaan Anvelt, ja maata uhkasi Venäjän yhteydessä täydellinen epäjärjestys ja hävitys, erittäin myöskin kansallisen sivistyksen alalla. Niin sai syksyllä 1917 *Venäjältä irtautumisen ajatus* yhä enemmän kannatusta mitä laajimmissa piireissä. Järjestettiin Perustavan kokouksen vaalit. Mutta bolševikit huomasivat vaalien kulusta, ettei heillä ollut toivottavissa kovinkaan suurta kannatusta ja että Venäjältä eroamista kannattavat olivat voitolla. Kun Venäjän yhteyteen jääminen oli bolševikeille elinehto, he lopettivat vaalit kesken. Viro olisi jo silloin julistautunut itsenäiseksi, mutta sillä ei ollut voimia vastustaa kaikkialla maassa olevia venäläisiä sotaväenosastoja sekä Tallinnaa hallitsevia matruuseja ja laivastoa. Maa oli turmion partaalla: anarkia oli hävittää koko sen varallisuuden, oltiin hukkuu bolševistiseen Venäjään, vaikka koko kansa sitä vihasi.

Kun sitten v. 1918 alkoi saksalaisten hyökkäys, toivottiin laajoissa piireissä siitakin pelastusta, varsinkin oikeiston taholta. Bolševikit pakenivat maasta, v. 1917 muodostettu Viron hallitus otti johdon käsiinsä ja tietäen koko kansan olevan puolellaan *julisti helmikuun 24:ntenä 1918 Viron kansan itsenäiseksi*. Toivottiin Saksan hallituksen ja sotavoi-
mien vähänkin ottavan huomioon julistetun kansan tahdon. Viron talonpoikaispuolue, joka oli äärimmäisen väsynyt bolševistiseen terroriin, oli saksalaisystävällinen ja nähtävästi valmis liittymään Saksaan. Saksalaiset kenraalit näyttivätkin alussa olevan suopeita, hyväksyivät Viron väliaikaisen hallituksen, antoivat virolaisten sotaväenosastojen, jotka olivat auttaneet saksalaisia puhdistamaan maata bolševikeista, säilyä. Mutta niin pian kuin saksalaiset pääsivät täyteen valtaan, he julistivat Viron hallituksen lainvastaiseksi, se samoin kuin virolaiset sotaväenosastot hajoitettiin, kaupunkiin ja maalle asetettiin vanhat, tsaarinaikuiset kunnallishallinnot. Jotta julkinen sana ei voisi ruveta vastustamaan, lakkautettiin sanomalehdistö; ankara sensuuri valvoi

kirjallisuuden julkaisua. Tämä muutos tapahtui pääasiallisesti balttilaisten paroonien vaikutuksesta, joita saksalaiset olivat ottaneet neuvonantajikseen. Yhteys Saksan kanssa ehkäistiin täydellisesti, jottei voitaisi valittaa Saksan hallitukselle ja valtiopäiville. Viron hallitus ja julkiset toimihenkilöt vangittiin; osa pakeni ulkomaille ympärysvalloilta apua hakemaan. Ne tunnustivatkin Viron *de facto*, mutta suuren rauhankongressin oli määrä vasta lopullisesti tunnustaa Viro.

Olot Virossa muuttuivat niin tukaliksi, etteivät ne kovimmankaan venäläisen sortokauden aikana olleet sellaisia olleet. Ne pari oikeistolaista sanomalehteä, joiden vielä sallittiin ilmestyä, saivat sisältää vain joitakin tiedonantoja, ei mitään pääkirjoituksia, paitsi sellaisia, joita saksalaiset vallitsijat lähettivät julkaistaviksi ja jotka muka olivat toimituksen kirjoittamia. Ellei niitä julkaistu, uhkailtiin lehteä, jopa lakkautettiin; vihdoinkin kuitenkin sallittiin näihin kirjoituksiin lisätä huomautus, että ne olivat lähetettyjä. Koulut saksalaistutettiin, samoin virastot; kaikkiin virkoihin asetettiin saksalaisia parooneja tai muita saksalaisia. Saksalaiset kartanonomistajat lupasivat kolmanneksen maastaan melkein ilmaiseksi saksalaisille sotilaille, toivoen siten voivansa asuttaa Viron saksalaisilla talonpojilla. Vihdoinkin tahdottiin koko maa liittää Saksaan ilman, että olisi sallittu virolaisten asiasta neuvotellakaan. Sitä varten kutsuttiin Tallinnaan ja Riikaan — vanha venäläinen kahteen kuvernementtiin jako oli jälleen palautettu — kokoon n. s. maapäivät. Absoluuttinen enemmistö siellä oli saksalaisten edustajilla, vaikkakin heitä oli vain n. 3 % koko asukasmäärästä. Virolaisten edustajiksi oli määrätty, ei valittu, maaseudulta muutamia talonpoikia, joiden tiedettiin olevan saksalaistyvällisiä. Yhtäkään virolaisen sivistyneistön edustajaa ei näillä maapäivillä ollut. Mutta itselleen kunniaksi esittivät nämäkin virolaiset talonpojat vastalauseensa ilmoittaen, ettei heillä ollut minkäänlaisia valtuuksia ratkaista maansa

kohtaloa. Maapäivien saksalainen enemmistö pyysi tietysti sitten keisari Vilhelmiä liittämään Itämerenmaat Saksaan.

Saksalaisten väkivaltaisuus ja erikoisesti heidän suuret pakko-ottonsa, jotka aiheuttivat maaseudullakin leivänpuutteen, sekä saksalaisen sotaväen omavaltaisuus, saivat aikaan sen, että suopeus muuttui vihaksi myöskin talollisten piireissä. Kaupungeissa vallitsi nälänhätä, mikä oli vielä tuntuvampi sen takia, että työt tehtaissa olivat osin seisauksissa, osin taas maksettiin äärimmäisen huonoja palkkoja.

Kun saksalaiset syksyllä 1918 rupesivat kärsimään tappioita länsirintamalla, iloittiin siitä yleisesti. Liittovaltojen vaatimuksesta täytyi saksalaisten poistua Virosta 1918 syksyllä. Viron hallitus ryhtyi jälleen — jo kolmatta kertaa — maan asioita johtamaan. Pelättiin ja syystä, että saksalaisen sotaväen poistuessa venäläiset bolševikit hyökkäävät maahan, ja tahdottiin järjestää oma sotaväki. Mutta saksalaiset estivät senkin eivätkä antaneet aseita. Esim. Tallinassa he särkivät kiväärit ja upottivat niitä mereen, mutta eivät antaneet Viron hallitukselle. Venäläiset tulivatkin marraskuussa 1918 rajan yli, saksalaisten peräytyessä taistelutta ja jättäen maan turvattomana uudelle vainolaiselle. Viron hallituksen täytyi tehdä kaikki yhdellä kertaa: puolustaa maata, koota sotaväkeä, hankkia aseita ulkomailta ja järjestää hallinto valtiokassan ollessa tyhjänä. Hallituskoneiston ollessa vielä puutteellisen ei kaikkialla voitu toimia saman suunnitelman mukaan, vaan jokaisessa kaupungissa, jokaisessa pitäjässä tehtiin niin paljon kuin itse taidettiin ja vicitin sen lyhyen ajan kuluessa, joka oli saksalaisten poistumisen ja punaisten hyökkäyksen välillä. Tärkeintä oli vastustaa maahan hyökkäävää vainolaista. Ensimmäisinä lähtivät vihollisia vastaan vapaaehtoiset joukot, joihin kuului etupäässä koululaisia, upseereja ja ylioppilaita. Nämä tottumattomat koululaisjoukot taistelivat uljaasti vihollisrykmenttejä vastaan voittaen siten hallitukselle aikaa joukkojen järjestämiseksi. Hallitus kokosi joukkoja, hankittiin

aseita, osittain saksalaisilta väkisin ottaen, osittain nostaen merestä sekä saaden Suomesta, m. m. tykkejä. Joukkoihin ei tietenkään ollut vielä ehditty luoda kuria, sillä ne olivat oikeastaan puolittain vapaaehtoisia sissijoukkoja, joilla oli huonot kotoiset varusteet, vähän aseita ja ampumatarpeita. Pahinta oli, että näiltä joukoilta kuten koko kansaltakin puuttui alussa usko, että omin pienin, järjestyttömmin voimin kyettäisiin vastustamaan suunnatonta venäläistä sota-voimaa. Kukaan ei ymmärtänyt ottaa huomioon, ettei Venäjän sotilaallinen mahti, suuresta miesluvustaan huolimatta, ollut silloin erittäin suuri.

Uudeksi vuodeksi 1919 venäläiset olivat saaneet valtaansa jo puolet Viron maasta ja olivat enää vain 30 km:n päässä Tallinnasta, kun saatiin Suomesta apua. Suomalaisella apuretkikunnalla oli sen vähälukuisuudesta huolimatta (yhteensä lähes 3,000 miestä) käänteentekevä merkitys Viron vapaus-sodassa, varsinkin moraalisesti. Suomalaiset näyttivät, miten pieninkin voimin voitiin suuret venäläislaumat voittaa. Heidän tulonsa osoitti virolaisille, jotka tunsivat itsensä yksinäisiksi, että ainakin veljeskansan keskuudessa ajateltiin heitä ja tahdottiin heitä auttaa. Suomesta saatiin myös ensimmäinen rahallinen avustus (10 milj. markan laina). Mutta tärkeintä luonnollisesti oli kuitenkin suomalaisten henkilökohtainen apuuntulo; se toi epätoivon partaalla olevalle kansalle sitä, mitä eniten tarvittiin, nimittäin uskon omaan voimaan ja asiaan. Tammikuun 5:ntenä alkoi eteneminen pohjois-Virossa yhdessä suomalaisten kanssa, samoin etelässä, jossa virolaiset joukot taistelivat yksinään, mutta jossa jo tietoisuus siitä, että oli saatu apua, ettei enää oltu yksin, lisäsi rohkeutta ja voimia. Jo ensimmäiseksi itsenäisyyden vuosijuhlaksi (24. II.) oli tasavallan alue puhdas vihollisista. Kävisi liian pitkäksi kuvata koko vapaussotamme kulkua¹⁾,

---

1) Yksityiskohtaisempi selonteko Viron vapaussodasta on ilmestynyt Suomen Sotilaassa v. 1926.

on vain vielä mainittava, että se oli todellakin melkein koko kansan taistelua vapaudesta, eikä vain jonkun yksityisen luokan. Virolaisia bolševikkeja oli venäläisten joukoissa vain hyvin pieni prosentti, kun taas laajat työläispiirit sosiaalidemokraattien kautta olivat mukana koko itsenäisyystaistelun ajan maan hallituksessakin. Tämä yksimielisyys antoikin nähtävästi koko kansalle sen voiman, millä se nurkumatta kesti kaikki sota-ajan vaikeudet, niin suuria kuin ne olivatkin. Virolla näet ei ollut koko aikana niin paljo sotaväkeä, että osa sotilaista olisi voinut rintaman takana levätä, kaikkien täytyi olla rintamalla melkein kaikki ne 15 kuukautta, mitkä sota kesti.

Mutta ei riittänyt se, että Viron vähäisen sotaväen täytyi taistella venäläistä ylivoimaa vastaan. Suvella 1919 hyökkäsi virolaisten kimppuun takaapäin v. der Goltzin »rautainen divisioona» ja saksalaisten paroonien Latviassa muodostamat joukot, jotka olivat jo kukistaneet Latvian kansanvaltaisen hallituksen. Uuden vihollisen ilmestyminen takaapäin teki sodan virolaisille joksikin aikaa hyvin vaikeaksi, mutta tietoisuus, että nyt oli taisteltava ikivanhaa vihollista vastaan, joka jälleen kuten vuosisatoja aikaisemmin tahtoi tehdä virolaiset orjikkeen, kiihotti sotilaita kymmenkertaiseen vihaan ja rohkeuteen. Jo muutamassa viikossa paroonien sotajoukko hävisi, huolimatta paremmasta sotilaallisesta kasvatuksestaan ja varustuksistaan. Sen johtajan, kenraali v. d. Goltzin maailmansodassa ja Suomessakin voittamat laakerit jäivät Volmarin ja Vönnun taistelutantereille ja Viron pienet joukot selviytyivät näistä, perivihollisiaan vastaan käydyistä taisteluista karaistuneina ja taistelukuntoisempina kuin ennen.

Kun sitten vihdoin vapaussodan lopussa venäläiset kokosivat joukkonsa, jotka olivat neljä kertaa suuremmat kuin virolaisten joukot ja nyt jo hyvin järjestettyjä ja taistelukelpoisia, eivät virolaiset enää peräytyneet missään rajan yli. Silloin täytyi venäläisten nähdä, että voitto virolaisista, jollei

se olisi mahdotonkin, ainakin vaatisi liian paljon uhreja, ja heidän täytyi suostua Viron eroamiseen Venäjältä. Viron ja Venäjän välinen rauhansopimus allekirjoitettiin Tartossa helmik. 2:sena 1920.

Niinä vuocina, jotka ovat kuluneet vapaussodan päättyemisestä, ei ole ainoastaan ennätetty korjata maailmansodan tuottamia vaurioita, vaan on kaikin tavoin paljon edistytty ja voimistuttu. Sisäisen hallinnon alalla on eittämättömästi tärkein maareformi, jolla suuret kartanot otettiin aatelis-
tolta pois, palstoitettiin ja annettiin maata tarvitseville. Ilman tätä perustavaa uudistusta olisi virolaisten itsenäisyys ollut mahdoton. Näin poistettiin jo vuosikymmeniä kestänyt huutava maannälkä ja sidottiin maahan suurilukuinen maalaisväestö, johon pysyvä valtiojärjestys ja työ vasta nyt voi nojautua. Ilman tätä uudistusta olisi enemmän kuin puolet Viron maasta ja varallisuudesta jäänyt virolaisten itsenäisyydelle vihamielisten saksalaisten paroonien haltuun, jotka sitten itse asiassa olisivat hallinneet Virea ja voineet valmistaa millaisia yllätyksiä tahansa, mistä on todisteena viimeksi saksalaisen valtauksen aika ja Goltzin sotaretket. Väkivaltaisesti pois ryöstetyn isien maan takaisin voittaminen kuului sekin Viron vapaussotaan ja vasta sen avulla virolaiset jälleen ovat isäntiä omassa maassaan. Viron kansallinen kehitys on jälleen vapaa.

Tuskin on minkään muun kansan kohtalo ollut niin kova kuin Viron kansan. Sen historia on todellakin yhtämittaisten kärsimysten historiaa, sen »aikakirjat kuin kirojen luku». Mutta sitä ihmeellisempi on ollut sen kestävyuden voima. Yhä on sillä riittänyt voimia uudelleen nousta ja viimein niin lyhyessä ajassa kuin 60—70 vuoden kuluessa kaikista esteistä huolimatta voittaa ja luoda ne poliittiset, taloudelliset ja sivistykselliset arvot, joita se nyt voi sanoa omikseen. Tämä voima takaa myös Viron tulevaisuuden.

Viron valtiosta.

Kirj. *Jüri Uluots.*

Viron tasavalta on syntynyt maailman sodan ja Venäjän vallankumouksen pyörteissä, mutta niitä sisäisiä ja ulkonaisia perusteita, jotka tekivät mahdolliseksi tämän tosiasian, oli jo kauan aikaa valmisteltu.

Valtion synnyn päätekiäjät. Vaikka Viron kansa oli vuosisatoja ollut vierasten, toinen toistansa seuranneiden valtiolisten voimien ja paikallisen, vieraasta kansallisuudesta kokoonpannun, aristokraattisen pienen kansankerroksen vallan alaisena, se ei koskaan menettänyt kansallista itsetuntoaan, vaan syvässä ja sammumattomassa toivossaan odotti parempia päiviä, jotka tekisivät mahdolliseksi »Viron elämää uudeksi luoda, Viron kansalle onnen tuoda». Yhtärintaa tämän ideologisen ajatustavan kanssa oli 19. vuosisadan jälkimmäisellä puoliskolla huomattavissa Viron kansan taloudellinen vaurastuminen ja sivistysolojen yhtenäinen nousu. Samaan aikaan alkoi kansa etsiä kansallista itsetuntoaan ja sekä taloudellista että sivistyksellistä tasoaan vastaavaa valtiollista ilmaisumuotoa. Nähtyään ja saatuaan kokea yksin- ja ylimysvaltaisten hallitsemistapojen kurjuuden ja niiden seuraukset kansa ikävöi ja ihanoi parempaa valtiollista asemaa tasavaltaisessa ja demokraattisessa valtio-

muodossa. Toiselta puolen, ottaen huomioon ne luonnolliset edellytykset, jotka tekivät mahdolliseksi kansan olojen järjestämisen yksityisten voimanponnistusten avulla, virolaisten yhteiskuntapoliittinen ajatustapa oli suhteellisen indivi-

Tarton kaupungin raatihuone. (V. K. K.)

dualistinen. Ollen siis pohjaltaan tasavaltais-demokraattinen ja yksilöllinen Viron poliittinen itsetunto etsi vain tilaisuutta ihanteittensa toteuttamiseksi, mikä olisi sopusoinnussa yleismaailmallisen poliittisen kehityksen kanssa.

Autonoominen itsehallinta. Venäjän keisarikunta, joka perustui suurvenäläisyyden ylivoimaan ja joka oli valtiollisen rakenteensa puolesta monarkistinen ja taipuvainen kieltä-

mään kansalaisvapauden eikä yleensä vastannut ajan poliitista kehityssuuntaa, ei jaksanut kestää maailmansodan ponnistuksia, vaan sortui. Entisen valtiomahdin juriidiseksi jatkoksi tuli v. 1917 Venäjän väliaikainen hallitus. Tätä uutta valtiollista olotilaa kiiruhti Viron kansa hyväkseen käyttämään. Kansan johtomiesten ehdotuksesta ja vaatimuksesta hyväksyi Venäjän väliaikainen hallitus 30 p:nä maaliskuuta 1917 Virolle uuden, väliaikaisen, paikallisen valtiollisen järjestelyn, joka astui voimaan kesällä samana vuonna. Sen nojalla muutettiin koko virolaisen asutusalueen siihenastiset sääty-itsehallintalaitokset maalla ja kaupungeissa, perustettiin lisäksi maakuntain itsehallinta sekä muodostettiin kaikkien mainittujen itsehallintalaitosten yläpuolelle siihenastisen aateliston maapäivien sijaan kansanvaltaisella tavalla valittava kansanedustajisto, n. s. Väliaikainen maaneuvosto. Kuntien, maakuntain ja kaupunkien itsehallintalaitosten sekä koko maan käsittävän edustuslaitoksen avulla järjestettiin asianmukaiset täytäntöönpanoelimet. Itsehallintalaitosten käsissä olivat hallinnolliset, osaksi myös lainsäädäntä- ja oikeudenkäyttötehtävät.

Siten oli Viro saanut 1917 vuoden jälkipuoliskolla valtiollisen itsehallinnan autonomisena provinssina Venäjän valtakunnassa. Mutta pian seurasivat vieläkin kohtalokkaammat tapahtumat.

Itsenäisen valtion synty. 1917 vuoden lokakuussa tapahtui Venäjällä valtiokeikaus, jollein valtion johtoon astui kommunistinen hallitus, jolla ei ollut enää mitään juriidista yhteyttä siihenastisen laillisen oikeusjärjestyksen kanssa. Sekä poliittiselta että oikeudelliselta kannalta katsoen katkesivat silloin kaikki ne siteet, jotka olivat autonomista Viron provinssia valtio-oikeudellisesti yhdistäneet Venäjään. Viro oli saavuttanut historiallisen hetken, se sai vapaasti itse päättää, alistuako edelleen Venäjän vallankumouksellisten voimain johdon alle, vaiko liittyä johonkin toiseen valtioon tai julistautua itsenäiseksi valtioksi. Viron kansan enemmistö

valitsi viimeksimainitun mahdollisuuden. Edellä mainittu laillisessa järjestyksessä valittu kansanedustus (Väliaikainen maaneuvosto) julistautui 28:ntenä marraskuuta 1917 korkeimman vallan haltijaksi koko Viron alueella. Valtio-oikeudellisesti oli Viron valtion luominen siten tapahtunut. Vähän myöhemmin, 24:ntenä helmikuuta 1918, sama edustusneuvosto julisti saaduilla valtuuksillaan Viron riippumattomaksi, itsenäiseksi tasavallaksi. Samalla luotiin uuden tasavallan hallitus. Siitä ajasta lähtien juhlitaan Virossa helmikuun 24:tä itsenäisyyden vuospäivänä.

Uuden valtion syntyessä ei kansainvälisiä vaikeuksia suinkaan ollut vielä voitettu. Tähän aikaan vielä voittoa Saksan keisarikunta, ollen sodassa Venäjää vastaan, valtasi muun lisäksi Viron tasavallan maa-alueen, ja Brest-Litovskin rauha vahvisti tämän valtauksen (okkupatsioonin). Kun Saksan keisarikunta kukistui ja siellä puhkesi sisäinen vallankumous 1918:n lopulla, se aiheutti Saksan valtausjoukkojen poiskutsumisen Viron alueelta, samalla kun Versaillesin rauhansopimus kumosi Brest-Litovskin sopimuksen. Viron tasavallan valtionlaitokset voivat 11:ntenä marraskuuta 1918 jälleen aloittaa keskeytyneen toimintansa. Mutta idästä uhkasi uusi vaara. Kommunistiset joukkosastot ja roisto-ainekset tunkeutuivat Viron rajojen sisäpuolelle; se hyökkäys oli väkivoimalla ja keinolla millä tahansa ehkäistävä. Pienen Viron ja suuren Venäjän välillä alkoi sota. Siinä taistelussa, jossa Viron kansa pusersi kaikki voimansa liikkeelle ja jossa suurta apua antoivat muutkin, ennen kaikkea naapuri- ja sukulaiskansa suomalaiset, puhdistettiin Viron maa-alue Venäjän sotaväestä, ja 2:sena helmikuuta 1920 solmittiin rauha. Mutta vielääkään ei ollut Viron tasavallan kansainvälinen asema taattu.

Ainoastaan sukulaisvaltio Suomi oli tunnustanut Viron tasavallan de jure, toisten tunnustus oli vain de facto. Mutta tässäkin tapahtui käänne parempaan. Puola tunnusti Viron tasavallan de jure joulukuun 31:ntenä 1920, Argentina tam-

mik. 6:näntena 1921, suurvaltojen lähettiläskonferenssi tam-
mik. 26:näntena 1921, ja pian senjälkeen kaikki muut valtiot.
Syysk. 22:näntena 1921 otettiin Viron tasavalta jäseneksi Kan-
sainliittoon.

Niin olivat virolaisten vuosisataiset salaiset toiveet to-
teutuneet, Viroa hallinnut vieras ies poispyyhkäisty. Kan-
sainvälisoikeudellisestikin oli Viron tasavalta nyt täydellisesti
tunnustettu tosiasia.

Oikeuslähteet. Samaan aikaan, kun taisteltiin rauhan
sekä ulkonaisen riippumattomuuden ja itsenäisyyden puo-
lesta, oli Viron järjestettävä sisäinen elämänsä oloja vastaa-
vien lakien avulla. Väliaikainen maaneuvosto ja väliaikainen
hallitus julkaisivat 1918:n lopulla ja 1919:n alussa tässä suh-
teessa useita lakeja. Huhtikuun 23:näntena 1919 kokoontui
koko kansan, demokraattisuuden pohjalla valitsema Perus-
tava kokous. Toukokuun 19:näntenä Perustava kokous vah-
vistii kaikki ne päätökset, joita Väliaikainen maaneuvosto ja
sen alaiset elimet sekä väliaikainen hallitus olivat tehneet
valtion riippumattomuuden ja itsenäisyyden saavuttami-
seksi sekä sisäisten olojen järjestämiseksi. Kesäkuun 4:näntenä
Perustava kokous vahvisti lain Viron tasavallan hallinnon
väliaikaisesta järjestyksestä, joka oli oleva voimassa perustus-
lain voimaan astumiseen. Samaan aikaan Perustava kokous
ryhtyi valmistamaan perustuslakia. Työ kesti lähes vuoden.
Kesäkuun 15:näntenä 1920 Perustava kokous hyväksyi lopulli-
sesti Viron tasavallan perustuslain ja se astui täysin voimaan
joulukuun 21:näntenä 1920. Perustuslaki sisältää johdannon ja
kymmenen lukua, joissa on 89 pykälää. Paitsi edellämäi-
nittäjä tärkeimpiä lakeja valtiosäännöstä, antoivat niin
Väliaikainen maaneuvosto ja väliaikainen hallitus kuin Pe-
rustava kokouskin sekä niiden muodostamat elimet joukon
monenlaisia muita asetuksia ja laillisia määräyksiä valtion
sisäisten olojen turvaamiseksi ja tähänastisten asetusten
muuttamiseksi ja täydentämiseksi. Myös perustuslain poh-
jalla toimiva kansaneduskunta (riigikogu) ja muut valtion

elimet ovat toimineet samassa suunnassa. Mutta ymmärrettävästi ei ole ehditty vielä muuttaa kaikkia entisiä, Virossa voimassa olleita, vuosisatojen kuluessa syntyneitä oikeudellisia normeja, joista sitäpaitsi useat vielä nykyoloissakin tuntuvat tyydyttäviltä. Niinpä ovat Virossa parastaikaakin voimassa vuosisatojen kuluessa muodostuneet oikeudelliset normit, jotka ovat alkuperältään sangen vaihtelevia ja monenlaisia, sikäli muuttumattomina, mikäli niitä Virossa tasavallan elinten taholta ei ole erinäisillä asetuksilla muutettu. Mutta oikeusjärjestyksen kehittäminen käy siihen suuntaan, että se vastaisi kansan oikeudellisia elämänvaatimuksia ja tosioloja.

Valtiosäännön ääriviivat. Viron valtiota järjestettäessä on periaatteena ollut oikeudentunto ja sen ilmaisuna oikeusvaltio. Perustuslaki määrää, että valtiovaltaa Virossa ei saa kukaan käyttää muuten, kuin ainoastaan perustuslain ja sen nojalla annettujen lakien sekä näiden kanssa sopusoinnussa olevien oikeudellisten normien perustalla. Valtiovallan toimenpiteet, jotka eivät täytä näitä oikeusvaltion vaatimuksia, voidaan kumota tuomioistuimissa. Myöskään ei tarvita etukäteen minkäänlaista ylemmän esimiehistön lupaa valtion virkamiesten haastamiseksi oikeuteen.

Viron valtion alue on määrätty kansallisen asutusalueen rajoja silmälläpitäen, valtion kielenä on vironkieli, valtiovalta on kansan käsissä, jokaiselle kansalaiselle on valtiossa turvattu yksilöllinen esiintymis- ja kehittymismahdollisuus. Viron valtion ulkonaisena tunnusmerkkinä on kolmivärinen valtion lippu (sini-musta-valkea) ja valtion vaakuna (kolme sinistä leopardia keltaisella pohjalla).

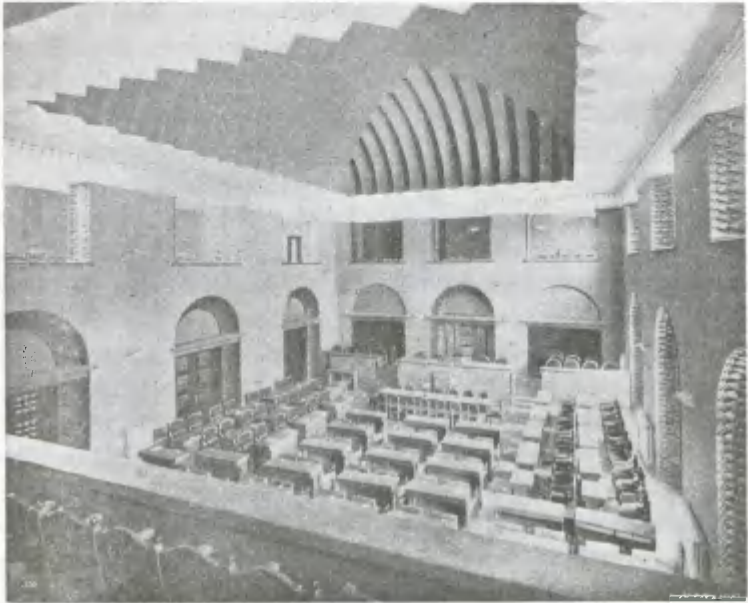
Kansalaisyhteisöt. Ennen vuotta 1920 jakautuivat asukkaat Viron maa-alueella 4:ään säätyyn: aatelisto, hengellinen sääty, kaupunkien porvaristo ja talonpojat. Tämä säätyjako oli syntynyt keskiajalla ja säilyi sellaisenaan oleellisesti viime aikoihin saakka. Joskin aikaisemmin oli tosin muutamia säätyetuoikeuksia ja oikeuksia syrjäytetty, Perustava kokous

lakkautti päätöksellään kesäkuun 9:ntenä 1920 säätyjaon Virossa kokonaan. Siten olivat kaikki Viron valtion kansalaiset kansallisuuteen, säätyyn, sukupuoleen ja syntymään katsomatta samanarvoiset lain edessä. Samoin on uskonnon ja omantunnon vapaus suojattu. Ei kukaan ole velvollinen vastoin tahtoaan alistumaan määrättyä uskontunnustusta noudattamaan, olemaan uskonnollisen yhdistyksen tai laitoksen jäsen tai täyttämään niiden hyväksi yleisiä velvollisuuksia. Mutta omasta puolestaan valtio suojelee uskonnollisten toimitusten esteetöntä täyttämistä, sikäli kuin se ei ole yleistä järjestystä ja säädyllisyyttä vastaan. Kiintoista on vielä panna merkille, että Virossa on jokaisella kansalaisella vapaus määrätä kansallisuutensa; ainoastaan niissä tapauksissa, joissa henkilökohtainen kansallisuuden määrääminen on mahdotonta, tapahtuu se lain määräämässä järjestyksessä.

Valtiovallan yleiset elimet. Viron valtiovallan käyttö perustuu kansanvallan periaatteeseen, ja sitä vastaava tarpeellinen ilmaisumuoto onkin löydetty. Valtiovallan eliminä ovat kansa, kansanedustajisto, tasavallan hallitus alaisine virkamiehistöineen, tuomioistuimet ja hallinnolliset laitokset.

Kansa. Valtiovallan korkeimpana haltijana Virossa on kansa itse äänioikeutettujen kansalaistensa kautta. Äänioikeus on jokaisella 20 vuotta täyttäneellä kansalaisella, joka on ollut vähintään vuoden Viron alamainen, muutamia yksityisiä laissa määrättyjä tapauksia lukuunottamatta. Kansa käyttää valtaansa kolmella tavalla: kansan aloiteoikeuden, kansan äänestyksen ja vaalien kautta. Kansan aloite ilmenee siinä, että 25,000 äänioikeutetulla kansalaisella on oikeus vaatia, että jokin laki on annettava, muutettava tai tunnustettava kumotuksi. Sellainen vaatimus on jätettävä lakiehdotuksena Riigikogulle, joka ei voi sitä enää muuttaa, vaan joko hyväksyä tai hylätä. Viimemainitussa tapauksessa lakiehdotus menee kansanäänestykseen. Kansanäänestys on Virossa kahdenlainen: fakultatiivinen ja obligatoorinen. Fakultatiivisesti kansanäänestys tapahtuu

kahdessa tapauksessa: 1) kun $\frac{1}{3}$ kansanedustajista määrätyn ajan kuluessa vaatii, että laki, jonka kansanedustus on hyväksynyt, jää kahden kuukauden ajaksi julkaisematta ja kun sen ajan kuluessa 25,000 äänioikeutettua kansalaista

Riigikogun istuntosali.

vaatii tätä lakia kansanäänestyksellä ratkaistavaksi, 2) kun kansanedustajisto hylkää kansan aloitteesta esitetyn lakiehdotuksen. Obligatoorinen kansanäänestys tulee taas kysymykseen perustuslain muuttamisessa, jolloin perustuslain muutosta koskeva ehdotus on kansalle tiedoksi annettava 3 kuukautta ennen kansanäänestyspäivää. Kansan aloitteen ja kansanäänestyksen alaisia eivät ole verotusasetukset, ulkovaltain kansa tehdyt sopimukset, valtion tulo- ja menoarvio sekä muutamat tärkeimmät hallinnollis-valtiolliset asia-

kirjat, jotka kuuluvat kansanedustajiston valtuuksiin. Vaaleilla ilmaisee kansa tahtonsa Riigikogun, itsehallintolaitosten edustajiston sekä oikeusviranomaisten (sikäli kun ne lain mukaan eivät ole korkeimman oikeuden nimitettäviä) valitsemisessa.

Riigikogu (eduskunta). Kansanedustuslaitoksena Riigikogu on lakiasäättävän ja perustuslaissa määrättyissä tapauksissa muunkin valtiomahdin käyttäjä. Riigikogussa on nykyään 100 jäsentä, jotka valitaan yleisellä yhtäläisellä, välittömällä, salaisella ja suhteellisella äänestyksellä. Jokaisella äänioikeutetulla Viron kansalaisella on aktiivinen ja passiivinen vaalioikeus. Riigikogun säännölliset vaalit toimitetaan joka kolmen vuoden kuluttua. Ainoastaan silloin, kun kansanäänestyksellä on jokin Riigikogun hyväksymä laki kumottu taikka päinvastoin hyväksytty Riigikogun hylkäämä lakiehdotus, jolloin Riigikogu on saanut kansalta epäluottamuslauseen, toimitetaan ylimääräiset vaalit ennen 3-vuotiskauden päättymistä. Viron Tasavallassa on Riigikogu permanentti, aina pysyvä valticelin. Siitä syystä menettävät Riigikogun jäsenet valtuutensa vasta sitten, kun seuraavan Riigikogun kokoonpano, vaalien tuloksena, on virallisesti julkaistu. Riigikogulla on oma puhemiesistonsä ja kansliansa. Riigikogu kokoontuu varsinaista istuntokautta varten joka vuoden lokakuun ensimmäisenä maanantaina, mutta se voidaan kutsua kokoon ylimääräisiin istuntoihin muinakin aikoina. Riigikogun tehtävät jaetaan seuraaviin 4:ään ryhmään: 1) lakien säätäminen, 2) erinäisten hallintotoimien vahvistaminen tai päättäminen, 3) hallinnon kontrolli sekä 4) tasavallan hallituksen ja korkeimman oikeuden (Riigikohus) jäsenten valitseminen.

Lainsäädäntöjärjestys on lähemmin määritelty Riigikogun työjärjestyksessä. Lait astuvat voimaan 10 päivää »Riigi Teatajassa» (Valtion tiedonantaja) julkaisemisen jälkeen, jollei jossakin laissa itsessään ole nimenomaan määrätty jotakin toista päivää voimaantulopäiväksi.

Riigikogu a) vahvistaa valtion tulo- ja menoarvion, sopimukset ulkovaltain kanssa, julistaa maan suojelustilaan sekä b) päättää sodasta ja rauhasta samoin kuin sotaväen liikekannalle asettamisesta. Tasavallan hallituksella on kuitenkin oikeus, Riigikogun päätöstä odottamatta, julistaa liikekannallepano, kun vieras valtio on julistanut sodan Viroa vastaan, alkanut sotatoimet tai liikekannallepanon. Maan hallinnon kontrolloijina ovat: 1) valtion kontrolli (Riigikontroll), b) välikysymysmenettely ja c) hallitukselle vastattavaksi asetetut kysymykset. Valtion kontrolliviraston muodostavat Riigikogun valitsemat valtion kontrollöörit ja kontrollineuvoston jäsenet alaisine virkamiehineen. Valtion kontrollin päätökset vahvistaa Riigikogu. Neljänellä osalla Riigikogun jäsenistä on oikeus tehdä välikysymyksiä, joihin tasavallan hallitus on velvollinen vastaamaan, ja Riigikogulla on oikeus ottaa selitykset käsittelyn alaisiksi ja ratkaistaviksi. Jokaisella Riigikogun jäsenellä on oikeus Riigikogun istunnossa kääntyä hallituksen puoleen kysymyksillä. Näihin annettuja vastauksia ei käsitellä Riigikogussa.

Tasavallan hallitus. Tasavallan ulko- ja sisäpolitiikan johto, valtion koskemattomuuden, sisäisen turvallisuuden sekä lakien noudattamisen valvonta sekä valtiovallan käyttö on riigivaneman johdolla Tasavallan hallituksen tehtävä. Siten ei Virossa hallitusvaltaa ole periaatteellisesti annettu yhden henkilön käsiin, kuten tavallisesti muissa valtioissa (itsevaltiat, presidentti), vaan se kuuluu kolleegiolle. Hallituksen muodostaa riigivanem ja ministerit. Riigivanem on Viron tasavallan virallinen edustaja niin valtio- kuin kansainvälisoikeudellisesti. Hän on samalla tasavallan varsinainen päämies, käyttää tätä valtaansa joko välittömästi omissa persoonassaan tai tasavallan hallituksen kautta. Viimeksimainitun avulla Riigivanem johtaa tasavallan ulko- ja sisäpolitiikkaa, johtaa ja yhtäläistyttää hallituksen toimintaa samoin kuin on puheenjohtajana hallituksen istunnoissa ja voi vaatia yksityisiltä ministereiltä niiden toiminnan suhteen selityksiä.

Ministerit ovat toiselta puolen tasavallan hallituksen jäseniä ja siinä merkityksessä Riigivaneman kanssa kollegiaalisesti vastuussa valtion yleispoliittisesta johdosta. Toiselta puolen ovat ministerit tavallisesti vastaavien hallintohaarojen (ministeriöiden) varsinaisina johtajina sekä siinä mielessä kukin vastaavan ministeriönsä toiminnasta vastuunalainen. Erityisesti kuuluu hallituksen toimivaltaan: valtion tulo ja menoarvion laatiminen ja sen esittäminen Riigikogun vahvistettavaksi, valtion virkamiesten nimittäminen, mikäli se ei kuulu toisille virastoille, sopimusten tekeminen ulkovaltain kanssa ja niiden esittäminen Riigikogun vahvistettavaksi, Riigikogun päätöksen perusteella sodan julistaminen, puolustusväen mobilisatsioni sekä maan puolustustilaan julistaminen ja sen esittäminen Riigikogulle, lakiin perustuvien hallinnollisten määräysten ja puolustusjoukkoja koskevien asetusten antaminen sekä armahdusanomusten ratkaiseminen.

Riigivaneman ja ministerit kutsuu virkaansa Riigikogu vastaavan vaalitoimituksen perusteella. Hallitus on kollegiaalisena laitoksena yhteisesti vastuussa Riigikogulle. Sentakia sillä tulee kokonaisuudessaan olla Riigikogun luottamus. Ainoastaan silloin, kun hallituksen kokonaisuudessaan ei katsota olevan vastuussa jonkun yksityisen ministerin virkatoimesta hänen alaisessaan ministeriössä, voidaan poikkeuksia tehdä. Kaiken tämän perustalla eroavat tasavallan hallitus kokonaisuudessaan tai sen yksityiset jäsenet niin pian kuin Riigikogu on niille antanut epäluottamuslauseen.

Itsehallintaelimet ovat paikallisia, sivistyksellisiä tai ammatillisia laitoksia. Paikallista itsehallintoa hoitavat kaupunkien, maakuntain, kauppala- ja kuntainitsehallintaelimet. Ne on kokoonpantu edustajistosta, jonka jäsenet valitaan vastaavan alueen asukkaista samalla tavalla kuin Riigikogun jäsenet, sekä tarpeellisista täytäntöönpanoelimistä. Sivistyksellisistä itsehallintalaitoksista on mainittava ennen kaikkea Tarton yliopisto autonomisine, sisäisine hallintojärjestyksineen. Tähän kuuluvat myös *vähemmistö-*

kansallisuuksien sivistykselliset autonomiat. Ammatillisista itsehallintalaitoksista olisi mainittava Kauppa- ja Teollisuuskamari sekä suunniteltavat maatalouskamarit.

Tuomioistuimet. Oikeudenkäyttöä hoitavat Virossa tehtävässään riippumattomat tuomioistuimet. Alimpana oikeusasteena toimivat rauhanoikeudet (yksityiset rauhantuomarit, »rahukohtunikud»). Niiden ratkaistavia ovat pienemmät riita-, hallinto- ja rikosasiat. Toisen asteen tuomioistuimena ovat ylemmät rauhanoikeudet (rahukogu) kollegiaalisina oikeusistuimina. Niiden ratkaistavia ovat a) rauhanoikeuksille kuuluvat siviili- ja rikosasiat toisessa asteessa (apellatsioni) ja b) suuremmat siviili- ja rikosjutut ensimmäisessä asteessa sekä tärkeät hallinto-oikeudelliset asiat. Muutoksenhakuasteena niissä siviili- ja rikosasioissa, jotka ovat ensi asteessa ylemmän rauhanoikeuden alaisia, on hovioikeus (kohtupalat). Hallinnollisen tuomioistuimen tehtäviä ei hovioikeudella ole. Korkeimman oikeuden valvojana Virossa on valtakunnan oikeus (riigikohus). Kaikki siviili- ja rikosasiat, jotka on käsitelty ja päätetty alempien tuomiostuinten kahdessa asteessa, ovat valtakunnan oikeuden alaisia kassatsionijärjestyksessä. Muissa tuomioistuimissa ratkaistut hallinnolliset asiat alistetaan valtakunnanoikeuteen revisionijärjestyksessä. Suuremmat hallinnolliset asiat ovat ainoastaan valtakunnanoikeuden alaisia ensimmäisessä ja samalla viimeisessä asteessa. Myös valtiovallan korkeimpain virkamiesten virkarikosten käsittely ja niistä päättäminen tapahtuu valtakunnanoikeudessa. Valtakunnanoikeuden jäsenet valitsee Riigikogu. Kaikki muut tuomarit (sekä rauhantuomarit että kollegiaalisten istuinten jäsenet), jos ne eivät ole lain mukaan muuten valittavat, nimittää virkaansa valtakunnanoikeus.

Yleensä on oikeuden käyttö Virossa siten järjestetty, että tuomiostuinten päätökset ovat joka suhteessa taattuina. Siten on tahdottu toteuttaa periaatetta: *justitia est fundamentum regni.*

Piirteitä itsenäisen Viron taloudellisesta kehityksestä.

Kirj. N. Köstner.

Viro on maatalousmaa. Kuitenkin oli monelle varmaan-kin jonkunlainen yllätys, kun v. 1922 joulukuussa toimitetussa väestölaskussa kävi selville, että maataloudessa työskenteleviä oli koko asukasluvusta, 1,107,000:sta, vain 652,000 henkeä eli 59 %. Teollisuudessa toimivia oli 174,000 eli 15.7 %, kaupassa 46,000 eli 4.2 %, kuljetusalalla 37,000 eli 3,3 %, yhteiskunnallisessa toiminnassa 62,000 eli 5.6 %, sekalaisissa töissä 87,000 eli 7.9 % ja ilman määrättyä työalaa 39,000 eli 3.5 %. Täten on epäamättömästi todistettu maatalouden suuri merkitys Viron kansantaloudessa, samalla kun on kumottu se usein esitetty mielipide, että Virossa 70 % koko kansasta eläisi maataloudesta.

Väestön laskun avulla kyetettiin saada selville m. m. kansan *yhteiskunnallinen ryhmitys*. Tässä suhteessa jaettiin nimittäin kansa seitsemään ryhmään: A) isännät, joilla on vakituisesti palkattuja työläisiä; B) isännät, joilla ei ole vakituisesti palkattuja työläisiä, C) työläiset ja palvelijat, D) virkamiehet, E) vapaita ammatteja harjoittavat, F) yhteiskunnallista asemaa vailla olevat ja

G) ne, joiden yhteiskunnallinen asema on tuntematon. Näiden kansankerrosten ryhmitys jakautui kansan yksityisillä työaloilla seuraavasti (prosenttein työalaryhmin kokomäärästä):

	A	B	C	D	E	F	Yhteensä
Maatalous	16.2	64.2	19.0	0.6	—	—	100.0
Teollisuus	5.7	35.8	51.6	6.9	—	—	100.0
Kauppa	11.9	43.9	24.6	19.6	—	—	100.0
Kuljetus	1.7	19.3	61.0	18.0	—	—	100.0
Yhteensä (mainitsematta olevat työalaryhmit mukaan otettuina) ..	10.9	46.1	31.2	5.8	0.4	5.6	100.0

Tämän mukaan oli koko Viron kansasta kokonaista 57 % taloudellisesti itsenäisiä, samalla kun työläisten ja palkolisten prosentti oli 37.0. Erityisen suuri oli itsenäisten prosentti maataloudessa, sillä ryhmät A ja B sisälsivät jo 80.4 % koko maatalousväestöstä, kun taasen työläisten ja palvelijain osalle jäi 19.6 %, toisin sanoen, Viron maataloudessa oli vain joka viides ihminen palvelija. Teollisuudessa oli luonnollisesti työläisten ja palvelijain prosentti paljoa suurempi, ulottuen lähes 60:een, kun taasen kaupassa oli itsenäisten luku suurempi kuin työläisten ja palvelijain. Näistä numeroista selviää jotakuinkin tarkoin maareformin vaikutus Viron maataloudessa, mikä reformi antoi pyöreästi 30,000 uutta maataloutta.

Katasteritilaston mukaan oli kuluvan vuosisadan alussa Viron 4,380,000 ha käsittävästä maapinta-alasta peltoa 1,025,000 ha eli 23.4 %, niittyä 1,053,000 ha eli 24.0 %, laidunmaata 743,000 ha eli 17.0 %, metsää 898,000 ha eli 20.5 %, soita, rämeitä ja muuta sellaista maata 660,000 ha eli 15.1 %. Myöhemmän arvioimisen mukaan v:lta 1925 oli peltoa ja puutarhamaata 1,010,000 ha, niittyä 894,000 ha, laidunta

738,000 ha, ja metsämaan suuruudeksi arvioi Metsähallitus 841,000 ha. Asettamalla nämä luvut rinnakkain, huomataan, että peltoala tämän vuosisadan alusta lukien on hiukan pienentynyt ja että niittyala on verraten paljon vähentynyt; niinkään on laidun- ja metsäala huomattavasti supistu-

Tallinnan satama lentokoneesta kuvattuna.

nut, joten tuottamaton maa-ala on ncussut 660,000 ha:sta 897,000 ha:iin. Nämä numerot eivät kuitenkaan ole toisiinsa täysin verrattavissa, sillä arviolaskelmassa tuskin on mahdollista saada niin tarkkoja yhteenvetoja, kuin mitä katas-terilähteet antavat. Metsien koko pinta-alan pieneneminen noin 50,000 ha:lla tapahtui pääasiallisesti scdan aikana. Nyt, kun metsät kartanoiden mukana joutuivat valtion haltuun (valtiolla nyt 724,000 ha metsää), on metsien edelleen hävittäminen varmasti pysäytetty.

Koko valtakunnassa oli v:n 1925 maataloudellisen

luetteloimisen mukaan 126,651 maatalcutta, jotka olivat yli 0.5 ha:n suuruiset ja jakautuivat eri suuruusluokkiin seuraavasti:

Talouksien suuruus maataloudellisesti kelpoisen maan mukaan	Talouksien luku	Niillä peltoa ja puutarhamaata tuhansin ha:rein	Yhtä taloutta kohti keskimäärin peltoa ha
0.5— 5 ha	21.883	34.4	1.6
5— 10 »	19.420	66.0	3.4
10— 20 »	32.025	206.5	6.4
20— 30 »	23.497	231.4	9.8
30— 60 »	26.170	361.4	13.8
60—120 »	3.220	74.3	23.2
120— »	0.346	36.3	108.0
Yhteensä	126.561	1,010.4	8.0

Tämän mukaan olivat maataloudellisesti tärkeimmät suuruus-ryhmät 10—60 ha:iin, joita oli yhteensä 81.692 taloutta eli 64.6 % kaikista talouksista, ja joilla oli peltoa yhteensä 799,300 ha eli 79.2 % koko peltoalasta. Niin hyvin näitä suuremmat kuin pienemmät talot ovat tällä haavaa Virrossa maataloudellisessa suhteessa merkitystä vailla. Suurtalouksien ryhmä, 120 ha peltoa ja sitä suuremmat, käsitti ennen maareformia vajaat 267,000 ha eli 27.8 % koko peltoalasta. Nyt on näiden talouksien peltoala supistunut 36,300 ha:iin eli 3,6 %:iin koko peltoalasta, samalla kun on huomioon otettava, että tähän ryhmään kuuluvat myös yksityiset suuremmat talot ja entisistä kartanoista se osa, joka tähän saakka on vielä jakamatta, tai jota käytetään erinäisiin muihin tarkoituksiin (maatalouskoulut j. n. e.) tai hoidetaan entiseen tapaan kokonaisina tiloina.

Mitä tulee sitten talojen omistusmuotoihin, oli edellämainituista 126,561 talosta sellaisia, jotka jo ennen maareformia olivat kartanoista itsenäisiksi ostetut, 50,677 eli 40 %

kaikista taloista sekä vuokrataloja, mukaan luettuna myös uudet asutustalot, 47,539 eli 37.6 %. Näiden lisäksi oli Peterissä henkima- ja palstoitettuja henkimaatalouksia 9,388 eli 7.4 % koko määrästä sekä vuokrataloita suurempien tilojen mailla 9,375 eli 7.5 %. Valtion vuokratalojen perinnöllinen hallussapito on nykyisille haltijoille jotakuinkin taattu. Myös henkimaatalojen haltijoiden oikeudet on varmistettu ja hiljattain hyväksytyn torpparilain (popsiseadus) perustalla on myös yllämainituille 9,000 torpparille annettu

Uudenaikainen maalaistalo Pärnunmaalla.

mahdollisuus ostaa nämä palstat laillisilta isänniltään itsenäisiksi. Sentakia voidaan sanoa, että maa, kokonaisuudessaan, on nykyisille haltijoille täysin käyttöoikeuksin turvattu ja että tässä mielessä on maareformi Virossa oikeastaan jo loppuun suoritettu.

Kysymys, josta päättäminen on vielä liian aikaista, on luonnollisesti se, kuinka tarkoituksenmukaisesti ja taloudellisesti edullisesti on koko maareformi toteutettu ja eikö aikaa myöten siitä synny uusia vaikeuksia.

Mitä sitten tulee maataloustuotantoon, näyttää, ettei se ennen sotaa vallinneeseen tuotantoon verrattuna ole lainkaan taantunut ja että se on sodan jälkeen niin paljon edistynyt, että sodanaikaisen hävityksen jäljet ovat jo suureksi osaksi peittyneet.

Tärkeimpien viljalajien kylvöala oli:

	1925 tuhansin ha:ein	1914 tuhansin ha:ein
Ruis	154.8	159.1
Vehnä	20.5	9.2
Ohra	114.8	119.7
Kaura	150.3	136.2
Peruna	68.9	74.0
Pellava	45.7	36.1
Kylvöheinä	168.3	171.3 (1916)
Rehjuurikat	5.4	2.5 »
Sekavilja	58.7	32.8 »
Yhteensä	787.4	740.9

Näistä numeroista voidaan päätätä, että edellämäinnittujen viljojen kylvöalat ovat yleensä lisääntyneet. Muutokset eri viljalajien kylvöaloissa osoittavat selvästi eräänlaista maatalouden kehityssuuntaa. Hallituksen tullipolitiikan tuloksena on, että esim. v e h n ä n viljelys viime vuosina on huomattavasti noussut; rukiin kylvöala pienenee, ja nähtävästi siitä syystä, että rukiin kasvatusta syömäviljana on huonosti kannattavaa, koska maahan tuotavalla rukiilla ei ole tuontitullia. Sitä vastoin lisääntyy k a u r a n kasvatusta kotieläinten rehuviljana, samoin sekaviljan ja rehjuurikoiden kylvöala. Pellavan kylvöalan kasvaminen on seurauksena pellavan korkeista hinnoista, mutta voi helposti myös pienentyä. Perunan kylvöala on supistunut jo pitkän aikaa, mikä on selitettävissä alkoholiteollisuuden taantumisesta. Ennen aikaa Viro kulutti tuskin $\frac{1}{5}$:n siitä spriistä, jonka se valmisti, muu osa meni Venäjälle. Spriin kulutus kotimaassa on nykyään tuskin suurempi kuin ennen sotaa, kun taasen ulkomaiden markkinat ovat Viron alkoholilta suljetut, eikä se voi kilpailla ulkomaisten hintain kanssa. Sentakia tyrehtyy ai-

kaa myöten alkoholi-
 liteollisuus, samalla
 kun perunankasva-
 tus taantuu.

Viljasadot pu-
 heeksi ottaen on tus-
 kin mahdollista ver-
 rata sodan edellisiä
 numeroita nykyisiin,
 sillä viimeainitut
 kootaan kokonaan
 toisia perusteita
 käyttäen. Joka ta-
 pauksessa on tilanne
 nykyään sellainen,
 että Viro tuo ulko-
 mailta runsaasti vil-
 jaa, erityisesti syö-

mäviljaa. Niinpä oli syömäviljan (ruis ja vehnä) tuonti, 1924—25 kulutusvuonna, 61,500 tonnia eli 32.8 % koko kulutuksesta; rehuviljan tuonti oli vain 5,000 tonnia eli 2 % koko kulutuksesta. Koko teräviljan tuonti oli siten 66,500 tonnia eli 15 % yleisestä kulutuksesta. Ei ole unohdettava, että jo ennen sotaa tuotiin maahan terä-

Traktori Väimelan maamieskoulun pellolla.

viljaa ja teki tuon-
 ti summittaisen ar-
 vion mukaan noin
 10 % koko kulutuk-
 sesta.

Kotieläinten
 luku on jo kasva-
 nut nähtävästi suu-
 remmaksi kuin en-
 nen sotaa. Niin oli
 Virossa (tuhansin):

Pellavan korjuuta Virossa.

	Hevosia	Nautoja	Niistä lehmiiä	Lampaita	Sikeja
1916 ¹⁾	178.3	518.8	268.7	620.8	304.2
1920	167.6	465.1	249.8	551.5	266.6
1925	218.4	551.3	357.2	718.5	332.6

Rukiin leikkuuta.

Näistä luvuista selviää, kuinka paljon kotieläinten luku on sodan jälkeen kasvanut, ja ei ole vähintäkään epäilystä siitä, että kotieläimiä yleensä on Virossa nyt enemmän kuin ennen sotaa.

Maataloudellisen edistyksen ilmapuntarina voimme pitää *voin vientiä* Virossa. Viime vuosina oli voin vienti: 1922—999 tonnia, 1923—2,347 tonnia, 1924—3,187 tonnia, 1925—6,445 tonnia sekä 1926 vuoden ensimmäisellä neljänneksellä 1,118 tonnia 787:ää tonnia vastaan vuoden 1925 kolmen en-

¹⁾ 1916 tilastosta puuttuu muutamia pitäjiä, jotka myöhemmin liitettiin Viroon. Sen takia ovat edelläolevat luvut jonkun prosentin pienemmät.

simmäisen kuun aikana. Voin viennin arvo v. 1925 oli jo yli 2 miljardia Emk, ja muodosti siten noin $\frac{1}{5}$:n Viron koko viennin arvosta. Muiden maataloustuotteiden vienti ei ole samassa määrin kasvanut, varsinkin on pellavan vienti pysynyt enemmän tai vähemmän muuttumattomana, ollen vuosittain noin 8—10 tuhatta tonnia.

Maitotalouden edistymisen ohella on lähivuosina myös

Öisun meijerikoulu Viljanninmaalla. Koulun ylläpitäjä on maataloudellinen keskusliike »Estonia». Tilalla on 100-päinen puhdasrotuinen Anglerikarja.

sianlihan viennin lisääntymistä odotettavissa. Tällä hetkellä sen vienti on vielä vähäpätöinen, sillä sianhoito ja erityisesti bacon-sikojen kasvatuksen järjestäminen ottaa oman aikansa. Ajanmukaiset vientiteurastamot ovat Tallinnassa jo käynnissä, mutta sopivan sikamateriaalin puutteessa ne eivät vielä työskentele täydellä voimalla. Sensijaan on *munien* vienti melko nopeasti kasvanut, olkoonkin, että se määrään nähden on toistaiseksi verrattain pieni. Spriin vienti on pienentynyt vuosi vuodelta, supistuen viime vuonna nollan arvoiseksi, oltuaan vielä v. 1923 130 milj. Emk.

Ehaveren mylly Palamusessa.

maidon käyttö 37 milj. naulaa, josta valmistettiin 29,000 puutaa voita ja 3,000 puutaa juustoa. Vuoden 1924 lo-

Siitä organisoi-
mistyön laajuudesta,
jota maatalouden
alalla on tehty, olisi
mainittava ainoas-
taan osuusmeijerien
lisääntyminen ja ke-
hittyminen. V. 1921
oli Virossa 72 osuus-
meijeriä ja niistä 54
meijerissä (3,080 jä-
sentä), joista on tie-
toja olemassa, oli

Kohtlan polttokivikaivos. Tuottoiset kerrokset avautuvat suoraan lähellä maanpintaa, joten kiveä nostetaan avonaisissa kaivoksissa. (V.K.K.)

Kohtlan tehtaait.

pulla oli meijerien luku 232, niistä 154 meijerissä, joissa 11,000 jäsentä, käytettiin maitoa 174 milj. naulaa, josta valmistettiin 189,000 puutaa voita ja 6500 puutaa juustoa. Meijerit, joiden toiminnasta kertomuksia ei ole saatu, olivat pääasiassa vastaperustettuja uusia laitoksia, mitkä eivät vielä olleet alkaneet säännöllisesti työskennellä. Näiden uusien meijerien kehittämisestä on ollut seurauksena voim viennin nopea lisääntyminen, josta jo aikaisemmin oli puhetta.

Kaikki tämä osoittaa, että maareformi, jota vastaan on erinäisillä tahoilla tehty runsaasti kiihoitustyötä, ei ole lainkaan pysähdyttänyt Viron maatalouden kehitystä, vaan päinvastoin antanut edistymiselle vauhtia, sillä tuloksia,

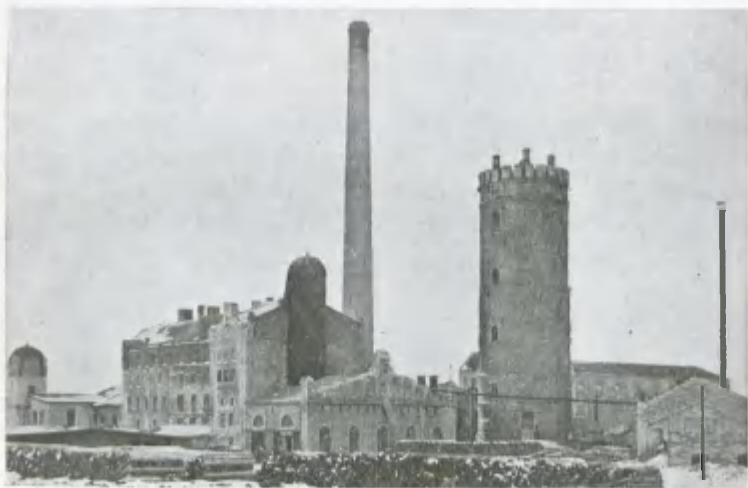
Kohtlan tehtaait työväen asuntoja.

Narvan koski. Kreenholmin puuvillatehtaat.

joita saatiin ennen sotaa, ei saavutettu vuosien, vaan vuosikymmenten kuluessa.

Teollisuuden kehittymiseksi tarvitaan joukko edellytyksiä, joita kaikkia Virossa ei ole. Viro on köyhä arvokkaista

Põhjan selluloosatehdas.

Kundan sementtitehdas.

mineraaleista. Tällä alalla on meillä vain muutamia tärkeimpiä raaka-aineita, joita teollisuus suuremmissa määrässä käyttää. Kalkkikivi ja savi on tehnyt mahdolliseksi sementtiteollisuuden kehittymisen pohjois-Viron rannikolla ja sen lähistön polttokivi(öljyliuske-)kerrostumat ovat antaneet perustan polttokiven kaivamiselle ja kiven teolliselle tislaukselle, mikä viime aikoina on voimakkaasti kasvanut, joskaan ei vielä aivan varmasti voida sanoa, että tämä teollisuusala olisi sivuuttanut kokeiluastetta.

Tutkittujen fosforiittien löytöpaikat näyttävät olevan epätarkoituksenmukaiset suuremman teollisuuden luomiseksi ja voivat tulla ehkä tärkeiksi vain paikallista merkitystä olevan teollisuuden syntymiselle. Metsistä saadaan raaka-ainetta puu- ja paperiteollisuutta varten, mutta molemmat teollisuushaarat ovat jo saavuttaneet laajenemismahdollisuuksien rajan, sillä paperiteollisuutta varten voi Viron metsien luontainen tuotanto antaa

Nostokurkia Tallinnan satamassa.

vuotuista kasvua käyttämällä vain 30,000 kuutiosyltä paperipuita, ja kulutus viime aikoina on jo noussut 24,000 kuutiosyleen vuodessa.

Faneeriteollisuus on samoin potenut jo pitkän ajan koivupölkkyjen puutetta. Nämä molemmat puuteollisuuden haarat voivat laajentua vain sikäli, kuin raaka-ainetta on mahdollisuus tuoda ulkoa (Venäjältä).

Tallinnan satama.

Erittäin tärkeä teollisuus oli ennen sotaa ja on vielä nykyin *puuvillateollisuus*, jonka kehittymisen edellytyksinä olivat suotuista ilmasto, halpa raaka-aineen tuonti sekä osittain myös halpa voima, jota saatiin Narvan koskista. Tärkeintä tässä oli kuitenkin rajaton markkinamahdollisuus ja erityisesti markkinat, jotka olivat korkeilla tulleilla suojatut ulkolaiselta kilpailulta. Nyt on tämä rajaton puuvillateollisuustuotteiden myyntimahdollisuus ulkomaille muuttunut ja siitä syystä tämän teollisuuden tila on ylen vaikea, sillä kotimaa voi sijoittaa tuskin kahta prosenttia sen tuotannosta. Kuitenkin on teollisuuden harjoittajain onnistunut voittaa uusia ulkomaisia markkinoita puolelleen sekä osit-

tain myydä näitä tuotteita Venäjälle, joten tuotanto vähitellen laajenee, siitäkin huolimatta, että vain pieni osa tuotantokyvystä on otettu käytäntöön ja suuri osa kutomakoneista seisoo.

Jotakuinkin samanlainen on tilanne *verkateollisuudessa*, joka on jo yli 100 vuotta vanha. Kiintoisaa on tässä panna merkille, että kotoista tekstiiliraaka-ainetta — pella-

Tallinnan satama.

vaa — sangen vähän Virossa jalostetaan. Tällä alalla on jo pitkän aikaa työskennellyt Narvan tehdas, jonka purjekangas on saavuttanut yli maailman kuuluisuuden. Entisten Venäjän tehtaiden kilpailu tai mahdollisesti muut syyt ehkäisivät tämän teollisuuden edistymistä, eikä vielä tähän päivään saakka ole uusien tehtaiden perustaminen onnistunut.

Metalliteollisuus oli ennen sotaa verraten korkealla tasolla ja työskenteli pääasiallisesti Venäjää varten, valmistuen ensi kädessä valtion tilauksia (laivatehtaat). Nyt seisoo tämä teollisuus melkein kokonaan, lukuunottamatta joitakin pieniä tehtaita, jotka täyttävät kotimaan tilauksia, ja

likvidoiminen on tämän suurteollisuuden kaikkein pahimpia probleemeja Viron talouspolitiikassa, sillä sen johdosta eivät muutu yksistään suuret, investoidut pääomat romuraudaksi, vaan häviää myös suuri joukko ammattitaitoista työväkeä. Työläiset matkustavat osittain maasta pois, osittain koettavat etsiä itselleen uusia työaloja. Kaikki yritykset saada metalliteollisuus käyntiin Venäjän tilausten täyttämiseksi, ovat epäonnistuneet, vaikkakin näitä kokeita edelleen jatketaan.

Viro on pystynyt luomaan myös *suurmyllyteollisuuden*; ennen sotaa jauhettiin pääasiallisesti venäläistä viljaa, jota vietiin osittain Suomeenkin. Nyt jauhattavat suurmyllyt samoin pääasiallisesti ulkomaista viljaa, mutta tähän saakka ainoastaan kotimaisia markkinoita varten.

Sodan jälkeen, kun Viro on muodostanut itsenäisen, oman tullitariffinsa, on syntynyt joukko pienempiä yrityksiä kotimaan kulutuksen tyydyttämiseksi, kuten monenlaisia kemiallisia tehtaita, tupakkatehtaita, kenkätehtaita j. n. e., joista viimeainitut jo myyvät ulkomaillekin, mutta kaikkien näiden taloudellinen merkitys on nykyään vielä verraten pieni ja niiden toiminnan laajentumismahdollisuudet ovat rajoitetut, pienen kotimaisen kulutuksen takia. Tässä suhteessa on suuria toiveita kiinnitetty n. s. *Latvian-Viron tulliunioonin* toteuttamiseen, mutta tällä suunnitelmalla näkyy olevan vielä voitettavana suuria vaikeuksia, ennenkuin siitä tulee valmista, sillä kumpikin osallinen, toivoen määrättyjä etuja yksityisille teollisuuksilleen, pelkää toisensa teollisuusalojen kilpailua ja kaupalle koituvia vaikeuksia sekä tullitulojen pienenemistä.

Kaikista vaikeuksista huolimatta Viron suurteollisuuden tuotanto on sittenkin viime aikoina tuntuvasti kasvanut, ja bruttotuotanto oli v. 1924 8.6 miljardia Emk v:n 1922 5.2 miljardia vastaan sekä nettotuotannon arvo 3.8 miljardia v:n 1922 2.7 miljardia Emk vastaan.

Tärkeimpään suurteollisuuksien tuotanto v. 1924 selviää seuraavasta taulukosta:

Teollisuushaara	Tehtaiden luku	Valmist. tuotteiden arvo tukku-ulosvientihintain mukaan milj. Emk.	Arvon lisäantyminen (nettotuotanto) milj. Emk.	Nettotuotannon suhteellinen lisäys (v. 1922=100).
Kivi- ja multateollisuus	25	393.9	335.6	196
Metalliteollisuus	29	535.1	390.9	105
Kemiallinen teollisuus ..	13	290.2	124.2	167
Nahkateollisuus	11	683.3	231.8	150
Tekstiiliteollisuus	30	335.8	772.8	135
Puuteollisuus	59	929.7	399.8	155
Paperiteollisuus	15	1,207.4	611.5	145
Poligrafia	21	216.6	170.9	205
Elintarve- ja nautinto- aineteollisuus	34	1,946.4	802.2	133
Yhteensä	237	8,632.7	3,839.7	141

Samaan aikaan, v. 1924, oli Viron *maataloustuotannon* arvo tilastollisen keskustuomiston laskelmien mukaan 21.5 miljardia Emk, jota tulisi verrata teollisuuden bruttotuotantoon. Molemmat luvut, niin epätäydelliset kuin ne ovatkin, antavat silttenkin kuvan siitä, kuinka suuri on teollisuuden ja maatalouden osuus Viron kansantaloudessa. Tähän olisi vielä lisättävä, että Viron *vientikaupassa* on teollisuustuotteiden merkitys suurempi, kuin voisi olettaa tuotantoa vastaavan arvon perusteella. Maataloustuotteiden viennin arvo oli nimittäin v. 1925 4.3 miljardia Emk eli 45 % koko viennin arvosta ja teollisuustuotteiden vienti 4.1 miljardia Emk eli 41.9 % koko viennistä sekä metsäntuotteiden vienti 1.2 miljardia eli 12.5 % koko viennistä. Viron vienti ja tuonti on tiettävästi ollut kahtena viimeisenä vuotena jotakuinkin tasapainossa ja tämän tasapainon saavuttamiseksi on melkein yhtä paljon vaikuttanut ja tukea antanut niin maatalous-

kuin teollisuustuotteiden viennin lisääntyminen. Vaikkakin viime aikoina on hallituksen talouspolitiikan tunnuslauseena ollut maatalouden edistäminen, tullaan varmaan piankin huomaamaan, että myös teollisuudella on Viron talousbilansissa tärkeä osuus ja että sen kehittämisestä tulee myös valtiovallan pitää huolta.

Vuosi	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940
1. Valtion tulot	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
2. Valtion menot	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
3. Valtion säästöt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
4. Valtion velat	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
5. Valtion varallisuus	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
6. Valtion osuus	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
7. Valtion osuus	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
8. Valtion osuus	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
9. Valtion osuus	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
10. Valtion osuus	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
11. Valtion osuus	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
12. Valtion osuus	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
13. Valtion osuus	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
14. Valtion osuus	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
15. Valtion osuus	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
16. Valtion osuus	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
17. Valtion osuus	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
18. Valtion osuus	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
19. Valtion osuus	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
20. Valtion osuus	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Viron kouluoloista.

Kirj. *Jaan Roos.*

Varhaisimmat tiedot Viron koulu- ja oppilaitoksista on meillä jo 13:nnelta vuosisadalta n. s. ritarivallan ajoilta, jolloin maan uudet isännät perustivat luostareita ja niiden yhteyteen kouluja. Luonnollisesti olivat ne samoinkuin koulut yleensä keskiajalla tarkoitettut vain vallitsevan luokan lapsia varten, eikä ole syytä tässä pitemmälti niihin tutustua.

Uskonpuhdistuksen aikaisista kouluoloista, ei myöskään ole paljoa sanottavaa. Vasta 17:nneltä sataluvulta on tietoa, että Tallinnan Pyhän Hengen seurakunnan kirkkoherra Georg Müller, jonka vironkieliset saarnat ovat säilyneet, on perustanut virolaisia lapsia varten kirkkokoulun, jossa on opetettu hengellisiä lauluja.

17-sataluvun loppupuolella määräsi Ruotsin hallitus, että kirkkojen läheisyyteen on perustettava kansakouluja ja paikallisen lukkarin tuli huolehtia opettajavelvollisuuksista. Silloin astui voimaan jonkunlainen koulupakkokin. Tämän kaiken aikaansaamisessa on erikseen ansioitunut kansakoulumme isä, tunnettu kirjailija ja valistustyöntekijä Bengt Gottfried Forselius. Hänen ja tietysti monien muidenkin ansiota on, että pohjois-Liivinmaalla esim.

v. 1688 oli 38 koulua, joissa oli n. 1,000 oppilasta.¹⁾ Mutta v. 1700 syttynyt Pohjan sota keskeytti hyvin alkaneen toiminnan, kehitys ja sivistyspyrinnöt joutuivat täysin sei-

Puhjan kirkko. Ennen olivat kirkot ilman torni-
neja ja vasta myöhemmin on rakennettu tornit,
kuten tässäkin tapauksessa näyttää olevan laita.

(V. K. K.)

mukaan piti maassa olla koulupakko: kaikkien lasten täy-
tyi käydä kolme talvea koulua. Tämäkin koulujärjestys

¹⁾ Ensimmäinen lukio avattiin Kustaa Aadolfin toimesta v. 1630 Tartossa; v. 1632 muutettiin se yliopistoksi.

sauksiin maan ja sen asukkaiden saadessa uuden isännän, jonka alhainen sivistys tukahdutti edellisenä nousukautena aloitetun valistustyön. Hiukan paremmiksi muuttivat koulu- ja sivistysolot 19:nneen vuosisadan alussa, jolloin astui voimaan sekä alkeis-, keski- että korkeampia koulu-
muotoja koskeva asetus. Sekä keskikouluissa että uudessa v. 1802 perustetussa yliopistossa oli opetuskielenä saksa. Tämä keskikoulu-
järjestys oli voimassa maassamme yli 60 vuotta. Sen

jäi kartanonomistajien huolimattomuuden takia enimmäkseen paperille, ja kansakoululaitos ei paljoakaan edistynyt Vasta menneen vuosisadan 60-luvulla, n. s. heräämisaikana tapahtuu jälleen käänne huomattavasti parempaan suuntaan. Seurat ja sanomalehdet innostuttavat koulunkäyntiin ja valistustyöhön koulun ulkopuolellakin. Kaikissa, ja erikoisesti maaseutukouluissa, tehtiin perinpohjaisia muutoksia ja uudistuksia. Talonpoikaisväestökin sai oman edustajansa kautta ottaa osaa koulujen johtoon, luonnollisestikin ainoastaan alimmassa asteessa.

V. 1874 oli pohjois-Liivinmaalla (siis nyk. etelä-Virossa) 45 kihlakunnankoulua, niissä 62 opettajaa, ja 567 kunnankoulua, joissa oli 18,925 oppilasta. Samoihin aikoihin heräsi ajatus perustaa keskikoulu, n. s. Aleksanterin koulu, virolaisia varten (tätä koulua varten kerätyn rahastonkin Venäjän hallitus myöhemmin anasti).

Joka tapauksessa oli virolaisessa sivistyselämässä huomattavissa suurta nousua, vaikka paikalliset vallanpitäjät, saksalaiset, koettivatkin kaikin tavoin tätä edistystä estää, erikoisesti niissä kouluissa, joiden pääjohto edelleenkin kuului heille. V. 1885 alkanut venäläistyttäminen lopetti paikallisten saksalaisten vallan; mutta saksankielen sijaan tuli kaikkialle venäjä. Tilanne huononi yhä; tähän asti oli koko opetus kansakouluissa tapahtunut äidinkielellä, nyt se muuttui asteittain venäjänkieliseksi; kansan kieltä saatiin käyttää vain uskonnon- ja äidinkielentunneilla. Erikoisiksi venäläistyttämislaitoksiksi muuttuivat n. s. ministeriö-koulut, joita perustettiin kuntiin kunnankoulujen sijaan. Luonnollisestikin rupesi sivistyselämä jälleen taantumaan ja oppilasluku kouluissa vähenemään. Kuten muilla aloilla, niin oli tämä aika koulullekin saeculum obscurum. Vasta v. 1905, valtakumouksen aikana, annettiin uudelleen lupa käyttää äidinkieltä opetuskielenä kunnan kouluissa ja perustaa viro-kielisiä yksityisoppikouluja. Tilaisuutta käyttäen perusti Viron nuorison kasvatusyhdistys Tarttoon tyttölukion, *en-*

simmäisen virolaisen oppikoulun. Myöhemmin perustettiin virolaisia oppikouluja myös muualle. Luonnollisesti oli näiden koulujen asema sangen vaikea, venäläisten niitä ahdistaa, mutta ne säilyivät kuitenkin.

Uusi vuosisata toi virkeyttä ja toimintaa sivistyselämän kaikille aloille. Kansallisten pyrkimysten uusina tekijöinä syntyivät sivistysseurat, kasvaen nopeasti ja leviten kaikkialle maassa. V. 1910 oli niitä Virossa ja sen siirtoloissa yht. 98. Tämä virolaisen elämän renessanssi uuden vuosisadan alusta lähtien oli ikäänkuin alkusoittoa lopulliselle vapautumiselle, mikä saavutettiin v. 1917 vallankumouksen ja itsenäisyystaistelun seurauksena. Vasta nyt saattoivat virolaiset itse ryhtyä järjestämään sivistyselämänsä sen koko laajuudessa.

Alkeisopetus. Alkeisopetuksen suuntaviivat ja laajuus vahvistettiin lopullisesti alkeiskouluasetuksella, jonka Perustava kokous hyväksyi $\frac{7}{5}$ 1920. Viron koululaitoksen alkeisopetuksen ja siten myös koko koulusivistyksen perustana ovat seuraavat periaatteet:

1) Viron koululaitos on yhtenäinen koulu; alkeis- ja keski-koulu sekä yliopisto muodostavat kokonaisuuden, s. o. alemmalta asteelta pääsee ilman erikoistutkintoja siirtymään seuraavalle.

2) Alkeisopetus on pakollinen ja ilmainen kaikille koulu-iässä oleville lapsille.

3) Alkeisopetus annetaan oppilaan äidinkielellä, myös vähemmistökansallisuuksien kouluissa.

4) Koulu toimii vain kasvatusopillista, ei poliittista päämäärää silmällä pitäen.

Kunta ja valtio avustavat varattomia oppilaita antaen heille ilmaiseksi koulutarpeet ja vaatteita. Sitä varten oli valtion menoarvioon otettu v. 1923 15 milj. Emk. Pakollinen alkeiskoulukurssi kestää 6 vuotta, mutta taloudellisista syistä nyt alussa vain 4 vuotta. Täydellinen koulupakko astuu

voimaan ³⁰/₁ 1930, johon mennessä toivottavasti kaikki esteet häviävät.

Alkeiskoulujen ylläpidosta huolehtivat kunnat, kauppalat ja kaupungit, mutta myöskin valtio ja maakunnat, riippuen siitä, minkäluontoinen koulu on. Esim. yhdistettyjä ammattija alkeiskouluja ylläpitää valtio. Opettajien palkat maksaa osaksi valtio, osaksi kunnat, nim. kuntien alkeiskouluissa. Jos on määrätty lukumäärä vähemmistökansallisuutta olevia oppilaita, on kunnan perustettava heitä varten oma luokka tai koulu. Missä sellaista ei saada, siellä voivat lapset lukea kotona, mutta täytyy heidän lukuvuoden päättyessä suorittaa tutkinnot. Virossa ollaan siis puolueettomia ja suopeita kaikille kansallisuuksille eikä ajeta virolaistuttamispolitiikkaa, vaikka virolaiset itse ovatkin niin paljon saaneet kärsiä kansallista sortoa.

Opettajien taloudellinen asema ei ole kehuttava, mutta kuitenkin parempi kuin Venäjän aikana. Opettajan korkein palkka saattaa olla — tuntimäärän ollessa täydellinen — 15,000 Viron markkaa (n. 1,500 Smk.) kuukaudessa, alhaisin palkka taas 5,500 mk. Palkan ollessa alle 12,000 mk. suoritetaan opettajille perhe- ja sairausavustusta. Opettajan viikkotuntimäärä on 24—28. Vanhoille opettajille on eläke taattu. Koulun elämää ja opetusta johtaa yhdessä kasvatusneuvoston kanssa koulunjohtaja; kullakin koululla on myöskin vanhempain neuvostonsa ja huoltotoimikuntansa.

Kuten jo mainittiin, kuuluu Viron alkeiskoulun kurssiin 4 pakollista ja 2 vapaaehtoista lukuvuotta. Ensimmäisenä kouluvuotena on 22 viikkotuntia, samoin toisena, kolmantena 26 t., neljäntenä 30 t., viidentenä 31 ja kuudentena 33 t. viikossa. Nykyisin suunnitellaan supistamista ja tuntien vähentämistä.

Alkeiskoulun oppiaineet ovat: äidinkieli, kotiseutututkimus, matematiikka, luonnontieteet, maantiede, historia, kansalaisoppi, ensimmäisenä vieraana kielenä saksa, toisena englanti, piirustus, laulu, käsityöt ja voimistelu. Eng-

lanninkieli on tarpeettomana painolastina poistettu useitten koulujen opetusohjelmasta, ja lähitulevaisuudessa jää se kokonaan pois. Alussa ei Viron alkeiskouluissa ollut uskononopetusta, mutta kansanäänestyksessä suuren enemmistön sitä vaatiessa on se nyt kaikissa kouluissa vapaaehtoisena aineena sekä oppilaille että opettajille.

Lukuvuonna 1923—24 oli koko maassa 1,408 alkeiskouluja. Vironkielisiä kouluja oli 1,241. Neljän ensimmäisen oppivuoden oppilaista on n. $\frac{1}{4}$ kaupunkilaisia, kahden viimeisen n. puolet. Opettajia oli alkeiskouluissa lukuvuonna 1923—24 4,506.

Keskikoulu. Kuten jo mainittiin voivat kaikki yleisen alkeiskoulun VI:n luokan kurssin suorittaneet päästä keskikoulun I:lle luokalle tutkintoja suorittamatta. Vain siinä tapauksessa, että keskikouluun pyrkijöitä on enemmän kuin mitään voidaan ottaa, on kouluunpääsykuulustelu. Seuraavalle luokalle siirryttäessä ei tarvitse suorittaa erikoistutkintoja, vaan siirretään oppilas sen mukaan, miten hän on lukuvuoden aikana edistynyt. Viron keskikoulussa ei viimeisellä luokalla ole n. s. ylioppilaskirjoituksia kuten Suomessa, vaan on oppilaiden suoritettava kevätlukukauden lopulla ainoastaan pari kirjallista Sivistysministeriön määräämää tehtävää, joista ilmenee heidän kehittyneisyytensä ja kypsyytensä.

Keskikoulun kurssin suorittaneella on oikeus päästä kaikkiin korkeampiin oppilaitoksiin. Kaikkien keskikoulujen kahdella ensimmäisellä luokalla on sama kurssi, mutta kolme viimeistä luokkaa jakautuu eri linjoihin kuten humaniseen, reaali-, teknilliseen ja kauppalinjaan. Keskikoulussamme tahdotaan niinmuodoin toiselta puolen antaa oppilaille tarpeellinen yleissivistys, ja toiselta puolen taas valmistaa häntä määrättyä uraa varten. V. 1923 tilaston mukaan oli humanisia linjoja eniten. nim. 67, reaalilinjoja 32; vähiten oli rakennusteknillisiä ja puutarhatalouslinjoja, kumpiakin vain yksi. Yhteensä oli 85:ssä keskikoulussa (niistä vironkielisiä 58) 139 eri linjaa. Ensimmäisenä vieraana kielenä opetetaan

saksaa, toisena vaihtoehtoisesti englantia ja ranskaa. Kolmanneksi vieraaksi kieleksi voi oppilas valita joko latinan, suomen tai venäjänkielen. Kolmannen vieraan kielen sijaan voi valita myös käsityö- tai talousopetuksen. Vähemmistö-kansallisuuksien keskikoulujen ensimmäisenä vieraana kielenä on vironkieli. Ensimmäistä vierasta kieltä on oppilaan päättäessään koulun hallittava täydellisesti sekä suullisesti että kirjallisesti. — Paitsi suoranaisessa kouluopiskelussa saatavat oppilaat kehittää itseään yhteisissä kerhoissaan ja yhdistyksissään, joihin saattaa kuulua joko vain yhden koulun oppilaita tai ovat ne koulujen välisiä.

Lukuvuonna 1925—26 oli Virossa 87 keskikoulua, niissä 18,464 oppilasta (9,308 poikaa, 9,156 tyttöä), tullen aina 60 asukasta kohti yksi keskikoulunoppilas. Vertailun vuoksi mainittakoon, että korkeampien oppilaitosten oppilaita tulee yksi 291,5 asukasta kohti. Keskikoulun opettajina voivat toimia henkilöt, jotka ovat suorittaneet loppututkinnot jossain korkeammassa oppilaitoksessa ja saaneet opettajatodistuksen. Lukuvuonna 1923—24 oli keskikouluissa 1,638 opettajaa. Keskikoulun sisäinen järjestys ja johto ovat pääpiirteittäin samojen periaatteitten mukaan järjestettyjä kuin alkeiskou-lussakin.

Ammattiopetus. Ammattiopetus ei ole Virossa vielä pääsyt siihen, mihin pyritään. Itsenäistynyt kansa haluaa ennen muuta saavuttaa suuren yleissivistyksen — suhteellisesti suuremman kuin mikään muu kansa. Keski-kouluihin on pyrkijöitä enemmän kuin mitä voidaan ottaa, kun taas ammattikouluihin on vähemmän. Vasta parina viime vuonna on ollut havaittavissa muutosta ja on varmaa, että ammattikouluihin pyrkijöiden lukumäärä lähitulevaisuudessa yhä suurenee, kun elämä opettaa, että käytännölliset taidot ovat tärkeämmät kuin teoreettiset tiedot. Viron huomatuimmista ammattikouluista mainittakoon kauppakoulut, maatalouskoulut, seminaarit, merikoulut, teollisuus-, taideteollisuus-, käsityö- ja talouskoulut. Kauppa-

kouluja on viisi: 3 Tallinnassa, 1 Tartossa ja 1 Pärnussa. Koulujen kurssi on 3-vuotinen, ja vastaa se keskikoulun I, II ja III luokkaa. Merikouluja, jotka ovat valtion ylläpitämiä oppilaitoksia, on kolme, nim. Tallinnassa, Käsmussa ja Kuressaessa. Ne ovat kolmiluokkaisia. Taidekäsitéollisuuskouluja on yksi, Tallinnassa. Oppilaiksi otetaan VI-luokkaisen alkeiskoulukurssin (ühtluskool) suorittaneita. Kurssi kestää 6 vuotta. Sen suoritettuaan oppilaat saavat piirustajan diploomin.

Jänedan maatalouskoulu ent. moisiossa.

Käsityökouluja on 7, niistä puu- ja rautatyökouluja (3 v. kurssi) 4: Tallinnassa, Tartossa, Paidessa ja Põltsamaalla; yksi puu- ja kipsikäsityökoulu Narvassa piirustusluokkineen. Naisten käsityökoulut (2) ovat Tartossa. Talousopistoja on kolme:

Tallinnassa, Tartossa ja Virun maakunnassa Vinnin kartanossa. Niiden kurssi on 1-vuotinen, paitsi Tallinnan opiston, joka on 3-vuotinen. Maatalous-, puutarha-, meijeri- ja karjanhoitokouluja on Virossa 16. Ne sijaitsevat melkein kaikki maalla entisissä kartanoissa. Kouluilla on myöskin viljelysmaata, joten oppilaat voivat saada käytännöllistä harjoitustakin. Koulut jakautuvat alempiin ja ylempiin kouluihin, ja niiden kurssi kestää 2—5 vuotta riippuen siitä, mille alalle kukin koulu oppilaita valmistaa. Erikoisesti naisammattikouluihin ja maatalouskouluihin ilmaantuu yhä enemmän pyrkijöitä, ja alinomaa perustetaan uusia kouluja eri seuduille maata. Valtion ja kuntien kustannuksella toimeenpannaan kaikilla edellämainituilla aloilla lyhyempi- ja pitempiaikaisia kursseja, joilla annetaan opetusta laajemmille piireille.

Valistustyö ulkopuoella koulun. Sekä yhteiskunta että

valtio ovat selvillä koulun ulkopuolella suoritettavan vapaan valistustyön tärkeydestä ja siitä johtuukin, että hallitus ja kansa tarmokkaasti ja yksimielisesti toimivat asian edistämiseksi. Kohta itsenäisyyden ensi vuosisista alkaen (v. 1918) ryhtyi hallitus toimenpiteisiin, jotka ovat perustana yleiselle kansan valistustyölle. Tärkein niistä on se Sivistysministeriön asetus vuodelta 1921, joka määrää kouluhallituksen järjestämään ja perustamaan kirjastoja, lukusaleja, urheiluseuroja, lastentarhoja ja -koteja, jatkokursseja, pyhäkouluja ja kansanopistoja.

V. 1923 lopussa oli Virossa 27 lastenkotia, niissä 1,340 lasta; v. 1924 oli jo 33 kotia, joissa 1,620 lasta. Vanhin lastenkoti on Tallinnassa oleva v. 1816 perustettu »Tri Lutherin lastenkoti»-niminen laitos. Suurin osa kodeista, etenkin maaseudulla sijaitsevat, on perustettu vasta itsenäisyyden aikana. Valtio ja yksityiset avustavat kuntia, jotka ovat lastenkotien varsinaiset ylläpitäjät. Tylsämielisten lasten kasvatuslaitoksia on kaksi, toinen Pärnunmaalla, toinen Udrikun kartanossa Virun maakunnassa. Lastentarhoja, joihin lapset otetaan päiviksi vanhempien työssä ollessa, oli v. 1923 43 ja niissä 2,135 lasta.

Vapaata valistustyötä harjoitetaan myöskin kouluikässä olevien ja kouluikäkävien lasten keskuudessa. Useat nuoret, jotka taloudellisista syistä eivät voi jatkaa opintojaan keskikoulussa, opiskelevat kotona keskikoulun aineita. He seuraavat jonkun keskikoulun kurssia ja suorittavat tutkinnot sitä varten asetetulle tutkintolautakunnalle, joita Virossa on kaksi: toinen Tallinnan reaalilukion yhteydessä ja toinen Tartossa, Treffnerin kymnaasissa. Tutkintoja pidetään neljästi vuodessa ja niissä suoriutuneet saavat lukion päästötodistuksen.

Viron nuorisojärjestöistä toimivat nykyisin seuraavat: Koulunuorison Keskusliitto, skouttien maleva, Girl-guidein maleva, Viron kansallisten Nuor-Seppiä maleva (partiojärjestöjä) ja Viron nuorison urheiluliitto. Koulujen välisiä

yhdistyksiä oli v. 1924 8 ja yksityisissä kouluissa toimivia kerhoja ja yhdistyksiä 312. Myöskin täysikasvuisten keskuudessa tehdään innolla valistustyötä erilaisissa seuroissa ja yhdistyksissä, joista useat ovat toimineet jo yli puolisen sataa vuotta aina heräämisajalta lähtien ja joiden lukumäärä nyt itsenäisyyden aikana on yhä kasvanut. V. 1919 oli maassa erilaisia sivistysseuroja 271, mutta v. 1921 jo 668 ja v. 1925 yli 1,000. Sivistysministeriön tilaston mukaan oli näistä yhdis-

Virunnaan kansanopisto Kundassa.

tyksistä sivistysseuroja 229, kansankirjastoseuroja 199, nuorisoseuroja 92, raittiusyhdistyksiä 45, laulu- ja soittoseuroja 107, taideseuroja 32, koulu- ja nuorisonkasvatusyhdistyksiä 42, kansanopistoyhdistyksiä 7, naisyhdistyksiä 22, urheiluseuroja 129, muita seuroja ja yhdistysten liittoja 59.

Kansanvalistustyön tärkein tekijä on kirjasto. Ensimmäisinä itsenäisyysvuosina perustivat meillä kirjastoja etupäässä kunnat ja yksityiset laitokset. Kirjoja saivat jäsenet maksuttomasti luettavakseen, muut suorittivat pienen maksun. Vain harvoissa tapauksissa avusti valtio rahallisesti kirjastoja. Luonnollisestikaan ei tällainen järjestely ollut tarkoituksenmukainen, kcska kirjastoja perustettiin miten sattui, joten niitä tuli jonnekin liian tiheään, kun taas toiset paikkakunnat jäivät vähemmälle tai eivät saaneet lainkaan kirjastoja. Varojen puutteessa eivät useat

perustetut kirjastot voineet jatkaa toimintaansa. V. 1925 astui voimaan asetus yleisistä kirjastoista. Sen mukaan kullakin kaupungilla, kauppalalla, vieläpä pitäjälläkin, täytyy olla oma kunnollinen, yleinen kirjastonsa. Valtio avustaa kirjastoja yhtä suurella summalla kuin kuntakin. Sivistysministeriön valistustyönohjaajat antavat opastusta kirjastoja, lukusaleja ja erilaisia yhdistyksiä perustettaessa. Kirjastojen lukumäärä on vuosi vuodelta kasvanut: v. 1920 oli niitä 271, 1921 — 406, 1922 — 532. V. 1923 pidettiin useita kirjastonhoitajakursseja.

Nykyisin toimii maassa sivistysministeriön ja kuntien ylläpitäminä 10 kansanopistoa; menestyksellisimmin toimivat Tallinnan ja Tarton kansanopistot. Tallinnan kansanopiston, »Collegen», alemman kurssin oppilaat seuraavat keskikoulun kurssia, ylemmän taas yliopiston ensimmäisten kurssien ohjelmaa.

V. 1925 avattiin Virunmaalla ensimmäinen n. s. maalaisväestön kansanopisto, joka vastaa suomalaista kansanopistoa.

Korkeampi sivistys.

Kirj. J. Köpp.

Tarton yliopisto.

Korkeamman koululaitoksen alku Virossa ulottuu hyvässä muistossa säilyneeseen Ruotsin aikaan asti. V. 1630 perustettiin Tarttoon kuninkaan käskystä kuninkaallinen gymnaasio eli kollegio. Tämä 'schola classica' menestyi niin hyvin työssään, että se kaksi vuotta myöhemmin, v. 1632, muutettiin yliopistoksi käskykirjeellä, jonka kuningas Kustaa Aadolf antoi ollessaan leirissä Nürnbergin luona Saksassa. Yliopistoajatuksen herättäjä ja toteuttaja, kenraalikuvernööri Skytte, joka oli nimitetty uuden yliopiston kansleriksi, korosti avajaispuheessaan, että paitsi ylempiä säätyjä, toivottiin yliopistosta hyötyvän myös 'köyhien talonpoikien, joita tähän saakka on estetty ja kokonaan kielletty opiskelemasta, jotta olisi mahdollista ruumiin kera kahlita heidän henkensäkin ja tehdä heidät orjiksi'. Tätä silmälläpitäen järjestettiin yliopistoon apurahoja varattomia ylioppilaita varten.

Vaikka Kustaa Aadolfia seuranneet hallitsijat hyväntahtoisesti tukivat Tarton yliopistoa, oli sen ikä kuitenkin lyhyt: Tarton joutuessa venäläisten valtaan v. 1656 keskeytti yliopisto niinkuin muutkin ruotsinaikaiset valtionlaitokset

toimintansa, ja sekä professorit että ylioppilaat hajaantuivat. Näinä 24 ensi vuonna opiskeli Tarton yliopistossa yhteensä 1,016 nuorukaista. Kansallisuuteen ja synnyinpaikkaan nähden oli suurin osa ylioppilaista, 595, kotoisin Ruotsista ja Suomesta, pienempi osa, 310, Itämerenmaista (Viron-, Liivin- ja Kuurinmaalta) ja 106 ulkomailta. Paikalliset saksalaiset eivät antaneet kylliksi arvoa Tarton yliopistolle. Ruotsalaisten ja suomalaisten opiskeluun Tartossa vaikuttivat ne monet helpoitukset, joita heille myönnettiin yliopistossa opiskeluaikana ja sittemmin viran saamisessa. Professorien enemmistönä olivat saksalaiset, joista useimmat oli kutsuttu maan ulkopuolelta.

Rauhan solmiamisen jälkeen v. 1661 heräsi Ruotsin hallituksessa yliopiston uudistamisajatus, mutta vasta v. 1690 päästiin niin pitkälle, että Tarton yliopisto uudelleen avattiin. Tartossa ja myöhemmin Pärnussa toimi yliopisto vähennetyin opettajavoimin siihen asti, kunnes Pärnu v. 1710 joutui venäläisten valtaan, jolloin yliopisto lopetti toimintansa. Toteutuiko ruotsinaikaisessa yliopistossa avajais-tilaisuudessa lausuttu toivomus talonpoikiin nähden, siitä ei ole tietoa. Asianomaisista ylioppilasluetteloista ei voi nähdä, että virolaisia olisi yliopistossa opiskellut.

Itämerenmaiden joutuessa Venäjän valtaan tsaari Pietari I kyllä lupasi pitää huolta yliopistonkin pystyessä pysymisestä, mutta se lupaus jäi täyttämättä. Vasta lähes sadan vuoden kuluttua ruotsalaisen yliopiston lakkaamisesta, v. 1802, alkoi yliopisto uudelleen Tartossa toimintansa. Yliopistoa varten rakennettiin useita rakennuksia. Kirjastotaloksi uusittiin osa Toomemäellä olevista entisen katolilaisen pääkirkon raunioista, lisäksi rakennettiin Toomemäelle anatoominen laitos, sairaalat ja tähtitorni sekä Jaaninkadulle yliopistorakennus (v. 1809).

Erittäin tärkeäksi Tarton yliopistolle tulivat v. 1865 vahvistetut uudet säännöt. Ne antoivat yliopistolle varman sisäisen itsehallinnon. Näiden sääntöjen mukaan työskөн-

teli yliopisto yli 20 vuotta. Kun 80-luvun lopulla Itämeren-
maiden hallinnossa ja koululaitoksessa tapahtui perinpo-
hjaisia muutoksia näiden maiden sulattamiseksi Venäjään,
pantiin yliopistossakin uusi järjestys voimaan. Askel aske-
leelta toteutettiin Tarton yliopiston muuttaminen venäjän-
kieliseksi ja -mieliseksi yliopistoksi. V. 1889 aloitettiin

Tarton yliopisto. (V. K. K.)

'uudistaminen'. Ensinnä muutettiin lainopillisen tiedekun-
nan opetuskieliksi venäjänkieli ja perustettiin Venäjän oi-
keuden oppituoli. Seuraavina vuosina tapahtui samoin muissa
tiedekunnissa, paitsi jumaluusopillisessa, jonka opetuskie-
leksi jäi saksa.

Myöskin yliopiston hallinnossa ja johdossa tehtiin perin-
pohjaisia muutoksia. Vuodesta 1889 alkaen ei yliopistolla
itsellään enää ollut oikeutta nimittää rehtoria, dekaaneja eikä
professoreita, vaan nimitti heidät hallitus. Tämän jälkeen
opettajisto hyvin nopeasti muuttui kansallisuudeltaan, sillä
tarkoituksellisesti määrättiin opettajiksi enimmäkseen venä-
läisiä. Ylioppilaiden valtavana enemmistönä olivat tähän

saakka olleet ei-venäläiset, mutta nyt alkoivat ylioppilaidenkin keskuudessa kansallisuussuhteet nopeasti muuttua, venäläisten ja muihin Venäjällä asuviin kansallisuuksiin kuuluvien ylioppilaiden virratessa Tarttoon.

V:n 1905:n vallankumouksen jälkeen sai yliopisto sisäisissä asioissaan suuremman itsenäisyyden. Rehtorin ja professoreiden nimittäminen jätettiin taas yliopiston asiaksi. Yliopiston sisäinen autonomia sai varmemman muodon.

Näin työskenteli yliopisto suuren maailmansodan alkuun saakka. Kun sodanuhka läheni Itämerenmaita, suunniteltiin useampaan kertaan yliopiston siirtämistä Tartosta. Paikallisten (virolaisten) piirien ja toimihenkilöiden tarmokkaan vastustuksen takia jäivät nämä suunnitelmat kuitenkin toteuttamatta, mutta suuri osa yliopiston opetusvälineitä ja kokoelmia, niiden joukossa myös kirjasto, siirrettiin kuitenkin Venäjälle. Syyslukukaudella v. 1918 järjesti Saksan sotilashallitus Tarton yliopistossa opetuksen Saksasta kutsuttujen opettajavoimien ja Tarton yliopiston entisten saksalaissyntyisten professorien avulla. Koska Viron kansan ja virolaisten ylioppilaiden erikoistarpeita kohtaan osoitettiin täydellistä välinpitämättömyyttä, vetäytyi virolaisten ylioppilaiden valtava enemmistö syrjään yliopistosta. Saksalaisten valtausjoukkojen vetäytyessä takaisin lopetti myös Tarton saksalainen yliopisto toimintansa.

Tieteellisenä laitoksena oli Tarton yliopisto laajalti tunnettu kuluneen vuosisadan jälkipuolella ennen venäläistytämisaikaa. Siinä työskenteli joukko tiedemiehiä, joiden nimet tieteellisessä maailmassa olivat laajalti tunnetut: jumaluusoppineet A. v. Oettingen, M. v. Engelhardt, A. Harnack, R. Seeberg; lainoppineet F. G. Bunge ja C. Erdmann; fysiologit A. Schmidt ja G. v. Bunge, kirurgit M. Pirogoff ja E. v. Bergmann; psykiatterit H. Emminghaus ja E. Kraepelin; filosofit L. Strümpell ja G. Teichmüller; historiantutkijat C. Schirren ja R. Hausmann; astronomit F. G. W. Struve ja J. H. Mädler; kemisti C. Schmidt y. m.

Yliopiston opetuskielenä oli, kuten näimme, kauan aikaa saksa, myöhemmin venäjä. Paikallisen väestön, virolaisten kieli, asetettiin alusta alkaen muitten vieraiden kielten rinnalle ja sen opettaminen jätettiin lehtorin tehtäväksi. Viron kielen lehtoreista ovat monet edistäneet ja rikastuttaneet viron kielen ja kirjallisuuden tutkimusta: cand. D. H. Jürgenson (lehtorina 1813—1841) tutki virolaisen kirjallisuuden historiaa ja julkaisi siitä yleiskatsauksen; tri Fr. R. Fählmann (1842—1850) keräsi aineksia viron kielen tutkimista varten, tri M. Veske (1875—1886) toimi erittäin innokkaasti kielen-tutkijana, jona hän osoitti erikoista kykyä; hän toimi myös kirjailijana ja kansallisena johtajana; tri K. A. Hermann (1889—1908) oli viron kielen ja kirjallisuuden tutkija, kirjailija, sanomalehdentoimittaja sekä laulun ja musiikin edistäjä; häntä seurasi cand. J. Jõgever, joka on tunnettu viron kielen tutkijana ja kirjailijana ja joka tuli Tarton virolaisen yliopiston ensimmäiseksi viron kielen professoriksi. Kuvaavana esimerkkinä oloista, joissa viron kielen edustajan piti toimia Tarton yliopistossa, mainittakoon, että viime vuosisadan lopulla venäläistytämisaikana täytyi vironkielen luennot pitää venäjän kielellä, ja viron kirjallisuudenhistorian luennoiminen kiellettiin, koska se muka ei kuulunut lehtorin tehtäviin. Sanomalehdistössä useampaan kertaan herätetty kysymys viron kielen ja kirjallisuuden professuurin perustamisesta ei koko Venäjän vallan aikana saanut vallassa olijain suosiota. Yhtä tulokseton oli jo yli 20 vuotta virolaisissa seurapiireissä ja sanomalehdistöissä pohdittu vaatimus, että Viron evankelis-luterilaisten pappien tarkoituksenmukaisempaa valmistusta varten perustettaisiin jumaluusopilliseen tiedekuntaan vironkielinen käytännöllisen uskontotieteen professuuri. Tätä toivetta, jonka synnyttivät ikävät ilmiöt kirkon elämässä, vastustivat jyrkästi sekä evankelis-luterilaisen kirkon johto että jumaluusopillinen tiedekunta. Vasta v. 1916 ratkaisi Venäjän valtiomahti tämän kysymyksen myönteisesti ja ensi kertaa koko Tarton yliopiston ole-

massaolon aikana asetti virkaan professorin, jonka oli luennoitava viroksi. Niinkuin vironkieli oli suljettu yliopiston ulkopuolelle, niin oli vironmielisten ja virolaissyntyisten tiedemiestenkin käytännössä melkein mahdotonta päästä Tarton yliopiston professorin oppituolille. Suuren maailmansodan aikana onnistui kahden virolaisen lääketieteen edustajan, H. Koppelin ja A. Paldrockin, päästä professoreiksi.

Yliopiston alkaessa toimintansa v. 1802 oli siinä 46 ylioppilasta; alussa lisääntyi ylioppilaiden lukumäärä hyvin hitaasti. V. 1890 oli niitä 1,812, v. 1913 noin 2,500. Yhteensä on Venäjän aikuiseen yliopistoon (1802—1918) vastaanotettu 28,988 ylioppilasta. Tarton yliopistossa opiskelleiden virolaissyntyisten ylioppilaiden lukumäärää ei voida varmuudella sanoa. Varma on, että heti yliopiston avaamisen jälkeen tavataan ylioppilaiden joukossa virolaisiakin, vaikka he vieraskielisen ja -mielisen sivistyksen saadessaan pian saksalaistuivat. Niistä, jotka eivät luopuneet kansallisuudesta, mainittakoon Fr. R. Fählmann (1817—1825), Kr. J. Peterson (1819—1820), Fr. R. Kreutzwald (1826—1831), Ph. Karell (1826—1832, myöhemmin keisari Nikolai I:n ja Aleksanteri II:n henkilölääkäri) y. m. Vironmielisten ylioppilaiden lukumäärä kasvoi hitaasti; viime vuosisadan 70-luvun lopussa oli kuitenkin heitä jo yli 80, vv. 1912—1913 noin 300.

Ylioppilaiden organisoituminen on ollut Tartossa hyvin vaihtelevaista. Yliopiston aloittaessa toimintansa v. 1802 muodostivat ylioppilaat yhden yhteisen ylioppilaskunnan, mutta pian syntyi sen sijaan yksityisiä maakunnallisia ylioppilasosakuntia eli korporatsioneja. Vironkielisten ylioppilaiden järjestäytymisestä mainittakoon, että v. 1870 neljä ylioppilasta perusti ensimmäisen virolaisen ylioppilasyhdistyksen. Alussa kokoonnuttiin vain yksityisesti, ilman yliopiston hallituksen lupaa, lukemaan ja selittämään 'Kalevipoeg'ia ja harjoittamaan vironkielen käyttöä. Vähitellen kasvoi koontuvien lukumäärä ja kokoukset muuttuivat pian aivan säännöllisiksi yhdistyksen kokouksiksi. Pidettiin puheita,

harrastettiin laulua, tehtiin kirjallista työtä, otettiin osaa kansallisen heräämisajan pyrkimyksiin. Yli 10 vuotta toimittiin salassa ilman hallituksen lupaa. V. 1881 päätettiin hankkia toiminnalle laillinen lupa perustamalla korporatsioni 'Vironia'. Perustajat saivat kovasti taistella päämääränsä saavuttamiseksi, sillä saksalaisissa korporatsioneissa ja seura-piireissä katsottiin karsaasti virolaisen korporatsionin perustamista. Vuosikauden kestäneiden yritysten ja taisteluiden jälkeen oli ilmeistä, että saksalaiset korporatsioonit eivät antaisi lupaa virolaisen korporatsionin perustamiseen, ja virolaisten ylioppilaiden täytyi hajaantua vieläpä epäiltyinä vaarallisten poliittisten päämäärien tavoittelemisesta. Virolaisten ylioppilaiden innostunut ja tarmokas johtaja, jumaluusopin ylioppilas Aleksander Mötus eroitettiin yliopistosta erään välikohtauksen johdosta ja pakoitettiin poistumaan Tartosta. Vähän myöhemmin, v. 1883, perusti pieni virolaisten ylioppilaiden ryhmä tieteellis-kirjallisen yhdistyksen nimellä 'Eesti Üliõpilaste Selts' ('Virolaisten Ylioppilaiden Seura'). Koska sellaisen yhdistyksen perustamiseen ei tarvittu toisten korporatsioonien lupaa, sai se heti yliopiston hallituksen vahvistuksen. 'Eesti Üliõpilaste Selts' oli kauan ainoa virolaisten ylioppilaiden yhdistys. Seurassa vallitsi vilkas ja kansallismielinen henki. Opiskeltiin viron kieltä — keskikouluissahan sitä ei opetettu — perustettiin suuri kirjasto, joka nyt Viron kansallismuseolle (Eesti Rahva Muuseum) luovutettuna ja lisättynä muodostaa täydellimmän vironkielisen kirjaston. Myös laskettiin 'Eesti Üliõpilaste Seltsissä' perustus Viron kansallismuseolle, sekä toimitettiin ja johdettiin Viron kansansävelmien keräystä; kirjallisellakin alalla toimi seura julkaisten enimmäkseen vain pitempiä kirjoituksia sisältäviä 'Albumeja' ja kansankalenteria 'Sirvilauad'. Vuosisadan lopulla nousi E. Ü. S:n jäsenmäärä 40:een. Viron vanhimmista huomattavimmista toimihenkilöistä on suurin osa ollut ylioppilasaikanaan E. Ü. S:n jäseniä. Valtiollisena sortoaikana, jolloin toimintamahdollisuudet

olivat hyvin rajoitetut, oli E. Ü. S. ikäänkuin keskus, johon kokoonnuttiin keskustelemaan kansallisen politiikan periaatteista ja suuntaviivoista. Mainittakoon vielä, että sininen-musta-valkoinen, jotka E. Ü. S. valitsi väreikseen jo v. 1881, tulivat vähitellen Viron kansallisväreiksi. — Vapaampien aikojen koitettua jälkeen vuoden 1905 ja virolaisten ylioppilaiden lukumäärän kasvaessa perustettiin uusia virolaisten ylioppilaiden organisatsioneja.

Saksalaisen valtauskauden loputtua siirtyi Tarton yliopisto Viron tasavallalle, ja epätoivoisen vapaussodan vaikeuksista huolimatta ruvettiin heti virolaisen yliopiston järjestelyyn. Yliopiston

Eesti Üliopilaste Seitsin talo Tartossa.

kansleriksi (kuraator) valittiin entinen Tarton tyttö-koulun johtaja ja ensimmäinen Viron sivistysministeri, myöhempi pedagogiikan professori P. Pöld, jonka johdossa yliopiston järjestelytyöt kehittyivät niin hyvin, että yliopisto saattoi alkaa toimintansa syksyllä 1919. Vuoden 1920 alussa saapui Venäjältä kotimaahan entinen Tarton yliopiston professori, huomattava virolainen toimihenkilö tri H. Koppel, joka nimitettiin Viron yliopiston ensimmäiseksi rehtoriksi. Vuoden 1920 alkuun oli myös yliopiston sisäinen järjestys saanut varman muodon. Tiedekunta oli 7: juma-luusopillinen, lainopillinen, lääketieteellinen, filosofinen, matemaattis-luonnontieteellinen, eläinlääketieteellinen ja maanviljelys-taloudellinen. Filcsofinen tiedekunta on entisen historiallis-kielitieteellisen tilalla, maanviljelys-taloudellinen tiedekunta asetettiin aikaisemmin matemaattis-luonnontieteeliseen tiedekuntaan kuuluneen kahden tämän aineen pro-

fessuurin tilalle, jotavastoin eläinlääketiedettä varten perustettiin nyt kokonaan oma tiedekuntansa. Eläinlääketieteellisen tiedekunnan edeltäjänä oli ollut entinen Tarton veterinäri-instituutti eli eläinlääkeopillinen korkeakoulu. Se oli perustettu Tartossa veterinärikouluksi v. 1848 ja toimi vuodesta 1873 alkaen eläinlääkeopillisena korkeakouluna vuoteen 1918; sota-aikana siirrettiin sen suuri kirjasto ja opetusvälineet Venäjälle. Koko yliopiston järjestelytyössä keuhettiin toteuttaa periaatetta, että yliopiston on sekä laatuunsa että henkeensä nähden oltava Viron yliopisto ja täytettävät vaatimukset, joita Viron kansan elämäntarpeet asettavat. Koska Viron kansan valtava enemmistö on maanviljelijöitä, oli sen maanviljelys-taloudellinen tiedekunta saatava mahdollisimman täydelliseksi. Sille luovutettiin koemasiksi osa valtion haltuun otettua Raadimoisiota ja yliopistolle jo aikaisemmin kuulunut Maarjamoisio, molemmat aivan Tarton kaupungin vieressä. Metsänhoito-osaston käytettäväksi määrättiin Kastre-Peravallan metsäalue. Muista tiedekunnista mainittakoon erikseen filosofinen tiedekunta, johon perustettiin useampia oppituoleja Viron ja suomalais-ugri-laisten kansojen tutkimusta varten: viron kielen, Itämerensuomalaisten kielten ja uraalilaisten kielten professuurit, viron, suomen ja unkarin kielten lehtoraatit, Viron ja pohjoismaiden historian, Viron ja pohjoismaisen muinaistieteen sekä Viron ja vertailevan kansanrunouden professuuri, samoin henkilökohtainen Viron kansanrunouden professuuri sekä Viron ja yleisen kirjallisuuden professuuri. Yllämainittuja oppituoleja — viron kielen lehtoraattia lukuunottamatta — ei tietystikään ollut entisessä Tarton yliopistossa. Lainopilliseen tiedekuntaan perustettiin taloustieteellinen osasto, samaten matemaattis-luonnontieteelliseen tiedekuntaan erikoinen kemian osasto.

Yliopiston opettajiksi kutsuttiin osa entisen Tarton yliopiston opettajia, osaksi määrättiin virkoihin korkeamman sivistyksen omaavia virolaisia, jotka olivat osoittaneet tai-

pumusta ja kykyä tieteelliseen työskentelyyn, ja useita opettajavoimia kutsuttiin ulkomailta. Ulkomaalaisten joukossa olivat ensi sijalla suomalaiset tiedemiehet. Syyslukukaudella 1920 suomalaisten opettajien luku nousi 7:ään. V. 1924 kutsuttiin etnografian oppituolille jo aikaisemmin Tartossa olevan Viron kansallismuseon johtajan virkaan astunut suomalainen tutkija. Vuosien kuluessa on suurin osa suomalaisia jo palannut kotimaahansa, niin että nykyään on heitä Tarton yliopistossa enää kolme.

Paitsi suomalaisia on yliopistossa työskennellyt ja osaksi vieläkin työskentelee ruotsalaisia, saksalaisia ja unkarilaisia opettajavoimia. Enemmistön muodostavat virolaiset. Joulukuun 1 p:nä 1925 oli Tarton yliopistossa 138 opettajaa, niistä pyörein luvuin virolaisia 60%, saksalaisia 25% ja loput muihin kansallisuuksiin kuuluvia. — Tiedekunnittain oli jouluk. 1 p:nä 1925 opettajavoimia: jumaluusopillisessa tiedekunnassa 8, lainopillisessa 16, lääketieteellisessä 27, filosofisessa 38, matemaattis-luonnontieteellisessä 28, eläinlääketieteellisessä 9 ja maanviljelys-taloudellisessa tiedekunnassa 12. Luennoista pidettiin kevätlukukaudella 1926 vironkielellä 68%, saksankielellä 24%, venäjänkielellä 7% ja loput englannin ja ranskan kielellä.

Yliopiston oppilaitokset saivat Viron—Venäjän välisen rauhansopimuksen mukaan takaisin osan Venäjälle siirretyistä opetusvälineistään, m. m. tuotiin takaisin suurin osa yliopiston kirjastoa, jotavastoin entisen eläinlääkäri-instituutin opetusvälineet ja kirjasto ovat yhä vieläkin takaisin saamatta. Yliopiston kirjastossa on hyvin runsaasti vanhempia ja uudempia tieteellisiä teoksia ja aikakauskirjoja. Marraskuun 1 p:nä 1925 oli kirjastossa 212,933 kirjaa, 57,807 aikakauskirjaa, 247,699 väitöskirjaa, 811 käsikirjoitusta, 278 karttaa ja 'Estica'-osastossa 7,881 kirjaa. Tämän lisäksi on tiedekunnilla omat kirjastonsa, samaten useilla laitoksilla ja sairaaloilla.

Yliopiston opetuslaitoksia — sairaaloita, laboratorioita

y. m. — on yli 70, jonka lisäksi muutamat niistä jakaantuvat vielä itsenäisiin osastoihin. Yliopiston tieteellisinä julkaisuina ilmestyvät 'Tartu Ülikooli Toimetused' ('Acta et Commentationes universitatis Dorpatensis') vähintään 4 kertaa vuodessa kolmiosaisina: A. Mathematica, Physica, Medica; B. Humaniora; C. Annales. Joillakuilla tieteellisillä laitoksilla on omat tieteelliset erikoisjulkaisunsa.

Yliopiston ylläpitokustannukset suorittaa Viron valtio. V. 1925 oli tasavallan kustannusarviossa tähän tarkoitukseen määrätty 108,212,000 Emk. Tämän lisäksi käytetään yliopiston tarpeisiin ylioppilasmaksut — 3,500 Emk lukukaudessa Viron kansalaisilta ja ulkomaalaisilta 5,000 Emk. Ylioppilaiden lukumäärä on kasvanut vuosi vuodelta. Viron yliopiston alusta jouluk. 1 p:ään 1925 on yliopiston kirjoihin merkitty 7,430 ylioppilasta ja farmasian oppilasta. Jouluk. 1 p:nä 1925 oli yliopiston kirjoissa — farmasian oppilaat siihen luettuina — 4,594. Tästä lukumäärästä oli Viron kansalaisia 4,408, ulkomaalaisia 186. Kansallisuuteen nähden oli jako seuraava: virolaisia 3,756, saksalaisia 312, venäläisiä 233, juutalaisia 177, lättiläisiä 35, suomalaisia 27, puolalaisia 11, muita kansallisuuksia vähemmän. Miesylioppilaita oli 3,306, naisylioppilaita 1,288. Oppiaineiden mukaan jakautuivat ylioppilaat seuraavasti: jumaluusopillisessa tiedekunnassa 112 (98 mies- ja 14 naisylioppilasta), lainopillisessa 1,177 (1,091 m. ja 86 n.), lainopill. tiedekunnan taloustieteellisessä osastossa 919 (661 m., 258 n.), lääketieteellisessä tiedek. 440 (278 m., 162 n.), farmasian osastolla 28 (13 m., 15 n.), filosofisessa tiedek. 725 (223 m., 502 n.), matem. luonnontiet. 379 (214 m., 165 n.), saman tiedekunnan kemian osastolla 238 (204 m., 34 n.), eläinlääketiet. tiedek. 109 (101 m. 8 n.) maanviljelys-taloudellisessa tiedek. 280 (249 m., 31 n.), saman tiedekunnan metsänhoito-osastolla 118 (kaikki miesyliopp.). Ylioppilaiden lisäksi oli farmasian osastolla 69 opiskelijaa (56 m., 13 n.) ja kuunteliijaoppilaita 23 (11 m., 12 n.).

V. 1925 sai yliopisto, joka siihen saakka oli työskennellyt osittain entisten venäjänaikuisten sääntöjen, osittain itse luomiensa määräysten ja järjestelyohjeiden mukaan, uudet sääntönsä. Tieteellisten kysymysten ja opetuksen järjestämisessä sekä taloudellis-hallinnollisissa tehtävissään on yliopisto autonominen, mikäli sitä laki ei rajoita. Yliopiston opetus- ja toimituskielenä on viron kieli. Erikoistapauksissa voidaan sivistysministerin luvalla jossakin erityisessä aineessa antaa opetusta myös jollain vieraalla kielellä, jollaisen luvan sivistysministeri voi myöntää korkeintaan viideksi vuodeksi kerrallaan.

Yliopiston toimintaa johtaa yliopiston hallitus, johon kuuluu rehtori, vararehtorit ja tiedekuntien dekaanit (11 jäsentä), sekä yliopiston neuvosto (konsistori), johon kuuluu paitsi yliopiston hallituksen jäseniä myös tiedekuntien edustajat, jotka tiedekunnat valitsevat äänioikeutettujen jäsentensä joukosta yhden kutakin alkavaa 5-lukua kohden. Neuvoston jäsenten tulee ymmärtää viron kieltä. Yliopiston neuvosto ratkaisee yleiset yliopiston sisäistä elämää koskevat kysymykset, vahvistaa yliopiston hallintoa ja opetustointia koskevat määräykset ja toimintaohjeet, järjestää tieteellistä toimintaa koskevat asiat, toimittaa erilaisia vaaleja j. n. e. Yliopiston neuvostossa on nykyään 32 jäsentä. Yliopiston rehtorin ja vararehtorit (viimeksimainittuja valitaan yliopiston neuvoston päätöksen mukaan 2, toinen ylioppilaita koskevia, toinen taloudellisia kysymyksiä varten) valitsee yliopiston valitsijamiehistö, jonka muodostavat kaikki professorit, dosentit, yliopiston kirjaston johtaja sekä muiden opettajien edustajat, joita on valittu 1 jokaista alkavaa 5-lukua kohden. Rehtorin ja vararehtorien virka-aika kestää 3 vuotta.

Tiedekuntien äänioikeutettuja jäseniä ovat professorit ja dosentit. Dekaanin valitsee tiedekunta kolmeksi vuodeksi; dekaanin täytyy hallita viron kieltä.

Yliopiston sääntöihin lisätyn oppituolien luettelon mukaan on yliopistossa vakinaisina: jumaluusopillisessa tiedekunnassa

7 professoria, 1 dosentti; lainopillisessa tiedekunnassa (taloustieteellinen osasto siihen luettuna) 12 prof., 6 dos., lääketieteellisessä tiedek. 23 prof., 5 dos., 2 prosektoria, 1 erikoisaineen opettaja (ruumiillisen kasvatuksen käytännön alalla); filosofisessa tiedek. 18 prof., 5 dos., 10 lehtoria; matem.-luonnontieteellisessä tiedek. 18 prof., 3 dos., 1 astronomi-observaattori; eläinlääketieteellisessä tiedek. 8 prof., 5 dos., 1 prosektori; maanviljelys-taloudellisessa tiedek. 9 prof., 6 dos., 1 opettaja (puutarhatyössä ja mehiläishoidossa).

Samoissa yliopiston säännöissä määritellään myös ylioppilaskunnan järjestäytymisperusteet. Jo Venäjän hallituksen aikana oli virolaisten ylioppilaiden kesken havaittavissa pyrkimystä kiinteämmin yhdistää virolaiset ylioppilaat ja silloin perustettiin akateemisten virolaisten organisaationien edustus, joka toimi yksityisesti aina vuoteen 1920. Sinä vuonna toteutettiin kaikkien Tarton ylioppilaiden yhdistäminen yhdeksi ylioppilaskunnaksi ja valittiin *ensimmäinen Tarton ylioppilaskunnan hallitus* yleisellä äänestyksellä. Ylioppilaskunnan itsensä hyväksymien ohjeiden mukaan työskentelee ylioppilaskunta ollen kosketuksissa yliopiston hallituksen kanssa, edistää ylioppilaiden järjestäytymistä ja antautuu yhteistyöhön ulkomaiden varsinkin Suomen, Latvian ja Liettuan ylioppilaskuntien kanssa. M. m. on hyväksytty ylioppilaiden yhteiseksi ulkonaiseksi tunnusmerkiksi pohjoismaissa käytetty valkoinen lakki; lakin reunat ovat siniset ja symbolisena merkinä on Apollon temppele.

Yliopiston sääntöjen mukaan muodostavat kaikki Tarton yliopiston matrikuloituvat ylioppilaat yhdessä ylioppilaskunnan, joka valitsee itselleen hallituksen yleisen, välittömän, salaisen, yhtäläisen ja suhteellisen vaalitavan mukaan. Ylioppilaskunnan hallituksen tehtäviin kuuluu ylioppilaskunnan edustaminen kunnan sisä- ja ulkopuolella, kulttuuri- ja taloudellisen toiminnan johtaminen; muutamissa lainmääräämissä tapauksissa ottaa ylioppilaskunnan hallitus edustajiansa kautta osaa yliopiston hallituksen, neuvoston

sekä tiedekuntien yhteisiin kokouksiin, joissa heillä on oikeus ottaa osaa keskusteluun käsiteltäessä kysymyksiä, jotka koskevat välittömästi ylioppilaita. Ylioppilaskunnan yleismenoihin osoitetaan joka vuosi yliopiston menoarviossa joku osa ylioppilaiden lukukausimaksuista, korkeintaan 5 %. Ylioppilaskunnalla on oma talo; sen lisäksi on usealla organisaationilla oma talonsa. — Ylioppilaskunnan äänenkannattajana on ylioppilaskunnan hallituksen toimittama 'Üliõpilasleht'.

Heti Viron yliopiston aloitettua toimintansa ryhtyivät myös entiset Tarton ylioppilaiden organisaatiot uudelleen toimimaan. Vuosien kuluessa on perustettu joukko uusia ylioppilas yhdistyksiä. Vuoden 1925 lopulla nousi yliopiston hallituksen rekisteröimien organisaatioiden luku 84:ään. Organisaatiot jakautuvat akateemisiin yhdistyksiin ja varsinaisiin ylioppilasorganisaatioihin. Akateemiset yhdistykset ovat enimmäkseen tieteellisiä seuroja, joihin kuuluu ylioppilaita ja yliopiston opettajia edustamiensa alojen mukaan. Vanhimmat ovat 'Akadeemiline Emakeele Selts' ('Akateeminen Äidinkielen Seura') ja 'Akadeemiline Ajaloo Selts' ('Akateeminen Historiallinen Seura'). Lisäksi mainittakoon 'Akadeemiline Hõimuklubi' ('Akateeminen heimoklubi'), 'Akadeemiline Spordiklubi' ('Akateeminen Urheiluklubi'), 'Üliõpilaste Karskusühing' ('Ylioppilaiden Raittiusyhdistys') y. m. Akateemisiä seuroja oli vuoden 1925 lopulla 23. — Varsinaiset ylioppilasorganisaatiot asettavat päämääräkseen ylioppilaiden henkisen kehittämisen ja seurustelutaidon edistämisen, osaksi myös yleisen kansallisen kulttuurityön. Niistä mainittakoon erikseen maakunnalliset yhdistykset, jotka on perustettu Suomen osakuntien mallin mukaan, ja joihin ylioppilaat liittyvät kotipaikkansa perusteella.

Kansallisuuteen nähden oli virolaisia ylioppilasorganisaatioita 42, saksalaisia 2, venäläisiä 3 ja juutalaisia 4. Akateemiset yhdistykset ovat sensijaan yleensä vironkielisiä. Osa organisaatioista — korporatiot ja muutamat seurat

— kantavat ulkonaisena merkinä erikoista kolmiväristä lakkia ja nauhaa entisten Tarton yliopiston korporatsioonien tavan mukaan. Organisaatioista on 11 naisylioppilaiden yhdistyksiä, toiset ovat joko mies- tai sekaseuroja.

Teknillinen opisto.

V. 1917 perustivat virolaiset toimihenkilöt Tallinnassa 'Viron Teknillisen Seuran', joka heti ryhtyi pohtimaan teknillisen sivistyksen edistämismahdollisuuksia. V. 1918 onnistuttiin Tallinnassa avaamaan yksityiset teknilliset kurssit, jotka paikallisten seurojen kannattamina alkoivat työskentelynsä oppilasmäärän ollessa 120. Vapaustaistelun keskeyttänyt työ aloitettiin uudelleen v. 1919, jolloin perustettiin vakinainen oppilaitos, Teknikumi, joka v. 1920 Viron Perustavan Kokouksen hyväksymän perustuslain mukaan tuli valtion laitokseksi. Teknikumi perustettiin Amerikan teknillisten korkeakoulujen ja Saksan teknikumien esikuvien mukaan. Tallinnan Teknikumi jakaantuu kahteen osastoon: alkeisteknikumiin eli teknilliseen opistoon ja ylempään osastoon eli teknilliseen korkeakouluun. Opetus on sekä teoreettinen että käytännöllinen. Alkeisteknikumin oppilaat saavat teknillistä keskikoulua vastaavan sivistyksen ja valmistuvat mestareiksi ja teknikoiksi; ylemmän osaston opiskelijat saavat teknillistä korkeakoulua vastaavan sivistyksen ja valmistuvat insinööreiksi, arkkitehdeiksi, maanmittareiksi, kemisteiksi y. m. s.

Teknilliseen opistoon eli alkeisteknikumiin pääsemiseksi vaaditaan 6-luokkaisen alkeiskoulun oppimäärä; ylemmälle osastolle pyrkiviltä vaaditaan alkeisteknikumin oppimäärä; keskikoulun (vastaa Suomen 8-luokkaista oppikoulua ylioppilastutkintoineen) suorittaneet otetaan vastaan ilman tutkintoa.

Jouluk. 31 p:nä 1925 oli teknikumissa 463 oppilasta, niistä

alkeisteknikumissa 379 ja teknillisessä korkeakoulussa 70, diplomandeja 14; miesoppilaita oli 445, naisia 18. Rakennustiedekunnassa (rakennusteknisellä, arkkitehtuuri-, hydroteknisellä, maanmittaus- ja laivanrakennusosastolla) oli oppilaita yhteensä 150: alkeisteknikumissa 110, korkeakoulussa 34, diplomandeja 6; mekaanisessa tiedekunnassa (konerakennus-, sähköteknisellä ja kemian osastolla) 169, niistä alkeisteknikumissa 125, korkeakoulussa 36, diplomandeja 8. — Kansallisuuteen nähden oli oppilaita 415 virolaista, 27 venäläistä, 16 saksalaista, 2 juutalaista, sekä 1 lättiläinen, 1 tanskalainen ja 1 ukrainalainen. Yleensä on teknikumiin jouluk. 31 p:ään 1925 otettu 878 oppilasta. Opinnot on päättänyt teknikkona 4, insinöörinä 21. Opettajia oli mainitun vuoden lopulla 45, niistä 41 virolaista, 3 saksalaista ja 1 venäläinen.

Teknikumin yhteydessä on valtion teknillinen harjoituslaitos.

Musiikkiopistot.

· Korkeampia musiikkiopistoja on Virossa kaksi: Tallinnan ja Tarton konservatoriot. Tallinnan konservatorio alkoi toimintansa v. 1919 korkeampana musiikkikouluna ja sai 1925 konservatorion nimen ja oikeudet; sen ylläpidosta huolehtii Tallinnan Konservatorioyhdistys valtion avustamana. Konservatoriossa on eri luokat pianon, urkujen, viulun, sellon, kontrabasson ja torvien soittoa, laulua sekä keskikoulujen laulun ja musiikin opettajien valmistamista, spesiaaliteorian ja säveltämisen opettamista varten. V. 1925 vahvistetun ohjelman mukaisesti on konservatoriossa sävel- ja näyttämötaiteosastot, ja ohjelma jakautuu alempaan ja ylempään musiikki- ja draamakurssiin. Ylemmälle kurssille otetaan vain vastaavan tutkinnon suorittaneita. Ylemmän kurssin suorittajat saavat musiikki- tai näyttämötaiteilijan diplomin.

Tarton konservatorion edeltäjiä on kaksi v. 1919 perustettua musiikkikoulua, jotka 1922 yhtyivät Tarton korkeammaksi Musiikkikouluksi; v. 1925 annettiin koululle konservatorion nimi ja oikeudet. Opetusta annetaan pianon, viulun, sellon, urkujen ja torvien soitossa sekä laulussa ja spesiaali-teoriassa; samoin työskentelee eri osasto oppikoulujen laulun- ja musiikinopettajien valmistamiseksi. Konservatorion ylläpitokustannukset saadaan pääasiallisesti oppilasmaksuista, jonka lisäksi konservatoriolla on valtion apuraha ja paikallisen kaupunginvaltuuston sekä maakuntahallituksen myöntämä avustus.

Sekä Tarton että Tallinnan konservatoriossa on noin 400 oppilasta kummassakin.

Taidekoulu.

Kuvaavien taiteiden alalla työskentelee vuodesta 1919 alkaen Taidekoulu, jonka perustaja ja ylläpitäjä on taideyhdistys 'Pallas'. Taidekoulussa työskentelevät maalaus-, kuvanveisto- ja graafillinen osasto; opetustyö suoritetaan yleisluokissa ja ateljeissa. Tämän lisäksi on Taidekoulun yhteydessä eri osasto keskikoulujen piirustuksen opettajien valmistamista varten.

Yleisesikunnan kurssit.

Korkeampien sotilashenkilöiden, varsinkin yleisesikunta-upseerien valmistamiseksi avattiin Tallinnassa v. 1921 yleisesikunnan kurssit, joiden oppiaineisiin kuuluu paitsi sotatieteellisiä erikoisaineita myös yleissivistyksellisiä aineita ja kieliä; opetus on teoreettinen ja käytännöllinen. V. 1923 valmistui ensimmäinen joukko — 14 upseeria — näiltä kursseilta, ja samana vuonna alkoivat toiset kurssit, joihin kuului 17 upseeria. Kurssit kestävät kolme vuotta.

Tieteelliset seurat.

Jo 19. vuosisadan alussa, v. 1817, perusti tunnettu saarenmaalainen kirjailija ja kansanystävä tri I. W. L. Luce Kuresaaren kaupungissa Viron kirjallisuuden seuran. Syrjäisessä seudussaan ei tämä seura voinut paljoa tehdä virolaisen kirjallisuuden edistämiseksi. Pitkäaikaisemmaksi ja huomattavasti tärkeämmäksi muodostui Viron sydämessä Tartossa v. 1838 perustettu 'Õpetatud Eesti Selts' ('Gelehrte Ehstnische Gesellschaft'). Tämä seura, joka perustettiin lähinnä tri Fr. R. Fählmannin toimesta, otti tehtäväkseen 'edistää Viron kansan menneisyyden ja nykyisyyden, kielen, kirjallisuuden ja asuinpaikan tuntemusta'. Näitä tehtäviä täyttäessään seura, jonka johtoon ja toimintaan varsinkin Tarton yliopiston saksalaissyntyiset opettajat ja sivistyneet ovat ottaneet osaa, on vuosien kuluessa 'Toimituksissaan' ('Verhandlungen'), joista on ilmestynyt 22 osaa, ja 'Istuntojen pöytäkirjoissa' ('Sitzungsberichte') sekä erikoisjulkaisuissaan toimittanut julkisuuteen suuren joukon tieteellisiä tutkimuksia ja lyhyempiä tiedonantoja viron kielestä ja kirjallisuudesta, Itämerenmaiden arkeologiasta ja historiasta. M. m. ilmestyi 'Toimituksien' IV ja V osassa (1857—1861) Kreutzwaldin 'Kalevipoeg' ensi kertaa painettuna ja saksankielisen käännöksen kera. Sen lisäksi perusti seura tieteellisen kirjaston, jossa on 14,000 teosta ja jossa varsinkin 'Baltica'-osasto on huomattava, keräsi verrattain hyvin järjestetyn muinaismuistoesineiden (2,500 esinettä) ja vanhojen rahojen kokoelman sekä historiallisesti tärkeitä karttoja (yli 300) ja kuvia. Virolaisista toimihenkilöistä ja kirjailijoista on 'Õp. Eesti Seltsissä' työskennellyt tri Fr. R. Kreutzwald, tri M. Weske, tri J. Hurt, tri K. A. Hermann, pastori V. Reiman, tri O. Kallas, pastori M. Lipp y. m. 60-luvulla haudotut suunnitelmat tehdä seurasta saksalaisten erikoispyyteitten ajaja, eivät onnistuneet. Samaten raukesi — pääasiassa juuri maailmansodan puhkeamisen takia — toinen samansuuntainen yritys

v. 1912. Viron itsenäisyyden aikana aloitti 'Õp. Eesti Selts' uudelleen toimintansa, nyt puhtaasti akateemisena seurana, se vain erona, että nyt voitiin vironkin kieltä käyttää kokouksissa saksan kielen rinnalla. Valtion, Tarton yliopiston ja Tarton kaupungin rahallisesti avustamana julkaisee seura m. m. virolaisen filologian ja Viron historian vuosikirjaa ('Jahresbericht der Estnischen Philologie und Geschichte'), josta tähän mennessä on ilmestynyt kolme paksua nidosta.

V. 1852 toimii Tartossa 'Looduse Uurijate Selts' ('Naturforschergesellschaft zu Dorpat'), joka alussa työskenteli erillään, mutta myöhemmin yliopiston välittömässä yhteydessä. Sen 'Istuntojen pöytäkirjoissa', 'Arkiivissa' ('Archiv für die Naturkunde Liv-, Ehst- und Kurlands'), 'Kirjoituksissa' ('Schriften') y. m. toimituksissa on julkaistu runsaasti kirjoituksia seuran toiminta-alalta, erikoisesti myös kotimaan luonnon tutkimuksesta.

V. 1873 perustettiin 'Eesti Kirjameeste Selts', jonka kotipaikaksi tuli Tartto ja joka pian keräsi ympärilleen kaikki Viron tunnetuimmat sivistyneet ja toimeliaimmat kansanmiehet. Seura piti Tartossa ja muissa kotimaan tärkeimmissä paikoissa paljon kokouksia, toimitti suuren joukon sekä kouluttettua yleissivistyksellistä kirjallisuutta, edisti ja järjesti kansantietouden keräystä. Seuran kokouksissa käsiteltiin suurella lämmöllä ja antaumuksella virolaista kirjallisuutta ja tiedettä koskevia kysymyksiä ja lietsottiin kansallisen innotuksen tulta. Seurassa sattuneiden sisäisten riitaisuuksien jälkeen Venäjän valtiomahti lakkautti v. 1893 'Eesti Kirjameeste Seltsin'. Tämä seura on kuitenkin surullisesta kohtalostaan huolimatta ollut vaikuttavimpia tekijöitä Viron kansallisen kulttuurin luomisessa.

Vasta v. 1907 päästiin jälleen niin pitkälle, että 'Eesti Kirjameeste Seltsin' lakkauttamisen kautta tyhjäksi jäänyt kohta voitiin täyttää, sinä vuonna alkoi Tartossa toimintansa 'Eesti kirjanduse Selts' ('Viron Kirjallisuuden Seura'), jonka toimintaan alusta alkaen otettiin vilkkaasti osaa ja joka

kiinnitti itseensä melkein koko virolaisen sivistyneistön. Ensimmäisen esimiehensä V. Reimanin johdolla työskenteli seura tuloksellisesti virolaisen kirjallisuuden ja kansallisten tieteiden alalla. Vuodesta 1907 julkaisi 'Viron Kirjallisuuden Seura' tieteellis-kirjallista julkaisuaan 'Eesti Kirjandus' ('Virolainen Kirjallisuus'). Viron itsenäisyyden aikana avautui 'Viron Kirjallisuuden Seuralle' paremmat sekä aineelliset että henkiset työskentelymahdollisuudet, minkä ohella työ keskittyi lähinnä virolaisten oppisanojen luomiseen ja julkaisemiseen, kotimaan kuvaukseen, historian tutkimukseen, sekä koulu- ja nuorisokirjallisuuden julkaisemiseen. Viime vuosien julkaisuista on erityisesti mainittava kokoomateos 'Eestin' ensi osa, joka sisältää sekä yleisen että yksityiskohdallisen kuvauksen Tarton maakunnasta ja jonka toinen osa 'Võrumaa' on painossa ja ilmestyy piakkoin; toisia maakuntia koskeva aineisto on jo suureksi osaksi kerätty ja on parillaan järjestelyalaisena, 'Viron Kansan Runojen' I osa (tri J. Hurtin y. m. kokoelmista), F. Wiedemannin virolais-saksalaisen sanakirjan kolmas painos, sekä Viron vanhimpien kirjailijoiden L. Koidulan, Fr. R. Kreutzwaldin, A. Reinwaldin, J. Bergmanin y. m. teosten julkaiseminen; ilmestymässä on myös suurempi Viron kansansävelten kokoelma j. n. e.

V. 1909 aloitti Tartossa toimintansa 'Eesti Rahva Muuseumi Selts' ('Viron Kansallismuseon Seura'), joka otti tehtäväkseen Viron koko kansantietouden ja kaikkien muinaismuistoesineiden keräyksen ja täydellisen vironkielisen keskuskirjaston perustamisen. Muinaismuistoesineiden keräyksen kautta kasvoivat Viron kansallismuseon kansatieteelliset kokoelmat hyvin nopeasti käsittäen nykyään jo yli 25,000 esinettä. Myös Viron keskus- eli arkistokirjasto, jonka perustus oli — samaten kuin museonkin — laskettu jo 'Eesti Üliõpilaste Seltsissä', joka v. 1909 luovutti museolle 14,000 numeroa käsittävän vironkielisen kirjastonsa, kasvaa sekin museon huolenpidossa nopeasti ja on nyt täydellisin viron-

kielinen kirjasto, sisältäen yli 36,000 nidosta. Museo, jonka käytettäväksi on annettu Raadin moision päärakennus, on nyt hyvin järjestetty ja toimii Viron todellisenä kansallisena museona. Sen kansatieteelliset kokoelmat ovat suhteellisesti suuremmat kuin Suomen vastaavat kokoelmat. — Viron muista museoista mainittakoon Tallinnan virolainen museo taideosastoinen (Weizenbergin kokoelmat) Kadriorun linnassa, Tallinnan saksalainen maakuntamuseo ja muut paikalliset kaupunkien museot.

Viron kansallismuseo ent. Raadimõisan kartanossa Tarton lähellä.

Viron itsenäisyyden aikana on Tarton yliopiston yhteyteen perustettu joukko vironkielisiä tieteellisiä seuroja, joista mainittakoon:

'Akateeminen Äidinkielen Seura' ('Akadeemiline Emakeele Selts'), perustettu v. 1920, julkaisee kielitieteellistä aikakauskirjaa 'Eesti Keel', järjestää ainesten — myös fonogrammien — keräystä viron kielen murteiden tutkimista varten, panee toimeen kokouksia, joissa käsitellään viron kieltä koskevia kysymyksiä, julkaisee kirjallisuutta setukaisia ja liiviläisiä varten j. n. e.

'Akateeminen Historiallinen Seura' ('Akadeemiline Ajaloo Selts'), perustettu v. 1922, julkaisee aikakauskirjaa 'Ajalooline

Ajakiri' ('Historiallinen Aikakauskirja'), järjestää säännöllisesti kokouksia, joissa on esitelmiä sekä yleisen että erityisesti Viron historian alalta, järjestää ja johtaa Viroa koskevien historiallisten tietojen keräystä seuran lähettämien stipendiaattien kautta; 'Historiallisen Seuran' toimesta ilmestyy Viron biografinen nimikirja, historiallinen arkisto y. m.

Vuonna 1926 perustettu 'Kansanrunouden Seura' ('Rahvaluule Selts') käsittelee Viron kansanrunouden alalla esiintyviä kysymyksiä. Näiden lisäksi mainittakoon 'Akateeminen Kirjallisuusseura' ('Akadeemiline Kirjandusyhing'), perustettu v. 1924, joka paitsi kirjallisten kysymysten käsitteilyä järjesti Kreutzwald—Jannsen näyttelyn ja on pannut toimeen kirjallisia muistotilaisuuksia, m. m. Eino Leinon muisto-illan. — Muut akateemiset yhdistykset ovat: Lääkärien seura, Kemistien seura, Taloustieteellinen seura, Metsäseura, Maanviljelys-taloudellinen seura, Lainopillinen yhdistys, Osuustoimintaseura, Eläinlääkärien seura, Farmaseuttien seura ja Jumaluusoppineiden seura.

Seuroista, jotka paikalliset saksalaiset ovat perustaneet, mutta jotka työskentelevät erikoisesti Viron maata ja kansaa koskevien tieteellisten kysymysten edistämiseksi, ovat huomattavimmat: 'Vironmaan Kirjallisuuden Seura' ('Ehstländische literärische Gesellschaft'), joka perustettiin jo v. 1842 Tallinnassa ja työskentelee siellä edelleen. Seurassa on tehty huolellista työtä varsinkin kotimaan tuntemuksen, historian ja kirjallisuuden tutkimuksen edistämiseksi, sekä julkaistu runsaasti yksityisiä kirjoitelmia seuran työaloilta. M. m. on seuran kannatuksella vuodesta 1844 alkaen ilmestynyt F. G. v. Bungen v. 1842 alkama 'Archiv für die Geschichte Liv-, Ehst- und Kurlands'; vuodesta 1886 alkaen on seura julkaissut joukon varsinkin kotimaan historiaa käsitteleviä teoksia nimellä 'Beiträge zur Kunde Ehst-, Liv- und Kurlands'; saman seuran julkaisemana ilmestyi m. m. H. Neus'in virolaisten kansanlaulujen kokoelma 'Ehstnische Volkslieder' vv. 1850—1852, sekä Ed. Pabst'in saksankielinen käännös

Henrik Lättiläisen kronikasta ('Heinrich's von Lettland livländische Chronik') v. 1867.

V. 1865 alkoi Kuresaassa toimintansa 'Saarenmaan tutkimusta harrastava seura' ('Verein zur Kunde Ösels'), joka julkaisi varsinkin monenlaisia Saarenmaan historiaa ja menneisyyttä koskevia aineksia sekä keräsi muinaismuistoesineitä Saarenmaan muinais- ja kansatieteelliselle museolle. V. 1881 sai vahvistuksen 'Viljandin Kirjallisuuden Seura' ('Felliner litterarische Gesellschaft'). V. 1896 perustettiin 'Pärnun Muinaisajan Tutkimusseura' ('Pernauer Altertumsforschende Gesellschaft'). 'Järvanmaan Muinaismuistojen Säilyttämisseura' ('Gesellschaft für Erhaltung Jerwscher Altertümer') perustettiin v. 1904. Samaten kerää 'Narvan Muinais-tutkimusseura' varsinkin Narvan kaupungin menneisyyttä koskevia aineksia. Kaikki mainitut seurat, lukuunottamatta Tallinnan kirjallisuuden seuraa, työskentelevät verrattain ahtaissa puitteissa, ja niiden jäsenmäärä on pieni.

S a n o m a l e h d i s t ö .

Viron sanomalehdistön alku ulottuu 18. vuosisadan lopulle. V. 1766 alkoi tunnettu viron kielen tutkija ja kotimaan olojen kuvaaja Pöltsamaan seurakunnan kirkkoherra A. W. Hupel julkaista vironkielistä käännöstä lääket. tri P. Wilden saksankielisestä lääketieteellisestä aikakauslehdestä (sekin ilmestyi Pöltsamaalla) nimellä: 'Lyhyt opetus, jossa kaikenkaltaiset ihmisten ja eläinten lääkitsemistavat tietä annetaan — kaikki maakansan hyväksi'. 19. vuosisadan alussa yritettiin ensi kertaa julkaista vironkielistä sanomalehteä sanan varsinaisessa merkityksessä. V. 1806 ilmestyi kahden Võrunmaan kirkkoherran toimittamana 'Tartonmaan kansan viikkolehti' ('Tarto-Marahwa Näddali Leht'), joka kuitenkin pian lakkautettiin hallituksen käskystä. Pitempi-ikäiseksi tuli tunnetun Äksin rovastin O. W. Masing'in toimittama ja jul-

kaisema 'Maakansan Viikkclehti' ('Marahva Näddala Leht'), joka ilmestyi 1821—1823 ja 1825. Kansan kehnon taloudellisen ja alhaisen sivistyksellisen tason takia kuoli sekin hyvä yritys kannatuksen puutteeseen. Pitemmän väliajan jälkeen onnistui J. W. Jannsenin laskea virolaiselle sanomalehdistölle luja perusta: v. 1857 ilmestyi hänen toimittamanaan ja julkaisemanaan viikkclehti 'Perno Postimees' ('Pärnun Postimies'), vähän myöhemmin alkoi Tartossa ilmestyä 'Tallo-rahva Postimees' ('Talonpoikaisväestön Pcstimies') kirkkoherra A. H. Willigeroden toimittamana. Viimemainittu lakasi parin vuoden kuluttua ilmestymästä tilaajien puutteessa, jota vastoin Jannsenin lehti sai yhä suurempaa kannatusta. V. 1864 muutti Jannsen, pienestä merenrantakaupungista Pärnusta Tarttoon ja rupesi täällä toimittamaan ja julkaisemaan 'Eesti Postimees' lehteä. Vaikka 'Pärnu Pcstimees' ilmestyikin edelleen toisten toimittamana, voitti 'Eesti Postimees' piankin määräävän ja johtavan aseman. V. 1875 rupesivat pohjois-Viron papit julkaisemaan 'Ristirahva Pühapäeva Leht'ea ('Kristikansan Sunnuntailehti'), joka otti tehtäväkseen hengellisten kirjoitusten ohella selvittää kristilliseltä näkökannalta myös poliittisen ja yhteiskunnallisen elämän ilmiöitä. V. 1878 astui Viron sanomalehtien joukkoon lehti, jota tervehdittiin suurin toivein: heräämisajan tärkeimmän poliitikon C. R. Jakobsonin viikkclehti 'Sakala'. Tartossa jatkoivat toimintaansa 'Eesti Postimees' ja vuodesta 1886 alkaen 'Postimees' tri K. A. Hermannin toimittamana varmassa kansallisessa hengessä ruveten v. 1887 ilmestymään kolme kertaa viikossa ja muuttuen v. 1891 päivälehdiksi, joten siitä tuli Viron ensimmäinen päivälehti. V. 1896 tuli 'Pcstimiehen' toimittajaksi ja julkaisijaksi cand. J. Tõnisson, joka on siitä saakka ollut Viron huomatuimpia valtiollisia toimihenkilöitä. 'Postimees' tuli nyt Viron johtavaksi sanomalehdeksi ja teki määrätietoista työtä Viron kansallisen itsetietoisuuden selventämiseksi ja vahvistamiseksi. V. 1902 alkoi Tallinnassa ilmestyä radikaalinen päivälehti 'Teataja' ('Tiedoittaja') K.

Pätsin toimittamana. P. Speekin toimittamana 1903 ilmestymään ruvenneet 'Uudised' asettuivat yhteiskunnallisissa kysymyksissä täydelleen sosialidemokraattiselle kannalle. Molemmat, sekä 'Teataja' että 'Uudised', jotka vuoden 1905 tapahtumissa puolustivat jyrkempää suuntaa, olivat pakotetut vuoden 1905 lopulla lopettamaan ilmestymisensä sota-tilan astuttua voimaan, ja niiden toimittajat siirtyivät ulkomaille. 'Postimees' pääsi v. 1906 alkaneesta taantumuksesta suuremmilla tai pienemmillä rangaistuksilla, ja se on jatkanut lyhyen väliajan jälkeen ilmestymistään tähän saakka Viron kansanpuolueen (Eesti Rahvaerakond) äänenkannattajana. Vuoden 1905 jälkeen alkoi Tallinnassa ja Tartossa ilmestyä joukko lehtiä, jotka kuitenkin pian kuolivat csaksi kannatuksen puutteessa, osaksi ulkoapäin tulleen painostuksen takia. Pitkäikäisimmäksi jäi v. 1905 perustettu 'Päevaleht' Tallinnassa, joka useamman kerran toimittajia vaihdettuaan on viime aikoina kasvanut Viron suurimmaksi lehdeksi ja esiintyy huomattavana tekijänä Viron julkisessa elämässä.

Toinen vaikutusvaltainen päivälehti Tallinnassa on v. 1918 perustettu 'Vaba Maa' — työpuolueen äänenkannattaja; kolmas lehti Tallinnassa on maanviljelijöiden yhtymien äänenkannattaja 'Kaja'. Pienemmissä maaseutukaupungeissa — Pärnussa, Viljannissa, Võrussa, Valgassa, Rakveressä, Paidessa, Narvassa ja Kuresaaressa — ilmestyy lehtiä, jotka osaksi ovat täydelleen itsenäisiä osaksi suurempien päivälehtien paikallisjulkaisuja ja jotka palvelevat pienempiä paikallisia intressejä; niillä ei poliittisessa elämässä ole huomattavampaa merkitystä.

Aikakauslehdistä on vanhemmalta ajalta eriksisesti mainittava v. 1836—1863 Tartossa ilmestynyt saksankielinen viikkolehti 'Inland', joka sisälsi runsaasti kirjoituksia meidän kotimaamme ja kansamme menneisyydestä sekä senaikuisista päivänkysymyksistä. Vironkielisen aikakauskirjallisuuden uranuurtajana on pidettävä Tartossa v. 1878 ilmes-

tymään ruvennutta 'Meelejahutaja' ('Mielenvirkistäjä') nimistä lehteä, joka esiintyi erittäin solidina ja sisältörikkaana, mutta joka tilaajamäärän vähentyessä lakkasi v. 1887.

'Meelejahutaja'n rinnalle ilmestyi v. 1884 Tartossa kirjallis-taiteellinen aikakauskirja 'Oma Maa', joka varsinkin perustajansa tri M. Vesken toimittamana sisälsi runsaasti tieteellistä luettavaa. M. m. tutustutti 'Oma Maa' lukijoitaan lähemmin suomensukuisiin kansoihin. V. 1888 alkoi tunnettu naiskirjailija Lilly Suburg Viljannissa julkaista 'Linda'-nimistä viikkolehteä, joka m. m. asetti päämääräkseen myös Viron naisten itsenäisyshalun herättämisen ja naiskysymyksen selvittämisen Virossa. V. 1905 alkoi senaikuisen Tarton yliopiston lehtori, myöhemmin professorin, J. Jõgeverin toimittamana ilmestyä kuukausijulkaisu 'Eesti Kirjandus' ('Virolainen Kirjallisuus'). Se on ilmestynyt yhtäjaksoisesti tähän saakka ja on sisältänyt runsaasti luettavaa viron kielen, historian ja kirjallisuuden tutkimuksen aloilta. Ennen Viron itsenäisyyden toteutumista oli se Viron tieteen keskeinen vara-aitta. Vv. 1910—1911 ilmestyi kirjailijoiden yhdistyksen 'Noor-Eestin' julkaisemana sekä ulkoasuun että sisältöön nähden uudemman ajan korkeimpia vaatimuksia tavoitteleva kirjallis-taiteellis-tieteellinen aikakauskirja 'Noor-Eesti', ja vv. 1914—1916 kansanomaisen tieteellis-kirjallis-poliittinen aikakauskirja 'Vaba Sõna'. Vv. 1911—1915 julkaisi Viron Raittiusyhdistysten Keskustoimikunta Tartossa raittiusyhdistysten äänenkannattajaa 'Karskusleht' ('Raittiuslehti'). Pilalehdistä on mainittava 'Postimehen' kustantama kuvitettu 'Sädemed' ('Säkenet'), joka alkoi ilmestyä Tartossa v. 1905 ja jonka rinnalle jonkun ajan kuluttua ilmestyivät Tallinnassa 'Meie Mats', 'Kratt' y. m. — V. 1907 alkoi 'Viron Maanviljelijöiden Seura' ('Eesti Põllumeeste Selts') Tartossa julkaista aikansa tasalla olevaa maataloudellista aikakauslehteä 'Põllutööleht' ('Maanviljelyslehti'), jonka mukana tilaajille jaetaan 'Aiatööleht' ('Puutarhanhoitolehti') ja 'Käsitööleht' ('Käsityölehti'). V. 1910

alettiin 'Pöllutööleht'in mukana jakaa ensimmäistä virolaista osuustoimintalehteä 'Ühistegevus' ('Osuustoiminta'). Näiden lehtien perustamiseen ja toimittamiseen otti vaikuttavasti osaa v. 1914 tapaturmaisesti nuorena kuollut laajanäköinen ja tarmokas maanviljelyksen erikoistuntija tri A. Eisen-schmidt. — Jonkun ajan kuluttua joutui 'Käsitööleht' Tarton virolaisen naisyhdistyksen ('Tartu Eesti Naisselts') äänenkannattajaksi.

Vuoteen 1905 sensuroitiin Virossa kaikki painotutteet, siis myös aikakauskirjallisuus. Mutta vielä vuoden 1905:kin jälkeen jäi sensuuri voimaan ja usein täytyi virolaisten sanomalehdentoimittajien maksaa vapaampien ajatustensa ilmaisut kärsimällä hallinnollista tietä määrättyjä rangais-tuksia, varsinkin rahasakkoja. Vasta Viron itsenäisyyden koitettua katosivat ne esteet ja vaikeudet, joita vastaan virolaisen sanomalehdistön on täytynyt taistella, ja Viron sanomalehdistölle avautui mahdollisuus kehittyä todelliseksi julkiseksi sanaksi, joka vapaasti saa myötävaikuttaa Viron julkisen mielipiteen muodostamiseen.

Viron itsenäisyyden aikana on sanoma- ja aikakauslehtien lukumäärä kohonnut ennenkuulumattoman korkealle. Kirjallis-taiteellisista lehdistä mainittakoon 'Ilo' ('Kauneus', ilmestyi vv. 1919—1920) ja v. 1919 perustettu 'Odamees' ('Keihäsmies'), joista viimeainittu ilmestyy vieläkin. V. 1923 alkoi ilmestyä 'Viron Kirjailijoiden Liiton' ('Eesti Kirjanikkude Liit') äänenkannattaja kuukausijulkaisu 'Looming' ('Luominen'), kirjailija Fr. Tuglasin toimittamana.

V. 1924 ilmestyi Virossa yhteensä 147 vironkielistä perio-dista julkaisua: 35 sanomalehteä ja 112 aikakauskirjaa.

Terveydenhoito ja raittiustyö.

Kirj. *Juhan Vilms.*

Saadaksemme yleiskatsauksellisen kuvan yleisestä terveydentilasta, ei tarvitse syventyä pikku seikkoihin, vaan on tutustuttava luonteenomaisimpiin tekijöihin. Sellaisia tekijöitä yhteiskunnallisessa terveydenhoidossa ovat kuoleman syyt, eritoten kuolleisuus keuhkotautiin ja lavantautiin, lasten kuolevaisuus, tarttuvien tautien leveneminen, edelleen yleinen syntyväisyys ja kuolleisuus.

Kuolleisuus koko valtakunnassa oli v. 1923 15,2 joka 1,000 asukasta kohti, mikä on alle keskimäärän muihin maihin verrattaessa; niissä se vaihtelee 11,4—24,5 tuhatta kohti. Kuoleman syiden järjestys oli seuraava (v. 1923): keuhkotautiin 14.9%, hengityselinten taut. 12.7%, verenkiertohäiriöihin 11,3%, hermo- ja mielisairauksiin 9.7%, kulkutauteihin 5.9%, syöpään 4.5%, ruoansulatuselinten taut. 4.4%, sukupuoli- ja erityselint. 2.5%.

Nämä kuolleisuusmäärät eivät sanottavasti poikkea Euroopan muiden valtioiden vastaavista määristä. Keuhkotaudin verraten runsas esiintyminen johtuu nähtävästi huonoista asunto-oloista, huonoista ravinto-oloista ja vielä vähän ymmärretystä taistelusta itse tautia vastaan.

Koska asunto-olot yhteiskunnallisessa terveydenhoidossa eivät ole tärkeitä merkitykseltään ainoastaan keuhkotaudin, vaan myöskin muiden hengityselinten tautien, tarttuvien

tautien, alkoholismin y. m. syynä, esitettäköön tässä muutamia numeroita Viron kaupunkien asunto-oloista:

v. 1922 oli asuntona keittiö	44.0	%:lla
huone ilman keittiötä	5.4	»
huone ja keittiö	19.0	»
—————		
yhteensä yksihuoneisia	68.4	»
kaksi huonetta ilman keittiötä	1.6	»
» » ja keittiö	10.4	»
—————		
yhteensä	12.0	»
molemmat yhteensä	80.4	%.

1- ja 2-huoneisissa asunnoissa asui Tallinnassa 75 % kaikista kaupungin asukkaista.

Ravinto-olot samoinkuin asunto-olot ovat kaupungissa huonot, erikoisesti vähävaraisilla. 3-henkisen työläisperheen olisi pitänyt v. 1925 alhaisimman elintason mukaan ansaita kuukaudessa 10,700 Emk, kun se sitävastoin saa korkeintaan 7,800 Emk. (mies ja nainen yhteensä).

Kuolleisuus lavantautiin oli joka 100,000 henkeä kohti v. 1923 keskimäärin 7 (Pohj. Am. Yhdysvalloissa 9).

Tarttuviin tauteihin nähden voi yleensä panna merkille suurta vähenemistä verrattaessa Viron ensimmäisiin itsenäisyyden vuosiin, jolloin sodan seuraukset, sekasorto ja lääkäriavun puute edistivät tautien levenemistä.

Niin oli joka 100,000 asukasta kohti sairaita v. 1923:

	Viro	Suomi	Latvia	Tanska	Sveitsi	Ruotsi	Belgia	Unkari	Ranska
pilkkukuume ..	5.7	0.3	22.1	0	0	0	0	4.7	0.02
isorokko	1.2	0.3	1.2	0	54.7	0	0.4	0.1	0.5
tuhkarokko ...	173.8	—	16.1	964.4	264.4	—	9.9	201.2	87.8
tulirokko	60.8	33.4	79.7	116.5	54.7	182.8	26.4	78.3	13.3
kurkkumätä ...	36.7	52.0	33.1	169.9	84.3	80.5	30.9	32.3	28.0
punatauti	5.8	5.8	5.8	0.1	0.3	0.7	1.2	53.0	0.6

Kuten nämä luvut näyttävät, eivät tarttuvat taudit ole Virossa sen yleisemmät kuin muissakaan Euroopan valtioissa.

Lasten kuolleisuus (alle 5-vuotisten) oli v. 1923 40 joka 1,000 lasta kohti (tyttöjen 36, poikien 43), joka on keskimääräinen luku toisiin valtioihin verrattaessa. Viro on 19:nneellä sijalla lasten kuolevaisuudessa.

Syntyväisyys oli Virossa v. 1923 19.3 1,000 asukasta kohti (kuolleisuus 15.2). Sitä on pidettävä alhaisena, mutta sillä ei ole mitään tekemistä elinvoiman heikkenemisen kanssa, vaan syyt ovat taloudellisissa vaikeuksissa, sivistyksellisessä elämänkatsomuksessa, elämän vaatimuksissa ja muissa samanlaisissa asianhaaroissa. Viro on sivistyksen alalla muutama vuosikymmenen aikana kulkenut jättiläisaskelin eteenpäin, minkävuoksi energia ja intressit ovat kohdistuneet muualle eikä perheen perustamiseen. Mutta jo jokapäiväisten kokemusten nojalla voi päätätä, että kansa on kaukana sairaalloisesta ruumiin heikkenemisestä.

Terveyden tilan kohottaminen. Terveydenhoidon järjestely, määräysten y. m. laatiminen on Virossa parhailaan suuressa vauhdissa. Nykyisin voimassaolevat määräykset ovat väliaikaisia, pohjautuen osaksi vanhoihin venäläisiin säädöksiin, osaksi uudempiin määräyksiin. Suunnittelun alaisena oleva terveydenhoitolaki, jonka ehdotus jo on valmis, voi saada aikaan paremman tilanteen terveydenhoidon alalla.

Terveydenhoitoasiaa johtavat Virossa etupäässä »Terveydenhoidon Ylihallitus», »Sotaväen terveydenhoitohallitus», »Terveydenhoitoneuvosto», »Viron punainen risti» ja joukko muita vapaita terveydenhoitojärjestöjä kuten »Tuberkuloosin vastustusliitto», »Viron hygieeninen seura» »Tõutervis» (Rodunterveys), »Viron raittiusliitto», »Naisjärjestöjen liitto», »Viron terveydenhoitomuseo», lastensuojeluyhdistykset, lääkäriilitot, samoin urheiluseurat j. n. e.

V:n 1923 alkupuolella oli Virossa 60 sairaalaa ja parantolaa (yhteensä 3,642 sairassijaa), lukuunottamatta sotaväen sai-

raaloita. Joka 100,000 asukasta kohti on siis keskimäärin 5 sairaalaa, noin 326 paikkaa. Mainituista 60:sta sairaalasta on 4 spitaaliparantolaa, 4 mielisairaalaa ja 3 keuhkotautiparantolaa. Sairaaloiden lisäksi on vielä 7 kylpylaitosta ja mutakylpylää, Haapsalussa 2, Kuresaaressa 3 ja Narvassa 2.

Äitien ja rintalasten neuvontapaikkoja on Tallinnassa 2,

Uusi sotilassairaala Tallinnassa.

Tartossa 1, Narvassa 1 ja muutamissa muissa kaupungeissa, yhteensä 9.

Neuvontapaikkoja keuhkotautisille on tähän mennessä avattu 6:ssa paikassa.

Virossa on maalla 111 lääkäripiiriä, 104 piirilääkäreitä, 103 kättilön avustamana; sen lisäksi vielä 62 lääkäreitä, 30 hammaslääkäreitä, 19 kättilöä, jotka toimivat yksityisinä ammatinharjoittajina. Maaseudulla työskentelee 36 sairaanhoitajatarta.

Kaupungeissa oli v:n 1923 alkupuolella 439 mies- ja 63 naislääkäreitä, hammaslääkäreitä 153, kättilöitä 248. Kaupungeissa on siten 100,000 asukasta kohti keskimäärin

200 lääkäriä eli joka 500:aa kohti 1 lääkäri. (Tartossa 300 henkeä kohti 1).

Edellämäinitut yhteiskunnalliset järjestöt niinkuin Keuhkotaudin vastustamisliitto, Naisjärjestöjen liitto y. m., tekevät pääasiallisesti tai osaksi neuvontatyötä, koettaen järjestää neuvontapaikkoja, pitää kursseja j. n. e. Virossa on järjestetty raittiusliiton ja Terveystieteiden museon toimesta 2 kiertuetta, joiden tarkoituksena on pitää esitelmiä terveydenhoidosta kaikissa osissa maata.

Taistelu alkoholismia vastaan Virossa.

Puhtaan alkoholin käyttö Virossa oli v. 1924 3.14 litr. henkeä kohti, jota ei voi pitää suurena ulkomaihin verraten. (Ranskassa 17.0, Sveitsissä 12.0, Englannissa 6.0, Unkarissa 5.7, Ruotsissa 3.03, Saksassa 2.74). Väkijuomia nauttivia on Virossa Tilastollisen keskuustoimiston tietojen mukaan 324,000 henkilöä. Oluen juominen on noussut sitten v:n 1921. Virossa oli v. 1924 201 väkiviinatehdasta, 7 pöytäviina- ja likööri-tehdasta, 15 marja- ja hedelmäjuomatehdasta, 9 olut-tehdasta y. m., yhteensä 237 alkoholia valmistavaa tehdasta. Alkoholinmyyntipaikkoja oli 639.

Taistelu alkoholismia vastaan on Virossa peräisin jo 17:nneeltä vuosisadalta, jolloin Ruotsin valtio koetti asettaa juomiselle rajaa, säätäen korkeimman määrän, mikä oli sallittu nauttia juhlatilaisuuksissa. V:n 1730 jälkeen vaikutti lahkolaisseurakunnan (herrnhutilaisten) toiminta tuntuvasti juomisen vähenemiseen.

Yhteiskunnallinen raittiusliike tuli Viroon v. 1833, jolloin Järva-Peetrin seurakunnan pappi Henning julkaisi kirjoitelman »Rakkauden sana ylenjuomista vastaan». Seuraavana vuonna alkoi kreivi P. Manteuffel kirjoittaa asiasta ja vähän myöhemmin aloitti jo Viron oman kansan keskuudesta nousut kirjailija F. R. Kreutzwald raittiustyön kirjallaan »Viinakatk». V. 1887 aloitti työnsä vielä nykyäänkin elävä Viron

vanhin raittiusmies, M. J. Eisen. V. 1889 perustettiin Viron ensimmäinen raittiusseura. Ensimmäinen koko maan käsittävä raittiuskokous oli v. 1892. V. 1925 pidettiin jo 15. yleinen raittiuskongressi. Tunnetuimmat raittiusmiehet olivat aikaisemmin J. Tilk, J. Järv, A. Grenzstein ja W. Reiman. Vanhemman polven raittiustyöntekijöitä ovat parhaillaan prof. M. J. Eisen, rva Helmi Põld, M. Wulf, J. Tõnison, prof. P. Põld, R. Hansson, y. m. Nuoremmasta polvesta on mainittava W. Ernits, toht. R. Tamm, lääket. toht. J. Wilms, E. Kubjas, Jul. Elango, Al. Elango, rva H. Mäelo, J. Rosenthal y. m.

Raittiustyön ylijohdo Virossa on Viron raittiusliitolla, jonka pääpaikka on Tartto. Sen lisäksi on Naisten raittiusliitto, Nuorison raittiusliitto, Pappien raittiudenkannatusliitto ja Kristillinen raittiusliitto.

Viron raittiusliitolla kaikkein laajimpana ja vanhimpana järjestönä on maakunnissa osastoja, jotka johtavat paikallisesti raittiusliikettä ja yleensä raittiustyötä. Järjestössä on osastoja yli 60. Jäseniä näissä yht. noin 3,000.

Viron raittiusliiton toiminta on nykyhetkellä raittiusasiain valaisemista ja sivistystyötä, joka valtion kannatuksen (3—4 milj. Emk vuodessa) nojalla on ollut mahdollista entistä laajemmassa mittakaavassa.

Keskusliitolla on vakinainen johtaja, sihteeri ja kaksi virkailijaa. Sen lisäksi oli liitolla v. 1925 seitsemän neuvojaa, niistä yksi liikuntakasvatuksen ja yksi nuorisokasvatuksen neuvoja.

Viron raittiusliitto ottaa tavallisesti osaa maatalousnäytelyihin, panee toimeen kilpakiljoituksia, järjestää huomattavia kokouksia ympäri maata ja joka vuosi raittiuspyhän ja raittiusviikon, panee toimeen pitäjäkokouksia, edistää alkoholismin tieteellistä tutkimista (pääasiallisesti prof. Puusepin toimesta) ja edistää raittiustyötä kaikissa yhteiskuntakerroksissa. Viron raittiusliiton toimesta on perustettu Nuorison raittiusliitto, Kristillinen raittiusliitto, Sivistysliitto, urhei-

luseura »Ülev», Ylioppilaiden raittiusliitto y. m. Viron raittiusliitto järjestää ympäri maata kurseja, joiden ohjelmana on tavallisesti liikuntakasvatus ja raittiusmieliset luennot.

Nykyinen raittiustyö Virossa toimii monella suunnalla. Suurin osa varoja menee sivistystyöhön, johon kuuluvat puheet, liikuntakasvatus, kurssit, kirjojen kustantaminen j. n. e. Pienempi osa menoarviosta kuluu puhtaasti raittiusaiheisiin puheisiin ja yrityksiin. (Sen ohella on yleisimmasta vähennetty keskuslaitoksen ylläpitokulut).

Nykyinen raittiusliikkeen menettelytapa on Virossa pääasiallisesti n. s. välillinen raittiustyö, jonka tarkoituksena on saada aikaan raittiusmielisyyttä kaikilla mahdollisilla aloilla vastaavien uudistusten avulla, koettaen luoda sivistynyttä ympäristöä, jossa alkoholin käyttö olisi minimaalinen. Sen ohella on raittius-valistustyö aina ollut huomattavassa asemassa.

Täten on selitettävissä, että Viron raittiusliitto on läheisessä yhteydessä Sivistysliiton ja kansainvälisen sivistystyön kanssa, sekä että se on pitänyt velvollisuutenaan kaikinpuolin tukea hygieenistä »Tõutervis»-seuraa, yksinpä yhdistämällä tämän seuran aikakauskirjan, jonka nimi on »Tulev Eesti» ja oman äänenkannattajansa »Külvajan». Samalta kannalta on ymmärrettävissä liikuntakasvatuksen kehittämisen liittäminen raittiustyöhön y. m. samantapaiset seikat.

Viron nuorisoon raittiusliitto on suuri järjestö (perustettu v. 1923), johon kuuluu lähes 8,000 jäsentä. Sen toiminnassa on esimerkiksi kelpaavaa erikoisen hyvä järjestäytyminen. Liitto julkaisee aikakauskirjaa »Kevadik», kustantaa elintapojen kohottamista koskevaa kirjallisuutta, panee toimeen nuorisotyöntekijäin kurseja ja järjestää kongresseja.

Naisten raittiusliitto (perustettu v. 1923) on noin 3000-jäseninen. Se julkaisee aikakauskirjaa »Eesti naine», järjestää äitienpäiviä, kongresseja j. n. e.

Yleinen raittiustyö on tyydyttävää, vaikka puuttuu vielä paljon järjestelyä, varsinkin vanhemman polven keskuu-

nessa. Sanomalehdistö on raittiuskysymykseen nähden lojallinen.

Maailmansodan ja Viron vapaussodan aikana vallitsi väliaikaisesti kieltolaki. Itsenäisyysvuosista lähtien on käytetty n. s. korttijärjestelmää, joka oikeuttaa jokaisen täysikasvuisen miehen ostamaan kuukaudessa korkeintaan puoli tuoppia alkoholia; siihen ei kuulu juomapaikoissa käytetty alkoholi, jolle ei oltu asetettu mitään määrää. Eduskunnassa on parhaillaan valmistumassa laki alkoholin myynnistä, joka sallii vapaan myynnin, mutta oikeuttaa alkoholin myynnin kieltoasiassa toimeenpanemaan paikkakunnittain kansanäänestyksen, säätäen muun lisäksi vielä muita vähäisempiä rajoituksia, mitä tulee myyntitilaisuuksien aikaan, paikkaan j. n. e. Toivottavasti astuu laki voimaan v. 1926. Kielto-lain toteuttaminen näyttää olevan vielä vaikea, vaikkakaan ei julkinen sana eikä yleinen mielipide osoittaudu raittiutta vastustavaksi.

Urheilu.

Kirj. *H. Tammer.*

Jo muutaman vuosikymmenen ajan on urheilu ollut huomattavalla sijalla Virossa. Urheilijoiden suuren tarmokkuuden avulla on maa kyennyt saavuttamaan itselleen aseman myös kansainvälisellä kilpakentällä. Vaikeista oloista huolimatta ovat virolaisissakin suomalais-ugrilaisten kansojen terve elinvoima ja sitkeys päässeet ilmenemään liikuntakasvatuksessa, vaikeikaan niin loistavin saavutuksin kuin suomalaisissa ja unkarilaisissa.

Urheiluharrastus Virossa alkoi saada jalansijaa viime vuosisadan 80-luvulla, pääasiallisesti voimailun muodossa. Venäjän ja Saksan urheilukuuluisuudet vierailivat Viron sirkuksissa, herättäen miehissämme urheiluhalun. Meillä ilmestyi vähitellen miehiä, jotka kykenivät kunniakkaasti kilpailemaan ulkomaalaisten urheilijoiden kanssa. Suuremmissa kaupungeissamme syntyi urheiluseuroja (aluska virallisesti rekisteröimättömiä) ja asianharrastajien ryhmiä. Venäläinen virkavalta koetti estää niiden syntymistä, mutta v. 1900 vahvistettiin kuitenkin virallisesti ensimmäinen virolainen urheiluseura — Pietarin *Kalev*, vuotta myöhemmin *Tallinnan Kalev* ja *Tarton Taara*.

Urheilun kehitys maassamme jatkui voimakkaasti. Sitä ovat omiaan todistamaan kolme maailmanmaineen saavutta-

nutta atleettiamme, *Lurich*, *Hackenschmidt* ja *Aberg*. Huomattavin heistä oli Georg Lurich (1876—1919). V. 1901 hän saavutti Hampurin kilpailuissa kevyen sarjan ja v. 1903 Riiassa raskaan sarjan maailmanmestaruuden. Sen jälkeen hän oli tervetullut ja kunnioitettu vieras kaikissa maailman kaupungeissa ja hänen nimisiään paini-klubejakin perustettiin runsaasti. Melkein yhtä kuuluisa oli hänen painijatoverinsa Alex Aberg. Kolmas samanaikainen virolainen urheilija oli Georg Hackenschmidt, synt. 1878. Työskennellessään tehtaassa hän rupesi harrastamaan voimailua ja saavutti kohta suuren menestyksen. M. m. hän tuli v. 1898 Suomen ensimmäiseksi painimestariksi. Samana vuonna hän saavutti Wienissä Euroopan mestaruuden ja v. 1901 Pariisissa maailmanmestarin arvon, alkaen kulkea voitosta toiseen ympäri maailmaa. Nykyisin H. elää varakkaana miehenä Englannissa viettäen päiviään kosmopoliittina ja filosofina.

Vuodesta 1910 lähtien alkoivat myös muut urheilumuodot levitä Virossa voimailun jäädessä vähemmän huomattuun asemaan, mutta kuitenkin pysyessä näihin saakka alana, jolla Virolla aina on ollut painava sana maailmanurheilussa sanottavana.

V. 1912 Tukholman olympialaisissa paini *Martin Klein* Suomen parhaimman painijan *Asikaisen* kanssa maailmankuulun »maratonpainin», joka kesti yli 8 tuntia ja jonka Klein voitti. Kuitenkin joutui Klein olympialaisissa toiselle sijalle, kun hänen väsymyksen takia oli mahdoton mennä painimaan ruotsalaisen Johanssonin kanssa, jolle hän luovutti voiton.

V. 1913 virolaiset saavuttivat ensimmäiset voitot yleisurheilussa. *G. Külem* voitti Riiassa 400 m:n juoksun saaden ajan 51.4 ja *J. Villemson* saavutti Venäjän ennätyksen 1,500 m:n juoksussa, aikana 4.20.0. Vuorovaikutus Suomen kanssa vilkastui, ja virolaiset saivat sieltä uusia herätteitä ja opastusta. Vapausota keskeytti pariksi vuodeksi urhei-

lun kehityksen ja pakotti tarttumaan sotatapparaan. Viron urheilijat osoittivat sotilainakin samaa kuntoa kuin urheilu-
kentillä. Kalev-seura perusti vapaaehtoisen joukkueen »Kale-
vin malevan», johon liittyivät etevimmät urheilijamme ja joka
oli urhoollisimpia joukko-osastoja vapaussodassamme. Tuskin
oli vapaussota päättynyt, kun jo oli ovella *Antwerpenin olym-*

Kanoottuurheilua Piiritan joella Tallinnan lähellä.

pialaiset. Ilman enempää valmistautumista oli virolaisilla
siellä kuitenkin suhteellisen suuri menestys. Kilpailevien kan-
sojen joukossa tuli Viro 14:lle sijalle, ja yksityisurheilijat saa-
vuttivat huomattavia voittoja. Niinpä tuli *J. Lossman* toi-
seksi maratonjuoksussa *Hannes Kolehmais*en jälkeen saaden
ajan 2.32.48.0. *Neuland* ja *Schmidt* voittivat painonnos-
tossa. Samana vuonna saavutti *A. Klumberg* maailmanennä-
tyksen kymmenottelussa parantaen ennätystään vielä v. 1922
Helsingissä.

V. 1923 oli virolaisilla Göteborgin kisoissa myös huo-
mattava menestys. He tulivat Ruotsin, Suomen ja Saksan
jälkeen neljänneksi, suoriutuen samalla voittajina kisojen

huomattavimmissa urheilulajeissa — kymmenottelussa (*Klumberg*) ja maratonissa (*Lossman*). Ensimmäisiä palkintoja saivat vielä *Pütsep*, *Neuland* ja *Tammer*.

Myöskin Pariisin olympialaisissa saavuttivat virolaiset tyydyttäviä tuloksia, vaikkakin kilpailu siellä oli ankarin kaikista tähänastisista. Klumberg tuli amerikkalaisten Osbornen ja Nortonin jälkeen kolmanneksi kymmenottelussa, Pütsepin, Sternbergin, Neulandin, Kikasin ja Tammerin saadessa voittoja painissa ja painonnostossa. Myös jalkapalloilussa esiintyi Viro menestyksellisesti Yhdysvaltoja vastaan häviten sille vain rangaistuspotkusta 0—1.

Nykyisin on urheiluharrastus Virossa sangen vilkas. Myöskin hallitus tukee kulttuurirahaston varoilla urheilun edistämistä. V. 1924 joulukuun 1 päivän kapinan jälkeen perustetun suojeluskunnan järjestämiseen ottivat urheilijat johtavasti osaa, kaikki urheiluseurat perustivat suojeluskuntakomppaniansa ja Kalev, suurin niistä, perusti koko suojeluskuntarykmentin.

Urheiluliike on itsenäisyysvuosina valtavasti kasvanut ja paitsi urheiluseuroja toimii maassa runsaasti urheilukerhoja opiskelevan nuorison ja sotaväen keskuudessa. Valtion avustuksella on järjestetty urheilukursseja ja valmistettu urheiluneuvoja ja v. 1927 alkaa Tarton yliopiston yhteydessä toimintansa erityinen liikuntakasvatuslaitos. Tänä vuonna valmistui valtion avustuksella rakennettu Tallinnan stadion Kadriorun puistossa. Se sijaitsee luonnonihanalla paikalla ja lienee kaunein stadion Itämeren maissa. Sitäpaitsi valmistetaan valtion toimesta maaseutusuojeluskuntien urheilukerhoja varten 200 normaalikokoista urheilukenttää, mikä varmasti tuntuvasti kohottaa maaseudun urheilullista tasoa. — Urheiluliitoilla on jo seitsemättä vuotta ilmestyvä oma äänenkannattajansa »Eesti Spordileht», jota leviää runsaasti.

Yleensä voimme sanoa, että urheilu Virossa on elinvoimainen, kansallisen luonteen omaava ilmiö, jota koko siviis-

tyneistö ja laajat kansankerrokset tukevat. Työn järjestyessä ja nykyisen innon kestäessä voi toivoa, että mahdollisesti seuraavain kymmenen vuoden kuluessa Viron urheilunousee samalle ihailtavalle tasolle, josta Suomi jo voi olla ylpeä.

Viron vanhempi kirjallisuus.

Kirj. prof. *Julius Mark.*

Viron kielen vanhimmat muistomerkit, joilla on ainoastaan kielitieteellistä arvoa, ovat peräisin 13:nneen vuosisadan alkupuolelta. Ne ovat paikkojen ja Viron sotapäälliköitten nimiä sekä muita yksityisiä sanoja, joiden lisäksi pari lausetta Henrik Lättiläisen kronikasta »*Origines Livoniae*». Samoin Tanskan hallituksen verokirja 13:nneen vuosisadan keskipaikoilta, »*Liber census Daniae*», sisältää vironkielisiä paikannimiä. Voitetuilla virolaisilla oli aluksi kyllä monenlaisia oikeuksia, he olivat persoonallisesti vapaita, heidän päällikkönsä, »*seniores terrae*», voivat ratkaista heidän riitansa ja istua oikeutta, jolloin tietenkin käytettiin vironkieltä. Mutta aikojen kuluessa heidän tilansa muuttui yhä vaikeammaksi. Väkivalloin orjuuteen syöstyltä kansalta riistettiin mahdollisuuskin huolehtia omasta sivistyksestään, eikä sortajille johtunut mieleenkään oppia tuntemaan ja kirjoittamaan kansan kieltä. Samoin ei katolinen kirkkokaan, joka piti omia jumalanpalveluksiaan latinankielellä, tehnyt paljoakaan vironkielen kehittämiseksi. Niin paljon kirkko kuitenkin vaati, että pappien täytyi opettaa kansaa tuntemaan »Isä meidän», »Ave Maria» sekä kymmenet käskyt.

Vasta uskonpuhdistuksen aikoina (vv. 1521—1525) alkoivat raittiimmat tuulet puhaltaa. Lutherin opin mukaan tuli jumalanpalveluksen tapahtua kansan kielellä. Tämä seikka pakotti papit opettelemaan vironkieltä. Tarttolainen pappi *Fr. von Witten* käänsi Lutherin katekismuksen viron kielelle v. 1553. Wittenin työ ei jäänyt ainoaksi yritykseksi kääntää jumalansanaa kansan kielelle. On tunnettua, että jumalanpalveluksissa yleensä luettiin käsinkirjoitettuja apostolien kirjeiden, evankeliumien, rukousten, selitysten sekä kirkkolaulujen käännöksiä. Paremmat kielentaitajat käänsivät, toiset kopioivat näitä käännöksiä. Jo 16. vuosisadan toisella puoliskolla on olemassa jonkinlainen kirja-, oikeammin kirkkokieli, mikä on säilynyt tallinnalaisen papin *G. Müllerin* saarnoissa vv:lta 1600—1606.

Etelä-Viro oli siihen aikaan Puolan hallituksen alaisena. Siellä toimivat jesuiitat koettivat Lutherin opin vastapainoksi myöskin osaltaan synnyttää vironkielistä hengellistä kirjallisuutta. Vanhin säilynyt kirja on vasta *H. Stahlin* »Käsi- ja kotikirja», joka ilmestyi 4-osaisena (1632—1638). Stahl julkaisi, käyttäen pohjoismurretta, muitakin kirjoja, m. m. ensimmäisen viron kielen oppikirjan (1637). Samaan aikaan julkaisi etelämurteella *J. Rossihnius* joukon epistolia, evankeliumin ja katekismuksen, v. 1632. Sen jälkeen ilmestyi ensimmäinen vironkielinen virsikirja pohjoismurteella 1656 sekä etelämurteella 1687. Siten syntyi yhdellä kertaa kaksi kirjakieltä, jotka kauan aikaa elivät rinnakkain, kunnes vasta 19:nnessä vuosisadalla pohjoismurre lopullisesti voitti.

Virolaiset elivät orjuudessa; oman sivistyksen ja kielen edistämiseksi he eivät itse voineet mitään tehdä. V. 1632 antoi Ruotsin kuningas Kustaa Aadolf käskykirjeen Tarton yliopiston perustamisesta. Siinä mainitaan, että sekä ylimys- että porvaris- ja talonpoikaissäädyn nuorison tuli opiskella saksaa, ranskaa, lättiä, viroa ja inkeriä. Mutta oliko virolaisia tuona aikana Tarton yliopistossa, ei tiedetä. Kauan aikaa käyttivät viron kieltä vain vieraat, joiden kielentun-

teminen usein oli sangen puutteellista. Viron kieli puristettiin latinan kieliopin sääntöihin. Stahlin jälkeen ilmestyi vielä kolme huomattavaa kielioppia: v. 1648 *J. Gutsclaffin*, (etelämurteella), v. 1660 *H. Gösekenin* (pohjoismurteella) ja v. 1693 *J. Hornungin* (pohjoismurteella). Hornungin kielen-taito oli vähän parempi kuin edeltäjien; hän käänsi myös viron kielelle Uuden Testamentin (pohjoism.), joka ilmestyi v. 1715; koko raamattu ilmestyi v. 1739, myöskin pohjoismurteella. Niin oli pohjoismurre saanut ylivallan kirjakiellessä. Raamatun käännöksen toimittajana oli *A. Thor Helle*, jonka avulla myös ilmestyi v. 1732 kielioppi pohjoismurteella. Se sisälsi runsaan sanaston sekä sananlaskuja ja arvoituksia. *A. W. Hupelin* v. 1780 julkaisema oppikirja sisälsi samoin sanaston, sananlaskuja j. n. e.; v. 1818 tästä kirjasta ilmestyi laajennettu painos. Kaikki nämä oppikirjat olivat kirjoitetut käytännössä olevan kielen tuntemisen edistämiseksi ja tarkoitetut papeille käsikirjoiksi. Saksankielisten teosten lisäksi Hupel julkaisi vielä kaksi lääketiedettä koskevaa vironkielistä kirjoitusta.

Ensimmäiset maalliset laulut kirjoittivat *R. Brocmann* (1606—1647) ja *G. Salemann* (1597—1657). 18. sataluvun lopulla ja seuraavan alussa ilmestyivät ensimmäiset maalliset kansankirjat, *Fr. G. Arveliuksen*, *Fr. von Willmannin* ja *J. W. L. von Lucen* kirjoittamat opettavaiset jutut ja sadut. Tarton perinpohjaisesta hävityksestä kertoo Puhjan pitäjän lukkari *Käsu-Hans* liikuttavassa »Valitusrunossaan», joka on siis ensimmäinen virolaisen sepittämä taidेरuno.

Nämä muukalaiset eivät luonnollisestikaan voineet kyllin selvästi ymmärtää kielen luonnetta, heidän kielensä oli täynnä virheitä kielen kaikkein alkeellisimpiakin lakeja vastaan. Vasta senjälkeen, kun oman kansan jäsenet ryhtyivät työhön kielen vainiolla, alkoi tila parantua. Vv. 1816 ja 1819 päätettiin maaorjuus lakkauttaa, minkä jälkeen myöhemmin myös tapahtui käänne kirjallisuuden alalla. Aluksi työskentelivät saksalaiset vielä rinnan heränneiden virolaisten

kanssa, samalla kun ajan vieressä edellisten lukumäärä väheni, jälkimmäisten lakkaamatta kasvaessa. Saksalaisista Viron-ystävistä mainittakoon erittäinkin *J. H. Rosenplänter*, joka toimitti v. 1813—1832 kansa- ja kielitieteellistä aikakauskirjaa »Beiträge». Hänen avustajiensa joukkoon kuului myös lahjakas virolainen *Kr. J. Peterson* (1801—22), joka tunsi hyvin kieltä. Hänen runonsa, joita hänellä itsellään ei ollut tilaisuutta julkaista, ovat sekä muodon kauneuden, että sisällön puolesta tuntuvasti paremmat kuin hänen edeltäjiensä ja monien seuraajiensakin. Hänen runojensa on täytynyt virua käsikirjoituksina, kunnes niitä vasta tällä sataluvulla alettiin julkaista. Suurempi vaikutus virokielen edistymiseen on ollut toisella virolaissyntyisellä miehellä, *O. W. Masingilla* (1763—1832). Masingin kieli on puhdasta, kansanomaista. Hänen kirjallinen toimintansa on ollut sangen runsas; joukko kansankirjoja on lähtöisin hänen kynästään. Mainittakoon tässä seuraavat: »Pühapäeva vaheluggemised», Liivinmaan talonpoikaisväestön lain käännös, sekä viikkolehti »Marahva nädalaleht» j. n. e. Samaan aikaan kreivi *P. Manteuffel* julkaisi silloisissa oloissa huomiota herättävät juttunsa ja laulunsa. V. 1838 perustivat virolaiset ja estofiilit Tarttoon »Viron oppineiden seuran» (»Gelehrte Estnische Gesellschaft»), jonka päätehtävänä oli Viron kansan menneisyyden ja nykyisyyden tutkiminen, virokielen ja kirjallisuuden edistäminen (vrt. sivu 123). Virolaisista, jotka ottivat osaa seuran perustamiseen ja jälkeenkäinkin olivat erikoisesti toimivia jäseniä, mainittakoon lääketieteen tohtori, kielentutkija, kansanrunouden kokooja sekä runoilija *Fr. R. Fählmann* (1798—1850), sekä samoin lääketieteen tohtori, »Kalevipoegin» kokooja ja järjestäjä *Fr. R. Kreutzwald* (1803—1882). Kreutzwald, jonka toimintaa ehkä voisi verrata Lönnrotin toimintaan Suomessa, on muun ohella kirjoittanut myöskin monia kansankirjoja ja loppusoinnullisen romanttis-filosofisen runoelman »Lembitu», joka on ehkä mielenkiintoisin teos koko heräämisajan kirjallisuudessa.

Viimeisiä saksalaisia Viron kirjallisuudessa olivat *H. Neus*, tunnettu varsinkin Viron kansanrunokokelmastaan, *E. Ahrens*, Viron uuden ortografian perustaja, sekä akateemikko *F. J. Wiedemann* (1805—1887), joka on edistänyt vironkielen tutkimista ja tuntemista perinpohjaisilla kielitieteellisillä teoksillaan (*Estnisches Wörterbuch*, „Grammatik der estnischen Sprache“). V. 1857 *J. W. Jannsen* (1819—1890) perustamalla »Perno Postimees»-lehden pani lopullisesti alulle Viron sanomalehtikirjallisuuden. Jannsen on kansanomaisena kertojana ja runoilijana sekä erikoisesti mehevän kielensä vuoksi saavuttanut suurta kunnioitusta. Mutta suurempi merkitys Viron kirjallisuuden vainiolla oli kuitenkin hänen tyttärellään *Lydialla*, kirjailijanimeltä *Lydia Koidula*. Koidula on tunnettu runoilijana ja kertojana; hänen vaikutuksensa on sangen suuri erittäinkin Viron uudemman lyyrillisen runouden alalla. Hän lasi myös perustuksen Viron näytelmäkirjallisuudelle ja näyttämötaiteelle.

Koidulan aika vie meidät Viron kansallisen heräämisen aikakauteen. Oli jo olemassa paljon työntekijöitä kirjallisuuden ja sivistyksen vainiolla. Ahkerimpia näiden joukosta oli *J. Hurt*, joka erittäinkin Viron kansanrunovarojen kerääjänä on tehnyt jättiläistyön. Hänen rinnallaan sekä samassa tarkoituksessa ovat työskennelleet *M. J. Eisen* ja *M. Veske*, viimemainittu samoin huomattava vironkielen tutkija sekä tuntija. V. 1872 perustettiin pääasiallisesti Hurtin johdolla »*Eesti Kirjameeste Selts*» (»Viron kirjamiesten seura»), joka tahtoi pitää huolta Viron kielen ja kirjallisuuden kaikinpuolisesta edistämisestä. Seuran työ olikin sangen tuotteliasta, vahinko vain, että se kesti niin vähän aikaa. Toinen kansallisen heräämisajan huomatuin johtohenkilö, poliitikko ja koulumies *C. R. Jakobson* (1841—1882) on kyntänyt syviä vakoja aikauskirjallisuuteen toimittaen paljonluettua »*Sakala*»-lehteä sekä toiminut myöskin koulukirjallisuuden alalla. Näiden kahden johtajan ympärille liittyi paljon toisia, sillä elävää, rohkeata mielialaa ilmeni kaikkialla.

Muista tämän ajan huomattavimmista runojen, näytel-
mien ja kansankirjojen tekijöistä mainittakoon *J. Kunder*.
E. Bornhöhe ja *A. Saal*. Kaksi viimeksimainittua on jul-
kaissut useita historiallisia kertoelmia Viron varhaisem-
masta menneisyydestä; näiden kirjallinen arvo ei kuiten-
kaan ole suuri, mutta ne ovat osaltaan vaikuttaneet kansallis-
tunnon heräämiseen. Esiintyi paljon muitakin kirjallisuuden
harrastajia. Mutta heidän tuotantonsa on verraten heikko-
vasta kuluneen vuosisadan lopulla alkoi kehitys toivorik-
kaampaan suuntaan.

Uudempi virolainen kaunokirjallisuus.

Kirj. *Friedebert Tuglas.*

Jokaisen kansan sivistyksellinen ja samalla kirjallinen edistys on aaltomaista luonteeltaan. Tekijät, jotka antavat sysäyksiä nousuihin, ovat sisäisiä ja ulkonaisia. Edellisillä käsitämme ennen muuta kansan taloudellisten suhteiden kehittymisen, jälkimmäisillä sen valtiollisten olojen avartumisen.

Vironkin sivistyksen ja kirjallisuuden historia kuvastelee tätä yleistä lakia.

Viime vuosisadan alusta, s. o. orjuudenajan päättymisestä lähtien Viron yhteiskunnallinen elämä on osoittanut jatkuvaa nousua. Se sisältää sadan vuoden hellittämättömän ponnistuksen aineellista ja henkistä vapautumista ja itsenäisyyttä kohden. Jokainen taloudellinen nousu on jättänyt myöskin henkiselle alalle satoisia jälkeä. Näin on laita viime vuosisadan 70-luvulla ja nykyisen vuosisadan ensimmäisellä vuosikymmenellä. Sitävastoin Viron valtiollinen asema on aina ollut niin ahdas, ettei se ole suonut välttämättömiä edellytyksiä kansan henkisesti vireillä pysymiseksi. Toisinaan on uhannut täydellinen pysähdys ja kuolema, kuten viime vuosisadan lopulla. Vasta meidän päivinämmme, jolloin on muodostumassa itsenäinen Viron valtio, tapaamme ensi kertaa myös henkisen itsenäisyyden edellytykset.

Vironkielinen kirjallisuus on yli kolmensadan vuoden vanha. Mutta jos arvioimme kirjallisuuden historiaa sen alkuperäisten ja arvokkaiden saavutusten kannalta, alkaa Viron kirjallisuuden historia oikeastaan myöhään. Kuten aineellisesti, olemme henkisestikin kauan olleet toisten sitomina. Viron pseudoklassisismi (*Kr. J. Peterson, Fr. R. Fähiman, Fr. Kreutzwald*) ja sentimentalismi ynnä romantiikka (*J. W. Jannsen, Lydia Koidula, C. R. Jakobson*) on nojannut vieraisiin esikuviin, koettaen tehdä ne oman kansan sulatettaviksi. Tämän kirjallisen menneisyyden pysyvät saavutukset ilmenevät pääasiallisesti kansallistunnetta kohottavassa tuotannossa (*Kreutzwald*) taikka kansanrunouden suoranaisessa säilyttämisessä (*Hurt*). Suurimman osan sen ilmentymiä on kuitenkin määrä lopullisesti jäädä kansanvalistuskirjallisuuden vaatimattomaan luokkaan.

Vasta sen jälkeen kuin Viron kansan vapautuminen vieraasta aineellisesta ylivallasta alkoi tapahtua, saattoi syntyä myöskin omaperäinen ja eurooppalaisia vaatimuksia asettava taidekirjallisuus. Sillä aineellinen vapautuminen synnytti myöskin tällaisen kirjallisuuden edellytykset: sivistyneen kirjailijan ja sivistyneen lukijapiirin. Tästä alkaa Viron kirjallisuuden välitön kosketus Länsi-Euroopan kirjallisuuden kanssa. Virolainen kirjallisuus alkaa johdonmukaisesti kuvastella toisaalta Euroopan kirjallisuusvirtauksia, toisaalta taas kotimaan yhteiskunnallisia oloja.

Kun Viron kansa saavutti tämän kehitysasteen viime vuosisadan lopulla, on ymmärrettävää, että sen ensimmäinen kirjallinen liike oli realistinen ja kumouksellinen. Se omaksui realistisen muodon sen ajan eurooppalaisesta kirjallisuudesta ja sisällön Viron yhteiskunnallisista oloista. Ensimmäisen kerran kirjallisuus nopeasti reageerasi ajan henkeen ja oloihin.

Tähän mennessä oli oikeastaan jo podettu ne aineellisen ja henkisen kriisin ilmiöt, jotka kohtasivat Viron yhteiskuntaa venäläistyttämisaajan alulla. Yhteiskunta oli toipunut ensimmäisen

mäisistä iskuista, se otti olot sellaisina kuin ne olivat, alkoi toisaalta mukautua niihin, toisaalta taas avartaa niitä. Taloudellisen käännekohdan seurauksena oli, että virolainen aines olosuhteiden pakosta alkoi virrata kaupunkiin, sekä työläisinä että pikkuporvareina. Jälkimmäinen luokka edistyi nopeasti, paisui lukumäärältään ja varallisuudeltaan, hankkien itselleen yhä enemmän ja enemmän sananvaltaa. Se ei tuntenut itseään enää entiseen tapaan nurkkaan työnnetyksi, se toimi reippaasti ja menestyksellisesti, ja sen vuoksi sille ei enää sopinut se maailmantuskan runous ja »vuosisadan lopun» pessimismi, joka tähän asti oli vallinnut kirjallisuudessa. Se vaati kirjallisuutta, joka ei olisi ainoastaan ihannoinnut menneisyyttä ja surrut nykyisyyttä, kuten romantikkojen tuotanto, vaan joka olisi kuvastellut ympäröivää todellista elämää. Ja koska Viron pikkuporvaristo tämän ajan balttilaisissa olosuhteissa oli luonteeltaan vastavallankumouksellinen sääty, piti myöskin sen kirjallisen realismin olla arvosteleva ja vallankumouksellinen. Suunnilleen näihin aikoihin alkoi myöskin suurten laumojen proletaaristuminen sekä maalla että kaupungeissa tapahtua erityisen nopeaan. Ja tämän kehityksen vaikutusta oli, että tähän asti vallinneen patriarkaalisin ja idyllisen romantiikan aika lopullisesti oli ohi, sillä se ei enää mitenkään tavannut itselleen ravintoa todellisuudesta.

Tällöin ulottui Viroon myöskin, niin kuin jo mainittiin, ensimmäistä kertaa Euroopan kirjallinen muotivirtaus elävänä, ennen kuin se vielä oli lähtökohdassaan laimentunut ja väljähtynyt. Kävivät vielä korkeina Zolan naturalismin jälkimainingit ja ne tunkeutuvat käännösten tietä myös Viroon. Toisaalta virolainen yleisö näihin aikoihin perinpohjin tutustui suuriin venäläisiin realisteihin. Olisi ollut luonnotonta, jos tämä kaikki olisi elävässä yhteiskunnassa jäänyt ilman vastakaikua.

Mutta Viron realistinen kirjallisuudensuunta, jota halusimme pitää kirjallisuudenhistoriamme ensimmäisenä oma-

peräisenä ja taiteellisesti pätevänä ilmiönä, ei kuitenkaan alkanut niin päämäärästään tietoisesti eikä suoraviivaisesti. Sekin oli elimellisesti kiinni edellisissä aikakausissa, se perimenneisyydeltä useita traditsioneja ja itse sen edustajat nousivat varhemmin vallassaollettien jälkiromantikkojen keskuudesta. Ja tämä asiaintila on jättänyt Viron realismiin koko sen voimassaolon ajaksi parantamattomia epäkohtia: sen loputtomat häilähtelyt takaisin romantiikkaan ja taiteellis-aatteellisten periaatteitten epämääräisyyden.

Sitä paitsi on pidettävä mielessä, että realistien kanssa samanaikaisesti ja heidän kanssaan vain osittain samaan suuntaan työskenteli eräitä kirjailijoita, jotka kumminkin vielä yhdisti vahva sukulaisuuden side Viron kansalliseen romantiikkaan. Mutta toisaalta esiintyi realistien toiminta-aikaan useita kykyjä, jotka myöhemmin luopuivat realismista teoriasta, pysyäkseen kehittyvän taidevirtauksen tasalla. Kuten kaikki henkiset ilmiöt, on Viron realistinen kirjallisuuskin sangen suhteellinen maailma, josta on puhuttava pääasiallisesti vallitsevimpiin ja luonteenomaisimpiin ilmenismuotoihin nojaten.

Niistä ylimenokauden kirjailijoista, jotka elimellisesti liittävät realismiin romanttiseen kauteen, on ennen muuta mainittava novellisti ja runoilija *Juhan Liiv* (1864—1913). Kuten Liiv poikkeuksellisine elämänkohtaloinen ei soveltunut Viron eteenpäin pyrkivään pikkuporvarilliseen maailmaan, ei sopeudu hänen tuotantonsakaan määrätyn kirjallisen suunnan kehyksiin. Sekä hänen henkilössään että tuotannossaan heijastuivat virolaisen rodun hengenlahjat ja tragiikka, suuret edellytykset, mutta vähäiset toteuttamismahdollisuudet. Epätasaisen sivistyksen saanut maalaisvalistunut, opettaja, nälkää näkevä sanomalehtimies ja vieläkin nälkiintyneempi vapaa kirjailija sekä parikymmentä viimeistä elinvuottaan melisairas — sellainen oli Liiv maallisessa elämässään. Mutta tästä tuskantäydestä kohtalostaan huolimatta Liiv saattoi Viron romanttis-realistisen maalais-

elämän kuvauksen klassilliseen täydellisyyteensä, verhoten sekä sen idyllit että elegiat omalaatuisella alakuloisella pehmeydellä. Hänen parhaat teoksensa ovat: novellikokoelma »Kymmenen juttua» (1893) ja pitemmät novellit »Varjo» (1894) ja »Noidan tytär» (1895). Mutta nykyaikaiselle luki-

August Kitzberg.

jalle on sitäkin lähempi hänen lyyrillinen tuotantonsa, jonka alkupuoli syntyy vielä Heinen tähtien alla, mutta toisessa osassa ilmenee tekijän sairas ja särkynyt mieli. Liivin viimeisen kauden intiimi luonnon ja traagillinen ihmisen käsittely on tehnyt hänestä symbolistisen polven edelläkävijän.

Suunnilleen samaan aikaan Liivin kanssa alkoi kirjallisen toimintansa toinenkin romanttistaisuus- ja realismi-

August Kitzberg (synt. 1856). Niin paljon kuin Kitzbergin yksityinen elämä on ollut Liivin elämää sopusointuisempi, yhtä paljon yhtenäisempi ja optimistisempi on myöskin hänen pitkäaikainen kirjallinen toimintansa. Hänen tuotantonsa jakaantuu kahteen osaan: novellistiseen ja draamalliseen. Edellisen lajin tuotteet, jotka suurimmalta osalta ovat syntyneet kirjailijan nuorempana ikäkautena, ovat pääasiallisesti päivänpakinoita, kevyitä ja elämänmyönteisiä. Nämä novellit ja pakinat esittävät Kitzbergin harvinaisen

kepeäkynäisenä ja reippaana veistelijänä, joka näkee yhteiskunnallisissa oloissa vielä ennen muuta patriarkaalisen idyllin ja viattoman leikinlaskun sijaa. Hänen tämän kautensa teokset on koottu »Kyläkertomuksiin» (1915—21). Mutta Kitzbergin päämerkitys ei kuitenkaan oletella vaatimattomalla kirjallisuuden alalla, vaan hänen draamallisessa tuotannossaan. Hän on ensimmäinen suuripiirteinen ja tuottelias virolainen näytelmäkirjailija, jonka tuotteet samalla ovat ulottautuneet oman kansallisuuden ahtaitten rajojen ulkopuolelle. Hän alkoi vaatimattomilla kyläilveilyillä, joiden aiheet hän ammensi pääasiallisesti omista varhemmista kyläjutuksista, mutta hän pani alulle, itse ajan mittaan edistyen, virolaisen taidedraaman. Rinnan taidekäsityksen kanssa syventyi myös tekijän elämäkäsitys. Hänen katseensa kantoi jo yli entisen kyläidyllin, hän näki yhteiskunnallisia vastakohtia ja oppi erittelemään niitä sielullisia murroksia, jotka seuraavat nykyajan luokkataistelua. Kitzbergin paras tuote tätä lajia on hänen murhenäytelmänsä »Tuulten pyörteessä» (1906)¹). Mutta hänen taiteellisin teoksensa on näytelmä »Ihmissusi» (1912), jossa meitä ympäröi intiimi ja runollinen ilmapiiri, antaen hyviä toiveita virolaisen taiteellisen teatterin syntymisestä. — V. 1924—25 ilmestyi kahtena näytteenä Kitzbergin muistelmateos. »Erään hahattelijan nuoruudenmuistelmat», joka puhtaasti kirjalliseltakin kannalta on huomattava.

Osaltaan samoilla aloilla kuin Kitzberg on liikkunut seuraavakin realistinen kirjailija *Eduard Wilde* (synt. 1865). Mutta Wilden tuotanto ulottuu kuitenkin sisällykseltään ja runsaudeltaan kaikkien häntä aikaisempien kirjallisten saavutusten yläpuolelle. Wilde edustaa Virossa oikeastaan ensimmäistä suuripiirteistä ammattikirjailijaa. Hänen elämänsä on ollut kirjava: se sisältää paljon matkakokemuksia, päämääristä köyhää yrittelyä kaikilla kirjallisuuden aloilla, sanomalehti-

¹) Esitetty myös suomeksi Kansallisteatterissa.

aherrusta ja pitkäaikaisen valtiollisen pakolaisen elämyksiä. Hänen elämänviisautensa on lopuksi kiteytynyt yhteiskunnallisen toiminnan velvollisuuden tunnoksi ja tämän suuntaiseksi kirjalliseksi luomistyöksi. Wilden nuoruudentuotanto on

Ed. Wilde.

sekä esteettisesti että eettisesti pyrkimyksettömämpää kuin harvan muun virolaisen kirjailijan, sisältäen mitä kevyintä ajanvietelukeamista. Hänen teostensa taso kohoaa vasta sen jälkeen, kun tekijä joutuu välittömään kosketukseen Länsi-Euroopan yhteiskunnallisen ja kirjallisen elämän kanssa. Hänen kykynsä herätti täyteen tietoisuuteen vasta sosialistinen aatemaailma ja sen ohessa realistinen ja

arvosteleva suhtautuminen sekä yhteiskuntaan että taiteeseen. Syntyvät Wilden suuret romaanit: »Kylmälle maalle» (1896), »Mahtran sota» (1902)¹⁾. »Kun Anijan miehet kävivät Tallinnassa» (1903) ja »Profeetta Maltsvet» (1906). Näissä teoksissa on pystytetty Viron realismin tukipylväät ja annettu tähänastisille romanttisille historiallisille romaaneille lopullinen surmanisku. Ne ovat valtavia läpileikkauksia etu-

¹⁾ Ilmestynyt v. 1908 Liisi Raunion suomentamana. Uudestaan ilmestynyt v. 1917 nimellä »Kapina moisiossa».

päässä virolaisen maalaiskansan köyhästä ja ahdistetusta elämästä viime vuosisadan keskivaiheilla. Mutta kulttuurihistoriallisen arvon rinnalla näillä teoksilla on myös esteettisesti pysyvä asemansa Viron kirjallisuudessa. Ja Wilden seuraava kirjallinen tuotanto liikkuikin juuri esteettisen edistymisen merkeissä. Hänen siihen asti verraten pinnallinen ja karkeahko tyyliinsä herkistyi ja tihentyi. Hän käytti kaikkia niitä opetuksia, joita sekä kotimaan että ulkomaiden kirjallinen kehitys tarjosi. Tästä kaikesta antavat todistuksen Wilden myöhemmät novellit ja romaani »Mäenkylän maitomies». (1916)¹). Hänen teostensa kieli on aina ollut eloisaa ja vuoropuhelut erittäin luontevia ja tuoreita. Kun hän viimein esiintyi näytelmäkirjailijana, hänen kykynsä oli täysin kypsä. Tähän asti on hänen kynästään lähtenyt pari salonkinäytelmää, mutta sekä hänen että koko Viron näytelmäkirjallisuuden korkein saavutus on epäilemättä hänen kepeä ja tyylikäs salonkikomediansa »Vihtahousu» (1913)²). Viime vuosina Wilde on julkaissut vähän uutta, mutta sen sijaan viimeistellyt varhaisempia tuotteitaan teostensa täydellistä kokomajulkaisua varten, jonka ensimmäinen osa ilmestyi v. 1923.

Kun Wilde edustaa realismin normaalimestaria, kallistuu hänen hiukan nuorempi aikalaisensa *Ernst Peterson* (synt. 1868) tuntuvasti naturalismiin. Petersonin tuotanto on paljon ahtaampi ja määrääikaisempi kuin Wilden. Sitä on intensiivisesti kestänytkin vain muutamia vuosia, jolloin pikkuporvariston taistelutarmo vasta alkoi päästä ilmentymään raikkaana ja rehevänä. Peterson itse on peräisin opettajan perheestä, ja hänen tuotantoonsakin on jäänyt valistava ja opettavainen sivumaku. Hänen parhaat saavutuksensa ovat ilmestyneet novellisarjassa »Paiseita» (1899—1901). Se tarjoaa Viron maalaisköyhälistön ja kyläivivestyneistön

1) Ilmestynyt suomeksi v. 1920 Selma Patajoen kääntämänä.

2) Esitetty suomeksi Kansallisteatterissa.

elämästä sarjan kuvia, jotka on nähty yhteiskunnallisin eritelykyvyin ja esitetty terävällä sarkasmilla. Se kuvastaa samalla Viron yhteiskunnallisesti arvostelevan ajatuksen asteittaista kehitystä kansallisesta vastakohtasta luokkavastakohtaan tajuamiseen. Sekä ulkonaisesti että arvoltaan näitä novelleja suurempi on Petersonin pitempi kertomus »Kansanvalistaja» (1904), joka tarjoaa kylläkin katkeran läpileikkauksen Viron kauppalayhteiskunnasta vuosisadan alussa. Petersonin taiteellinen ansio piilee ennen muuta hänen naturalistisessa tyyliinsään, joka hänen parhaissa teoksissaan on vielä lähempänä elävää kieltä kuin Wilden aina hiukan romanttisoitu esittämistapa. Draaman alalla on Peterson kokeillut näytelmällä »Sananjalan kukka» (1920) ja »Uusi ministeri» (1922).

Juhan Liiv, Kitzbeg, Wilde ja Ernst Peterson edustavat Viron realismin vanhempaa polvea. He nousivat kaikki vielä idyllisenromantiikan pohjalta ja vapautuivat vasta aikaa voittaen sen vioista. Heidän teostensa aiheet ovat peräisin etupäässä maalta ja heidän henkilönsä edustavat kylän sielunelämää. Heidän probleeminsa ovat enemmän yhteiskunnallista kuin psykologista laatua, heidän taiteelliset avuhsa piilevät enemmän kansan tyylin taitavassa jäljittelemisessä kuin sen taiteellisessa uudestaan luomisessa.

Viron realistien nuorempi polvi, josta alempana lähemmin esiteltäköön niinikään neljä edustajaa, pyrki viemään edelleen edelläkävijäin saavutuksia. Nämä kirjailijat alkoivat tuotantonsa jo puhtaasti realistisessa hengessä ja kallistuivat vasta aikaa myöten uusromantiikkaan ja symbolismiin. He kuvastavat tuotannossaan Viron yhteiskunnallisen elämän myöhempää kehitystä: kaupunkikulttuurin ja sivistyneen ihmisen sielunelämää. Mutta kun pikkuporvaristo, joka tähän asti oli antanut ravintoa virolaiselle realismille, tälläväläin oli suorittanut loppuun vallankumouksellisen osansa, on myöskin uudemman realistisen kirjallisuuden yhteiskunnallinen tendenssi talttunut. Se asettaa tästä lähtien yhteiskunnallisen

probleemin sijalle sielullisen probleemin, lauman sijalle yksilön. Se on muuttunut psykologisemmaksi ja artistisemmaksi.

Kuitenkin julkaisee nuoremman polven realistien joukossa A. H. Tammsaare (Anton Hansen, synt. 1878) tuotantonsa alussa kylänaturalismin täydellisimmät taideteokset, jotka mitä suoranaisimmin ovat versoneet »Paiseitten» naturalismista. Mutta Tammsaarelle oli aine jo sinänsä päämäärä, hänen tahtomatta tehdä sen avulla mitään yhteiskunnallista kiihoitustyötä. Ja sen vuoksi vaikuttavat hänen synkeät kansanelämän kuvauksensa, jotka on koottu kirjaan »Vanhat ja nuoret» (1913) oikeastaan vielä musertavammin kuin Petersonin novellit, joita kirkas'aa edes protestin paatos. Mutta Tammsaare itse ei kauaksi aikaa pysähtynyt tähän aihepiiriin, vaan valloitti Viron kirjallisuudelle piankin uuden alan, mitä tähän asti ainoastaan Wilde oli sivunnut, alkaen kehittää nimenomaan puhtaasti sielunelämää käsittelevää novellia ja romaania. Hänen ensimmäinen tämänlaatuinen teoksensa oli romaani »Pitkät askeleet» (1908) ja sitä seurasi sarja muita. Niiden sisältö on yleensä sielullisparadoksaalista ja muoto abstrahoitua ja kaikesta epäoleellisesta karsittua. Niiden henkilöinä on virolainen ylioppilasnuoriso ja vapaa-ammattinen älymystö. Niiden rakennetta on syystä moitittu höllyydestä ja tyyliä sumeudesta. Mutta näistä vioista huolimatta Tammsaare on myöhemmällä tuotannollaan suuresti edistänyt ihmiskuvauksen taitoa Virossa. Erityisesti voi näin sanoa hänen romaanistaan »Kõrbojan isäntä» (1922), jonka aihe tosin jälleen on kylästä, mutta jonka muodossa ilmenevät Tammsaaren myöhemmät uusrealistiset, henkevoitetyt ja hienostetut otteet. Vielä yli tämän kansallisenkin alan on tekijä ulottautunut tähän asti ainoassa näytelmässään »Juudit» (1921), joka edustaa varsinaisesti ensimmäistä yritystä tuoda yleisinhimillisiä aiheita virolaiseen näytelmäkirjallisuuteen.¹⁾

¹⁾ Eläs Tammsaaren novelli sisältyy Elsa Enäjärven toimittamaan suomennosvalikoimaan »Ihmisen varjo» (1924).

Toinenkin nuoremman polven realisti, *Mait Metsanurk* (Eduard Hubel, synt. 1879) on polveutunut Petersonin kylä-naturalismista eikä ole oikeastaan koskaan kokonaan katkaissut kosketustaan siihen, kuten Tammsaare. Mutta hänkin on avartanut tuntuvasti alaansa kaupunkiympäristön ja sielullisen erittelyn suuntaan. Hänen ensimmäiset kertomuksensa, erikoisesti romaani »Vahesaaren Villem» (1909) tarjoavat naturalistisen väkeviä maalaiselämän kuvauksia, kun taas romaanit »Orjat» (1912) ja »Voi ihmistä» (1918) paljastavat kulttuurinousekkaan traagillisuuden. Myöhemmin Metsanurk on tuntuvasti saanut vaikutusta ekspressionistisesta virtauksesta. Sitä osoittavat hänen kertomuksensa »Jumalatta» (1922) ja »Alku» (1924) sekä draama »Kenraalin poika» (1925), — näissä tuotteissa on sisäistä tuoreutta ja muodollista jäntevyyttä. Yleensä kilpailevat Metsanurkin sielussa naturalistiset ja romanttiset ainekset vaihtelevin menestyksin. Näiden aineiden ilmauksia sisältää myöskin hänen paikoitellen eepillinen, milloin taas romanttisesti rauhaton esitystapansa. Kirjailijassa on paljon taistelijan vaistoa ja sanomalehtimiehenä hän on sitä raikkaasti ilmentänyt.

Samaan realistien ryhmään kuuluu myös *Karl Rumor* (Ast, synt. 1886). Tuima ja sisukas kiihoittaja, vuosikaudet vankina ja maanpakolaisena, sitten jälleen valtiollisen puolueen johtaja, eduskunnan puhuja ja sanomalehtimies, — tällainen on ollut tämän kirjailijan kohtalo. Mutta näiden julkisuudelle uhrattujen kausien lomat hän on omistanut kaunokirjallisuudelle työlle. Hänen novellinsa ovat avomielisyydessään ulottuneet naturalismin äärimmäisille rajoille, mutta samalla hän on kirjoittanut sellaisen surumielisen runollisen ja symbolismin taipuvan teoksen kuin proosarunonelman »Lumisia korkeuksia kohti» (1913). Rumorin viimeinen suurempi kertomus »Palavat laivat» (kokelmassa »Tulet syksy-yössä», 1919) osoittaa tekijänsä sielullisesti tiukaksi ja luotettavaksi realistiksi.

Viimeinen nuoremman polven realisti, jonka tässä ha-
luamme lähemmin esitellä, nimittäin *Oskar Luts* (synt. 1887),
osoittaa jo täydellistä luopumusta siitä yhteiskunnallisesta ja
vallankumouksellisesta suunnasta, joka aikanaan kannatti viro-
laista realismia. Hän on luontainen ja rehevä kyky, jolla on
Virossa harvinainen kertomiskeveys ja avara ja sytyttävä
huumori. Hänen nuoruudenmuistojaan käsittelevät romaa-
nit »Kevät» (I 1912, II 1913), »Kesä» (I 1918, II 1919) ja
»Tootsin häät» (1921) sekä lukuisat kansanomaiset näytelmät
ovat lyhyessä ajassa saavuttaneet harvinaisen suosion ja
lukijapiirin. Niiden joukkoon kuuluu myöskin muuan hänen
parhaita teoksiaan, pitempi kertomus »Suo» («Kirjoitettu
on . . .», 1914). Kaikissa näissä teoksissa on aivan vähän
yhteiskuntaan puuttuvaa ainesta, mutta sitä vastoin paljon
hyvää ihmiskuvausta ja hupaisia tilanteenkuvauksia, mi-
käli tekijä ei lankea liioitteluihin. Lutsin myöhempi ker-
tova tuotanto ja eräät draamatuotteet kallistuvat roman-
tiikkaan ja symbolismiin. Tämänlaatuisista teoksista olisi
mainittava kertomukset: »Kirjeitä Maarille» (1919), »In-
derlin» (1920), »Tynkäsarvi-mies» (1920), »Antreaksen elä-
mänvaiheet» (1923) ja romaani »Tuulenpuuska» (1924).
Kaikki nämä teokset ovat säilyttäneet talttuneet ja syventy-
neet eivätkä ole, osaksi juuri tästä syystä, saavuttaneet niin
yleistä hucmiota kuin Lutsin täysin realistiset tuotteet.

Yllä lähemmin esiteltyjen kirjailijoiden kanssa samaan
aikaan on esiintynyt vielä useita kykyjä, jotka ovat edistä-
neet Viron realistista kirjallisuutta, viljellen puolestaan sen
eri haaroja. Mainittakoon tässä *Jakob Liiv* ja *Jakob Mänd-
mets*¹⁾, jotka osaltaan ovat jatkaneet Juhan Liivin tradit-
sioneja; edelleen *Otto Münther* ja *Jaan Lintrop*, joista jäl-
kimmäinen on tuonut Viroon Tšehovin anekdoottimaisen
novellitekniikan ja saavuttanut tällä alalla huomattavia

¹⁾ Mändmetsin novelli »Kyläkapakka» julkaistu Elsa Enäjärven
suomentamana valikoimassa »Ihmisen varjo» (1924.)

tuloksia; Ernst Petersonin kansanelämän kuvauksia on jatkanut *Mats Mõtslane* (Mart Kiirats), *Eessaare Aadu* (Anvelt?) ja *Oskar Truu*; följetonilaatuisista kertojista mainittakoon *Marta Sillaots* (Reichenbach), *Hella Vuolijoki*, *Alide Ertel*, *Sophia Vardi* (Marta Lepp-Kirschbaum), *Bernhard Linde* ja *Milli Mallikas* (Hugo Raudsepp), joista varsinkin viimeksi mainittu on tuottelias pakinakirjailija ynnä arvostelija ja on julkaissut huomattavan näytelmän »Tuomari Simson» (1924); vielä on muistettava lasten elämästä kertovat kirjailijat *Jaan Lattik* ja *Redik Soar* (Karl Kider) sekä näytelmäkirjailijat *Chr. Rutoff* ja *Ferdinand Karlson*.

Epäilemättä jatkavat yksityiset tässä luetellut realistisen koulun edustajat kehittyvää ja arvokasta luomistyötä, muutamat heistä ehkä toiseenkin suuntaan kuin tähän asti. Mutta Viron realistinen kirjallisuudenvirtaus sellaisenaan on oleellisimman sanansa jo lausunut, ja sen vuoksi siitä voikin jo saada objektiivisemmän yleiskatsauksen. Sisällykseltään se on ollut yleensä aatteellinen ja muodoltaan kansallinen — siten siis jatkanut Viron kirjallisuuden siihenastisia traditioineja. Mutta tästä seuraa, että se harvoin on asettanut itselleen puhtaasti esteettisiä tehtäviä ja saavuttanut taiteellisempia tuloksia. Sen aihepiiri on rajoittunut pääasiallisesti kylän, kauppalan ja esikaupungin yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Syvemmät sielulliset ja filosofiset kysymykset ovat sille tähän asti yleensä vieraita. Se on harvoin nähnyt ihmisen luonteena, mutta pikemmin yhteiskunnallisen ryhmän edustajana. Erikoisesti tähdennettäköön, että se arvostelun alalla oli hedelmätön ja että sen taideteoreettiset käsitykset olivat enemmän kuin epämääräiset.

Mutta näistä puutteista huolimatta Viron realistinen kirjallisuus edustaa kuitenkin jossakin määrin varmojen ääri- viivojen rajoittamaa ilmiötä. Se on ratkaisevin askel täysi-arvoista taidekirjallisuutta kohden. Sen parhaat saavutukset ulottuvat jo tämän taidekirjallisuuden piiriin. Se syöksyi pelottomasti elämän taisteluun, kuvatakseen sitä tämän tais-

telun omalla intohimolla. Se lähestyi reaalista ihmistä, kertoakseen hänelle hänen omalla kielellään. Ja se oli jättiläisaskel eteenpäin entisestä rappeutuneesta kansallisuuslyriikasta ja epäpsykologisesta romantiikasta.

2

Mutta tällä välin olivat Viron yhteiskunnalliset ja samalla sivistykselliset ynnä henkisen elämän olot huomattavasti muuttuneet.

Kuten viime vuosisadan 70-luvun aineellinen nousu työorjuudesta synnytti vapaan talonpoikaissäädyn, niin muutti nykyisen vuosisadan alun nousu saman talonpoikaistalouden kaikkensaätyiseksi, sivistyneeksi ja nopeasti itsenäisyyttä kohden pyrkiväksi kansakunnaksi. Samoin kuin kerran jaloilleen päässeitten talonpoikien ensi kiihko aikaa myöten laimeni, samoin kävi pianikin myös vallankumouksellisen pikkuporvariston piirissä. Koko kansan yhteiskunnallinen ilme ei ollut läheskään enää yhtenäinen, sen sielunelämä oli monisäikeisempää, sen henkiset näköalat monipuolisemmat. Oli syntynyt erittäin runsaslukuinen luokkienvälinen älymystö, jonka yhteiskunnalliset edut kallistuivat milloin milläkin taholle, mutta jonka sivistysharrastukset miltei poikkeuksetta olivat jyrkät ja vallankumoukselliset. Ja tämän älymystön ilmi lausuttaviksi jäivät tästä lähin myös Viron taiteen ja kirjallisuuden korkeimmat pyrkimykset.

Jo nuorempien realistien keskuudessa oli tällä älymystöpolvella määräävä merkitys. Mutta sitä suuremmaksi muutui sen vaikutus, kun kirjallisuus tietoisesti luopui silloisesta kansallisesta suunnasta ja asetti sekä aiheen että muodon suhteen itselleen kultivoidun ja eurooppalaisen ohjelman.

Kun Venäjän ensimmäisen vallankumouksen vuotena 1905 uusi kirjailijaryhmä esiintyi *Noor-Eestin* yhteisnimellä, se julisti ylimmäksi tunnuslauseekseen ajatuksen: »Enemmän

kulttuuria! Enemmän eurooppalaista kulttuuria! Olkaamme virolaisia, mutta tulkaamme myös eurooppalaisiksi!» Tämä tunnuslause jäi pysyväksi seuraavaksi vuosikymmeneksi, maailmansotaan ja Venäjän toiseen vallankumoukseen 1917 asti. Tämän ajan kuluessa se on johtanut henkistä ilmapiiriä ja taidetuotantoa. Ja se on ollut osaltaan vaikuttamassa sen, että viron kansa todella kulttuurillisesti täysi-ikäisenä on voinut astua valtiollisesti ja sivistyksellisesti itsenäisten kansojen joukkoon.

Samoin kuin virolainen yhteiskunta viime vuosikymmeninä oli kehittynyt erikoistumisen ja monipuolistumisen merkeissä, samoin monipuolistui myös taide, jonka oli kuvasteltava tätä edistystä kirjallisesti. Noor-Eestin liikkeellä ei ole ymmärrettävää minkään määrätyn taidesuunnan propagandaa, ja vaikka se vastusti siihenastista kansallista realismia, se ei silti omasta puolestaan määrätietoisesti julistanut mitään muuta taidesuuntaa yksinoikeutetuksi. Se oli luonteeltaan eklektinen, ensyklopedinen, vertaileva ja valikoiva. Sen harrastukset ulottuivat kaikkien kansojen ja aikakausien kirjallisuudenhistoriaan ja se oli altis poikkeuksetta kaikille kulttuurivaikutuksille. Siinä oli pienessä muodossa jotakin, mikä tuo mieleen Italian renessanssia edeltäneitten humanistien toiminnan: pohjan luomisen jälkeen tuleville luoville kyvyille. Tästä siis Noor-Eestin jyrkkä kielen uudistusohjelma, sen muodonpalvonta ja arvostelutoiminta.

Onhan kyllä totta, että Viron henkinen elämä ja kirjallisuus tähän asti oli ollut juuri vieraitten vaikutusten alaisena, mutta Noor-Eestin tehtävänä oli toisten vaikutusten avulla herättää tietoisuus tästä ja vaikutusten keskinäisessä kamppailussa selventää Viron omaperäinen kulttuuriluonne. Ja epäilemättä se tapasikin tähän asti vallinneelle saksalaiselle ja venäläiselle vaikutukselle oikean vastamyrkyn gallialaisesta ylikypsästä kulttuurista ja Skandinavian raikaasta aatemaailmasta.

Mitä luovaan kirjalliseen toimintaan tulee, se oli luonnollisestikin läheisessä sukulaisuussuhteessa Euroopassa yleisesti vallitseviin kirjallisuudensuuntiin. Ja nämä liikkuvat tämän vuosisadan ensimmäisinä vuosina vielä symbolismin ja uusromantiikan merkeissä. Epäilemättä on Noor-Eestinkin liike suurin piirtein romanttinen ilmiö. Toisaalta antoi sille sen luonteen kaiken aikaa kestävä yhteiskunnallinen murros, joka ei voinut olla vaikuttamatta siihen. Toisaalta se itse kuului sivistyksellisen-vallankumouksellisten ilmiöitten joukkoon, herättäen vanhoillisen sivistysympäristön oppositsioonia ja vastustusta. Tämä määräsi sen vallankumouksellisen päätöksen ja taistelunvalmiin tendenssin.

Kun realistien valtakausi oli muuan Viron runoköyhimpiä, on uusromantikkojen joukossa suuri yliote juuri lyyrikoilla, ja tämän suunnan valtakausi merkitsee Viron lyriikan kukoistusta.

Luonnollisesti olivat runon traditiorit vuosisadan alussa vieläkin heikommat kuin proosan. Proosan kehitykseen olivat realistit suurella määrällä vaikuttaneet, runon jäädessä kehityksen koskematta. Runoudessa oli jo vuosikymmeniä vallinnut vanhan romantiikan epigonismi, kehittymätön isänmaapaatos ja muodon puisevuus. Realismin ajan harvat lahjakkaammat runoilijat, kuten *Jakob Liiv*, *K. E. Sõõt* ja *Anna Haava* eivät saaneet kylliksi tuulta siipiensä alle. Ainoa poikkeus oli *Juhan Liiv*, mutta hänen lyriikkansa syntyi enimmäkseen ennen ja vaikutti jälkeen realismin aikakauden.

Juhan Liivin tuotannossa voi havaita sekä vanharomantista, realistista että symbolistista taipumusta. Mutta kaikki nämä taipumukset elävöittää niiden harvinaisen henkilökohmainen ja intuitiivinen väritys. Ne ovat oma maailmansa täynnä traagillista elämäntuntoa ja epätoivoa, mutta samalla päivänpaisteista idylliä ja pehmeätä huumoria. Liivin äärimmäinen subjektiivisuus on ulottunut myös hänen runojensa muotoon: se on usein avuton ja katkonainen, mutta

samalla impressionistisen tuore ja harvinaisen rytmirikas. Hänen jokaiselta painokseltaan yhä täydellistyvät »Runoelmansa» säilyvät eräänä Viron lyriikan syvimpiä teoksia.¹⁾

Historiallisesti oli uusromanttisen murroksen alkaja Viron lyriikassa kuitenkin *Ernst Enno* (synt. 1875). Hänen kumouksellinen pyrkimyksensä oli sekä sisällyksellinen että muodollinen, vaikkakin hän on tuottanut vähän täyskypsyä saavutuksia kummassakin suhteessa. On merkittävää, että hän toi ilmi vastalauseensa hetkellä, jolloin vielä vallitsi mitä laimein ja hengettömin käsityölyriikka. Se tapahtui aivan uuden sataluvun alussa. Siihenastisen haalean jutustelun ja haikean mietiskelyn sijaan Enno asetti filosofisen elämyksen ja luonnonromantikon herkkyyden, samoin siihenastisen turran runosäkeen poljennon ja loppusoinnun asemelle hersyvän ja loppusoinnuttoman vapaan mitan. Ennon maneerin heikot puolet ilmenivät siinä, että hänen teosofinen uneksintansa teki runojen sisällön liian utuiseksi ja vetiseksi, hänen säkeistöjensä taas jäädessä muodoltaan hämäräpiirteisiksi ja poljennoltaan köyhiksi. Ennon parhaat runot sisältyvät kokoelmaan »Harmaita lauluja» (1910).

Mutta virolaisen lyriikan lopullinen uudestaan syntyminen oli saapuva juuri muodon täydellisyyden merkeissä, ja sille asetti pohjan *Gustav Suits* (synt. 1883). Suits ilmestyi hetkellä, jolloin Viron nuori yhteiskunta oli kauttaaltaan vastustus- ja kumoushengen sähköistämä. Tämä peitetty intohimo kaipasi vain sanallista ilmaisuaan, ja sellainen esiintyi Suitsin runokokoelmassa »Elon tuli» (1905). Tosin siinä ilmenevä päätös oli vielä enemmän isänmaallista kuin yhteiskunnallista, mutta irtohimontäydelle ajalle oli lopulta samantekevää, missä muodossa ilmaus tapahtui. Suitsin »Elon tulen» vaikutus sekä yhteiskunnallisesti että kirjallisesti oli ja pysyy harvinaisen suurena, niin paljon kuin tähän asti

---

¹⁾ Seitsemän Liivin runoa sisältyy Aino Kallaksen suomennosvalikoiman »Merentakaisia lauluja» (1911).

kuluneet vuodet ovatkin sitä jo vähentäneet. Peräti toisenlaisen romantiikan ääni kaikui näistä muotovarmoista ja metallinkalskeisista säkeistä. Mutta Suits itse eli pian loppuun tämän romanttisen kautensa, kokeakseen keskellä olo-

jen traagillista ympäristökehystä sekä yksilöllisen että yhteiskunnallisen pettymyksen katkerat vuodet. Hänen sen kauden sanallinen saavutuksensa on kiteytynyt runokokoelmaan »Tuulenmaa» (1913). Yhtä suuri kuin on juopa, joka erottaa edellisen kokoelman kaikuvan päätöksen seuraavan kokoelman raskaasta traagillisuudentunnosta, yhtä suuri on niinkään ero ensimmäisen kokoelman heleän, mutta pinnallisen ja toisen taitehikkaan ja syvennetyn tekniikan välillä. Ehkäpä on »Tuulenmaa» ylimalkaan Viron kirjallisuuden korkein saavutus, sekä tunnelman tiheyden että taiteellisen monipuolisuuden ja teknillisen täydellisyyden suhteen.

Nämä runot eivät sisällä ainoastaan esteettisiä itsepaljastuksia, vaan niistä on jokainen sinänsä kuin kappale ihmisen kehitystä, joka enää ei toistu, eisisällöltään eikä esitystavaltaan. Mitä ovat muilla runoilijoilla teokset, sitä ovat Suitsilla jo yksi-

Gustav Suits. N. Triikin hiilipiirros.

tyiset runot: yksilöllisiä, toistumattomia, itsestensä eläviä. Mutta samalla nämä runot avasivat myös virolaiselle runolle tien eurooppalaiseen, artistisesti viljeltyyn runcuteen. Tähän suuntaan on jatkunut Suitsin seuraavakin kehitys, vain hänen aiheittensa ala on avartunut verrattuna »Tuulenmaan» subjektiivisten elämysten piiriin. Maailmansota ja vallankumous ovat hedelmöittäneet hänen tuotantoon yhteiskunnallisilla tunnoilla ja probleemeilla. Hänen sen kauden tuotantonsa on koottu hänen viime kirjaansa »Kaikki on lopulta unta vain» (1922).¹⁾

Pian Suitsin jälkeen esiintyi toinen huomattava runoilija V. Ridala (Villem Grünthal, synt. 1885). Tunnelmiltaan on Ridalan ensimmäinen runokokoelma »Lauluja» (1908) mielenkiintoisempi, mutta teknillisesti merkittävämpi toinen, »Kaukaiset rannat» (1914). Kun Suits kääntyi kohden yhteiskuntaa ja yksilöä, kohdisti Ridala katseensa luontoon ja menneisyyteen. Ridalan runoudelle ei ole olemassa yhteiskuntaa, päivätaisteita eikä varsinaisesti henkilökohtaisia elämyksiäkään. Sillä luonto ei ole Ridalalle niinkään paljon lyyrillisten mielialojen lähde kuin objektiivisen tarkastelun kohde, eläen ihmisen ulkopuolella. Ridalan lyriikassa on hänen kotisaarensa Muhun meri tavannut intohimottoman, tunteilemattoman, realistisen laulajansa. Teknillisesti tämä lyriikka on klassillisesti täydellistä, ollen poljennoltaan ja soinnuiltaan sangen vaihtelevaa. Myöhemmin Ridala on osoittanut taipumusta arkaistisiin ja historiallisiin aiheisiin. Tällä alalla on huomattavin hänen vanhan virolaisen kansanrunon tapaan kirjoitettu runoelmansa »Merenneito» (1918) sekä osaltaan myös »Toomas ja Mai» (1925). Vaikka nämä teokset niiden tapahtumiston ja henkilöitten sielunelämän kuvauksen älyllisyys tekee hiukan kuiviksi, ansaitsee tällainen muinaisen runotekniikan uudestaan elävöittäminen kuitenkin huomiota.²⁾

¹⁾ Kymmenen Suitsin runoa on Aino Kallas suomentanut valikoimaansa »Merentakaisia lauluja».

²⁾ Yhdeksän Ridalan runoa sisältyy Aino Kallaksen suomennosvalikoimaan »Merentakaisia lauluja».

Suits ja Ridala ovat panneet pohjan Viron uudenaikaiselle lyriikalle. He loivat uudet teknilliset traditsionit, viljellen runomuotoa, tyyliä ja kieltä. Heitä seurasi lukuisa ja tuottelias, lahjakas ja artistisesti sivistynyt runoilijain ryhmä, saattaen muutamassa vuodessa virolaisen lyriikan korkeampaan kukoistukseen kuin koskaan aikaisemmin

Virolaisia kirjailijoita.
(Tuglas, Adson, M. Under, Semper, Gailit, Visnapuu).

Heistä mainittakoon ennen muita *Marie Under* (synt. 1883). Edellä käyneen verkkaisen kehityksen jälkeen hän esiintyi sisällykseltä omaperäisenä ja mudolta täydellisenä taiteilijana kokelmassa »Sonetteja» (1917), jota pian seurasi sarja muita kokoelmia. »Sonetit» herättivät harvinaista huomiota, sekä rohkean aistillisella sisällöllään että taiturimaisella muodollaan. Mutta samanlaista huomiota ansaitsee myös seuraava kokoelma »Sininen purje» (1918), joka tunnelmaltaan ja tekniikaltaan on oikeastaan monipuolisempi ja syvempi kuin mitä ensimmäisen kokelman neljälletoista riville rakentuva mekaaninen muoto oli sallinut. Tähän asti oli Underin runous ollut itsekeskeinen maailma, jossa sekä

ihmiset että luonto olivat ainoastaan runoilijan mielialojen taustana. Hänen aiheinaan olivat etupäässä itsekohtaiset elämykset. Viime kokoelmissaan, »Veri valtoimenaan» (1920) ja »Perintöosa» (1922), varsinkin ensinmainitussa, hän tekee onnellisen yrityksen rikastuttaa tätä aihepiiriä yhteiskunnallisen murroksen mielialoilla. Kaikkiansa Under on Viron lyriikan täysiverisimpiä, mielikuvarikkaimpia ja muototaiturillisimpia ilmiöitä. Hänen kielensä on rikasta, tyyli ekspressionistisen tuoretta ja rehevää.

Seuraava runoilija *Henrik Visnapuu* (synt. 1890) on niin ikään muutaman vuoden kuluessa julkaissut viisi runokokoelmaa. Sensationsi, jonka herätti ilmestyessään hänen esikoisteoksensa »Amores» (1917), ei ollut vähäisempi kuin Underin esiintyessä. Kun Underin »Sonettien» klassillinen muoto ainakin puolestaan heikensi vastustusta, ovat Visnapuun runot muodoltaankin olleet haasteita tähänastisille tottumuksille. Hänen toisessa runkokoelmassaan »Hyvästi, Ene» (1918) on edellisen räikeä kyynillisyyys hiukan talttunut, peräytyen suuremman lyyrillisen tunteen tieltä. Kolmas kokoelma »Talvenharja» (1920) cscittaa runoilijan aate- ja tunnelmapiirin avartumista ahtaasti subjektiivisten elämysten alueen ulkopuolelle — ilmiö, joka toistuu kaikilla myöhemmän ajan runoilijoilla. Visnapuun seuraavat kokoelmat, »Orvekki» (1921) ja »Hopeaiset kulkuset» (1922) heijastavat erityisesti niitä yrityksiä, joita runcilija on tehnyt säkeittensä musikaaliseksi kohentamiseksi. Visnapuu on spontaanisesti luova kyky, jolla on huomattava, harvoin kirjallisesta lähteestä kumpuava lyyrillinen tunne. Hänen alkuaineinaan on »juopumus ja luopumus» maisista riemuista. Viime aikoina hän on kallistunut filosofiseen ja kertovaan runciluun (kuten kokoelmassa »Piikivi», 1925), johon hänellä kumminkin näyttää olevan vähemmän edellytyksiä.

Samaan lyyriikkojen ryhmään kuuluu myös *Johannes Semper* (synt. 1892), hienovaraisen intiimi ja valitun ja viljellyn tekniikan omaava kyky. Hänen kaksi ensimmäistä

runokokoelmaansa »Pierrat» (1917) ja »Jäljet hiekassa» (1920) osoittavat taipumusta sanalliseen selkeyteen ja uudenaikaisen ihmisen epämääräisimpien, hämärimpien ja suljetuimpien tunnelmien puoleen. Mutta näennäisen estetismin alla sykkii Semperin kyvyssä kuitenkin tuntuva yhteiskunnallisten harrastusten suoni. Varsinkin on hänen viimeisessä runokokoelmassaan »Maan- ja merenäärisiä rytmejä» (1922) paljon valtiollis-yhteiskunnallista tendenssiä. Yhdessä Suitsin ja Underin kanssa Semper on parhaita runon vironantajia, varsinkin Whitmanin ja Verhaerenin kääntäjänä. Samoin on Semper liikkunut kertovan prosan alalla, julkaisten novellikokeelman »Kiinalainen ketju» (1918).

Verkalleen, mutta johdonmukaisesti on kehittynyt *Jaan Kärnerin* (synt. 1891) runolahja. Harrastelijanomaisten kokeilujen jälkeen hän on julkaissut kolme arvokasta kokoelmaa »Maisessa kehässä» (1919), »Ajan lauluja» (1921) ja »Elokuu» (1925), ensimmäinen subjektiivisempi, toiset yhteiskunnallisempia kaikupohjaltaan. Vieraista vaikutuksista huolimatta pyrkii niissä esiin alakuloinen ja vakuuttava runollisuus. Samaa voi sanoa Kärnerin runoromaanista »Bianka ja Ruth» (1923), jonka kertova aines on heikonlainen, mutta muoto musikaalinen ja tunnelmallinen. Paitsi runoja, Kärner on julkaissut pari suosittua näytelmää ja samoin kaksi pitempää kertomusta.

Omaperäiset ja poikkeukselliset runoilijat ja runoilijalähteenä ovat *August Alle* (synt. 1890) ja *Johannes Barbarus* (Vares, synt. 1889).

Allen »Yksinäisyyden saarille» (1918) esittää vahvaa taipumusta klassillisuuteen ja muinaiskulttuuriin, mitä raikaututtaa naturalistinen ilmaisutapa. Uudenaikaista aihealaa lähempänä ja vieläkin tiukempi epigrammaattiselta muodoltaan on hänen toinen runokokoelmansa »Carmina barbata» (1921). Hänen teoksensa »Laulu puvusta heleänsinisestä ja punervasta hameesta», (1925) on muodoltaan rehevä, sisällykseltään sarkastinen tunnusruno. Barbaruksen

»Fata morganan» (1918) ja neljän seuraavan kokoelman lyriikka on jäntevä ja väkevä ele alkuvaistojen maailmaan, täynnä aarniometsien ja suurkaupunkien paatosta. Erittäin arvokkaana lisänä Viron lyriikkaan on mainittava Barbaruksen viime runokokoelma »Geometrinen ihminen» (1924), puhtaasti teknillisten uudistuspyrkimystensä vuoksi. Sekä Allen että Barbaruksen hengenlaatu on vastustava, uhmaileva ja kyynillinen.

Aivan erikoinen ala virolaisessa lyriikassa on *Artur Adsonilla* (synt. 1889). Idyllisen runolahjansa ilmentämiseksi hän ei ole tavannut ainoastaan omanlaista tyyliä, vaan oman kielsäkin. Hänen runonsa ovat näet poikkeuksetta Vörunmurteella seipitettyt. Adsonin tähän asti ilmestyneet kolme runokokoelmaa, varsinkin ensimmäinen »Sielun palo» (1917), osoittavat tekijänsä vaatimatonta, mutta omaperäistä, naturalistista taipumuksista kykyä. Paitsi runojen, Adson on kokeillut myös kertovan prosan alalla ja julkaissut raikkaan, ekspressionistisen draaman »Ohi menee» (1923).

Aikakauden vähäisemmistä taikka tähän asti vain vähän esiintyneistä runoilijakyvyyistä mainittakoon vielä: *Marie Heiberg, Jaan Lõo, Rudolf Reiman, Mart Lekstein, Henrik Adamson, Oskar Rootsman, Ralf Rond* (Jaan Kurn), *Juhan Jaik, Vilmar Adams, Karl Aben, Mart Raud ja Eduard Nukk.*

Virolaisen lyriikan viime aikojen kehitys on tapahtunut sisällyksellisen syventymisen ja muodollisen täydellistymisen merkeissä. Sen aihealaa rajoitti kauan ahdas piiri, jonka keskuksena oli uudenaikaisen ihmisen minä, sen monisäikeiset nautinnot ja kärsimykset, eroottiset hurmio ja askeettinen kieltäytyminen. Vasta aikaa voittaen tämä piiri avartui, saaden tuoreutta yhteiskunnallisista tunnoista ja pyrkimyksistä. Sitä voidaan syyttää siitä, että se on aiheensa tavallisesti nähnyt liian subjektiivisina, eikä se varsinkaan ole kyennyt käyttämään kertovia aiheita. Mutta muotoon nähden se on edistynyt nopeudella, jonka ei saata uskoa mahtuvan yhteen vuosikymmeneen. Tällä alalla on saavutettu tuloksia, jotka

ikiajoiksi laskevat pohjan virolaiselle taidelyriikalle. Noista ylempänä käsitellyistä kymmenkunnasta runoilijasta on jokainen jollakin tavoin täydellistänyt virolaista runoa, sen poljennollisia ja sointuvaroja. Koko tämä lyyrikkopolvi osoittaa harvinaisen yhtenäistä ja satoisaa nousua Viron runokirjallisuudessa.

Jälkimmäistä väitettä ei voi täydessä määrin kohdistaa Viron uudempaan suorasanaiseen kirjallisuuteen. Sen kehitys ei ole kautta rintaman yhtä varmaa. Realistisen koulun tarjotessa kolme huomattavaa näytelmäkirjailijaa, Kitzbergin, Wilden ja Lutsin, eivät uusromantikot ole tällä alalla synnyttäneet mitään — jollei juuri Lutsin muutamia draamoja laske tähän ryhmään. Tammsaaren, Raudseppin, Metsanurkin ja Kärnerin näytelmät kuvastavat jo näytelmäkirjallisuutemme myöhempää, romantiikkaa seurannutta aikakautta. Muutenkin on romantikko-prosaistien tuotanto rajoitetumpi: vähän suurempia teoksia, enimmäkseen novelleja, lastuja, suorasanaisia runoelmia. Mutta tässä suhteessa Viron kirjallisuuskin kuvastaa sitä yleistä ilmiötä, että realistinen metodi vastaa proosaa, mutta romanttinen sidottua sanaa.

Tämän uusromantikopolven piiristä mainittakoon ennen muuta *Jaan Oksin* (1884—1918) omaperäinen ja traagillinen kirjailijakuva. Tunnoiltaan romantikkona, tyyliältään naturalistina, kaikkien sentimentaalisten ja kuluneitten traditioiden verivihollisena — sellaisena tempoili Oksin traagillinen kyky sen lyhykäisen ajan, jonka armoton kohtalo salli hänen työskennellä. Häntä on syystä kyllä nimitetty Viron ensimmäiseksi ekspressionistiksi. Hänen tuotantonsa on suurimmalta osaltaan kadoksissa ja sekin, mikä on säilynyt, on katkonaista ja rakenteeltaan haurasta. Mutta se on ajatuksesta, uutta ja yllättävää. Jokainen hänen asenteensa elämään nähden on kyynillinen, uhmaava ja haastava. Mutta tämän näennäisen välinpitämättömyyden takana sykkii nimetön ja selittämätön onnettomuuden ja tuskan tunto

Oksin kyky ilmaisihe monella alalla, sekä näennäisen realistisissa, mutta olemukseltaan symbolistisissa novelleissa ja runoelmissa, että filosofisissa mietiskelyissä ja kriittisissä kirjoitelmissa. Hänen parhaat novellinsa sisältyvät kokkelmaan »Tumma ihmislapsi» (1918)¹).

Oksin hengenmaailman kaukainen sukulainen on *August Gailit* (synt. 1891), vaikkakin hänen kykynsä on pinnallisempi ja kevyempi. Gailitin erikoisuutena on hänen harvinaisen keveä kertoilu-, tapausten ja tyyppien luomistaitonsa. Siihen on yhdistynyt naturalistisen rehevä, rytmillinen ja vauhdikas sanonta. Häntä voi syyttää mielikuvituksen loogillisesta heikkoudesta, samoin kuin tyyllillisten apuneuvojen ylenmääräisestä paisuttamisesta. Joka tapauksessa Gailit nopeasti kasvaneine tuotantoineen on Virossa jonkinlainen erikoisrotuinen ja erikoistemperamenttinen ilmiö. Hänen yhtenäinen pitempi teoksensa on romaani »Muinaismaa» (1918), kun taas toisen romaanin »Purppurainen kuclema» (1923) tyyli toistoiheen vaikuttaa väsyttävältä. Hänen tyyppillisimmät teoksensa ovat novellikokoelmat »Saatanan karuselli» (1917) ja »Vaeltavat ritarit» (1919).

Kosketuskohtia kahteen edellämainittuun runoilijaan oli aluksi myös *Richard Rohtilla* (synt. 1891). Rohtkin alkoi fantastisen räikeillä kertomuksilla, mutta ei ollut niin syvä sisällöltään kuin Oks eikä mielikuvitukseltaan niin rikas kuin Gailit, omistaen sitä vastoin runsaasti lyyrillistä herkkyyttä. Rohtin parhaat tämän aikakauden tuotteet sisältyvät novellikokoelmaan »Silhouetteja ja dekratsioneja» (1918). Myöhemmin Roht on enemmän kallistunut realismiin, luoden sellaiset onnistuneet teokset kuin romaanin »Kurkisuo» (1924) ja novellikokoelman »Neljä juttua» (1925), jotka sisältävät idyllisesti väritettyjä maalaiselämän kuvauksia. Näiden kahden arvokkaan kirjallisuudenlajin ohella

---

¹) Kaksi tämän kokoelman novellia on ilmestynyt suomeksi valikoimassa »Ihmisen varjo» (1924).

Roht on julkaissut useita romaaneja ja kertomuksia, jotka valitettavasti kuuluvat kevyeen ajanvietelukumiseen.

Edellisistä kirjailijoista eroaa täydelleen *Aleksander Tassa* (synt. 1882). Tassa on laajaharrastuksinen valikoiva kyky, hyvässä merkityksessä harrastelija kaikkien taiteitten alalla, maalauksen ja kirjallisuuden mestari, taipuvainen kaikkiin kulttuurin ja tyylin aikakausiin, erityisesti gotiikkaan ja barokkiin — ja näin on hänen kirjallinen tuotantonsakin jotenkuten valikoivaa ja mosaiikkimaista ja sen vuoksi toisinaan hiukan liikkumatonta ja raskasta. Hänen teoksensa eivät synny kirjallisen, vaan pikemmin maalaustaiteellisen menettelyn tietä. Niissä tapahtumat eivät kasva pituussuuntaan, vaan teos valmistuu vähitellen, aiheellisten ja tyyllisten ainesten kokoontumana, niin kuin kristalli syntyy. Ne eivät missään tapauksessa ole joukkojen taidetta, vaan harvojen nauttijoiden. Toistaiseksi on Tassalta ilmestynyt kaksi novellikokoelmaa: »Noitasormus» (1919) ja »Hopealiina» (1921).

Lopuksi kuuluu tähän uusromanttisymbolistiseen kirjallisuudenlajiin kai myös näiden rivien kirjoittajan kaunokirjallinen tuotanto, jonka parhaat ilmiöt luultavasti sisältyvät kokoelmiin »Kohtalo» (1917), »Painostuksen henki» (1920) ja »Sielujen vaellus» (1925).

Suomentajan lisäys: Friedebert Tuglasin (Mihkelson, synt. 1886) muista teoksista mainittakoon 2-osainen kokoelma »Hietakello» (I 1913, II 1920), joka sisältää kirjailijan varhaisimpia, osittain kansan elämää kuvaavia novelleja ja tunnelmalastuja yhteen koottuina, sekä novellikokoelmat »Kahdenkesken» ja »Iltataivas»¹⁾. Tuglasin romaani »Feliks Ormusson» (1915), joka samalla lienee jossakin määrin itse-elämäkerrallinen teos, kuvastelee estetisoivan kirjailijapolven edustajan sielunelämää. Tuglas on kotiuttanut Viron kirjallisuuteen aihealaltaan fantastisen, muodol-

---

¹⁾ Näiden sisältämät novellit esiintyvät *Emilia Tavian* (Suitsin) suomennoskokoelmassa »Viilkuva tuli» (1911).

taan äärimmäisen hiotun novellin, jollaisia kirjailijan yllä itse mainitsevat kolme kokoelmaa sisältävät. Hänen kirjailijakäsitystään kuvastaa hänen määritelmänsä: »Kirjallinen teos on mielikuvituksen, tiedon ja aistin yhteissaa-

Friedebert Tuglas.

vus». Tuglas onkin ennen muuta virolaisen tyylitaidon-kehittäjä ja nykyään maansa huomatuin suorasanainen kirjailija. Hänen monipuolinen tuotantonsa sisältää lisäksi matkakertomuksen »Retki Espanjaan» (1918), joukon sivistyksellisiin päivänkysymyksiin liittyviä kirjoitelmia sekä suuren joukon esteettisiä tutkielmia ja esseitä. Hän on myös Viron tällä hetkellä merkittävin kirjallisuuden arvostelija, jonka arvioinnit osoittavat kirjallista koulutusta, tervettä kriittisyyttä ja hyvää aistia. Kääntäjänä hän on siirtänyt viron kieleen m. m. Aleksis Kiven »Seitsemän veljestä» sekä Juhani Ahon ja Aino Kallaksen teoksia.¹⁾

Uusin kirjallinen polvi ei ole paljon tarjonnut proosan

¹⁾ Tuglasin novellikokoelma »Kohtalo» on Aino Kallaksen kääntämänä ilmestynyt suomeksi v. 1919. Kokoelmasta »Painostuksen henki» on suomeksi ilmestynyt novelli »Ihmisen varjo» samannimisessä valikoimassa (1924).

alalla. Mainittava olisi tässä nimet Albert Kivikas, Peet Vallak, Juhan Jaik ja Henrik Adamson.

Albert Kivikas (synt. 1898), esiintyi ensi kertaa nimellä Mart Karus, julkaisten kokoelman »Suopursuja» (1918), mikä oli sangen arvokas lisä siihenastisiin kylänovelleihimme. Monenlaisten futuristisella alalla suoritettujen kokeilujen jälkeen häneltä ilmestyi sotanovellikokielma »Verimusta» (1920), jossa kirjailija on tavannut tiukan ja jäntevän muodon. Sitten seurasivat romaanit »Yrjönpäivä» (1921), »Juhannus» (1924) ja »Mikkelinpäivä» (1924), jotka antavat läpileikkauksen itsenäisyydenaikaisesta kyläyhteiskunnastamme, mutta kärsivät muodollisesta viimeistelemättömyydestä. Yleensä on Kivikasin laatu vielä pinnallinen ja sielullisesti höllä, pysyen pystyssä pääasiallisesti vertausten avulla. Mutta hänen lauseillaan on joka tapauksessa aktiivisuutta ja tuoreutta, mitä meikäläinen proosa niin kaipaa¹⁾.

Peet Vallak (Peeter Pedajas) on julkaissut kaksi novellikokoelmaa: »Musta risti» (1925) ja »Epp Pillarpardi Punjaban ruukkutehdas» (1925). Hänen kirjoitustavassaan on liittymäkohtia Kivikasiin, paikoin on hänen proosansa vieläkin tuoreempaa ja rytmillisempää kuin Kivikasin. *Juhan Jaikilta* on ilmestynyt kokoelma »Vörunmaan juttuja» (1924), joissa tuntuu omaperäisen mielikuvituksen rinnalla vielä Gailitin maneerin vaikutusta. *Henrik Adamsonin* novellikokoelma »Vihreä sisilisko» (1925) sisältää hyviä näytteitä ekspressionistisen tuoreesta proosasta.

Kuten viimeaikaisessa runoudessamme, voi suoranaisessakin kirjallisuudessamme havaita ajanmukaisempiin aiheihin ja realistisempaan muotoon kohdistuvan harrastuksen kasvamista. Estetisismien aalto, jonka harja lankeaa yhteen Noor-Eestin kukoistuskauden kanssa, on laskenut, antaen sijaa elävämmälle katsomustavalle.

---

¹⁾ Neljä Kivikasin novellia on suomeksi ilmestynyt kokoelmassa »Ihmisen varjo» (1924).

Johdatuksena Viron uusromanttiseen kirjallisuuteen mainitsin Noor-Eestin. Luonnollisesti on kuitenkin Noor-Eestin estetisoiva ja valikoiva aikakausi jo kauan sitten päättynyt. Noor-Eesti antoi ainoastaan sysäyksen ja loi pohjan uudemman kirjallisuutemme kehitykselle. Kehitys itse kävi sen yli ja vaati selkeämpää erikoistumista ja kiinteämpää ryhmitystä. Noor-Eestin liike jäi vain taustaksi, jolta uudet virtaukset syntyivät. Niinpä ei myöskään suuri osa niitä kirjailijoita, jotka yllä on esitetty, enää ole ollut missään välittömässä yhteydessä Noor-Eestiin. Sen vuoksi on paikallaan tässä kiinnittää huomio myös myöhempiin esteettis-aatteellisiin kirjallisiin ryhmityksiin.

Muiden edellä on mainittava pieni kirjailijaryhmä nimeltä *Moment*, joka ennen maailmansotaa tahtoi vastustaa Noor-Eestin estetisismiä, mutta käytännöllisesti katsoen jätti tuskin mitään jälkeä itsestään. Noor-Eestin liikkeen jatkona, vaikka ahtaammissa rajoissa, voi pitää kirjailijayhdistys *Siurun* taholta alkanutta suuntaa, mikä yhtymä syntyi vasta Venäjän 1917 vuoden vallankumouksen jälkeen. Maailmansota ja vallankumous olivat suuressa määrin muuttaneet inhimillistä sielunelämää, henkisiä näköaloja ja aihepiiriä. Jo ennen sotaa oli Viroon saapunut futuristinen teoria ja todella tehty tämänsuuntaisia kokeilujakin. Vallankumouksen aikoihin tutustuttiin lähemmin Saksan ekspressionisteihin. Kaikkia näitä vaikutuksia voi havaita *Siurun* kirjailijoiden tuotteissa. Päin vastoin kuin Noor-Eesti ei *Siurun* ryhmä käyttänyt niinkään paljon tarmoa teorioimiseen kuin välittömään luovaan työhön. Tämän ryhmän yhteinen toiminta kesti ainoastaan pari vuotta, mutta ne kuuluvat Viron kirjallisuudenhistorian satoisimpiin.

Sisällöltään *Siurun* kirjallisuus kuvasteli toisaalta sitä vapauden hurmiota, joka seurasi vallankumousta, toisaalta taas sitä viimeisen päivän tunnelmaa, mikä täytti yleisön. Tahdottiin elää tänään, tulipa huomenna ja ylihuomenna mitä tahansa! Mutta se huomispäivä oli paljoo raskaampi ja an-

karampi kuin kenkään saattoi aavistaa. Seurasi saksalaisten valtausaika ja vapaustaistelu. Elämä oli ankaraa ja armotonta ja Siurun kevyt ja elämästä nauttiva runous tuntui näissä oloissa olevan vailla sijaa ja pohjaa. Julkisen elämämme kehitys oli ottanut toisen suunnan, meitä oli jälleen lähennetty todelliseen elämään, sen käytännöllisiin pyrkimyksiin ja taisteluihin. Paljon unelmia oli vallankumous ja itsenäisyys toteuttanut, mutta yhtä paljon oli jäänyt toteutumatta. Moniaat epäkohdat tuntuvat nyt vielä kipeämpinä kuin ennen. Ja tämä reaalisen elämän tunto, yhteiskunnallissivistyksellinen vastustushenki kannusti sitä kirjailijaryhmää, joka Siurun ajan jälkeen toimi pari vuotta *Tarapitan* nimellä.

Tällä hetkellä ilmenee Viron kirjallisuudessa eräänlaista aatteellista väljähtymistä, samoin kuin luovassakin kirjallisuudessa tuntuu suuressa määrin epigonismin henkeä. Valitsee ikäänkuin jonkinmoinen voimien kokoamisen ja uusien näköalojen etsimisen aikakausi. Kirjallisten katsomusten vastakohdat ovat pehmenneet, mitä osoittaa sekin, että meillä ensimmäistä kertaa näyttää olevan mahdollista julkaista kaikkien kirjailijoiden yhteistä aikakauskirjaa — »Loomingia» (Luomistyö). Ja joskin tulevaisuudessa voi jälleen syntyä jyrkempi eristäytyminen, on kuitenkin tärkeätä, että nykyään yleistä kirjallista kulttuuria pyritään nostamaan ja kehittämään.

Yhteenvetona voi lausua: Viron kirjallisuuden viime vuosikymmenien kehitys on vienyt tämän kirjallisuuden mitä välittömimpään kosketukseen Euroopan kirjallisuuden kanssa. Sitä ei voi enää käsittää jonkin syrjään jääneen kansapahasen alaikäisenä yrityksenä, vaan se vaatii itselleen sijaa täysi-ikäisten sivistyskansojen hengenilmausten rinnalla. Sitä on tästä lähin arvostettava yleisen kirjallisen kulttuurin kannalta. Samoin on sen tulevaisuus sidottu yleismaailmallisen kirjallisuuden kehitykseen eikä sitä enää voi ajatella erossa ja eristettynä.

Tämän asteen saavuttamiseksi on vaadittu kolminaiset edellytykset: ennen muuta kansan sisäinen sivistysnousu, toiseksi ulkonainen vapaus tälle sivistykselle, ja kolmanneksi varsinkin kirjallisten työntekijäin sankarillinen taistelu vanhentuneita traditsioneja ja kehittymätöntä oppositsionia vastaan. Ne taistelut on suoritettu, Viron kirjallisuuden kehitykselle on aukaistu vapaat tiet.

Nosta lippu!

Gustav Suits.

Nosta lippu! Ajan kääntein,
ajan väkituulten vääntein
viesti yli maan ja veen:
valan hetki suur' on, vakaa:
enää ei — se vanho, takaa —
vaivu Eesti ikeeseen!

Nosta lippu! Aikain kiron
alta trikoloori Viron
kaikki koolle kutsukoon:
uudet vieraat ristilaumat
viedä uhkaa rannat, raumat —
urhot nuoret taistelon!

Nosta lippu! Missä ammoin
taatot sortui surmavammoin,
kestä, voita, polvi uus:
maalles, työlles oma ohja,
kylväjälle oma pohja,
kerjetessä kevätkuus!

Nosta lippu! Ettei vaivas
viljaa vieras vie, ei laivas
alle vieraan viirin jää,
toisen vallass' ettet raada,
vaan on oma vuoros saada
työstäs täysi tähkäpää.

Nosta lippu! Lujaa loiko
väkivalta, onnen soiko
tykki, pistin pilkahtaa?
Kas, kuin näky vainon yöstä
valkenee jo, varttuin työstä,
kansanmahdin valtamaa.

Nouse, lippu! Umpeen luo'os
luokkakuilut, yhteen tuo'os
mantumies ja muonamies,
kauan kaiheess' olleet valoon
vieös, saaos punapaloon
vapauden vihkilies!

Nouse, lippu! Sinijuova,
tunnus, valan julki tuova,
jok' ei konsaan kuolla saa.
Liehu mullanmustin poimuin,
loista valon valtaloimuin,
säikkymättä saartajaa!

Suom. prof. *O. Manninen.*

Virolainen kansanrunous.

M. J. Eisenin, W. Grünthalin y. m. mukaan.

Virolaisen kansanrunouden ensimmäiset muistiinmerkin­nät ovat löydettävissä Ruotsin vallan aikana pakanuutta vastaan taistelleitten pappien teoksista. Selaillessamme vanhoja asiakirjoja vilahtaa tältä ajalta silmiimme kansan tie­ouden muistiinmerkitsijöinä nimiä sellaisia kuin Johann Gutsclaff, Johan Forselius, Anton Thor Helle y. m.

Mutta tarkoitusperältään nykyaikainen kansanrunouden keruutyö alkaa vasta 1800-luvulla.

Useat Euroopan kansat »löysivät rahvaansa» juuri 1800-luvulla. Tavallisesti mainitaan saksalainen kirjailija ja krii­tikko Herder sinä miehenä, jonka alullepanosta äkkiä leimahti romanttisuontoinen kansanrunouden keruutyö.

Viro saa kiittää Herderiä sekä välittömästi että välilli­sesti. Ensiksikin hän julkaisi teoksessaan »Stimmen der Völker in Liedern» kahdeksan virolaista kansanlaulua, mitkä kirkkoherra W. Hupel oli hänelle lähettänyt — ensimmäinen kerta, jolloin Viron kansan »ääni» pääsi suureen maailmaan. Mutta toinen, välillinen hyöty Herderin esiintymisestä oli paljon suurempi.

Tiedetäänhän, miten tämä Herderistä lähtenyt aalto vyörähti Suomeen ja ajoi Lönnotin historiallisille jalkamat-

koille Karjalan korpiin. Tiedetään, mikä neusukausi alkoi, kun ruotsinkielinen sivistyneistö älysi rahvaassa piilevän, valtavan lahjakkuuden, mikä ilmeni sen luomassa kansanrunoudessa.

Tämä aalto ponnahti Suomesta Viroon. Ilmestyi uutteria työmiehiä, *Kreutzwald, Fählmann, Neus* y. m., jotka uhrasivat elämänsä esi-isien hengenhedelmien kokoamiseen — kuten Lönnrot ja hänen asetoverinsa Suomessa. Fählmann julkaisi kokoelman kauniita, vaikkakin tekijän itsensä muovailemia ja kaunisteleimia kansanrunoja, jotka herättivät suurta innostusta.

Vielä tärkeämpi työn näkyvä tulos oli Heinrich Neusin »*Estnische Volkslieder, Urschrift und Uebersetzung*». Se sisältää 119 laulutyyppiä. Mutta huomattavimmin vaikutti uusi rahvaaseen suuntautunut harrastus Fr. R. Kreutzwaldiin. Esikuvana Lönnrotin »Kalevala» hän kutoi yhteen kansanseasta kerätyt tarinat ja sadut Kalevinpojasta ja täydensi niitä monella kansanrunolla. Sen työn tuloksena 1857—61 ilmestynyt eepos »Kalevipoeg» herätti Euroopassakin huomiota ja oli koko kansallisen heräämisajan innostajana.

Paljon myöhemmin — v. 1883 — ilmestyi P. Süddan kokoonpanema toinen sankaritarina Saarenmaalta »Suur Töll».

Kansanrunoutta harrastavain virolaisten rinnalle astui vielä akateemikko F. J. Wiedemann, joka keräsi paljon sananlaskuja, arvoituksia, taikauskoa, vanhoja tapoja j. n. e., sekä painatti ne Pietarissa 1876 teokseensa »*Aus dem inneren und äusseren Leben der Esten*».

V:n 1872 lopulla perustettiin Eesti Kirjameeste Selts, minkä johtavaksi sieluksi tuli kirkkoherra *Jakob Hurt*. »Kalevipoeg» ja kansanrunous olivat jo varhain tehneet Hurtiin voimakkaan vaikutuksen. Seuran esimiehenä ollessaan hän kehoitti seuran jäseniä ja koko kansaa ryhtymään kansanrunouden keruutyöhön.

Hurtin suunnitelma oli paljon mahtavampi kuin Lönnrotin.

Hän aikoi julkaista 5 moniosaista teosta: »Vanha-kannel-laulut», »Vanhat sadut», »Vanha viisaus» (sananlaskut ja arvoitukset), »Vanhat tavat». Hän saikin innostuksen heräämään, kerääjiä alkoi ilmestyä ja lähetyksiä saapua. V. 1875 hän julkaisi »Vanhan kantelen» ensimmäisen osan; mutta v. 1886 hänen täytyi luopua — vähäisen menekin vuoksi — muitten osien ajattelemisesta.

Vasta v. 1888 Hurt aloitti suurrinnistyksen Pietarista käsin. Ja nyt oli maaperä otollinen: kymmenet, sadat kansalaiset, nuoret ja vanhat, miltei kirjoitustaidottomat talonpojat ja sivistyneet virkamiehet — kaikki alkoivat merkitä muistiin kansantietoutta. Innostus kesti monta vuotta keskeymättä. Päänoon ennätti Hurt toimittaa vain 3 suurta osaa Setukaisten lauluja (1904—1907), joitten julkaisemisen teki mahdolliseksi Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Hurtin kuollessa oli kocsassa 160 suurta sidosta kansantietoutta: n. 45,000 laulun toisintoa, 10,000 satua, 52,000 sananlaskua, 40,000 arvoitusta j. n. e.

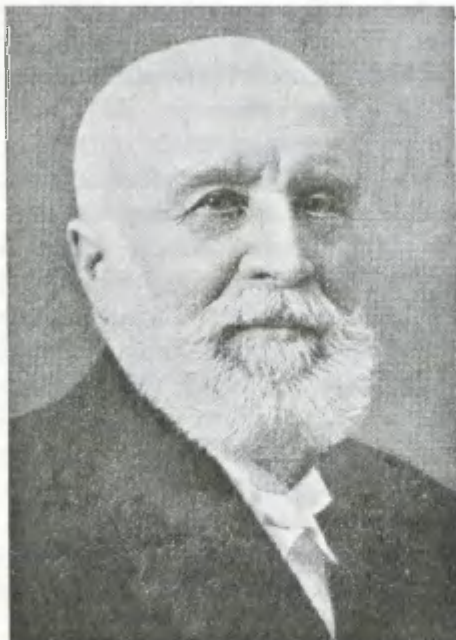
Suunnilleen samaan aikaan kuin Hurtin »Vana kannel» ilmestyi *M. Wesken* »Eesti rahva laulud» kahtena osana (1874—1883), *J. Jungin* »Eesti vanast usust» (1879) ja *I. Kunderin* »Eesti muinaisjutud» (1885).

Hurтин kuoltuakaan ei virolaisen kansanruncuden keruutyö pysähtynyt; pastori M. J. Eisen oli jo v. 1882 alkanut kerätä virolaisia satuja ja arvoituksia; mutta vähitellen alkoi hänen kokoelmiinsa karttua muunkinlaista kansantietoutta. Tähän mennessä on Eisenin kokoelma kasvanut 60,000 sivua käsittäväksi. Kokoelmistaan Eisen on julkaissut suuren joukon teoksia, m. m. »Eesti ennemuistsed jutud», »Eesti mõistatused», »Eesti vanasõnad», »Eesti rahvanali», »Eesti mütoloogia», »Eesti uuem mütoloogia», j. n. e.

Vuonna 1907 perustettu »Eesti Kirjanduse Selts» (Viron Kirjallisuuden Seura) on ottanut ohjelmaansa kansanrunouden keruutyön. Sen kustannuksella on hiljakkoin ilmestynyt M. J. Eisenin, Kaarle Krohnin, Walter Andersonin y. m.

toimittamana ensimmäinen osa suurisuuntaista »*Eesti rahvalaulud*» (Viron kansanrunot) teosta.

Kun virolainen yliopisto v. 1919 perustettiin, otettiin sen oppituijien joukkoon myöskin virolaisen ja vertailevan kansanrunouden profes-

M. J. Eisen.

suuri, jota hoitaa prof. *W. Anderson*; v. 1920 perustettiin lisäksi erikoinen virolaisen kansanrunouden professorinvirka, jota hoitamaan kutsuttiin *M. J. Eisen*. Kansanrunoustieteen opiskelijojen lukumäärä yliopistossa on huomattavan suuri. Heidän keskuudessaan toimii Akateeminen kansanrunousseura.

* * *

Monet virolaiset kansanlaulut on voitu osoittaa keskiajalla syntyneiksi: tällaisia

ovat legendat Jeesuksesta ja neitsyt Maariasta. Mutta saatetaan olettaa, että osa lauluista periytyy paljon varhaisemmaltakin ajalta, kun taas toisten syntymäaika on varsin myöhäinen. Joka tapauksessa täytyy 8-tavuinen, 4-tahtinen trokeinen rytmi, mikä on yhteistä sekä suomalaisille että virolaisille kansanruncille, palauttaa kantasuomalaiseen aikaan.

— Virolaiset kansanlaulut käsittelevät etupäässä kotielä-

mää: ne kertovat laulusta ja laulajasta, keinumisesta, esittävät häälauluissa kirjavissa sarjoissa virolaisten muinaisia tapoja, perhe-elämän eri puolia, orjan ja orpolapsen onnettomuutta, jokapäiväisiä tapauksia.

Virolaiset kansanrunot ovat luonteeltaan lyyrillisiä; ne ovat subjektiivisia, »minän» tuntemuksia ja mietteitä. Tämän voinee selittää johtuneeksi siitä, että *naiset* ovat olleet pääasiallisesti laulujen esittäjinä — niin on laita vieläkin Setunmaalla. Tästä johtuneekin myös se, että perhe-elämän eri puolien esittäminen on saanut niin suuren sijan tässä runoudessa.

Runojen tavallisin sävy on enimmäkseen leikkisä, vallaton; mutta samalla niissä on voimaa, vienoutta ja kauneutta, huumoria ja ironiaa, mikä saattaa kääntyä teräväksi sarkasmiksikin. Toisinaan tulee surumielinen sävel mukaan. Mystilliset piirteet puuttuvat kokonaan.

Vaikkakin virolainen kansanrunous suurin piirtein katsoen on koko maassa samanlaatuista, voi sen sittenkin eräässä mielessä jaoitella maakunnittain. Täten voidaan Virunmaan laulut sanoa Viron parhaimmiksi: ne ovat kielellisesti ja muodollisesti sangen täydellisiä; niitten kuvaustapa on harvinaisen keskitetty ja vaikuttava. Muodollisesti ovat sen sijaan Võrun- ja Setunmaan laulut paljon kehnompia. Setunmaa on säilyttänyt paljon yhteis-Viron eepillistä runoaineistoa: erikoisasemassa ovat »ikmine»-nimiset itkuvirret, joissa tuntee idänpuolisen naapurin vaikutuksia.

Pitkien eepillisten runojen joukossa ovat huomattavimpia »Kalman neito», »Morsiamen tappaja», »Tuomaan runo», »Lunastettava neito», »Salmen runo», »Sinikirjava lintunen», »Suuren tammen runo» ja legendat »Maaria maksaa orjan vaivan» ja »Jeesuksen matka». Monet niistä kuuluvat virolaisten runojen helmiin. Dramaattisena esiintyy traagillinen kohtaus »Kalman neidossa» ja »Morsiamen tappajassa». »Tuomaan runossa» esitetään romaanintapainen kertomus naisen pilaajasta, »Salmen runossa», mikä kuuluu

kauneimpiin, esiintyvät taivaalliset kosijat kuu, päivä ja tähti.¹⁾

Epillisten ja lyyrillisten runojen joukossa on suuri määrä virolaisille ja suomalaisille yhteisiä.

Kun osa näistä runoista on vaeltanut varmasti Virosta Suomeen, täytyy loitsujen — joita Suomessa on paljon enem-

Muhulaisia kansallispuvuissaan. Muhunsaaren asukkaat käyttävät kaikki vielä kansallispukuja. (V. K. K.)

män kuin Virossa — väittää saapuneen Suomesta Viroon. Laajimmin tunnettu on maaloitsu ja sudenloitsu. Vielä voisi mainita nikotuksen, halvauksen, verensulku-kivun, vatsan ja saksanvihan sanat, tulen, raudan, karjan uloslaskemisen, vihtahousun loitsut, vieläpä latinankielisen hullun koiran loitsunkin.

---

¹⁾ Hyvän valikoiman virolaista kansanrunoutta sisältää maist. A. O. Väisäsen toimittama »Heimokannel I», ilm. 1924.

Virolaiset *sadut* muodostavat viheriän vesan kansainvälisessä satupuussa, minkä haarat ovat levinneet perin laajalle. Virolaiset sadut ovat yksinkertaisia, mielikuvituksellisia juttuja ihmis-eläimistä, näkinneidoista, kolmesta veljestä, orpolapsesta, kuninkaanpojasta, ihmemaista. Sisällykseltään ne muistuttavat eniten saksalaisia satuja — vain Setunmaa näyttää saaneen enemmän vaikutuksia venäläisestä sadustosta.

Paikallistarinoita on Virossa runsaasti, vaikkakaan lajienrunsaus ei ole suuri. Kirkot, kaupungit ja linnat vajoavat maan alle, järvet vaeltavat paikasta toiseen j. n. e.

Virolaisten *muinainen uskonto* on — mikäli sen kirjavia jäännöksiä on saatu muistiinpannuksi — hyvin suomalaisten muinaisuskonnon kaltaista.

Vainajain kunnioittaminen, mikä näyttelee niin suurta osaa suomalaisten pakanallisissa menoissa, on Virossa ollut tunnettu; siihen liittyvät nimetkin voi löytää miltei samalaisina sekä suomalaisilta että -virolaisilta. Haltioita niinkään asuu sekä Viron että Suomen luonnossa.

Ukko ja Ukon vakka näyttävät olleen vanhoina aikoina sangen hyvin tunnettuja; nimi Uku (= Ukko) on paikannimissä säilynyt meidän päiviimme. Taivaan jumalaa nimettiin Ukon asemasta Vanaisaksi, Vanataadiksi, Kõuksi j. n. e. Ukkosen jumalaa sanottiin väliin myöskin Pikkeriksi. Myöhempiä nimityksiä lienee Taara, Tooru, joka palauttaa skandinaavien Thor-jumalaan. Taarasta puhuu jo 13. vuosisadan alussa Henrik Lättiläinen kronikassaan: jumalaa sanotaan siinä Tharapithaksi — väännös, joka on johtunut virolaisten sotahuudosta »Taara avita!»

Pyhimysten palvominen säilyi aina viime vuosisadalle asti. Palvettiin Tõnnia, mikä nimi ohtuu Antonius-pyhimyksen nimestä. Tõnnille vietiin uhriksi Tõnnin vakka; tällainen vakka, missä usein oli Tõnnin kuvakin, oli olemassa miltei joka talossa.

Pekon palvonta oli voimassa kauimmin Setunmaalla. Pekon

palvelus oli salaista; siitä ei rohjettu puhua vieraille; Pekon kuvaa ei ole tähän mennessä tavattu, vaikka sellaisen ole-massaolo on varma.

Monet muutkin pyhimykset säilyivät uskonpuhdistuksen ohi jumalina: täten pidettiin Jürä hevosien, Kadria lam-paitten jumalina, Peetrusta kalojen jumalana j. n. e. Mardin ja Kadripäivän vietto johdattaa mieleen Suomen Tapa-ninpäivän vieton.

Paholainen (Vanapagan) näyttelee virolaisissa saduissa ja uskomuksissa suurta osaa. Tavallisesti sen käy huonosti: milloin se petetään, milloin taas tapetaan. Paholaisen pet-täjä (Suomen satujen Matti) on Virossa Hans.

Hiisi on Suomessa saanut pahan olennon merkityksen. Virossa on »hiis» sanalla alkuperäisempi merkitys: se oli pyhä puu tai metsikkö, mille uhrattiin. Hiidenpuita oli kylien ja talojen läheisyydessä. Niinikään oli uhrikiviä, joille usein joka päivä uhrattiin. Uhreina käytettiin tavallista ruokaa, joskus myöskin kukkoja ja kanoja tai muitakin eläimiä.

Teatterin kehitys.

Kirj. *Jaan Kärner.*

Vironkielisiä näytelmiä tiedetään esitetyn jo 19. vuosisadan toisella ja kolmannella kymmenellä. Silloin nimittäin on Pärnussa ja Tallinnassa useita kertoja esitetty Kotzebuen näytelmien mukaelmia, joihin on sovellettu virolaisia kansanlauluja, tansseja ja erinäisiä kansantapoja. Kuitenkin kaikki nämä esitykset olivat aivan tilapäisiä. Viron varsinaisen näyttämön perustamispäivä on juhannuspäivä 1870, jolloin Tartossa Wanemuine-seuran 5-vuotisjuhlassa joukko asianharrastajia esitti L. Koidulan näytelmän mukaelman »Saaremaa onupoeg» («Serkku Saarenmaalta»).

Innostunut vastaanotto, jonka tämä uusi teatteri-aloite sai yleisön taholta, antoi sille lisää vauhtia. Koidula kirjoitti vielä muita näytelmiä, samaten toiset heräämisajan kirjailijat. Ne yksinkertaiset kansankappaleet, joissa oli useita alkuperäisiä, kyläelämästä otettuja tyyppejä ja enemmän tai vähemmän kansanomaisen kielen ja alkeellisen näyttämön, täyttivät aikaansa nähden uskollisesti suurtakin tehtävää: opettaa ja kasvattaa seuroihin kokoontuvaa yleisöä, herättää siinä sivistysharrastusta ja kansallisia pyrkimyksiä. Näyttämö tuli jossain määrin kansallisen liikkeen propaganda-paikaksi: sieltä singottiin pilkkanuolia kansan hengenpimeyttä

ja ennakkoluuloja, mutta myös kansan sortajien epäoikeudenmukaisia tekoja vastaan.

Vuotta myöhemmin kuin Tartossa, syntyi vironkielinen näyttämö myöskin Tallinnassa, joka siihen aikaan oli saksalaisuuden lujimpia linnoituksia. Sieltä se levisi nopeasti muihin kaupunkeihin ja vähitellen myöskin maakyliin. Kymmenen vuoden kuluttua Vanemuisen aloittamisesta se oli jo laajalti levinnyt yli koko Viron.

Näytelmäharrastuksen keskustaksi jäi kuitenkin vuosisadan loppuun saakka Tarton Wanemuine-seura. Täällä, *August Wieran* johdolla, astuttiin ensimmäiset valmistavat askeleet nykyisen Viron teatterin luomiseksi. Tuo yritteliäs ja musikaalinen itseoppinut mies tuli v. 1878 Vanemuisen musiikki-, laulu- ja näytelmäjohtajaksi ja jäi siihen asemaan v. 1906 saakka.

V. 1890 venäläissorron ja venäläistyttämisen alkaessa kiellettiin Vanemuine-seuralta näytteleminen. Vuotta myöhemmin Wiera kuitenkin sai luvan antaa näytäntöjä omalla vastuullaan. Hänen ansiokseen jää, että hän laulunäytelmillään herätti laajoissa kansanjoukoissa teatteriharrastusta ja loi siten pohjan, jolla myöhemmin kävi mahdolliseksi ammattiteatterin syntyminen.

* * *

Varallisuuden suuretessa vuosisadan vaihteessa teatterin taloudelliset olot muuttuivat huolettomammiksi. Samaan aikaan kuin Tallinnassa ja Tartossa tehtiin esitöitä uusien teatteritalojen rakentamiseksi, kasvoi oppositiosi vanhan teatterin henkeä vastaan. Vuosisadan lopussa Tallinnan saksalainen kaupunginteatteri ja Tarton kesäteatteri, jossa siihen saakka oli vallinnut Kotzebue, avasivat ovensa klassikoiden ohella myöskin nykyaikaisille kirjailijoille. Vv. 1904 ja 1905 vieraili Virossa m. m. kuuluisa suomalainen näyt-

telijätär Ida Aalberg, esiintyen Ibsenin, Schillerin ja Bernhard Shaw'n näytelmissä.

13 p:nä elokuuta v. 1906 avattiin Vanemuisen uudessa talossa vakinainen teatteri, esittämällä August Kitzbergin vallankumouksellista murrosta kuvaava draama »Tuulten pyörteessä». Teatterinjohtajaksi tuli tarmokas ja lujatahtoinen *Karl Menning*, joka oli opiskellut Berliinin teatterissa. Menning otti esikuvakseen etupäässä Meiningerin, pyhitti näyttämön realismin palvelukseen ja valitsi ohjelmistonsa realistisesta draamatuotannosta.

Menning sai aikaan teatterielämässämme perinpohjaisen käänteen, joka taas puolestaan antoi sysäyksen alkuperäisen näytelmäkirjallisuuden kehittymiselle. Tunnetuimpia nimiä ovat: August Kitzberg (Tuulten pyörteessä, Rahan jumala, Ihmissusi), Eduard Wilde (Saavuttamaton ihme, Vihtahousu), Oskar Luts (Paunvere ja monet yksinäytöksiset), Christjan Rutoff (Vasten vettä, Kivi) ja Ferd. Karlson (Pihdit).

Saksalaisia nimiä Vanemuisen ohjelmistossa olivat Herm. Sudermann, Gerh. Hauptmann, Arthur Schnitzler, Grillparzer (Unelma-elämä), Hebbel (Maria Magdalena) y. m.

Pohjoismaisista näytelmäkirjailijoista olivat edustettuina B. Björnson, H. Ibsen, ja vihdoin myös Aug. Strindberg. Venäläisistä Leo Tolstoi (Pimeyden valta) ja Maksim Gorki (Pohjalla), englantilaisista Shaw (Sankarit), sitten Jerome K. Jerome (Vieras). Suurimpia voimanketuksia olivat Hauptmannin »Hannelen taivaaseenmeno», Björnsonin »Yli voimien», Ibsenin »Rosmersholm» ja Strindbergin »Kuo-lemantanssi».

Wieran aikaan teatteri oli yksinomaan huvittelupaikka, Menning tahtoi luoda siitä jonkinlaisen kirjallisen kulttuurin koulun. Hän pani ohjelmistossa vallitsemaan oman, joskin yksipuolisen makunsa, taivutti ankaran kurin avulla näyttelijäkunnan sen tottelevaiseksi täyttäjäksi, propagoi aatteitaan luennoilla ja polemisoi arvostelijoita vastaan. Ja hänen työnsä tuotti hedelmää: Virossa syntyi selväpiirtei-

nen, realistinen teatteri, kehittyi koulutettu, tehtäviinsä pysyvä näyttelijäkunta ja muodostui vihdoin myös jossakin määrin sivistyspyrkimyksiä harrastava yleisö.

Vanemuisen uuden teatteritalon rakentaminen antoi vauhtia samanlaisille yrityksille muissakin kaupungeissa.

Estonia-teatteri Tallinnassa.

Niinpä avasi Pärnussa »Endla»-seura syksyllä v. 1911 omassa uudessa tilavassa ja kauniissa huoneistossaan ammattiteatterin, joka on toiminut tähän saakka. Myöskin Valgassa, Viljannissa ja Narvassa rakensivat paikalliset seurat verraten tilavia saleja, joissa alettiin jatkuvasti järjestää teatteriesityksiä. Mutta suurimman ja uhkeimman teatteritalon rakensi Estonia-seura Tallinnassa, suomalaisten arkkitehtien Armas Lindgrenin ja Vivi Lönnin suunnitelmien mukaan v. 1913.

Estonia-teatteri aloitti toimintansa samana syksynä kuin

Menning alkoi Vanemuisessa uudistustyöt. Teatterinjohtajaksi valittiin nuori lahjakas näyttelijä *Paul Pinna* ja hänen apulaisekseen *Theodor Altermann*. Kolmanneksi johtajaksi tuli syksyllä v. 1909 *Karl Jungholz*. Puhumattakaan vähemmän huomattavista kirjailijoista esitettiin Estoniassa jo ensimmäisellä huvikaudella G. Hauptmannia ja H. Sudermannia, Ibseniä, sekä Maksim Gorkia. Myöhemmin seurasivat näitä Leo Tolstoi ja N. Gogol, sitten B. Shaw, B. Björnson ja A. Strindberg. Menningin realistisen ohjelmiston ohella Estonia osoitti suurta huomiota myöskin romanttisen virtauksen näytelmäkirjallisuudelle. Kunnia-paikalle kohosi Estoniassa Shakespeare («Othello», «Kuningas Lear», «Hamlet»); viimemainittua esitettiin uuden teatterin vihkiäisissä.

Näytäntökaudeksi 1918—19 pantiin Estonia-teatterissa toimeen uudistuksia. Paul Pinna erosi, teatterin pääjohtajaksi määrättiin *Karl Jungholz* ja puhenäytelmien johtajaksi tuli nuori, tulinen ja älykäs näyttelijä *Ants Lauter*. Tästä lähtien operetti taantui huomaamatta muuttuen kilpailevan oopperan painostuksesta aina paremmaksi musiikaliselta arvoltaan. Henkilökuntaa ja taiteellista johtoa täydennettiin joka vuosi, kunnes muodostui kolme ryhmää, joilla kullakin on eri tehtävänsä: draama-, ooppera- ja operettiryhmät. Ooppera sai johtajakseen asiantuntijan *Hanno Kompuksen*. Suurimmista voimankouetuksista sillä alalla mainittakoon: Ch. Gounodin «Faust» (1920—21), Verdin «Aida» (1922—23), D'Albertin «Alamaa» (1923—24), Wagnerin «Lentävä hollantilainen» (1925—26) ja Tšaikovskin «Patarouva» (1925—26).

Samanlaista ilahduttavaa kehitystä kuin ooppera osoittaa Estoniassa Viron itsenäisyyden päivinä myöskin draama.

Tuoret virtaukset sodanjälkeisestä Euroopasta ulottuivat Estoniaan jo näytäntökaudella 1919—20. Silloin esitti Estonian etevin näyttelijätär *Erna Villmer*, joka oli saanut koulutuksensa Stanislavskin koulussa Moskovassa ensi ker-

taa Maeterlinckia, nimittäin näytelmän »Pelléas ja Mélisande».

Periaate »teatteri teatterin vuoksi», pyrki Estoniassa tästä lähtien esiin. Näyttämölleasetusprobleemit joutuivat entistä enemmän pohdinnan alaisiksi ja näyttämön teknilliseen täydentämiseen pantiin enemmän painoa.

Seuraavan teatterikauden huippusaavutukseksi muodostui H. Sienkiewiczin kuvarikas »Quo vadis?», jota näyteltiin 23 kertaa. Menestystä saavutti myös Ants Lauterin nykyaikaisesti ja vaikuttavasti näyttämölle asettama S. Michaëlinin »Vallankumoushäät». Mutta täydellinen uutuus oli Estonia teatterin osoittama harrastus ekspressionistista draamaa kohtaan. Estonian dramaturgi ja nuori johtaja Hanno Kompus asetti näyttämölle Shaw'n ja Schnitzlerin ohella Georg Kaiserin draaman »Kaasu» ja impressionistinen näyttelijätär Erna Villmer W. Hasencleverin draaman »Poika».

Talvella 1921—22 Erna Villmer esitti Jules Romainsin kappaleen »Ikivanha Cromedeyre» ja Aristophaneen komedian »Lysistrate». K. Jungholz elävöitti Fr. Schillerin vallankumouksellisen »Wilhelm Tellin», ja A. Lauter Beaumarchais'n satiirisen »Figaron häät». Kompus keitti onneaan kahdella Shaw'n teoksella.

Kotimaisista vv. 1922—25 esitetyistä näytelmistä mainittakoon: O. Lutsin lyhyet näytelmät »Mahajäetud maja» ja »Sootuluke», E. Petersonin pila »Uusi ministeri», A. Kitzbergin uusi huvinäytelmä »Neetud talu», Mait Metsanurkin maaseuterealistinen tragikomediala, »Hurskaiden elämä» ja Milli Mallikaan nykyaikainen perhedraama »Demobiliseeritud perekonnaisa» sekä vielä A. H. Tammsaaren raamatunaiheinen »Juudit».

Klassikoista otettiin ohjelmistoon Shakespearen »Othello», Molièren »Saituri» ja Schillerin »Rösvot», nykyaikaisista Eino Leinon »Simo Hurтта», Leonid Andrejevin sirkusnäytelmä »Se, joka saa korvapuustin», Romain Rollandin vallankumousdraama »Danton», Hofmansthalin kohtalotragedia »Elektra» ja

Ernst Tollerin yhteiskunnallinen draama »Koneensärkijät». Parhaiten näistä onnistui viime mainittu: alusta loppuun viimeisteltynä ja tyylikehenä siitä tuli niin Lauterin kuin Estonian paras saavutus. Yleensä Lauter pyrki johdonmukaisesti vauhdikkaampaan, sankarillisempaan esitystapaan, jokinlaiseen henkevoitteen teatraalisuuteen

Wanemuinen talo Tartossa. (V. K. K.)

Niin on Estonia-teatteri yhä enemmän ja enemmän joutunut tekemisiin ulkomaiden kulttuurivaikutusten kanssa, ottanut vastaan sekä impressionistisia että ekspressionistisia vaikutteita, ja ne ovat tehneet sen näytelmätyylin huomattavasti tuoreemmaksi, kiinnostavammaksi ja taiteellisemmaksi. Niiden avulla ovat sekä näyttämön johtajat että näyttelijät tulleet tietoisemmiksi näytelmätaiteesta sellaisenaan, sen tehtävistä sekä sen ilmaisukeinojen käyttämisestä.

Viime aikoina on saanut Estoniassa enemmän sijaa pyrkimys saada näyttämölle enemmän toimintaa ja liikuntaa, vähemmän sanoja, filosofoimista ja tekstiä, lyhyesti: puhdasta teatteria, näyttelemistä. Kuinka pitkälle siinä voidaan

päästä, selviää vasta tulevaisuudessa, mutta viime teatterikauden suurimmat esitykset — venäläisen Leo Luntsin vallankumoustragedia »Vapaa kuin lintu» ja unkarilaisen F. Molnàrin »Punainen mylly», hollantilaisen van Rossemin »Pomarius», Lauri Haarlan apinakomedia »Hanuumanin tytär» ja Hugo Raudsepin alkuperäinen draama »Kohtumôist- ja Simson» — ovat olleet uusia, mielenkiintoisia ja yleisöä vetäviä.

Mainittakoon vielä, että Estonia-seuran riemujuhlan edellä, tammikuussa 1925, teatterin johto siirtyi yhden ainoan johtajan, siihenastisen oopperanjohtajan Hanno Kompuksen käsiin. Entinen teatterinjohtaja Karl Jungholz kuoli muutamia päiviä juhlan jälkeen.

* * *

Toisena maailmansodan vuonna ercsi Tarton Vanemuisesta osa näyttelijöitä. He siirtyivät Tallinnaan ja perustivat uuden »*Draama-teatteri*»-nimisen näyttämön, jonka ylläpidon otti huolekseen samanniminen seura. Aluksi näyteltiin tässä teatterissa vain kevyitä kappaleita, mutta teatterikaudella 1919—20, jolloin teatterin johtajaksi tuli entinen Estonian johtaja ja suosittu näyttelijä Paul Pinna, herätti se jo yleistä huomiota Oscar Wilde'in »Salomen» ja Hebbelin »Judithin» esityksillä. Tunnettua uudenaikaista leimaa antoi Draamateatterille huvikaudesta 1920—21 lähtien uusi johtaja *Paul Sepp*, joka oli läheisesti tutustunut Moskovan Taide-teatteriin sekä sen teatterikoulutukseen. Hän perusti myös Tallinnaan *Draama opiston*.

Sepp suosi symbolistisia tai realistis-impresionistisia draamoja, jotka tekevät mahdolliseksi henkeväidyn näytteleminen Stanislavskin koululle ominaisine puoliäänineen, vihjeineen ja pauseineen. Hänen johdollaan asetettiin näyttämölle Surgutševin »Syysviulut» ja Andrejevin »Ihmisen

elämä» sekä Dickensin »Kotisirkka», Dostojevskin »Rikcs ja rangaistus», Andrejevin »Kuningas Nälkä» ja »Valtameri» sekä Jevreinovin »Kaikkein tärkein», sitten vielä Molnärin esikaupunkitarina »Lilic».

Teatterikaudella 1922—23 esitettiin m. m. Sophokles-Hofmansthalin »Kuningas Oidipus», Tagoren »Kuninkaan kirja» ja »Uhri», »Orleansin neitsyt» (Neitsyen osaa näytteli hyvin onnistuneesti Liina Reimann), G. Kaiserin »Aamusta keskiyöhön» ja Jaan Kärnerin alkuperäinen poliittinen komedia »Ainoa idealisti». 1923 kesällä Tallinnan laulujuhlien aikana järjestettiin laululavalle useita ulkoilmaesityksiä, joista suurin menestys oli »Kuningas Oidipuksella». — Seuraavan huvikauden esityksistä mainittakoon Schillerin »Maria Stuart», Shakespearen »Macheth», Lope de Vegan »Fuente Ovejuna», Wedekindin »Simsen» ja Shaw'n »Candida».

Voi rohkeasti sanoa, että Draamateatteri on Paul Seppin ja V. Mettusen toimesta tuntuvasti auttanut Viron näytelmätaiteen edistymistä. Valitsemalla ohjelmistoon yhä enemmän aatteellisia draamoja ja tavoittelemalla ajan henkeä vastaavampaa, vaikuttavampaa ilmaisutapaa se on saavuttanut enemmän tai vähemmän varman omintakeisen leiman ja aseman toisten teatterien joukossa. Mutta aineellisesti sen on täytynyt työskennellä äärimmäisen vaikeissa olosuhteissa, V. 1924 oli teatterin pakko lopettaa toimintansa ja yhtyä Vanemuisen näyttelijäkuntaan.

Vanemuine oli Menningin eroamisen jälkeen (1914) ollut vailla johtavia periaatteita, ja siksi toi Draamateatterin liittyminen sen jähmettyneeseen ilmapiiriin tuoreempia tuulahduksia. Uudistetun Vanemuisen huomattavimmat esitykset ovat S. Garrickin rikosdraama »Nainen, joka murhasi», Carl Sternheimin satiirinen komedia »Housut» ja Ernst Tollerin ekspressionistinen yhteiskunnallinen tragedia »Hinckemann».

Myöskin uuden johtajan V. Mettusen ensimmäiset suuromat näyttämölleasetukset — Bernard Shaw'n »Pyhä

Johanna», Sinclairin »Prinssi Hagen» y. m. ovat olleet kekseliäitä ja mielenkiintoisia. Ne ovat tuoneet Vanemuiseen runsaasti luomisiloa ja etsimishalua.

Kaupunkiemme pienuus ei tee mahdolliseksi ylläpitää teattereita joka eri koulua ja virtausta varten. Tallinnassa kuitenkin on tehty mielenkiintoisia kokeita luoda teatteri, joka esittäisi aincastaan yhden rajoitetun virtauksen tuotteita, nimittäin ekspressionistisia aatedraamoja. Se teatteri avattiin v:n 1921 alussa »Aamuteatteri» nimisenä (esitykset olivat sunnuntai-aamuina), ja silläkin on huomattava asemansa Viron teatterin historiassa, vaikka se toimi vain kolme vuotta. Aamuteatterin alkamaa suuntaa näyttää jatkavan Draama-Studio. Sen eetilliset periaatteet ovat lähentäneet teatteria työläisluokkaan, niin että Studion henkilöt R. Engelbergin johdolla esiintyvät myöskin uudessa »Työväenteatterissa».

Vielä olisivat koskettelematta maaseututeatterit, mutta se veisi liian pitkälle eikä muuttaisi yleistä kuvaa. Viron ammattiteatterin historia käsittää vasta lyhyen ajan, ainoastaan 20 vuotta, ja siitäkin on määräperäistä työtä voitu tehdä vain seitsemän, kahdeksan vuotta, jolloin valtio ja kunnat ovat tukeneet teattereita suuremmilla apurahoilla. Mutta sen lyhyen ajan kuluessa on näytelmätaiteemme edennyt niin paljon, että se jo lähenee eurooppalaista tasoa.

Ohjelmisto on koottu etupäässä ulkomaisista teoksista ja ne ovat kehittyneet mitä läheisimmässä kosketuksessa Euroopan näytelmätaiteen uusiin virtauksiin, mitä ovat myös edistäneet teatterinjohtajien ja näyttelijöiden lukuisat opintomatkat. Viron oma draamatuotanto on tähän saakka ollut vähäinen, mutta mitä meillä on, sitä ovat teatterimme näytelleet suurella harrastuksella ja antaumuksella. Jos alkuperäinen draama kerran nousee, on joka tapauksessa edellytyksiä, että se saa teatterissa arvokkaan paikan ja käsittelyn.

Viron säveltaiteesta.

Kirj. L. Neuman—*Helisalu*.

Viron musiikkielämän järjestyminen 60 vuotta sitten on sekin kansallisen heräämisen kulttuuri-ilmiötä. Selvästi tuli tämä ilmi ensimmäisillä Viron laulujuhilla v. 1869 Tartossa. Tärkeimpiä näitten laulujuhlien edellä käyneitä tapahtumia Viron *kansallisessa elämässä* oli »Kalevipoegin» ilmestyminen v. 1857 ja vakituisen vironkielisen sanomalehden (»Postimees») perustaminen. V. 1865 syntyi Tarttoon Jannsenin toimesta »Vanemuine»-seura, jota suunniteltiin laulu- ja soittoseuraksi. Kaikki tällaiset tekijät ovat suuresti vaikuttaneet Viron vastaiseen kansalliseen elämään. Viron laulujuhlatkin ovat olleet enemmänkin kansallisia, kansallista sivistystä ja politiikkaa nostattavia juhlia kuin säveltaidejuhlia. Näin on nykyäänkin, sillä virolaisen musiikin ja säveltaiteen tasoa ei ole arvosteltava laulujuhlien pohjalla. Se on nykyään korkeammalla kuin mitä laulujuhlista voi havaita, mutta v. 1869, kun 800 virolaista laulajaa voi ensi kertaa kokoontua äidinkielellään vapaasti laulamaan, kaihoamaan ja riemuitsemaan, oli tämä kaikki, mitä meillä oli musiikin alalla tarjottavaa, elleimme ota lukuun kansanlaulumme arvokasta säveltaiteellista pääomaa. Tämä oli tuolloin vielä aivan kätkössä, silloin elävien laulajoitten rin-

nassa ja sydämessä, missä sitä suojeltiin kalleimpana aar-
teena vieraalta korvalta, silmältä ja mieleltä. Vasta myöhem-
min alettiin tämän omaisuuden esille kaivaminen. — Mutta
ensimmäistenkin laulujuhlien ohjelmistossa on muutamia
virolaisen sävelniekan kynästä suenneita lauluja, vieläpä
yksi kansanlaulu. Laulujen tekijä oli lahjakas, nuorena
kuollut säveltäjä *Aleksander Kuhileid*. Suurin osa ohjel-
mistoa oli saksalaisia sävellyksiä, vaikka ne esitettiin tiet-
tysti vironkielisin sanoin. — *Kunileid* pyrki vapautumaan
muukalaisesta vaikutuksesta käyttämällä puhtaasti virolais-
ten aiheitten ohella myös suomalaisia kansanlauluja hyväk-
seen, esim. kuorolaulussaan »Sind surmani», joka alussa muis-
tuttaa suomalaista kansanlaulua. Niin tunnettiin siis jo
varhain, että virolaisten tuli pyrkiä omaperäisyyteen tahi
lainata sieltä, mistä oli luonnollisinta. Mutta itse asiassa oli
virolainen musiikkielämä kuitenkin kauan aivan vierasten
vaikutusten alaisena.

Voimme erottaa Viron musiikkielämässä eri ajanjaksoja.
Menneen vuosisadan 60-luvun lopulta lähtien oli musiikki-
elämän johtomiehinä sellaisia, joille musiikki voi olla vain
sivutyönä. Huomattavimpia heistä olivat koulunopettaja
Aleksander Kunileid (Säbelmann), toimittaja tri *K. A. Her-
mann* ja lukkariurkuri *Friedrich Säbelmann* (*Kunileidin* veli).
He ovat kaikki kolme olleet säveltäjiä ja laulukuorojen joh-
tajiä. Torvisoittokuntia järjesti ja johti koulunopettaja
David Wirkhaus.

Toinen ajanjakso alkaa 80-luvulta, jolloin ensimmäiset
erikoiskoulutuksen saaneet ja elämäntyönään musiikkia har-
joittavat voimat astuivat työkentälle. Tässä olisi mainittava
Johannes Kappel, *Miina Hermann* ja *Konstantin Türnpu*
— kaikki kolme Pietarin konservatorion urkuriluokan läpi-
käyneitä, myöhemmin säveltäjinä ja kuoronjohtajina tun-
nettuja.

Vaikka toisen ajanjakson säveltäjät loivatkin kypsyneem-
piä sävellyksiä, kuin mitä ensimmäisellä aikakaudella oli

tarjottavana, vaikka heidän joukossaan olikin huomattavan lahjakkaita kuoronjohtajia, jotka kohottivat kuorolaulun tasoa Virossa, niin kuitenkin oli saksalaisten laulujen vaikutus yhä edelleenkin vallitseva. Tätä asettuivat tietoisesti vastustamaan tämän vuosisadan alussa virclaiset säveltäjät *Aleksander Läte*, *Rudolf Tobias*, *Mart Saar* ja myöhemmin monet nuor mman polven edustajat.

Kauniita, omaperäisiä *Aleksander Läten* mieskuorolaulujen joukossa ovat esim. »Mu tuba on väike» ja »Unenägu», sekakuorolauluista »Küla kõrtsis», »Enne surma Eestimaale» y. m. *Rudolf Tobias*, huomattava säveltäjäkyky, myöhemmin Berlinin konservatorion professori

Säveltäjätär Miina Herrman.

rikastutti suuresti Viron säveltuotantoa oratorioillaan »Säälpool Jordani», ja »Joonas», orkesteriteoksillaan, kamarimusiikillaan sekä soolo- ja kuorolauluillaan. Henkevänä musiikkikirjailijana hän raivasi kirjoituksillaan sanema- ja aikakauslehdissä tietä kylvämilleen oraille ja Virossäveltaiteen tason kohottamiseksi.

Mart Saar on ansioitunut erikoisesti etsiessään kansallista virolaista sävyä virolaiseen musiikkiin. Tämä varsin tuottelias säveltäjä on kirjoittanut paljon soclo- ja kuoro-

lauluja sekä pianokappaleita. Hienossa, tunnelmarikkaassa lyriikassaan hän on kasvanut kotimaahan lujasti kiinni.

Artur Kapp on soolo- ja kuorolaulujen lisäksi luonut sinfoniamusiikkia, m. m. kansanlauluaiheista sovitettuja¹⁾. Hänet on äskettäin valittu sävellysoopin professoriksi Tallinnan konservatorioon.

Viron nuoremmista säveltäjistä pitäisi vielä mainita *Juhan Aavik*, etenkin kuorolaulujensa takia, *Mihkel Lüdig* sekä *Artur Lemba*, joka on säveltänyt kaksi sinfoniaa. *Heino Eller* on tunnettu modernimpaa laatua olevasta orkesterimusiikistaan, ja *Kürillus Kreek* on julkaissut erittäin kau- niissa muodossa Viron *hengellisiä* sekä maallisiakin kansan- sävelmiä.

Nuorena kuollut säveltäjä *Peeter Süda* on voimaperäisen kykynsä osoitteena jättänyt jälkeensä muutamia monu- mentaalisia urkusävellyksiä.

Jos nyt siirrymme virolaisista säveltäjistä Viron yleistä *musiikkielämää* tarkastelemaan, on sen eri aikakausilla kul- lakin määrätty tunnusmerkkinsä. Vaikka ensimmäinen viro- lainen lauluseura syntyikin kaupungissa, eli kuitenkin kaikki virolaisen musiikin alalla menneen vucsisadan loppuun asti *maaseudun* asujamistolle ajateltua ja omistettua, sen voi- mien ja harrastusten mukaista ja sen itsensä esittämää. Eikä toisin voinutkaan olla, sillä korkeamman sivistyksen saaneita virolaisia oli vähän. Mutta nuo muutamat sivistyksestä osal- lisiksi tulleet uskolliset kansan pojat tahtoivat kaikin voimin kansansa parasta. Ja kun esimerkiksi K. A. Hermannin tuotanto ei meitä nykyään enää tyydytä, koska hänen sävel- tämiensä tuhantisen laulun joukosta vain muutamit jää- vät eloon, niin ovat hänen ansionsa toisella virolaisen sävel- taiteen alalla erittäin suuret: hän ojensi musiikinhaluiselle Viron kansalle säveltaiteen aapiston opettaessaan sille nuot-

---

¹⁾ Osa Kappin orkesteriteoksia on esitetty Helsingissä säveltäjän johdolla.

Yleiskuva Tallinnan laulujuhlilta v. 1923.

teja ja torvisoittoa sekä antaessaan ohjeita ja neuvoja hyvään kuorolauluun. Hän julkaisi ja toimitti 13 vuotta yhtämittaa Viron ensimmäistä musiikkia käsittelevää kuu-kausilehteä »Laulu- ja mängeleht» (Laulu- ja soittolehti). — Laulujuhllilla esiintyjien lukumäärä ja laulukyky kasvoi tasaisesti. Ohjelmistoon tuli yhä enemmän virolaisten säveltäjien omia teoksia. Niinpä oli esim. Tarton laulujuhlien ohjelmistossa v. 1894 koko joukko kotimaisia sävellyksiä sekä kansanlauluja. Johtajakyvyt *J. Kappel* ja erikoisesti *K. Tärnpu*, joka nytkin johtaa monia kuoroja Tallinnassa, herättivät silloin huomiota. Taidemusiikinkin alalla oli versonut jo uusia voimia: *Aino Tamm*, ensimmäinen erikoiskoulutusta saanut virolainen laulajatar, konsertoi kaupungeissa ja maaseudulla, tutustuttipa ulkomaitakin Viron kansanlauluun. Säveltäjät *Miina Hermann* ja *J. Kappel* esiintyivät urkutaiteiljoina. — Laulujuhlien kilpailuissa olivatkin voittajina enimmäkseen maaseutukucrcet, sillä kaupungeissa ei oltu tässä suhteessa korkeammalla tasolla.

Tämän vuosisadan alussa toi *Aleksander Läte* Viron musiikkielämään suuren muutoksen. Hän perusti Tarton ensimmäisen virolaisen sinfoniaorkesterin ja laulukuoron, johon kuului jo paljon virolaista sivistyneistöä, erittäinkin nuoria ylioppilaita. Tämä kuoro esitti suurimuotcisiakin teoksia, esim. Haydnin »Luomisen» ja Händelin »Judas Makkabeuksen» oratoorict.

Rudolf Tobias asettui Tarttoon samaan aikaan kuin Läte. Ollen kosketuksissa keskenään toivat nämä kaksi musiikki-miestä nopeasti tuoreutta Viron musiikkielämään, ja etenkin selvittivät sen periaatteellisia kysymyksiä. Koko ajan eli taisteltava saksalaisten ja venäläisten ehkäisytoimenpiteitä vastaan. Vapaaehtoisin voimin voitiin usein suorittaa sellaista, mikä muuten olisi rauennut tyhjiin.

V. 1908 heräsi eloon ensimmäinen virolainen orkesteri, jonka jäsenet harjoittivat ammattinaan musiikkia, nimittäin »Vanemuisen» kesäorkesteri Tartcssa. Tämän orkes-

terin nosti etenkin ohjelmiston arvokkuuden puolesta korkealle tasolle sen uusi johtaja *Juhan Aavik*, jolla on suuret ansiot orkesterin johtajana. Viime vuonna hänet kutsuttiin Tallinnan »Estonian» sinfoniakonserttien johtajaksi. — Tartto hallitsi vielä tämän vuosisadan alussa viisitoista vuotta Viron musiikkielämää, mutta sitten alkoi Tallinna anastaa itselleen ensimmäistä sijaa.

Suuret ansiot Viron vokaalimusiikin alalla on kuoronjohtajalla ja nykyisellä Tallinnan konservatorion urkuriluokan professorilla *August Topmannilla*. Tarmokkaasti kasvat- taen »Estonian» säveltaiteellisen osaston suurta sekakuoroa hän on tämän Viron parhaan seka- kuoron avulla esittä-

nyt suuren joukon oratorioita, kantaatteja ja messuja, erityisesti myös virolaisia sävellyksiä, m. m. Rudolf Tobiaksen vaativimpia teoksia.

Ansiokkaasti on Tallinnan sinfoniaorkesterin kehittämiseksi tehnyt työtä *Raimond Kull*, nykyinen Viron oopperan johtaja Tallinnassa.

Näimme suurta nousua musiikkielämässä vuosisadan alusta lähtien. Luonnollisesti antoi Viron saavuttama itse-

Orkesterinjohtaja, säveltäjä J. Aavik.

näisyys vauhtia edistymiselle. Ensiksikin se toi suuren joukon tähän asti ulkomailla eläneitä musiikkimiehiä kotimaahan. Vieras valta oli rajoittanut Viron intelligenssin ja taiteilijoiden toimintamahdollisuudet kotimaassa niin vähäiseksi, että paitsi Tobiasta myös monet muut Viron säveltäjistä työskentelivät pakostakin ulkomailla, useat tosin kunniaaikoilla. Nyt tulivat kotimaahan esim. nyk. Estonian oopperanjohtaja Artur Kapp, ent. Astrakanin Keisarillisen musiikkiopiston johtaja, pianisti *Artur Lemba* ja pianisti *Theodor Lemba* molemmat ennen toimineet professoreina Pietarin konservatoriossa, nykyinen Tallinnan konservatorion johtaja *Jaan Tamm* ja sen pianoluokan professori Peeter Ramul, joka oli ennen ollut musiikkiopiston johtajana Venäjällä.

Itsenäisyyden ensimmäisenä vuotena perustettiin Tallinnan ja Tarton *musiikkiopistot*, joissa on yli 1,000 oppilasta. Nämä koulut siis auttavat myöskin tähän asti niin harvinaisen musikaalisen *kodin* luomista, joka on säveltaiteellisen kulttuurin kohottamisen edellytyksenä. Samanlaista työtä tekee myös Viron musiikkilehti *A. Kasemetsin* johdolla.

Tarton ylioppilaskunta perusti keskuuteensa v. 1919 sekkuoron, ja syksyllä v. 1924 syntyi akateeminen mieskuoro, jossa pannaan erityisesti huomiota äänenmuodostukseen ja ohjelmistoon.

Vuosien varrella on ilmestynyt joukko solisteja, joista mainittakoon konserttilaulajat Paula Brehm-Jürgenson, Mathilde Lüdig-Sinkel, oopperalaulajat rouva Krull-Mikk, Helmi Einer, Aleksander Arder, Bernhard Hansen, Aleksander Ots, urkutaiteilijat August Topmann, Mart Saar, Artur Kapp, Mihkel Lüdig y. m.

Viron kansalle kokonaisuudessaankin on musiikki edelleen rakasta; siitä clivat todistuksena myös viimeiset suuret (VIII) laulujuhlat Tallinnassa 1923, missä esiintyi lähes 15,000 laulajaa 100,000-lukuiselle yleisölle.

Kuvaamataiteet.

Kirj. *Alfred Vaga.*

I

Viron kuvaamataiteiden historiassa voimme selvästi erottaa kaksi ajanjaksoa. Edellinen, jota voisimme nimittää *emigratsioonijaksi*, on miltei kokonaan vielä tutkimatonta; sen alkupuoli katoaa 1700-luvun viimeisten vuosisikymmentien taa, jälkipuolen päättyessä 19. ja 20. vuosisadan taitteeseen. Tämä ajanjakso ei tunne virolaista taidetta sanan varsinaisessa merkityksessä, sen sijaan kyllä useita yksityisiä virolaissyntyisiä huomattavia taiteilijoita. Niiden harvojen tämän aikaisemman ajanjakson alkupuoleen kuuluvien taiteilijain, joiden onnistui kykyjensä ja kohtalon suopeuden avulla kohota sorrettua kansaansa korkeammalle, oli pakko vieraantua kansallisuudestaan, sulautua maata hallitsevaan saksalaiseen yläluokkaan tahi johonkin muuhun kansallisuuteen, jonka keskelle heidän taiteilijauransa sattui heidät viemään.

Vasta 1800-luvun jälkipuolella nousee taiteilijoita, jotka jo avoimesti tunnustavat itsensä virolaisiksi. Heidän työllään ei kuitenkaan vielä ole Virossa maaperää. Mutta vaikka he asuvat ja työskentelevät ulkomailla, he eivät silti koko-

naan vieraannu kotimaasta. He ottavat mahdollisuuksien mukaan osaa kotimaan kulttuuripyrkimykseen, vieläpä poliittiseen elämäänkin, ja hyvin usein he antavat tuotannonsaan sijaa kotimaisille aiheille. Heidän taiteensa ei jää enää

Johan Köhler: Tri F. R. Kreuzwaldin muotokuva (öljymaalauks).

vieraaksi heidän aikalaisilleen. Heidän luomistyönsä ja Viron kansallisten kulttuuripyrkimysten välille muodostuu yhdysiteitä ja heistä tulee itsenäisen virolaisen taiteen uranuurtajia.

Ensimmäinen näistä uranuurtajista, joka saavuttaa huomattavan aseman Viron taiteen historiassa, on *Johan Köhler* (1826—1899), Venäjän Keisarillisen Taideakatemian historiallisen ja muotokuvamaalauksen professori, joka samalla on Viron kansallisen

heräämisajan huomatuimpia toimihenkilöitä. Hän syntyi Viljanninmaalla köyhän talonvuokraajan lapsirikkaassa perheessä ja sai puutteellisen pohjasivistyksen Viljannin saksankielisessä maakunnan keskikoulussa. Vähän myöhemmin hän lähtee Pietariin, toivoen saavansa antautua opiskelemaan maalausta, mutta vasta kahden vuoden kuluttua hänen onnistuu päästä taideakatemian iltakursseille. Töistään Köhler m. m. sai kaksi kultamitalia ja suoritettuaan akatemian kurssin v. 1857 hän

lähtee Euroopan taidekeskuksiin, viipyen Roomassa neljä vuotta. Siellä hän lopettaa Pariisissa alkamansa maalauksen »Kristus ristillä», millä saavuttaa akateemikon arvonimen v. 1862. Lisäksi valmistuu häneltä pienempien öljymaalausten ohella kokoelma mestarillisia italialaisaiheisia akvarelleja, jotka herättävät tuoreella värikäsittelyllään mielenkiintoa Rooman kansainvälisessä taiteilijapiirissä. Palattuaan Pietariin syksyllä v. 1862 Köhler saa paikan Venäjän Taiteiden Edistämisyhdistyksen taidekoulussa. Pian hänet kuitenkin kutsutaan tsaari Aleksanteri II tyttären Maria Aleksandrovnan piirustuksen ja maalauksen opettajaksi, jossa toimessa hän on lähes 12 vuotta.

V. 1863 Köhler palaa kotimaahan, jossa maalaa joukon virolaisaiheisia akvarelleja. Tunnetuimmat niistä ovat taidokkaasti ja lämmöllä maalattu »Kehrääjä», muutamat maisemakuvat ja tri F. R. Kreutzwaldin muotokuva. Kotimaan vaikea taloudellinen ja valtiollinen tila herättävät taiteilijassa syvää osanottoa ja hänessä herää voimakas halu tehdä jotakin kansansa hyväksi. Tämän tunteen vallassa hän Pietariin palattuaan v. 1865 maalaa sisällykseltään venäläiselle yleisölle käsittämättömän »Lumouksesta heräämisen». Samalla Köhler joutuu suhteisiin Viron heräämisajan tärkeimpiin toimihenkilöihin, joiden pyrkimyksiä hän kaikin tavoin tukee, käyttäen hyväkseen monia tuttavuuksiaan Venäjän korkeimpien vallanpitäjien keskuudessa.

Samaan aikaan Köhler maalaa joukon muotokuvia Venäjän keisariperheen, hovin ja korkeimpien seurapiirien jäsenistä, ja nimitetään v. 1867 professoriksi. Edelleen hän maalaa kaksi muotokuvaa Aleksanteri II:sta, Krimin maisemia ja kompositiot »Uskollinen vahti» ja »Eevan kiusaus» sekä v. 1879 suuren freskon »Siunaava Kristus» Tallinnan Kaarlen kirkkoa varten. V. 1877 Köhler nimitetään Pietarin taideakatemian neuvoston jäseneksi. Neljä vuotta myöhemmin hän maalaa keisari Aleksanteri III:n muotokuvan.

Köhler kuuluu aikansa parhaimpiin vanhemman aka-

teemisen koulun muotokuvamaalareihin Venäjällä. Hänellä on hieno väriäisti ja pyrkimys taiteelliseen totuuteen. Vaikkakin hän itse lukeutuu realisteihin, huomaamme kuitenkin hänen tuotannossaan monissa kohdin selvästi eräänlaista ihantelevaisuutta.

Oskar Hoffmann: Talonpojat kapakassa
(akvarelli).

Vähemmän tunnettu on Köhleriä muutamaa vuotta nuorempi maisemamaalari *Carl Maibach* (1833—1894). Hänen maisemakuvansa ovat monesti kuivia. Useissa hänen myöhemmissä virolaisaiheisissa maalauksissaan, joista arvokkain on »Pyhäjärven ranta», ilmenee jo kuitenkin pidättyvää elämäntuntua ja luonnonraikkautta.

Oma itsenäinen asemansa edellisten rinnalla on *Oskar Hoffmannilla* (1851—1911), joka on virolaisin vanhimpien maalarien joukossa. Hän saa koulutuksensa Düsseldorfin akatemiassa, jonka hän päättää v. 1877 Virosta kotoisin olevien professorien E. v. Gebhardt'in ja F. Dücker'in oppilaana. V. 1883 hän siirtyy Pietariin, jossa muutamassa vuodessa saavuttaa taidemaalilman suosion, saaden lisänimen »Viron Rembrandt». Pian hän saavuttaa kiitosta myös ulkomailla, esiintyen töineen m. m. Hollannissa ja Belgiassa. Hoffmannin elävien, psykologisesti hyvin tulkittujen ja teknillisessä suh-

teessa mestarillisten laatukuvien tavallisimpina aiheina ovat virolaiset talonpojat pyhä- ja arkielämässään; iloinen keskustelu maalaiskapakassa olutlasien ääressä, sanomalehtien lukeminen samassa ympäristössä, kuvauksia terilta, markkinoilta, pellolta ja kapakan edustalta; edelleen suurehko kokoelma virolaisia kansantyyppejä, alkaen »kyläylimystöstä» (kunnanvanhimmasta ja lautamiehestä) aina kerjäläisiin asti.

Emigratsioni-ajanjaksoon kuuluvista maalareista on viimeinen etelä-Virosta kotoisin oleva *Tónis Grenzstein* (1863—1916). Hänkin työskentelee ulkomailla, enimmäkseen Saksassa. Grenzsteinin ulkomailla maalaamia teoksia ei vielä lähemmin tunneta. Kotimaassa olevista maalauksista osoittaa Nöön kirkon alttarikuva jyvää lahjakkuutta.

Maalareiden lisäksi antaa 19. vuosisadan jälkipuoli kaksi kuvanveistäjää. Vanhempi heistä, *August Weizenberg* (1837—1922), on syntynyt köyhästä moisien muonamiehen perheestä. Hän aloittaa taiteilijauransa käsityöläisenä, mutta pääsee lahjakkuutensa ja sitkeytensä avulla Berliinin taideakatemian iltakursseille. Myöhemmin hän asettuu asumaan Roomaan, missä työskentelee alussa Canerin apulaisena, myöhemmin itsenäisesti vuoteen 1890. Tämän jälkeen hän palaa Pietariin, missä viettää pisimmän ja tuloksellisimman luomiskautensa.

A. Weizenberg: Koitto.

Weizenbergin yleissivistys jäi olojen pakosta monessa suhteessa puutteelliseksi ja taidekoulutus katkonaiseksi. Hänen tuotannossaan on roomalaisen kuvanveistotaiteen rappeutumisaajan leima. Ne ovat liiaksi ihannoituja ja usein ilman muodon varmuutta. Siitä huolimatta Weizenberg saavutti huomiota ulkomail- lakin, ja kotimaassaan hän tuli aikalaisistaan suosituimmaksi kuvanveistäjäk- si. Tämä johtui lähinnä hänen teostensa kirjallisista aiheista (esim. Shakespearen 'Hamlet' ja 'Ophelia', Viron mytologiasta 'Linda', 'Vane- muine', 'Koitto', 'Hämärik- kö' ja 'Kalevipoeg' sekä li- säksi raamatullisia aiheita).

Amandus Adamson: Nuoruus häviää
(puuveistos).

Toinen kuvanveistäjä, *Amandus Adamson*, synt. v. 1855, edellistä paljon lahjakkaampi ja kulttuurisempi, alkaa hänkin elämänsä vaikeissa oloissa. 14-vuotiaana hän pakenee Tallinnan orpokodista ja matkustaa salaa laivanruumassa Pietariin, toivoen pääsevänsä siellä taidetta opiskelemaan. Mutta vasta v. 1872 hänen onnistuu päästä oppilaaksi Pietarin taideakatemiaan, jonka hän päättää v. 1878. Vuosina 1886—1891 Adamson työskentelee Pariisissa. Hänen tämänaikuisista teoksistaan kolme tekotavaltaan hienca puu-

veistosta — 'Rakkaus, Tiede ja Kuolema', 'Laine' ja 'Runous ja Musiikki' — palkitaan Pariisiin taidenäyttelyssä.

Seuraavat vuodet Adamson viettää taas Venäjällä. Saa-
vutuksista tärkeimmät ovat nyt puuveistokset 'Kuoleva
Hyasintti' ja 'Nälkä' sekä marmcrikuva 'Kalevipoeg ja
Sarvik'. Nishni-Novgorodin messuja varten hän valmistaa
v. 1895 Pietarissa jättiläisveistoksen 'Vapautettu nero' ja
v. 1896 Baltiskissa edellisen kaksoiskuvan 'Oikeus voittaa'.
Tämän jälkeen seuraa Pietarin taidemuseon kaunistaminen
veistoreliefeillä (750 kuvaa), useita muistopatsaita ja joukko
mestarillisia marmori-, pronssi-, puu- ja vahaveistoksia,
joiden johdosta hänelle v. 1907 annetaan akatemikon arvo-
nimi. Maailmansodan edellisellä vuosikymmenellä luetaan
Adamson jo Venäjän tunnetuimpiin ja kunnioitetuimpiin
kuvanveistäjiin.

Ranskalaisen realistisen koulun sucranaisen seuraajan
Adamsonin veistoksissa on voimakasta ekspressiivisuutta,
dramaattisuutta ja impulsiivista elämäntuntua. Suurin
osa hänen arvokkaimpia taideluomiaan, niinkuin 'Laineen
suudelma', 'Laivan viimeinen huokaus', 'Meren kohinaa
kuunnellessa', 'Jännittävässä odotuksessa' ja 'Sappho', jotka
kaikki ovat meren äärettömän voiman inspiroimia, kuvastavat
miltei koko sitä inhimillisten tunteiden asteikkca, joka tava-
taan ihmisen suhtautumisessa mereen: näemme alakuloista
uneksintaa, toivonsekaista kauhunjännitystä ja sanatonta
toivottomuutta. Sellaisissa teoksissa kuin 'Muhulainen ka-
lastaja', 'Lurich' sekä 'Kalevipoeg ja Sarvik' on taiteilija
ruumiillistanut miehekkyyden ja taistelurohkeuden. Muu-
tammat pienet mestarilliset puuveistokset ('Nälkä', 'Amor ja
Psykye', 'Nuoruus katoaa', 'Koitto ja Hämärikkö') kuvas-
tavat taas enemmän rauhallisuutta, iloittelua ja lyyrilli-
syyttä.

20. vuosisadan alussa herää Virossa itsenäinen taide-elämä, ja siitä alkaen voimme jo puhua Viron kansallisesta taiteesta. Tämän uuden ajanjakson alkavat taidemaalarit Ants Laipman ja Kristjan Raud.

Ants Laipman, synt. v. 1868 Läänemaalla talollisen poikana, opiskelee Düsseldorfin taideakatemiassa, tutustuen myöhemmin useaan eurooppalaiseen taidekeskukseen. V. 1900 hän palaa Tallinnaan ja asettaa siellä teoksensa näytteille. Tämä on ensimmäinen virolainen taidenäyttely (1901).

Pari vuotta myöhemmin hän avaa Tallinnassa ensimmäisen taidekoulun, johon heti tulee runsaasti oppilaita. Hänen innokas propagandansa taiteen hyväksi herättää laajemmissakin piireissä mielenkiintoa taidetta kohtaan, ja niin pidetään Tartossa v. 1906 ensimmäinen yleisvirolainen taidenäyttely. Pian sen jälkeen perustetaan *Viron Taideseura*.

Poliittisista syistä karkoitetaan kuitenkin kansallismielinen Laipman maasta v. 1907. Alussa hän oleskelee Suomessa Imatralla, matkustaa v. 1909 Roomaan, sieltä Caprille ja vihdoin Tunisiaan, missä viipyy vuoden. V. 1913 hän palaa Tallinnaan tuoden mukanaan parisenkymmentä muotokuva-maalausta, joista tärkeimmät ovat 'Mia Padrona', 'Beduini', 'Beduinineito' ja 'Italialainen poika', sekä joukon maisemaharjoitelmia Capriltä ja Tunisista. Näissä hän jo esiintyy varmapiirteisenä pehmeän käsittelytavan omaavana impressionistina. V. 1913 Laipman avaa jälleen taidekoulunsa, jossa sen toiminta-aikana on hänen johdolla opiskellut yli 800 henkilöä, niiden joukossa useita tunnetuita nykypolven taiteilijoita. Opetustyöstä on Laipmanin oma tuotanto kärsinyt, mutta silti hän on kyennyt useissa pastellimaalauksissaan, joita hän mestarillisesti hallitsee, antamaan paljon arvokasta varsinkin muotokuvien alalla, joista useat kuuluvat Viron maalaustaiteen parhaimpiin saavutuksiin. Laipmanilla on Viron taiteen kehityshistoriassa erikoinen kunnia-

asema. Hän oli ensimmäinen taiteilija, joka palavassa isänmaanrakkaudessaan tietoisesti uhrasi koko tarmonsä Viron kansallisen taidekulttuurin palvelukseen ja loi väsymättömällä työllään lujan perustan itsenäiselle virclaiselle taiteelle.

Samalla alalla on ansioitunut myös *Kristjan Raud*, synt. v. 1868. Hän opiskeli ensin Pietarissa ja sittemmin Münchenissä ja Düsseldorfissa. V. 1904 hän asetuu Tarttoon toimien kuten Laipmankin taideopettajana. Pari vuotta myöhemmin hän aloittaa voimaperäisen agitatsioonityön virolaisten kansantaide-esineiden keräämisen hyväksi ja luopuu moneksi vuodeksi luovasta työstä voidakseen kokonaan antautua pelastamaan näitä muinaisia taide-esineitä häviöstä.

A. Laipman: Virolainen ukko.

Kun kymmenisen vuoden kuluttua syntyy rikaskokoelmaiset museot Tallinnaan ja Tarttoon, on Kr. Raudilla siinä erikoiset ansionsa. Huomattava on, että nämä keräykset suoritettiin kokonaan ilman valtion kannatusta ja että miltei kaikki museoihin kerääntyneet esineet olivat köyhän kansan vaapaaehtoista uhrilahjaa.

Kr. Raudin taiteellinen tuotanto ei tosin ole lukumäärältään suuri eikä kauaskantava. Siitä huolimatta hän symbo-

listina ja muinaisuuden harrastajana avasi Viron taiteelle uuden aihepiirin rikastuttaen sitä kansanrunouden mystiikalla ja kosmillisen maailmankäsityksen synkeillä ilmaisuilla. Hänen parhaista saavutuksistaan mainittakoon öljymaalaukset 'Matkalla Egyptiin' ja hiilipiirroksiset 'Kalmanneito', 'Surusaatto' ja 'Raivottaret'. Mielenkiintoisia ja omintakeisia ovat myös hänen piirustuksensa Viron kansan elämästä.

Laipmanin ja Kr. Raudin rinnalla jää varjcon heidän kanssaan samanaikainen muotokuvamaalari *Paul Raud*, joka sai taiteellisen kasvatuksensa Düsseldorfin akatemiassa. Hänen maalauksistaan ansaitsevat maininnan vain muutamat vanhemmat, kuten 'Punahattuinen neito' ja taiteilijan oma kuva, sekä pari virolaisesta talonpojasta tehtyä harjoittelmaa, joissa näkyy prof. Gebhardtin kannustava vaikutus.

Vuosina 1908—1910 astuu esiin uusi taiteilijapolvi, joka on kehittynyt vapaasti, kaavoihin kangistuneiden traditsioiden ulkopuolella. Sen edustajat ovat jo tietoisempia taiteellisissa pyrkimyksissään ja kansalliskulttuurisissa tehtävissään. Heidän päämääränään on Viron taiteen vapauttaminen venäläis-saksalaisen provinssialismin ummehtuneisuudesta ja sen yhdistäminen Euroopan uudempaan taiteeseen, jonka parhaat ja kantavimmat saavutukset he omaksuvat värittäen ne kansallisella tunne-elämällä. Heidän esikuvikseen tulevat pohjoismaiden lahjakkaimmat ja omintakeisimmat taiteilijat: Gallén-Kallela, Munch, Vigeland. He yhtyvät pari vuotta aikaisemmin syntyneeseen kirjalliseen Noor-Eesti liikkeeseen, hyväksyen sen tunnuslauseen: 'olkaamme virolaisia, mutta tulkaamme myös eurooppalaisiksi'. Tämän Noor-Eestin taiteilijaryhmän lahjakkaimmat ja kulttuurisimmat edustajat ovat taidemaalari Nikolai Triik ja kuvanveistäjä Jaan Koort.

Nikolai Triik, synt. v. 1884 Tallinnassa, saa monipuolisen taiteellisen kouluutuksen Pietarissa ja Pariisissa, m. m. *École des Beaux-Arts*'issa Gabriel Ferrier'in johdolla. Ensi kerran hän esiintyy v. 1908 Pariisissa Itsenäisten Salongissa

ja kahtena seuraavana vuonna Venäjän parhaimmissa taide-
näyttelyissä, samaan aikaan ottaen innokkaasti osaa kotimaan
taide-elämään. Hän on v. 1909 toisen ja seuraavana vuonna
kolmannen yleisvirolaisen taidenäyttelyn johtavana sie-
luna. Nämä näyttelyt muodostavat käänteen Viron kituvassa
taide-elämässä, tu-
oden päivänkysymyk-
siksi täällä aikaisem-
min tuntemattomat
taidekäsitteet: im-
pressionismin, post-
impressionismin, sti-
lismen ja symbolis-
min, uudet väri- ja
muotoprobleemit.

V. 1911 Triik siir-
tyy Berliiniin syven-
tyen siellä Hodlerin
ja Cézanne'in tuot-
antoon. Taloudelli-
nen ahdinkotila es-
tää kuitenkin hänen
omaa luomistyötään.
Tältä ajalta on mai-
nittava vain voimak-
kaasti ekspressiivi-
nen taiteilija Laip-
manin muotokuva.

Nikolai Triik: Vapauden synty (hiili-, pas-
telli- ja vesivärимаalaus).

Mutta jo parin vuoden kuluttua Tallinnaan palattuaan
Triik elää lyhyen, kuumeisen luomiskauden, jonka tuloksina
ovat näyttelijätär E. Willmerin muotokuva, Goyaa muistutta-
vat oudot graafilliset sommitelmat 'Marttyyri', 'Metsästys'
ja 'Laitakaupungin kapakka', hienonhenkevä akvarelli 'Ikku-
nasta' sekä joukko graafillisia piirustuksia. Samaan aikaan
hän antautuu opettajaksi Tallinnan vastaperustettuun taide-

teollisuuskouluun, mutta jatkaa rinnan omaa taiteellista tuotantoaan kohoten ensimmäiseksi Viron maalareista. Useiden muotokuvien lisäksi on erikoisesti mainittava maisemamaalaukset 'Suomalainen maisema' ja 'Vanha puutarha', hiilipiirros 'Proletaari' ja graafillinen sommitelma 'Katastroofi'. Viime vuosien saavutuksista ansaitsevat erikoisen maininnan maisemakuva 'Emajoki talvella' sekä kompositiot 'Ulvova koira', 'Vapauden synty' ja 'Pietà', joista kaksi edellistä kuvastaa Viron vapaussodan mielialoja, viimeksimainittu taiteilijan omia kärsimyksiä.

Triik on mestari psykologisessa muotokuvamaalauksessa, omaksuen tämän käsitteen sen laajimmassa merkityksessä. Niinpä on esim. rouva Willmerin muotokuva samalla yleensä draamanäyttelijän luomislevottoman ja kärsivän sielun ilmaisu. Samoin Triik lähestyy maisemaa milloin kiinnittäen kankaalle vain kiitävän hetken luonnon tuhatilmeistä mielialoista, milloin kohottaen esille maiseman jonkun luonteenomaisimman piirteen, sen, mikä siinä on kosmillista, muuttumatonta ja ikuista.

Triikin taiteen pohjasävyyn muodostaa kärsimys, sama tunneväritys, jonka tapaamme kaikkialla Viron kansanrunoudessa ja muinaistaruissa. Se tulee näkyviin varsinkin hänen kompositiionsa, jotka siksi ovatkin mielenkiintoisimmat hänen tuotannossaan.

Jaan Koort, synt. 1883, opiskelee alussa kuvanveistoa Pietarissa Stieglitzin taidekoulussa. V. 1904, pakoitettuna valtiollisista syistä poistumaan maasta, hän lähtee Pariisiin, missä vv. 1905—1908 opiskelee École des Beaux-Arts'issa prof. A. Mercien johdolla, samalla tutkien Louvre'issa järjestelmällisesti Egyptin, Kreikan ja renessanssin taidetta. Tämän jälkeen hän opiskelee maalausta ja esiintyy vv. 1908—1914 sekä veistoksineen että maalauksineen Pariisin Kevät-salongissa. Vv. 1909, 1910 ja 1913 hän ottaa osaa Viron taidenäyttelyihin, ärsyttäen kehittymättömiä katselijoita iloisenheleävärisillä impressionistisilla maisemillaan ja jollakulla

ekspressionistisella Bourdelle'in vaikutusta osoittavalla veistoksellaan ('Melankolia', 'Ibsen'). Kuvanveistäjänä hän kuitenkin saavuttaa mainetta vasta maailmansodan alkuvuosina, jolloin hän Pariisista Moskovaan siirryttyään esiintyy Venäjän parhaissa näyttelyissä vv. 1915 ja 1916. Erikoista huomiota herättävät varsinkin kaksi mustaan marmoriin veistettyä naisen päätä.

V. 1916 Koort asettuu kotimaahansa. Täällä alkaa hänen luomistyönsä hedelmällisin ja tuloksellisin jaksos, jolloin hän kehittyy itsenäiseksi ja omintakeiseksi mestariksi. Koortin taiteilijahenkeä luonnehtii pyrkimys monumentaaliseen, yksinkertaistettuun muotoon ja tasapainorytmiin varmassa sopusoinnussa aineen erikoisluonteen kanssa. Hän välttää muodon täydellisyyttä ja häiritseviä detalleja, hän ei ole kirjallinen, kertoileva eikä ensi hetken

Jaan Koort: Rukoilija.

vaikutusta tavoitteleva, hänen taiteensa on kaikesta liiallisesta vapautunutta muodon ja viivan palvontaa. Mieluimmin hän käyttää veistoksiinsa mustaa graniittia, basalttia ja kivenkovaa puuta. Hänen parhaimmat teoksensa ovat 'Vanhan miehen pää' (1918), 'Rukoilija' (1921), 'Dekoraatiivinen naisvartalo' (1923), 'Madonna' (1925) ja 'Polvistunut nainen' (1926). — V. 1921 Koort valittiin Pariisin Syyssalongin ja v. 1924 Kevätsalongin pysyväiseksi jäseneksi.

Muista Noor-Eestin taiteilijoista eroittautuu voimakkaimpana ja omintakeisimpana *Konrad Mägi* (1878—1925). Hänkin opiskelee alussa kuvanveistoa Pietarissa Stieglitzin taidekoulussa, mutta vaihtaa v. 1906 taltan siveltimeen. Seuraavan vuoden hän asuu Helsingissä opiskellen ajoittain Ateneumissa, siirtyy sitten Pariisiin ja sieltä Kristianiaan, missä vaikeissa taloudellisissa oloissa työskentelee yli kaksi vuotta ja asettuu v. 1912 Tarttoon.

K. Mäen rikkaan tuotannon muodostavat pääasiallisesti useat toisistaan suuresti eroavat maisemasarjat. Vanhimmissa norjalaisissa maisemissaan hän esiintyy koristeellisena stilistinä, mutta maalaa vv. 1912—1914 joukon värikylläisiä uusimpressionistisia maisemia Saarenmaalta. Edelleen seuraa Võrunmaan-sarja vv. 1916 ja 1917, joka jälleen on koristeellinen ja tyylielty, mutta suurpiirteinen ja pohjasävyltään voimakkaasti eepillinen, sekä vv. 1918—1919 muutamia synkkiä aiheita Võrtsjärveltä. — Taiteilijakypsyytensä Mägi saavuttaa vv. 1922 ja 1923 Italian-matkallaan maalaamisensa teoksissa sekä niitä seuraavissa Saadjärven maisemissa, jotka yhdessä Triikin maisemakuvien kanssa muodostavat virolaisen maisemamaalauksen huipun. Mäen muista onnistuneista maalauksista mainittakoon jotkut muotokuvat, *nature mort'*it ja mielenkiintoiset synkkäväriset kompositiionimaalaukset 'Pietà' (1918) ja 'Kristus ristillä' (1920).

Noor-Eestin ryhmään kuuluvista taiteilijoista mainittakoon vielä suuria toiveita herättäneet, mutta nuorena kuolleet maalari *Aleksander Uurits* ja graafikko *Erik Oberman*. Samaan ryhmään kuuluu vielä sekä maalarina että kirjailijana tunnettu *Aleksander Tassa*.

Samoihin aikoihin taiteilijauransa alkaneista muista taiteilijoista saavutti ensimmäisenä tunnustuksen maisema- ja eläinmaalari *Paul Burman*. Mainittavia ovat vielä *August Jansen*, *Peet Aren* ja *Roman Nyman* sekä vapaussodassa kaa- tunut nuori lahjakas maalari *Balder Tomasberg*.

Itsenäisyysvuosien taiteilijoista ansaitsee lähinnä mai-

nitsemista *Ado Vabbe*, taiturimainen akvarellisti ja piirtäjä (synt. 1892). Hän saa koulutuksensa Münchenissä, jossa hän saa vaikutteita erikoisesti Kandinsky'lta, oleskelee Italiassa juuri futurismin nousukautena v. 1913 ja 1914 sekä maailmansodan aikana Helsingissä, Pietarissa ja sitten Moskovassa, missä seurustelee m. m.

Venäjän äärimmäisten taidesuuntien johtajan Kulbinin kanssa. V. 1918 hän asettuu kotimaahan herättäen heti suurta huomiota varsinkin futuristisella kirjagrafiikallaan. Myöhemmässä tuotannossaan hän osoittaa taipumusta realistisempaan suuntaan, aikaisemmasta luomiskaudestaan säilyttäen sisäisen vauhdin ja omintakeisen dynaamisen elämäntunnon.

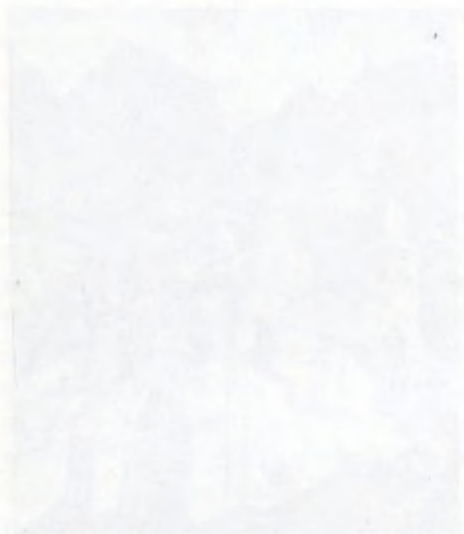

Konrad Mägi: Kirkko Caprilla (öljymaalauk.).

Paljon Vabben kanssa yhteisiä piirteitä on kuvanveistäjä *Anton Starkopf*'illa, joka hänkin saa koulutuksensa Saksassa, esiintyy kotimaassaan ensin opettajansa F. Metzner'in vaikutuksen alaisena ekspressionistina, saaden erittäin suosiollisen vastaanoton, mutta kääntyy pian takaisin realismiin. Viimeaikaisissa teoksissaan hän jo osoittaa suurempaa omintakeisuutta.

Viime vuosikymmenen aikana on Viron taide-elämää elähdyttänyt Mäen, Triikin, Vabben, Koortin ja Starkopfin Tarttoon perustama taideyhdistys 'Pallas' ja samanniminen hyvin tuloksin työskennellyt taidekoulu, jossa on saanut

koulutuksensa m. m. kolme lahjakkainta nuorimman polven taiteilijaa — monipuolinen graafikko *Eduard Viiralt*, maalari *Kuno Weeber* ja kuvanveistäjä *Ferdi Sannamees*. Heistä voimme toivoa uuden ajanjakson alkajia Viron taiteen kehityshistoriassa.

Kalevaisten miekka.

*Kalevipoegin VI runoa (vrt. säk. 158—550)
suomeksi sovittanut A. O. Väisänen.*

Tuo oli suuri Suomen seppo,
asui alantehessa,
vuoren kalton katvehessa,
korven sankan saartehessa.
Kuuluvi pajasta pauke,
taonta alinomainen,
pale puhkui, hiilet hehkui,
sauhu ilmahan sakeni
tehdessä tuliteriä,
säiliä sepittäessä.

Tuo kaunis Kalevanpoika
päytyvi pajan ovelle:
»Terve, suuri Suomen seppo!
Avun suokohon Jumala
totiselle toimesi,
mainiolle mahdillesi!»
— »Terve tervehyttäjälle
näille tultua tuville!»

Seppo miestä mittelevi,
alta kulman kurkkoavi
kiireheltä kantapäähän,
lajin muodosta lukevi:
»Lienetpä sukua suurta,
kuulun heimon heilimiä,
Kalevaisten kantamia?»

— »Ei suku suvusta viere,
vesa kauas kannostansa.
Oisko mulle miekka myöä,
kalpa katsella hyväinen,
ase aimo tutkiani?»

— »Valta ostajan valita,
tekijän tarita työnsä.»

Poika, käskylle käpeä,
tuopi miekkoja tuvasta,
säiliä sylinsä täyden.

Tuo kaunis Kalevanpoika
silmeävi säilän vartta,
kahvapuolta katselevi,
tukevuutta tunnustavi:
luontui miekka luokillensa,
taaspa suoraksi sukesi.
Jo kävi koettamahan,
sormia sovittamahan,
käsivartta käskemähän:
viuahutti, riuahutti,
kalliohon kalskahutti,

vuoren seinähän sivalsi,
tuli tuiski kalvan tiestä,
säen karkkoi kallioista,
miekka murskaksi mureni,
sirut loitos singahteli,
kahva jäi uron kätehen.

Virkkavi Kalevanpoika:

»Ei ole tyhjystä tueksi,
miehen varren varjeheksi.»

Otti toisen, tutkieli,
kolmannen, koettelevi,
nuokin murskaksi mureni,
kahva jäi uron kätehen.

Sai seppo sanelemahan,
mies vaka varoittamahan,
rautakämmen käskemähän:
»Lyhyestä leikki kaunis,
pila kelpo kerraltansa.
Riennä, vetreä vesani,
nouda miekat miehen verrat,
kalvat tutkia tukevat!»

Poika, käskylle käpeä,
tuopi miekkoja tuvasta,
säiliä sylinsä täyden.

Tuo kaunis Kalevanpoika
valitsi valion säilän,
kalvan kaikkien parahan,
viuahutti, riuahutti,

iskevi alasimehen:
terä ratkoi raudan pinnan,
tuuman syöksähti syvähän,
ei miekka muruiksi mennyt,
meni tylsäksi terältä.

Sai seppo selittämähän:
»Vuotas vielä, veikkoseni!
Jahka astun arkulleni,
salakätköllä käväisen,
löydän miekan mielehisen,
väkimiehen vertahisen.
On arvo asehen myötä,
hinta pantu miekan myötä:
yhdeksän uve-hyveä,
tamma-kaunoa kaheksan,
härkiäkin kymmenkunta,
toinen lypsyraavahia,
sata salvoa nisua,
laivallinen laaturuista,
tuhantinen taalereita,
kultia satoa kaksi,
syli solkia somia.»

Käytihinpä kätköstänsä,
ankarasta arkustansa,
seitsemän lukon takoa
miekka miekkojen parahin,
kaunis kalpojen kuningas.

Kelle säätty säilä moinen,
aiottu ase hyväinen?

Kerran muinaisna kesänä
tuli airut tuonnempata,
kuului käsky kauempata,
sai seppo Virosta viestin:
»Tao miekka maksavainen,
kalpa kalpojen parahin
Kaleva kuninkahalle,
Viron valtavanhimmalle.»

Tuopa suuri Suomen seppo
laati seitsemät seokset,
teki taikoen takehet,
loitsulla lujensi raudan,
sanat seitsemät varasi
säädellessä säileänsä,
vartta valvatellessansa,
hikipäin hioessansa.

Mistäpä vedet valiot
kalvan karkaisuvesiksi?

Yksi on vesi vedetty
Suomen suurilta seliltä,
toinen tuotu tuonnempata
Viron väljiltä meriltä,
kolmas Koivasta haettu,
neljäs nouttu Narvan luota,
Vihannosta viides saatu,

kuudes Peipuksen periltä,
seitsemäs satehen tuoma.

Vieri vuotta viisi, kuusi
sekä seitsemän keseä,
sai säilä sepitetyksi,
valvatelluksi valio,
oli tenhova terältä,
lappehelta laadullinen,
kahva kullalle kumotti,
hopealle varsi välkkyi,
kivet ponnassa kimalsi.

Tuon on kalvan katsomatta,
varrelle varustamatta
ennätti kuningas kuolla,
tulla tuonelle Kaleva.
Saipa kalpa katsojansa,
ase oiva ostajansa
pätöisimmästä pojasta,
armahasta aaluvasta.

Jo kaunis Kalevanpoika
kahvan kourahan pusersi,
lenteä kätensä käski,
miekan ilmoa mitata:
terä viuhui, lape lauloi,
varsi vangahti vakainen
liiemmasta liitelystä,
hirmusta hivahtelusta.
Kerran kättä käännähytti,

terän lyödä lysmähytti,
iskevi alasimehen:
ratkesi kaheksi rauta,
pajapölkky puoliskoiksi,
jäänyt ei jälkeä terähän,
lovea vähintäkänä.

Tuo kaunis Kalevanpoika
lausui mielellä hyvällä:
»Sep' on miekka miehen verta,
saalis sankarin hyväinen,
käypä mahtajan kätehen,
kupehelle kuulun urhon.
On arvo asehen myötä,
hinta pantu miekan myötä,
kaiken saat, mitä sanelit,
minkä vaadit, sen varoan.»

Viikko piettiin pitoja,
juotihin jaloja häitä
kalvan kaupan päällisiksi,
miekan kuulun kunniaksi.

Viro matkailumaana.

Kirj. *Leeni Vesterinen.*

Viron ja Suomen lähentymistä ja vuorovaikutusta harrastavien on täytynyt yrittää voittaa monia ennakkoluuloja, joita suomalaisilla on »pientä, köyhää ja onnetonta» veljeään kohtaan. Nämä ennakkoluulot ovat kohdistuneet yksinpä vuosisatojen kulttuuria esittäviin maan vanhoihin kaupunkkeihin ja maan luontoon. Mutta samoin kuin Viron kansa on voinut todistaa omistavansa rikkaan ja hedelmällisen maan, jossa on aarteita sekä sen pinnalla että povessa, alkaa selvitä, että Viron erikoisuutena on myös maan kaunis luonto, valtavat mielenkiintoiset rannikot merinäköaloineen, sisämaan lempeät jokilaaksomaisemat, ylängöt, kukkulat, metsälammet ja järvet, jylhät hongikot, hymyilevät pähkinäpuurinteet ja tammilehdot. Kun lisäksi eri paikkakuntia yhdistävät hyvät maantiet autobussilinjoineen, kun rautatiet johtavat kaupungista toiseen ja pitkällä rannikkoalueella sekä saariston ja mantereen välillä kuin myös suurimmilla joilla ja järvillä (Narva-Peipsi-Emajoki) on säännöllinen laivaliikenne, on matkailijalla hyvät mahdollisuudet kauniina kesäkuukausina risteillä Viro sekä pitkin että poikin, oppia tuntemaan maan luonto ja kansa sekä yhdessä kesässä saada aivan kuin lahjaksi vironkielen taito.

Matkailijalle on itse *Tallinna* sangen kiintoisa. Sen vanhat kirkot hautoineen, taidearteineen, sen museot, mutta ennen kaikkea itse vanha kaupunki raatihuoneineen, torneineen ja vallihautoineen, sokkelokatuineen ja keskiaikaisen arkkitehtuurin mestarinäytteineen muodostavat nähtävyyden, jllaista suomalaisilla omassa maassaan ei missään ole.

Pühajärv.

Maan elinvoimasta antavat todisteita runsaat tehtaot ja konepajat ja vilkasliikkeinen satama. *Piritan* ranta luostarinraunioineen, *Katariinan puisto*, *Kose*, *Lükati* ovat tallinlalaisten sunnuntairetkien suosittuja päämaaleja, samoin kuin 15 km:n päässä oleva *Rannamõisa* sekä *Nõmme*. Kauempana lännessä meren rannalla ovat *Kloogan*, *Laulasmaan* ja *Joan* luonnonkauniit suvehtimissiirtelot.

Jos seurataan merenrantaa tai Narvaan johtavaa maantietä Tallinnasta itään, ovat ensiksi Kuusalun pitäjän merenrannat, *Valklan tammisto*, *Tsitre* ja *Loksa* huomattavia luonnonkauneudestaan. Itse Narvan maantie on Kuusalusta

alkaen ihana, leveä, tasainen valtatie, jota milloin reunustavat jylhät metsät, milloin luonnon rehevyyttä uhkuvat viljelykset vehreyteen hautautuneine kylineen. Aivan meren rannalla ovat suvehtimispaikat *Käsmu*, »lasten paratiisi» *Võsu*, *Vainupää*, *Eisma*, *Rutja*, *Karepa* ja *Toolse*. Lähellä olevassa *Kundan kansanopistossa* on matkailijan myös pis-

Võsun kaunista rannikkoa Suomenlahden rannalla.

täydyttävä. *Kohtlan* polttokivikaivokset kiinnostavat talousihmisiä. Suomenlahden rannikon korkeimmalla kohdalla on *Ontika* ja *Toila-Oru*, luonnonkauniin rannikon ehkä kultivoituihin nähtävyyksiin, runoilijain ja taiteilijain kesäunelmain tyyssija. *Sillamägi* ja *Mereküla* antavat ennakko-aavistuksia Viron suuripiirteisimmästä suvehtimispaikasta *Narva-Jõesuusta*, johon Narvasta on säännöllinen laivayhteys ja Auveren asemalta yhtä säännöllinen auto bussiyhteys (13 km.). *Jõesuussa* tarjoaa matkailijalle ensiluokkaisia mukavuuksiaan Viron muhkein matkailijahotelli »*Kurhaus*», aikoinaan rakennettu vastaamaan venäläisen ylimystön elämäntottumuksia. Suomalainen, joka tahtoo kesänsä Virossa viettää

mukavasti ja hoitaa terveyttään, nauttien auringon, lauhkean meren ja otsoonipitoisen havumetsäilmaston erinomaisia etuja, matkustakoon Narva-Jõesuuhun. Noin 5 km:n pituinen siisti merikylpylärannikko on mitä hienointa, valkoisinta ja puhtainta hiekkaa, kivetön ja pehmeä ja aivan kuin

Keila-Joan koski Tallinnan lähellä.

luotu hemmoiteltujen kaupunkilaisten paljaiden jalkojen asteltavaksi. Jykevähonkainen puisto tasaisine käytävineen, ajelu-, ratsastus-, kävely- ja polkupyöräteineen jatkuu kuu- vana ja rehevänä, villinä mäntymetsänä kilometreittäin.

Jõesuun suuripiirteisen luonnonkauneuden rinnalla ei matkailija myöskään saa unohtaa itse *Narvaa*, tuota uljait- ten muistojen kaupunkia, jossa virolaiset ja suomalaiset yhdessä ovat taistelleet yhteistä perivihollista vastaan, vii- meksi vuonna 1919. Vuolaan virran kahden puolen törröt- tävät vihamielisen näköisinä Länsi ja Itä, Ruotsin aikuisen

linnan ja Ivana Julman rakennuttaman venäläisen varustuksen vanhojen muurien ja tornien muodossa. Vapaa Viro on siirtänyt Idän noin 15 km kauemmaksi piikkilanka-aidan taakse, jota saa käydä katsomassakin, parhaiten rautateitse. Katsoamisen arvoinen on Narvassa myös Kreenholmin tehdas, eräs Euroopan suurimpia puuvillakutomcita.

Narvasta pääsee Kulgun satamasta laivassa Narvajokea

Piritan luostarin rauniot Tallinnan lähellä.

myöten *Peipsinjärvelle*, *Vasknarvaan* ja muihin Peipsinjärven alakuloisten rantojen satamiin aina *Praagaan* asti, josta laivareitti kääntyy *Emajokea* myöten *Tarttoon*, toisen reitin jatkuessa edelleen Peipsinjärveä *Vööbsuun*. Näitä laivareittejä suosittelemme kuitenkin vain sellaisille matkailijoille,

jotka eivät vaadi vähääkään mukavuutta matkustaessaan. Laivaliikennettä jatkuu Tartosta Emajokea myöten *Võrtsjärvelle* *Jõesuuhun* ja järveä pitkin *Tarvastuun* ja *Suislepiin* asti.

Tartto on puistoihin ja puutarhoihin hukkuva yliopisto-kaupunki, viisituhantisen »maan toivon»nuoruusmaa keskellä viljavaa Viroa. Matkailijan mielenkiinnon ansaitsevat monet yliopiston laitokset, kuten itse päärakennus, sairaalat, kirjasto, kasvitieteellinen puutarha, museot ja Raadimõisan koeasemat, missä myös sijaitsee Viron kansallismuseo. Tartton ympäristö on Viron tyypillisintä, hyvin viljeltyä, pieniä taloja ja komeita entisiä maisioita tiheässä. Tarttolaisten kesänviettopaikkana on tullut huomatuksi *Elva* viehkeine lampi- ja jokimaisemineen. Kaunein ja runollisin kaikista

Viron sisämaaluonnon nähtävyyksistä on kuitenkin *Otepään* pitäjässä sijaitseva, 3 1/2 km pitkä ja lähes 1 1/2 km leveä *Pühajärv* lehtisaarineen, ollen suurin Otepään pitäjän 80 järvestä ja lammesta. Otepään kauppalan lähellä on huomattava *Linnamägi*, muinaisen itsenäisen Viron vankan valituksen muinaisjäännös.

Monivaihteisesta, vaihtelevasta etelä-Viron luonnosta

Narva-Jõesuun kasino ja hotelli.

ovat *Võrun* kaupungin ympäristöpitäjien, erittäinkin *Haanjan* ja *Rougen* maisemat mielenkiintoisimmat. Siellä on myös Viron korkein kukkula *Munamägi* (316.6 m.). *Petserissä*, Viron »Kaukokarjalan» pääkaupungissa, on matkailijan huomattava *Petserin luostari* mielenkiintoisine ja erikoisine menoineen. Ympäristössä asuu lahjakas kreikkalaiskatolinen setukaisheimo, joka on säilyttänyt tavoissaan ja vaatetuksessaan sekä kauniissa kansanrunoissaan paljon herttaista ja runollista talonpoikaiskulttuuria.

Valga eli *Valk*, joka nimi on painunut suomalaisten mieleen »Pohjan poikain» toiminnasta sen ympäristössä vapausodan aikana, ei matkailijalle ole juuri missään suhteessa mielenkiintoinen. Sieltä pääsee kuitenkin rautateitse, osit-

tain Latvian kautta, *Pärnuun*, Viron suloisimpaan merenranta- ja merikylpykaupunkiin. Mikäpä muu kaupunki saattaisikaan ylpeillä 50 ha:in suuruisesta kylpyläpuistosta ja puistokaduista, joita on 16.5 km. Koko merikylpylän puoleinen kaupunginosa on rakennettu kesävieraitten viihteyttä silmällä pitäen. Merikylpylään kuuluvaa rantaa on noin 5 km hienonhienoa, valkoista hiekkaa. Niin pian kuin

Petserin luostari.

valmistuu Pärnun kaupungin rakenteilla oleva kylpylaitos ja samoin rakenteilla oleva suora rautatie, on Pärnu kylpypaikkana valloittava ensimmäisen sijan Viron kylpylöitten joukossa.

Kapearaiteista rautatietä käyttäen pääsee sekä Tallinnasta että Pärnusta hitaasti, mutta sangen varmasti ja mukavastikin Viron sydämeen *Viljantiin*. Nimi kuvaa seutua, — viljaa antava maa kun ympäröi tätä idyllistä, puhdasta pikkukaupunkia, jonka merkillisyytenä on katsottava 1224—1703 kukoistaneen Viljannin linnan sortuneinakin mahtavia raunioita. Viron kansallisen heräämisen ajoista kertovat ja näyttävät paikkakuntalaiset kansallisen suurmiehen Carl

Robert Jakotsonin elämään ja toimintaan liittyviä seikkoja. Viljannin järvi ja Orupuisto lisäävät tuon sievän kaupungin miellyttäväisyyttä.

Pärnun ja Viljannin tienoilla on Viron vauraimpia, edistyneimpiä, luonnon ja ihmistyön kaunistamia seutuja, kuten meijerikoulustaan tunnettu *Õisu*, metsäkoulusta ja komeista metsistä tunnettu *Voltveti*, varakas *Halliste*, jossa on *Pollin* maatalousopisto, itsetietoinen *Abja*, johon muun uudenaikai-

Tyypillinen »maalaiskrouvi» Saarenmaalla; sellaisia moisiot rakensivat kaikkialle valtateitten varsille. (V. K. K.)

sen lisäksi insinööri Kissa on rakentanut ainutlaatuisen raakapellavan jalostustehtaan, jota matkailijallekin mielellään näytetään; *Sinialliku* on huomattava luonnonkauneudestaan ja *Olustvere* komeasta, yliopistoon johtavasta maatalousopistostaan.

Viron Itämeren saaristo muodostaa omaperäisen alueen, joka kokonaan eroaa mantereen maaperästä. Syystä kyllä kiitetään Suomen saariston kauneutta. Viron saariston kauneus on toista laatua. Näköala on avara ja vapaa, katse ei kiinny mihinkään lähelläolevaan, ja 2—10 km:n päässä olevat saaret, luodot, selänteet ja särkät ovat joko valkeita hiekkasärkkiä, reheviä lehtimetsiä tai miehenkorkuisen ruohikon peittämiä luotoja, toiset aivan asumattomia, toisilla

sijaitsee jokunen kalastaja- tai luotsitupa. Meri on matalaa, kirkkaalla säällä näkee syvyydestä pohjakiviä, hiekkapaakkuja ja vihreitä merikasveja, tai heijastuu sieltä sininen taivas valkoisine pilvenhattaroinen toisena, syvyydessä sijaitsevana taivaana. Pikkusaarilla asuu lukemattomia merilintuja, joiden elämänkylläinen kirkuminen herättää harhai-

Haapsalun kylpyläkaupunki.

levan merenkulkijan satujen maailmasta, minne hänet ovat saattaneet kangastukset, jotka luovat autereiselle taivaanrannalle milloin kumollaan olevia saaria ja laivoja, milloin ilmaan kohonneita kokonaisia tuntemattomia kyliä ja kaupungeja. Auringon, pilvien, meren, tuulen ja ilman yhteisväreily saa lisäksi aikaan mitä ihmeellisimpiä väri vaihteluja. Tuossa ihmeellisessä saaristomiljöössä ovat saariston asujaimetkin kehittyneet erilaisiksi kuin mantereen arkipäiväiset ihmiset.

Tallinnasta 2¹/₂ tunnin junamatkan päässä sijaitseva Viron vanhin ja kuuluisin mutakylpyläkaupunki *Haapsalu* kuuluu jo tavallaan saaristoon, vaikka onkin mantereella.

Tänä tasavallan ja demokratian aikanakin alleviivaa Haapsalu mielellään menneitten aikojen loistokauttaan ja keisarillisten kylpyvieraitten terveysmatkoja mutakylpylaitoksiinsa, joiden 100-vuotinen historia puhuu todistavinta kieltä Haapsalun mutakylpyjen parantavasta voimasta. Kaupunki

Kuresaare. Taustalla vanha linna.

itse koettaa tehdä voitavansa kesä- ja kylpyvieraittensa viihtyisyydeksi. Haapsalun Rohukülan satamasta on säännöllinen laivaliikenne Haapsalun kanssa voimakkaasti kilpailevaan *Kuresaareen*, Saarenmaan unelmoivaan pääkaupunkiin, jonka 4,000 asukasta, kelirikon aikoina mantereesta eristettyinä, viettää talvensa kesän odotuksessa, kesän, joka tuo elämää ja liikettä, reippautta ja vauhtia alakuloisen Saarenmaan valoisesta kalkkikivestä rakennettuun, kesän aikana vihantaan vehreyteen uppoavaan punakattoiseen kaupunkiin. Terveysmuta on yhtä parantavaa kuin Haapsalussakin, ja Kuresaare on ilmastollisen asemansa takia ihanteellinen ja varma terveydenhoitopaikka kaikille todella

parannusta hakeville, hermostuneille, reumaattisille sekä muille todellista tai luulosairautta poteville. Kaupunki pitää vieraistaan erinomaista huolta.

Matkailijan, kerta Saarenmaalle tultuaan, ei pidä kuitenkaan tyytyä yksistään kaupungin nähtävyyksiin, vaan

Sisäkuva Kuresaaren linnasta.

on hänen tutustuttava Saarenmaan maaseudunkin alakuloi-
seen kauneuteen. *Kudjapään kalmistot*, *Looden tammisto*
ja *Järven* uhkea hiekkaranta, *Abrukan saari*, *Kaalijärvi* j. n. e.
ovat kylpyvieraan mieluisia huviretkipaikkoja. *KärLAN* pap-
pilan puutarha on kuuluisa kauneudestaan, *Kaarman* vanha
kirkko, luostarinrauniot ja muinaisvirolaisen »maalinnan»
jäännökset ovat sen arvoisia, että kannattaa tehdä niiden
luokse parin peninkulman matka läpi Saarenmaan katajais-
ten maisemien valkoisia kalkkikiviteitä myöten. *Mustjala*
pank selittää maan geologisen muodostuksen mitä parhaiten.
*Kihelkonn*an kautta pääsee *Vilsandin* saarelle, Viron tasa-

vallan läntisimmälle kulmalle. Saarella on yliopiston suoje-
luksessa olevat »lintusaaret», merilintujen pesimispaikoiksi
rauhoitettu alue, jota hoitaa Vilsandin majakanvartija.
Sörven niemellä käyttää kansa vielä kansallispukujaan,
Sörvelta ei myöskään ole pitkäkään purjehdusmatka *Ruhnun*
saarelle, jonka ruot-
salainen asujamisto
on tavoissaan ja
oloissaan mitä oma-
peräisin ja ainutlaa-
tuisin.

Muhun saaren
erottaa kapea lahti
Saarenmaasta ja yh-
distää siihen kivilo-
kareista rakennettu
mahtava 4 km:n pi-
tuinen silta. *Muhun*
kanssa voittaa mat-
kailijan myötätun-
non esiintyen väri-
kässä kansallispu-
vuissa rehtinä ja suo-
raluonteisena, vieras-
varaisena ja ystäväl-

Muhun luterilainen kirkko, rakennettu keski-
ajalla. Kirkossa on m. m. keskiajalta säily-
neitä seinämaalauksia.

lisenä. *Hiidenmaan* saarelle pääsee paraiten höyrylaivalla *Haap-*
salusta Heltermaalle, josta on autobussilinjoja monelle suunnal-
le. *Pükalepan* ja *Keinan* moisiot puistoineen ja kirkot ovat kat-
sottavat. *Hiiu-Kärdlan* verkatehdas valmistaa kankaaksi *Hiiu-*
maan ruohottomilla nummilla vaivalloisen elatuksensa hankki-
neiden lampaiden villat. *Hiiu-Köpun* »pyhä lehmus» on huo-
mattava, tarinoita siitä kertovat mielellään paikkakuntalaiset
hartaalle kuulijalle. *Ristnan* ja *Tahkonan* majakoista näkee
kauas avomerelle ja mantereelle. *Suurmoisa* *Pühalepan* lähellä
on ehkä kuitenkin saaren komein nähtävyys, ja lukemattomia

ovat tarinat, jotka seudun kansan suussa liittyvät tähän Viron feodaalijärjestelmän uhkeimpaan aateliskartanoon.

Haapsalusta tai Hiidenmaalta on tilaisuus merimiesten purjeveneissä pistäytyä ruotsinkieliselle *Vormsin* saarelle, jonka asukkaat ja olot muodostavat ikäänkuin ulkoilmamuseon. Miehet purjehtivat merillä, avomerien aikaan niitä tuskin kotisaarella onkaan, saaren naiset ovat pitkiä ja voimakkaita, käyttävät erikoista kansallispukua, tekevät kaiken raskaan työn ja ovat elintavoissaan siveät ja siistit, kuten yleensä on asianlaita kaikilla saarilla.

On paljon puhuttu ja kirjoitettu omaan maahan tutustumisen isänmaanrakkautta syventävästä merkityksestä. Kaiken, mikä on sanottu omaan maahan ja omaan kansaan tutustumisesta, voimme täydellä syyllä kohdistaa Viron maahan ja kansaan tutustumisen merkitykseen. Sillä tosiasiassa on, että olemme samaa heimoa, että tarvitsemme toisiamme sekä rantojamme puolustamaan että yhteissuomalaista kulttuuria ihmiskunnalle antamaan. Meidän on opittava toisemme tuntemaan. Niinpä opiskeleva nuoriso, opettajat, virkamiehet, maanviljelijät, talonpoikien tyttäret ja pojat, kaupunkien työläiset, kenellä vain on mahdollista kauniista kesästä uhrata muutama viikko matkailuun, kohdistakoot retkensä Suomen lahden etelärannalle, kansan keskuuteen, joka suomalaisen heti tuntee omakseen, maahan, joka erilaisena kuin Suomi, mutta lempeänä ja lämpimänä tervehtii tulijaa.

Viron matkailukirjallisuutta.

Ametlik Reisjuht, kahdesti vuodessa ilmestyvä virallinen viron-, ranskan- ja saksankielinen julkaisu, joka sisältää junien, laivojen ja autobussilinjojen kulkuajat sekä antaa kaikkea muuta matkoilla välttämätöntä opastusta.

Rändur Eestis, urheiluseura »Kalevin» v. 1924 toimittama teos matkailusta Virossa, karttoineen ja tarkkoine sekä luotettavine neuvoineen.

Turist Kagu-Eestis, Tarton matkailijayhdistyksen 1923 toimittama opas karttoineen kaakkois-Viron matkailu-oloista.

Viru Suvitusrand, toimitti Virun maakuntahallitus 1923. Selostus Suomenlahden rannalla olevista kylpylöistä ja kesänviettopaikoista.

Eesti kuurordid I—III, toimittanut J. Prümmel. Esitys Viron huomatuimmista kylpylaitoksista.

Suomen- ja saksankielisiä selostuksia Haapsalun ja Kuresaaren sekä Narva-Jõesuun kylpylöistä lähettävät pyydettäessä asianomaisten paikkojen »supelusasutused».

Viro.

(Suomalaisen näköpiiristä).

Kirj. *A. M. Tallgren.*

»Viron-kirja» antaa tietoja Suomenlahden eteläpuolella asuvan sukulaiskansamme maasta, kohtaloista ja nykyisyyden saavutuksista. Moninaisissa on kaikki toisenlaista kuin meillä, mutta ero ei kuitenkaan ole niin silmään pistävä kuin helposti kuvittelee. Elämän päätekijähän on siellä sama kuin meillä, vaikka erilainen geopoliittinen asema ja ulkonaiset tekijät ovat muodostaneet tapahtumain kulun varsin erilaiseksi. Elämän päätekijä on kansa itse, ja se on Virossa ja Suomessa samaa alkujuurta, yhteisin taipumuksin ja mahdollisuuksin, siis yhteisin henkisin rakentein. Ja kun ilmaisuväline, kieli, sekin on sama, niin on Viro meille jollain tavoin läheisempi tai ainakin yhtä läheinen kuin läntinen naapuri, jonka maa ja vaiheet ovat meille paljon tutummat, sen vuoksi että sen luonto muistuttaa Suomea ja sen historia niin liikeisesti liittyy omaamme.

Siitä on n. 1800 vuotta, kun »aestui» ja »fenni»-nimet ensi kerran esiintyvät. Tacituksen Germaniassa kerrotaan Veikselin takaisista kansoista, joiden joukossa mainitaan eestit ja fennit. Emme tiedä, tarkoittivatko ne n. met jo silloin viro-

laisia ja suomalaisia; se on epävarmaa, mutta nuo nimet esiintyvät silloin ensikerran ja yhdessä, samassa alkuläheteessä.

Samoihin aikoihin, Kristuksen syntymän aikaan ja ensi vuosisatoina sen jälkeen, alkoi »suomalaisten» siirtyminen Suomeen. He asuivat niihin aikoihin nyk. Virossa »yhteis-suomalaisina». Siirtolaisuus Virosta suuntausi Suomenlahden poikki länsi-Suomeen ja levisi seuraavien vuosisatojen kuluessa Kokemäenjokea pitkin Hämeeseen. Jos kohta uudisasutusta Virosta käsin jatkui Suomeen pitkän ajan kuluessa, samoin kuin esim. englantilaisten siirtymistä Amerikkaan, erilaistuiivat kansat ja niiden luomat sivistykset Suomenlahden pohjois- ja eteläpuolella kuitenkin vähitellen yhä enemmän toisistaan. Kielet kehittyivät osaksi eri suuntiin, ja niin syntyivät ensi vuosituhannella j. Kr. suomen kieli ja Suomen kansa sekä Viron kieli ja kansa vanhasta yhteisestä pohjasta. Ajaltaan on Suomen ja Viron eroisjotenkin sama kuin esim. Tanskan ja Ruotsin kansain ja kielten ero. Että erilaisuus Viron ja Suomen kielen ja olojen välillä on suurempi kuin Tanskan ja Ruotsin kesken vastaavissa ilmiöissä, se riippuu Suomen ja Viron eri kohtalosta historiallisena aikana. Suomen joutuessa tasa-arvoiseksi osaksi Ruotsin vapaaseen talonpoikais- ja oikeusvaltioon, orjuutui Viron kansa, ja saksalainen valloittaja- ja ylimysaines pysyttäytyi täysin vieraana sen yläpuolella, ehkäisten kansan kaiken kehittymisen ja itsetoiminnan.

Jokaista kansaa tulee lähestyä sen omien edellytysten pohjalta. Itsekeskeisyys ja oman mittapuun soveltaminen naapurien ja maailman ilmiöitä tarkastettaessa ovat väärät lähtökohdat jo sellaisinaan eivätkä koskaan tutustuta siihen, josta tietoja halutaan. Tulee luoda tehtävä plastilliseksi, asettaa se välimatkan päähän itsestään ja vasta saatuaan jonkinlaisen kokonaiskuvan verrata sitä omaan tuttuun ympäristöön. Se on mielessä pidettävä tarkastettaessa Viron kulttuurielämän ilmauksia.

On aivan luonnollista, että Viron hallitsevan luokan »locum teneatis» asenne Viron kansaan nähden on ratkaisevasti vaikuttanut maan koko myöhempään, itsenäisyysajankin historiaan. Saksankielinen ja vereltään vieras yläluokka, joka oli olemassa vain oman itsensä takia ja oli siis oma tarkoitusperänsä, oli kansalle kuorma, ei auttaja. Se oli hyödyttömänä painclastina poistettava ja se poistettiin. Sel-laista on usein tapahtunut muuallakin, missä elämänvaisto on sitä vaatinut. Meillä on omasta historiastamme sen esi-merkkinä suuri reduktiosi, joka oli aivan yhtä radikaalinen kuin Viron maaudistus ja lähti samasta luonnollisesta vai-kuttimesta: halusta tulla terveeksi vaikkapa leikkauksen avulla. Viron yläluokka oli lisäksi Viron kansalle niin vie-rasta, että se usein epäsi kansalta ihmisarvonkin vain sen kielen ja kansallisuuden vuoksi. Ruotsin historia tarjcaa tässä suhteessa vertauskohdat Viron tapahtumille: siellä oli kansalliset vapausliikkeet ensinnä saksalaista hansaa, sitten tanskalaista unionia vastaan. Nekin olivat selviä kansan-liikkeitä muukalaisia isäntiä vastaan ja johtivat yhdenlaisiin tuloksiin. Että Virossa luokkaraja samalla oli kieli- ja kan-sallisuusraja ja että yläluokka siellä oli kansan kannalta kat-soen täysin hedelmätön, se ei ole Viron kansan vika. Miten räikeä maanomistajaluokan omahyväisyys oli, siitä on esi-merkkinä moisionomistajain suunnitelma vielä niin myö-hään kuin a. D. 1918: kolonisoida maa ja antaa se saksalaisille uudisviljelijöille (ks. siv. 60)! Suomessa ei ole koskaan voitu edes ajatella tällaista vihamielistä kansallisuuden hävit-tämistyötä. Meillä on kansa luokka- ja kansallisuusrajista sekä kahnauksista huolimatta aina ollut yhteinen ja vapaa, herrasta talonpoikaan asti, ja yläluokkamme on yleensä teh-nyt työtä Suomen, ei vain itsensä hyväksi. Niinpä löysi meidän kansallinen heräämisemme tulisimmat edustajansa yläluokasta. Virossa kansallisuusliike ei koskettanut ylä-luokan kylmiä vaatteitakaan, ei ainakaan myönteiseen suuntaan.

Toinenkin seikka nykypäivien Virossa vaatii suomalaisen kannalta muutamia sanoja, se on n. s. venäläisyys Virossa. Suomi oli 100 vuotta Venäjän vallan alaisuudessa, Viro 200. Suomi oli koko ajan melkoisen vapaa ja itsenäinen: omat lait, verotusoikeus, omakieliset koulut, oma hallitus, oma eduskunta, oma raha, oma sotaväkikin. Mitään noita etuja Virolla ei ollut silloin yhtä vähän kuin aiemminkaan. Tarkoitetaan tietysti *Viroa*, en baltilaista yläluokkaa, jonka asia ei ollut Viron asia. Kuvittelee sen vuoksi helposti — ja sen saa kysymyksenä, joskus väitteenäkin Suomessa kuulla —, että Viro on venäläisvoittainen maa. Niin ei laita kuitenkaan ole. Itsenäisyys lakaisi pois Virossa venäläiset virkamiehet. Lukuunottamatta venäläistä talonpoikaista väestöä parissa itäisessä rajapitäjässä ei Virossa muita venäläisiä ole ollutkaan: ei sivistyneistöä, ei käsityöläisiä, ei kauppiaskuntaa. Venäläinen vaikutus Virossa oli siis tavattoman pieni, ja sen näkyväiset jäljet ovat jo melkein ummessa. Venäläisestä *kirjallisuudesta* sen sijaan oli Virossa runsaammin vaikutusta kuin meillä, sillä Viron oma ja sen käänöskirjallisuus olivat ylen köyhät, ja rikas venäläinen kirjallisuus oli käden ulottuvilla. Mutta sen vaikutus jäi psykologisista syistä ylen pinnalliseksi. Niinkuin on huomautettu, ei venäläinen kirjallisuus vastannut kansan tarpeita, ei soveltunut pienen kansan henkeen eikä voinut sitä hedelmöittää. Tämä ei ole teoria, se on tosiasia. Äärettömän laajaa aluetta ja suurta kansaa edustava venäläisyys ei löytänyt kesketusta vähäisessä kansayksilössä. Niinpä jäi Viron sivistyneistönkin sisin henki elämän vaiston pakosta täysin virolaiseksi eikä venäläistynyt. Jonkun *pienemmän* hallitsevan kansan — esim. Ruotsin tai Lätin — kesketus olisi pakosta ollut tuhoisampi; se olisi helpommin sopeutunut kansan sieluun ja uuteen viireeseen virittänyt omintakeisen luomisen vaiston, siis käynyt kansayksilölle vaaralliseksi.

Ulkonaisesti näkyy venäläisyys nyttemmin Virossa tuskin enemmän kuin Suomessakaan. Usein viitataan sen todis-

tukseksi kieleen: sanat *nädal* (viikko) ja *uulits* (katu) ovat yleisimpiä esimerkkejä. Puhumattakaan siitä että vastaavat sanat meilläkin ovat lainasanoja vaikka toisesta kielestä, on meilläkin kirkkaat venäläiset lainasanat. esim. yleiset *siisti* (tshisti) ja *tavara* (tavar), jotka virolaisesta ovat yhtä silmäänpistäviä, koska ne hänen kielestään puuttuvat ja niillä on virolaiset vastineet.

Entäs suomalaisten suhtautuminen Viroon?

Sen jälkeen kun itsenäinen kansallinen elämä Suomessa heräsi, ei ole tietoisuus yhteenkuuluvaisuudesta virclaisuuteen koskaan ollut vaikuttamatta. Suomen estofiileistä mainittakoon M. A. Castrén, Elias Lönnrot, Z. Topelius, Yrjö Koskinen, Antti Jalava, J. R. Aspelin, Julius ja Kaarle Krohn, Arvi Genetz, A. O. Heikel, Eino Leino. Heissä on suomalaisen ajatuksen parhaita edustajia. Monet heistä ovat *työssä* osoittaneet harrasta mieltään ja kaikki ovat mahtavain henkilöllisyytensä avulla levittäneet lämpöä ja rakkautta laajoihin piireihin ja nimenomaan nuorisoon.

Jos kochta niistä suomalaisista, jotka nyt ovat elämänsä keskitaipaleessa, vain harvat olivat ennen Viron itsenäistymistä henkilökohtaisesti tutustuneet sen maahan ja kansaan, oli mieleemme jo ylioppilaspolvesta asti muistojen vaikutuksesta ja vanhan polven johtavain miesten kertomuksista altis ja suopea lahdentakaista heimca ja sen vaiheita kohtaan. Tuollainen vaistomainen kiintymys oli aivan yleinen sivistyneissä suomalaisissa. Otollista maaperää oli muokannut myös kirjallisuus, etenkin Aino Kallaksen mestarilliset virolaisaiheiset kuvaukset. Niistä tutustuimme Ants Raudjalg'aan, ylioppilaaseen, joka ei pystynyt luomaan itselleen pohjaa eikä heimoa eikä tehtäviä ja sen vuoksi eli heikkudessaan juurettomana tuomittu sortumaan. Tuttavaksi oli tullut Saarenmaan sitkeä lukkari, joka oli tyyni ja varma, jaksaa odottaa, ikäänkuin tietäen, että sitkeys pelastaa ja päivä nousee. Uusia tyyppejä olivat myös ylväs Bernhard Riives, joka pää pystyssä kävi kuolemaan mieluummin kuin antautui

raipparangaistukseen ja siten tuli vapaan polven vapaaksi isäksi; vielä vanha Org, joka moision polttamisessa yritti pelastaa karjan, jonka kanssa hän jollakin lailla tunsi olevansa mystillisesti yhtä, niinkuin maan ja kaiken sen kanssa, joka on ja elää ja sitoo elettyyn elämään, elinehtoihin, Viroon; niitä vihdoin uskonnolliset haaveilijat, jotka odottivat viikosta viikkoon Lasnamäen rannassa valkeata laivaa vie-mään heitä uuteen elämään, vapauteen ja onneen. Eesti oli mielikuvituksessamme herkempi ja aurinkoisempi, ehkä intohimoisempi kuin Suomi, se oli suvimaa. Ja vaikka Eestissä liikkua ja sen oloihin tutustuessa tuntee tosiksi myöskin Gustav Suits'un ankean »Tuulemaan» ja ankaran »Eestin», niin sittenkin varhaisen mielikuvituksen Viro on kylliksi todellinen, noustakseen etupinnalle »yleisvaikutusta» tavoitellessa.

Viron maisemista ovat monet jääneet pysyvästi vaeltajan mieleen. Ei unohda näköalaa Tallinnan korkealta »Patkulin trepiltä» Toompäältä, jossa silmien eteen leviää auringon kimalluksessa sininen ja rannaton Suomenlahti, ja edessä on vanha kaupunki kirkontorneineen, muureineen ja äkki-jyrkkine voijupaasiseinineen. Hiukan samanlaiseksi, mutta inhimillisemmäksi on jäänyt muisto syksyisistä vaelluksista yli Tarton Toomemäen. Vahterat intensiivisen keltaisina, — muita värejä ei tapaa —, muodostavat itsestään loistavan holvikaton, joka on saanut auringon vangikseen; puitten kuultavassa valossa loistaa yhdeltä puolen tiilenpunainen, monisatavuotinen tuomiokirkon raunio holveineen ja seinineen, toiselta puolen Tarton ja Emajoen takaa Liivinmaan ääretön viljamaa. Värit ovat pehmeät ja violetit, jollaista meillä ei tapaa, ja maisemat vaipuvat etäisyyteen kuin auringon savuun. Ei unohda myös Rakveren ja Viljannin maisemia: korkeitten ritarilinnojen harmaaseinäiset rauniot, vallihaudat, avarat tammipuistot ja suuret lakeat, sekä vihdoin suloisten tai synkkien muistojen kyllästävä ilmapiiri. Moneen kertaan on minusta tuntunut kuin olisi jossakin

etelän lämpöisemmässä ja rikkaammassa maassa, Kultaisessa Prahassa tai Belgian Ardenneilla.

Mutta vasta pakanuuden aikuisilla muinaislinnoilla oppii tajuamaan, mitä vanha Viro oli, mitä se nyt voisi olla ja mitä siltä voi odottaa, jos se saa kehittyä ja osaa luoda, niinkuin se kerran on osannut. Lupaus on. Esim. saarten muinaislinnat. Pienellä alalla on Muhun, Pöiden, Valjalan, Kaarman ja Karjan maalinnat, rakennetut tasaiselle maalle, mahtavat pyörölinnat, joiden ympärys voi nousta $\frac{1}{2}$ kilometriin ja

Valjalan maalinna.

korkeus 10:een metriin, rakennetut maasta ja kivistä. Kuvat antavat aavistuksen mittasuhteista. Ja nämä linnat eivät ole vierasten valloittajain orjuutetun kansan työvoimalla rakentamia pakkolinnöja, vaan ne ovat maan asukasten itselleen tekemiä turvalinnoja. Ajateltakoon, miten paljon niitä on laihakamaraisella Saarenmaalla ja miten ne todistavat yhteistyöstä. Ne ovat merkki organisoivasta tahdesta, sanoisiko valtiosta. Niillä, selvemmin kuin missään muualla, tuntee että tämä kansa oli jo kohonnut asteelle, jossa se olisi kelvannut niin paljoon muuhun kuin orjaksi, ja että väkivaltainen valtaus ainakin tässä tapauksessa tuhcsi nousevan voiman. Suomenlahden etelärannalle oli muodostumassa suomensukuinen valtakunta, joka sortui, mutta ei sortunut sisäistä heikkouttaan tai kelvottomuuttaan, vaan sankarina ylivoiman alle. Suomessa ei ole samanlaisia todisteita. Maa-

linnat ovat vapaan Viron muistopatsaat. Sellaisessa linnassa, kuin on asiakirjojen »vanhinten ja johtajain» neuvotelupaikkana mainitsema Varbola, joka mittasuhteiltaan on Viron suurin, puhuu helposti mielikuvitus: voi nähdä linnan vallin sisällä tuhatpäisen sotajoukon, »malevan», nähdä edessään Lembit'un tai Manivalden tai Unipäevän, joiden nimet

Valjalan maalinna.

vanha kronikka luettelee. Kun Viron tasavalta on antanut päämiehelleen »valtakunnan vanhimman» nimen, on se sitonut nykyisyyden siihen menneisyyteen, jolloin virolaisilla myös oli vanhimmat, »seniores». Mutta nyt on maasta muodostunut se, miksi se ennen v. 1217 ei ehtinyt muodostua, valtakunta, riik: Riigivanem, ei enää maa vanem. Ja menetetty kunniakas taistelu merkitsee uudelle Virolle aivan ääretöntä voiman lisää. Se antaa uskoa ja selkärankaa, sillä sen todistukset näkee silmä ja tuntee käsi. Urhous ja kykeneväisyys eivät olleet vain mielikuvituksemme haihattelua. Ne ovat totinen tosi.

Toinenkin entisyyden pantti on uudella Virolla myöhem-
mässä kansan henkisessä tuotannossa, joka lukumääräänsä
nähdessä hakee muualta vertausta. Matalissa, puolipimeissä ta-
lonpoikaistaloissa syntyi ja eli kansanrunous ja värikäs kansan-
taide. Ne eivät

Viljannin linnan rauniot.

päässeet oikeuksiinsa savupirteissä, mutta pihhoilla ja tanhuoilla, kisoissa ja perhejuh-
lissa. Pyhänä, häissä viivytettiin lyyrillisiä lauluja laulaen ja leikkiä lyöden pi-
hoilla, koreissa ta-
nuissa, puvuissa, vanttuissa, sukissa ja vöissä. Vain niissä löysi kansan ilon ja kauneuden kaipuu ilmauksensa orjuuden aikana, jolloin kirjallisuus oli olematon ja n. s. korkeampi taide maaorjalle saavuttamattomissa. Silloin syntyi lauluja kuin ilo, silloin tehtiin

tekstiilejä sellaisia kuin esim. Mustjalassa, koristettiin kanna-
nuja kuin Saare- ja Läänemailla. Ja kaikki se perintö elvyttää todellisten arvojen lisäksi mielikuvitusta ja on siten elävä, reaalin arvo.

Lyhyt on uuden virolaisen henkisen luomisen aika, mutta se antaa rikkaita lupauksia. Johan Liiv sortui kuin Aleksis Kivi, mutta ehti jo näyttää, mitä lahjoja hänessä piili. Talonpoikaistaloista lähteneet runoilijat Gustav Suits ja Friede-

bert Tuglas ovat luoneet runoja ja esseitä, joista kuvastuvat hienostuneet ja älykkäät persoonallisuudet. Orjuuden aika on enää vain pahaa unta. Me uskallamme odottaa suuria laulajia ja suuria taiteilijoita.

Nuorisosta riippuu paljon. Se kokemus, minkä näitten rivien kirjoittaja on saanut siitä Tarton ylioppilasnuorisosta, jonka kanssa varsinaisemmin jouduin kosketuksiin, on hyvä: vakava, mutta innostuva, aatteellinen ja käytännöllinen,

Rakveren vanha linna.

uuras ja määrätietoinen sekä selväjärkkinen. Sanalla sanoen, lämmin sydän, mutta kylmä pää, mielen ja luonteen tasapaino, joka on todistus rakentavasta kyvystä.

Tietysti on kansassa toisenlaisiakin piirteitä, persoonallisia pyyteitä, epäluuloa, puoluehenkeä, joka vielä ei tunne, että on olemassa valtakunta, ylempi kuin paraskin puolue tai ryhmä. On nautinnonhalua, joka ei ole itsekurin hallitsemaa, laimeutta, joka kulkee myötävirtaa, minne se helpoimmin vie, yrittämättä antaa sille suuntaa ja on siis painolastia, aineellisuutta, joka arvioi kaikki hyödyn ja rahan mukaan, sivistymättömyyttä, joka rehentelee sanoin ja elein, mutta missäpä ei olisi kaikkea samaa? Pääasia on, että aktii-

vinen aines on myönteinen, ja että sen päämääränä on onnellinen, vapaa kansa ja kansallinen, korkea kulttuurimuoto. Eipä liene myös maata, jonka eduskunta suhteellisesti niin suuresti avustaa yliopistoaan, koulujaan, taiteilijaitaan ja kirjallisuuttaan kuin Viro.

Suomalainen joka Virossa liikkuu, löytää tästä kirjasta tietoja eri aloilta. Hän täydentäköön niitä henkilökohtaisella tutustumisella maassa, jonka varsinainen kansa niin monella tavalla näyttää rakkauttaan ja hyväntahtoisuuttaan suomalaisista kohtaan. Kieli ei ole voittamaton este, ja hupaiset väärinkäsitykset reipastuttavat ja virkistävät. Pyydät *piimää*, saat maitoa, ostat jotakin ja keuhut sitä *halvaksi*, niin myyjä loukkaantuu ja sanoo, että tavara on hyvä (halb vir. = huono), haluat ostaa esim. pilalehden ja sinua neuvotaan *raamattu*-kauppaan, keuhut jotakin heikäläistä tutkijaa *eteväksi* ja virolainen luulee tahtovasi sanoa häntä sangen turhamaiseksi, kuulet että jossakin talossa on *tuima* isäntä ja arkaillet, tietämättä että tuima on veltto. Tai menet kirkkoon, jossa pappi saarnaa tekstistä: kus *vaim* on, sääl on vabadus, minkä sinä ymmärrät omalla tavallasi, ja kun sinä puhut Herran siunauksesta, niin kauhistuu virolainen, sillä hänelle on *siunaus* = kirous ja herra melkein sitä mitä meillä porvari, kun taas Jumala on *Issand* = isäntä. Tai menevät sanat sekaisin, kuten muutamalta nuorelta virolaiselta oppineelta, joka pyöräilymatkallaan Suomen Antreassa ei muistanut outoa polkupyörä-sanaa, mikä virokseksi on *jalgratas*, vaan otti siitä alkuosan, sekotti sen pyörää muistuttavaan suomalaiseen sanaan, ja sanoi poiketessaan taloon yösijaa pyytämään, että hän oli tullut sinne — jalopeuralla! Niin, sitten ei hämmästyttä, kun virolainen sanoo *head päeva*, ette se merkitsee hyvästi eikä hyvää päivää, ja olet valmis kokeilemaan suomen sanoilla eri käsitteitä varten.

Mutta kielenkin ja juuri kielen kautta kaartuu sillankaari yli Suomenlahden Taaran ja Kalevinpojan muinaiseen maahan. Ja se silta on kuljettavaksi aiottu.

Kirjallisuutta.

Suomenkielistä Viroa käsittelevää ja suomennettua virolaista kirjallisuutta.

A. H. Snellman: Itämeren suomalaiset saksalaisen valloituksen aikana 1159—1229 (1907). *Hilma Räsänen*: Suomenlahden takaa (Hki 1910), *G. Sarva*: Viro ja virolaiset (Porvoo 1919), *Villem Reiman & Emil Vesterinen*: Vironmaa — Vapaa Eesti (Oma Maa), *Emil Vesterinen*: Eesti, lyhyt yleiskatsaus (Hki 1923), *Sa Carl Robert Jakobson*, Eestin kansallisen heräämisajan merkkimiehiä (Porvoo 1926), *Aino Kallas*: Merentakaisia lauluja (Hki 1911), *Tähdenlento* (Hki 1915), *Nuori Viro* (Hki 1918) *Musta raita* (Hki 1919), *Barbara von Tisenhusen* (Hki 1923) sekä joukko muita novelleja, *A. O. Väisänen*: Heimokannel I, (Porvoo 1924), *Ihmisen varjo y. m. virolaisia novelleja toim. Elsa Enäjärvi* (Porvoo 1924), *Ed. Wilde*: Mahtran sota, Mäenkyllän maitomies, Vihtahousu, *A. Kitzberg*: Tuulten pyörteessä, *Hans Kalm*: Pohjan Poikain retki (Porvoo 1921), *Vilho Helanen*: Suomalaiset Viron vapaussodassa (Hki 1921), *J. E. Sainio*: Pohjan Pojat Virossa (Hki 1919), *Kyllikki Pohjala*: Pohjan Poikain matkassa (Porvoo 1920), *Harri Moora*: Viron vapaussodasta, (Suomen Sotilas 1926), *Arvi Korhonen*: Viron vapaista talonpojista (eri painos Hist. Aikakauskirja 1923, N:o 1—2), *J. Aavik*: Vironkielen Opas (Porvoo 1911), *Lauri Kettunen*: Viron ja suomen eroavaisuudet (Jyväskylä 1916), *Virolais-suomalainen sanakirja* (Hki 1917); Vironkielen kurssi Nuorena Voimassa 1926 toim. prof. rva *Hilja Kettunen*.

Vieraskielistä Viroon tutustuttavaa kirjallisuutta.

M. Martna: Estland, die Esten und die estnische Frage (Ölten 1919), *Martna*: L'Estonia, (Roma 1919), *G. E. Luiga*: Die Agrarreform in Eesti (Hki 1920), *Emil Vesterinen*: Agricultural conditions in Esthonia

(Hki 1923), *G. E. Luiga*: Die neue Agrarverfassung in Eesti (Dorpat 1924), *Villem Reiman*: Eesti ajalugu (Tartu 1920), *J. Luiga*: Eesti vabadusvõitlus 1343-1345 (Tallinn 1924), *J. Kents*: Eestimaa geograafia õperaamat (Tartu 1921), *J. & P. Parikas*: Eesti (kuvateos Eestist, Tallinn 1923), *Eesti*: Tartumaa, Võrumaa (Tartu 1925, 1926), *Eesti Statistiline Album*, Riigi Statistika Keskbüroo (Tallinn 1925), *Eesti, Maa, rahvas, kultuur* (Tartu 1926), *Aino Kallas*: The White Ship, (London 1924). Viron Seinäkartta: Eestimaa füüsiline kaart, sõjaväe kartograafia osakonna väljaanne 1922.

Vironnettua suomalaista kirjallisuutta m. m.

Juhani Aho: Raudtee, Õpetaja proua, Õpetaja tütar, Panu, Vaikne meri (Lastuja), *Aleksis Kivi*: Seitse venda, Nõmme kingsepad, *Eino Leino*: Helkalaulud, *Johannes Linnankoski*: Laul tulipunases lillest, Põgenejad. Kalevala, *Arvi Järnefelt*: Isamaa, *Z. Topelius*: Veltseri jutustused, *F. E. Sillanpää*: Vaga viletsus, *Santeri Ivalo*: Juho Vesainen, *A. Järviuoma*: Põhjalased, *L. Haarla*: Hanumani tütar. *V. Kattaja*: Kroonu torper, *Suonio*: Kuu jutustused, *I. Kianto*: Punane joon.

Sanomalehded ja aikakauskirjat: kts. prof. Kõpp'un kirjoitusta siv. 128.

Sisällysluettelo.

	Siv.
Esipuhe	5
1. Mu isamaa, mu õnn ja rõõm, <i>J. W. Jannsen</i>	9
2. Alkusanat, <i>Konstantin Päts</i>	II
3. Viro, maantieteellinen yleiskatsaus, tri <i>Aug. Tammekann</i>	13
4. Eestin kielestä, maisteri <i>Julius Mägiste</i>	27
5. Viron historia, maisteri <i>Harri Moora</i>	34
6. Viron valtiosta, prof. <i>Jüri Uluots</i>	65
7. Piirteitä itsenäisen Viron taloudellisesta kehityksestä, toimittaja <i>N. Kõstner</i>	77
8. Kouluoloista, rehtori <i>Jaan Roos</i> , ...	95
9. Korkeampi sivistys, prof. <i>J. Kõpp</i>	106
10. Terveystenhoito ja raittiustyö, tri <i>Juhan Vilms</i>	133
11. Urheilu, toimitt. <i>H. Tammer</i>	141
12. Viron vanhempi kirjallisuus, prof. <i>Julius Mark</i>	146
13. Uudempi virolainen kaunokirjallisuus, kirjail. <i>Fr. Tuglas</i>	152
14. Nosta lippu, prof. <i>Gustav Suits</i>	183
15. Virolainen kansanrunous, <i>M. J. Eisenin</i> ja <i>V. Ridalan</i> mukaan	185
16. Teatterin kehitys, kirjailija <i>Jaan Kärner</i>	193
17. Viron säveltaiteesta, säveltäjä <i>L. Neumann-Helmsalu</i>	203
18. Kuvaamataiteet, taiteilija <i>Alfred Vaga</i>	211

19.	Kalevaisten miekka, suomeksi sov. maist. A. O. <i>Väisänen</i>	227
20.	Viro matkailumaana, rva <i>Leeni Vesterinen</i>	234
21.	Viro (suomalaisen näköpiiristä), prof. A. M. <i>Tallgren</i>	248
22.	Kirjallisuutta	259
	Liitteet: Toompean linnan kuva Viron kartta	

EESTI ESTONIE

0 5 10 15 20 Kilom.

● linnad villes	••••• tuletornid phares	—•—•—• riigi piir frontière de la République
••••• alevid bourgs	••••• sadamad ports	- - - - - maakonna piirid limites des attondissements
○ alevikud petits bourgs		••••• valla piirid limites des communes suzales

